

การพิจารณาคดีอาญาลักษณะการประชุมทางจอภาพตามร่างแก้ไข
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคหนึ่ง

นายธาริน จาดพันธ์อินทร์

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2564

Study of criminal trials, the nature of the videoconference.
According to the draft amendment to the Criminal Procedure
Code, Section 172, first paragraph

Mr.Tharin Jadphanint

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Laws in Criminal Law and Criminal Justice
School of Law
Sukhothai Thammathirat Open University
2021

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ การพิจารณาคดีอาญาลักษณะการประชุมทางจอภาพ
ตามร่างแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
มาตรา 172 วรรคหนึ่ง

ชื่อและนามสกุล นายธาริน จาคพันธ์อินทร์

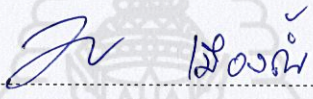
วิชาเอก กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม

สาขาวิชา นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

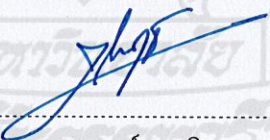
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2565

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพัตรา แผนนวิชิต)

.....
(รองศาสตราจารย์วรรวดี เทพทอง)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์

ชื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ

การพิจารณาคดีอาญาลักษณะการประชุมทางจอภาพ
ตามร่างแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
มาตรา 172 วรรคหนึ่ง

ผู้ศึกษา นายธาริน จาดพันธ์อินทร์ รหัสนักศึกษา 2634001719 ปริญญา นิติศาสตรมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ ปีการศึกษา 2564

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี วิวัฒนาการ และหลักการของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 172 (2) ศึกษากฎหมายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 172 กฎหมายไทยเปรียบเทียบกับบทติการระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและการเมือง ค.ศ. 1966 (ICCPR) และการพิจารณาคดีผ่านจอภาพ ประเทศอเมริกาประเทศอังกฤษ (3) วิเคราะห์ปัญหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 172 กฎหมายไทยเปรียบเทียบกับบทติการระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและการเมือง ค.ศ. 1966 (ICCPR) และการพิจารณาคดีผ่านจอภาพ ประเทศอเมริกา และประเทศอังกฤษ (4) สนอแนะแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172

การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีวิจัยเอกสาร โดยศึกษาจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ของไทยและกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผ่านจอภาพของประเทศอเมริกา และประเทศอังกฤษ บทความ วารสาร เอกสารทางวิชาการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ ข้อมูลจากเครือข่ายอินเทอร์เน็ตทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ

จากการศึกษาพบว่า (1)การพิจารณาคดีอาญาของไทยเน้นการคุ้มครองสิทธิจำเลยอย่างเคร่งครัด โดยยึดหลักเกณฑ์สำคัญคือต้องพิจารณาคดีในศาลโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย (2) ยังไม่มีกฎหมายไทยให้มีการพิจารณาคดีอาญาโดยที่คู่ความอยู่นอกศาลได้ แต่พยานอาจอยู่นอกศาลได้ (3) จากการศึกษาเปรียบเทียบพบว่าประเทศอเมริกา และประเทศอังกฤษ มีกฎหมายให้การพิจารณาคดีอาญาผ่านจอภาพโดยคู่ความอยู่นอกศาลได้ ในส่วนของประเทศไทยแม้มีการระบาดของโรคโควิดหลายระลอกก็ต้องเลื่อนการพิจารณาคดีออกไป เพราะยังไม่มีมาตราหรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายให้มีการพิจารณาคดีผ่านจอภาพโดยคู่ความอยู่นอกศาลได้ (4) สมควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญาในกรณีที่เกิดภัยพิบัติสาธารณะหรือมีเหตุจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อความปลอดภัย ให้มีการพิจารณาคดีทางจอภาพโดยคู่ความอยู่นอกศาลได้ เพื่อแก้ไขสถานการณ์ดังกล่าวที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

คำสำคัญ : โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 , การพิจารณาคดีผ่านจอภาพ

Independent Study title: Study of criminal trials, the nature of the videoconference.

According to the draft amendment to the Criminal Procedure Code, Section 172, first paragraph

Author: Mr. Tarin JadphanInt; **ID:** 2634001719; **Degree:** Master of Laws.

Independent Study advisor: Dr. Wanwipa Muangtham, Associate Professor;

Academic year: 2021

Abstract

The objectives of this research (1) are to study the concepts, theories, evolution and principles of Article 172 of the Criminal Procedure Code; (2) to study Article 172 of the Criminal Procedure Code, Thai law in comparison with the International Covenant on Civil and Political Rights, 1966 (ICCPR) and the Screen Trial United States, England, (3) to analyze problems under Article 172 of the Criminal Procedure Code, comparative Thai law. with the 1966 International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR) and screened trials. America and England (4) to suggest guidelines for amendments to the Criminal Procedure Code, Section 172.

Research is a qualitative research using document research method. by studying from the Criminal Procedure Code of Thailand and judicial law through screens of the United States and the United Kingdom, articles, journals, academic documents, research papers, theses, data from internet networks both in Thailand and abroad.

The study found that (1) Thailand's criminal trials strictly emphasize the protection of defendants' rights. By adhering to an important rule, the case must be heard in court openly in front of the defendant. (2) There is no Thai law to allow criminal trials where the parties are outside the court. but the witness may be outside the court (3) A comparative study found that the United States and England There is a law that allows criminal trials to be screened by parties outside the courts. In Thailand, despite several waves of coronavirus outbreaks, the trial had to be postponed. because the law has not yet been enacted or amended to allow trials through the screen by the parties outside the court; safety To have the case on screen by the parties outside the court. to remedy such situations that may arise in the future

Keywords: coronavirus disease 2019, screening trial

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างสูงจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ และติดตามการศึกษาครั้งนี้อย่างใกล้ชิดมาตลอด ผู้ศึกษาขอขอบคุณในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง และขอขอบคุณเจ้าของงานวิชาการและงานวิจัยอันเป็นประโยชน์ส่งผลให้เกิดงานค้นคว้าอิสระนี้ขึ้น

ขอขอบคุณเพื่อนนักศึกษาและครอบครัวผู้ศึกษาที่ให้การสนับสนุน การศึกษานี้มาโดยตลอด และขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่เป็นแรงบันดาลใจ ให้ผู้ศึกษาเกิดมานะพยายามศึกษาค้นคว้าอิสระนี้จนสำเร็จผล

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เพื่อนนักศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำสารนิพนธ์ครั้งนี้ทุกท่านที่ได้กรุณาให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ และให้กำลังใจตลอดมา

ธาริน จาดพันธ์อินทร์
กรกฎาคม 2565

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	6
3. ขอบเขตของการศึกษา.....	7
4. ระเบียบวิธีวิจัย.....	7
5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีอาญา ลักษณะการประชุมทางจอภาพ.....	8
1. หลักกฎหมายระหว่างประเทศสิทธิการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและการเมือง ค.ศ. 1966.....	8
1.1 การรับรองสิทธิจำเลยในระดับสากล.....	9
1.2 อนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน.....	10
2. แนวคิดการพิจารณาคดีลับหลังจำเลยต่างประเทศ.....	11
3. แนวคิดระบบวิธีพิจารณาความอาญา.....	12
3.1 แนวคิดการพิจารณาคดีระบบไต่สวน (Inquisitorial System).....	12
3.2 แนวคิดการพิจารณาคดีระบบกล่าวหา (Accusatorial System).....	14
3.3 แนวคิดการพิจารณาคดีระบบผสม (Mixing system).....	18
3.4 แนวคิดการพิจารณาคดีอาญาของศาลไทย.....	19
4. แนวคิดการคุ้มครองสิทธิของจำเลยในคดีอาญา.....	22
4.1 สิทธิตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย.....	22
4.2 สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.....	23
5. นโยบายคุ้มครองสิทธิจำเลยของศาลยุติธรรม.....	30
6. แนวทางการพิจารณาคดีอาญาของศาลในสถานการณ์การระบาด ของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019.....	31
6.1 การเลื่อนนัดพิจารณาคดีที่ “ไม่เร่งด่วน”.....	32
6.2 การปรับเปลี่ยนรูปแบบกระบวนการพิจารณาคดี.....	33
6.3 การรับมือผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเลื่อนนัดพิจารณาคดี.....	33
6.4 บทบาทของผู้พิพากษาและการยอมรับความเสี่ยงภัย.....	33

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
7. การระบาดของโควิด-19 ในประเทศไทย.....	35
7.1 กรณีคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องคดีเองไม่ผ่านพนักงานอัยการ.....	35
7.2 กรณีที่จำเลยรับสารภาพตามฟ้อง.....	35
7.3 กรณีอื่นๆ.....	35
บทที่ 3 หลักกฎหมายของประเทศไทยและกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง	
กับการพิจารณาคดีอาญาลักษณะการประชุมทางจอภาพ.....	38
1. กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีลักษณะการประชุมทางจอภาพ	
ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172.....	38
1.1 ร่างแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172.....	40
1.2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 230/1.....	41
2. การพิจารณาคดีลักษณะการประชุมทางจอภาพประเทศสหรัฐอเมริกา.....	40
2.1 ระบบกฎหมายอเมริกา.....	41
2.2 การพิจารณาคดีอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกา.....	46
2.3 การสืบพยานบุคคลคดีอาญาทางจอภาพของประเทศสหรัฐอเมริกา.....	49
2.4 การสืบพยานบุคคลคดีอาญาทางจอภาพในมลรัฐของประเทศไทย.....	50
2.5 การสืบพยานบุคคลทางจอภาพของมลรัฐเวอร์จิเนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	51
2.6 การสืบพยานบุคคลทางจอภาพของมลรัฐออริโชน่า ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	52
3. กฎหมายการพิจารณาคดีลักษณะการประชุมทางจอภาพประเทศอังกฤษ.....	55
3.1 ระบบกฎหมายของประเทศอังกฤษ.....	55
3.2 การพิจารณาคดีอาญาของประเทศอังกฤษ.....	57
3.3 การพิจารณาคดีของประเทศอังกฤษต่อการระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019.....	61
บทที่ 4 วิเคราะห์บทบัญญัติการพิจารณาคดีแบบการประชุมทางจอภาพของไทยและต่างประเทศ.....	68
1. ปัญหาข้อแตกต่างระหว่างระบบกฎหมายคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์.....	68
1.1 ที่มาของกฎหมาย.....	68
1.2 วิธีพิจารณาคดี.....	68
1.3 การจำแนกประเภทกฎหมาย.....	68
1.4 ผลของคำพิพากษา.....	69
1.5 บ่อเกิดของกฎหมายในระบบกฎหมายของประเทศอังกฤษ.....	69
1.6 ความแตกต่างด้านการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน.....	70
1.7 ความแตกต่างในแง่ของการควบคุมตรวจสอบการตรากฎหมาย.....	70
1.8 ความแตกต่างในแง่ของการมีศาลปกครองและระบบวิธีพิจารณาคดี.....	71
2. ปัญหาการพิจารณาคดีลับหลังจำเลยกฎหมายระหว่างประเทศ.....	72

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3. ปัญหารับรองสิทธิการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยตามกฎหมายไทย.....	72
3.1 การพิจารณาลับหลังจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.....	72
3.2 การรับรองสิทธิตามกฎหมายเฉพาะเรื่อง.....	73
4. ปัญหาและเงื่อนไขการสืบพยานลักษณะการประชุมทางจอภาพของไทย.....	76
4.1 เงื่อนไขการสืบพยานบุคคลคืออาญาในลักษณะการประชุมทางจอภาพของไทย.....	76
4.2 หลักเกณฑ์การสืบพยานบุคคลในลักษณะการประชุมทางจอภาพของไทย.....	77
5. วิเคราะห์การสืบพยานลักษณะการประชุมทางจอภาพของประเทศสหรัฐอเมริกา.....	80
5.1 ข้อจำกัดการพิจารณาคดีทางจอภาพ.....	80
6. วิเคราะห์การสืบพยานลักษณะการประชุมทางจอภาพของประเทศอังกฤษ.....	82
6.1 หลักเกณฑ์การใช้เทคโนโลยีภาพและเสียง.....	82
6.2 เงื่อนไขข้อจำกัด.....	82
6.3 เพื่อคุ้มครองด้านสาธารณสุข.....	83
7. การวิเคราะห์เปรียบเทียบหลักเกณฑ์สืบพยานระหว่างของไทยและต่างประเทศ.....	83
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ.....	86
1. บทสรุปการพิจารณาคดีอาญาลับหลังจำเลย.....	86
2. สรุปการพิจารณาคดีอาญาลักษณะการประชุมทางจอภาพ.....	87
3. ข้อเสนอแนะแก้ไขปรับปรุงกฎหมายการพิจารณาคดีอาญาลับหลังจำเลย.....	88
3.1 กรณีปัญหาการพิจารณาคดีลับหลังจำเลยควรแก้ไขปรับปรุง 3 ฉบับ.....	88
4. ข้อเสนอแนะการพิจารณาคดีลักษณะการประชุมทางจอภาพ.....	91
4.1 กรณีปัญหาในการพิจารณาคดีคดีอาญา.....	91
บรรณานุกรม.....	93
ประวัติผู้ศึกษา.....	97

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันประเทศไทยได้นำหลักการพิจารณาและสืบพยานในคดีอาญาด้วยหลักการที่เคร่งครัดเป็นอย่างมาก หลักการประการแรกคือ ต้องกระทำต่อหน้าจำเลย ถือว่าเป็นหลักการที่สำคัญประการหนึ่งในการพิจารณาคดีอาญา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นการรับรองสิทธิจำเลยว่าพยานที่ให้การเป็นประจักษ์ต่อจำเลยจะต้องปรากฏตัวแสดงข้อเท็จจริงในศาล และ จำเลยมีสิทธิที่จะอยู่ร่วมในการพิจารณาคดีทุกชั้นตอน¹ ทั้งนี้เพื่อให้จำเลยมีสิทธิเผชิญหน้าพยานที่เป็นประจักษ์ (Right to confront witness) ซึ่งส่งผลต่อพยานมิให้เบี่ยงความผิดเพี้ยนไปจากข้อเท็จจริง โดยจำเลยใช้สิทธิในการถามค้านพยานได้ (Right of Cross-Examination) รวมทั้งศาลสามารถค้นหาข้อเท็จจริงได้จากการที่คู่ความเผชิญหน้าต่อกัน และการที่จำเลยเป็นผู้ที่ได้รับผลร้ายจากคำพิพากษา จำเลยจึงควรมีโอกาสที่จะได้รับรู้กระบวนการพิจารณาในทุกชั้นตอน และรับทราบถึงพยานหลักฐานที่ได้นำสืบในชั้นพิจารณา ซึ่งส่งผลให้ จำเลยสามารถใช้สิทธิในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่² ดังนั้นการให้สืบพยานต่อหน้าจำเลย เพื่อให้จำเลยสามารถรับทราบถึงพยานหลักฐานต่าง ๆ ซึ่งได้นำสืบในชั้นพิจารณา เพื่อสามารถโต้แย้งคำเบิกความและพยาน หลักฐานต่าง ๆ ได้ และเพื่อให้พยานบุคคลที่เบิกความต่อหน้าจำเลยให้การด้วยความเป็นจริง เนื่องจากการเบิกความปรักปรำจำเลยต่อหน้าจำเลย จำเลยใช้สิทธิซักค้านพยานได้³ นอกจากนี้การที่จำเลยได้เผชิญหน้าพยานยังถือเป็นการตรวจสอบ และลดความน่าเชื่อถือของพยานบุคคลเพราะจำเลยมีสิทธิถามค้านพยาน การให้พยานเบิกความต่อหน้าศาล และจำเลย โดยจุดประสงค์เพื่อให้ศาลและคู่ความฝ่ายตรงข้ามสังเกตอาการปฏิกิริยาของพยาน หรือการให้พยานสาบานตนหรือปฏิญาณตนก่อนเบิกความเป็นพยาน เพื่อจำเลยได้เห็นพยานและรับฟังการสืบพยานและถามค้านพยาน การที่จำเลยเผชิญหน้ากับพยานฝ่ายที่ให้การเป็นประจักษ์ในศาล อาจสร้างความกดดันต่อพยานซึ่งต้องเบิกความตามข้อเท็จจริง และการที่พยานฝ่ายตรงข้ามถูกถามค้านโดยฝ่ายจำเลย ในระหว่างการพิจารณาคดีย่อมเป็นวิธีการที่ดีที่สุดในการค้นหาความจริงในศาล และได้้นำหลักการพิจารณาคดีต้องกระทำต่อหน้าจำเลยมาบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 172 วรรคหนึ่ง ว่า “การพิจารณาและสืบพยาน ในศาลให้กระทำโดย

¹ Gibert B. Stuckey. Procedure in the Justice System. (Ohio: Bill & Howell, 1976). p. 107 อ้างถึงใน วรรณพงษ์ คำดี. “ศาลพิจารณากับการสืบพยานลับหลังจำเลย” (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555). หน้า 52.

² สมชาย รัตน์เชื้อสกุล. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. พิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แว่นแก้ว, 2545). หน้า 208.

³ ณรงค์ ใจหาญ. หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร : วิทยุชน.. 2541,). หน้า 102 – 103.

เปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น” ด้วยเหตุผลหลักคือต้องการให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยโปร่งใส และเป็นการรักษาสิทธิของจำเลยในการที่จำเลยจะได้รู้เห็นการพิจารณาโดยตลอด และสามารถที่จะดำเนินการต่อสู้คดีได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย แม้ในกรณีที่จำเลยแต่งตั้งทนายความเข้ามาเพื่อต่อสู้คดี แต่ถ้าจำเลยไม่ปรากฏตัวต่อศาลเพื่อดำเนินการพิจารณาคดี ศาลก็ไม่อาจที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปได้ ทั้งนี้ เพราะตัวจำเลยเองเป็นผู้ที่รู้ถึงการกระทำของตนว่าได้กระทำหรือไม่กระทำความผิด และอีกเหตุผลของการที่ให้มีการพิจารณาต่อหน้าจำเลยนั้นก็เพราะกรณีการสืบพยานบุคคลที่เบิกความต่อหน้าจำเลย ย่อมส่งผลดีในทางจิตใจของพยานว่าจะต้องให้การด้วยความจริงมีอากถาวรแท้ที่แท้ที่เป็นผลร้ายต่อหน้าจำเลย ในกรณีที่พยานบุคคลเบิกความเท็จและจำเลยเองก็มีสิทธิที่จะซักค้านพยานดังกล่าวได้นั่นเอง ซึ่งหลักการดังกล่าวเป็นเพียงหลักทั่วไปที่ศาลพึงปฏิบัติเท่านั้น แต่ทั้งนี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยก็ได้มีบทกเว้นที่กฎหมายให้ทำการพิจารณาโดยลับหรืออาจเป็น การพิจารณาคดีอาญาลับหลังจำเลย⁴ ได้เช่นกัน

เมื่อพิจารณาถึงมาตรการสืบพยานต่อหน้าจำเลย ในการพิจารณาคดีของศาลไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญา พยานบุคคลมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการให้ถ้อยคำเป็นพยานในคดี เพราะเป็นประจักษ์พยานผู้ที่ได้รับรู้ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ด้วยตนเอง ไม่ว่าจะจากการได้เห็น ได้ฟัง ได้กลิ่น ได้รสและได้รู้สึก⁵ เมื่อคดีอาญาเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีชั้นศาล ในการพิจารณาและสืบพยานในชั้นศาล มีหลักทั่วไปอยู่ว่าการพิจารณาและสืบพยานในศาลต้องกระทำต่อหน้าจำเลย โดยหลักกฎหมายลักษณะพยานของไทยในปัจจุบันมีที่มาจากหลักกฎหมายในลักษณะพยานของประเทศอังกฤษ เป็นส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นการซักถามพยานบุคคลในศาล การถามค้านและ สิทธิในการเผชิญหน้า⁶ การพิจารณาและสืบพยานที่ต้องทำต่อหน้าจำเลยก็เพื่อให้จำเลยได้รู้แจ้ง เห็นจริงในการพิจารณาคดี ซึ่งทำให้ตนต้องได้รับผลโดยตรงในทางอิสรภาพหรือชีวิต และเป็น การให้โอกาสแก่จำเลยได้มีช่องทางต่อสู้คดีเต็มที่⁷ และสิ่งสำคัญในการพิจารณาและสืบพยานต่อหน้าจำเลยนั้นก็คือ การถามค้านพยานฝ่ายปรปักษ์ ในระบบกล่าวหาถือว่าวิธีการค้นหาความจริงจากพยานบุคคลที่ดีที่สุดได้แก่ การถามค้านพยาน และนอกจากนี้ยังทำให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการรับฟังพยานบุคคลได้ว่าพยานบุคคลนั้นสุจริตใจและน่า เชื่อถือ หรือเป็นบุคคลที่น่าไว้วางใจเพียงใด โดยดูจากสภาพแวดล้อม บุคลิกภาพ ท่วงทีวาจา⁸ เป็นต้น

⁴ สุวิชา สิริธนวิเนติ. ศึกษาการสืบพยานบุคคลโดยไม่เผชิญหน้าจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 172 วรรคสาม, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2554) หน้า 16.

⁵ คณิต ฌ นคร. “พยานหลักฐานในคดีอาญา”, ในหนังสือวิชาการทางกฎหมายในโอกาสครบรอบ 50 ปีของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528) หน้า 153.

⁶ ชานินทร์ กรัยวิเชียร. ศาลกับพยานบุคคล. พิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพฯ : นำอักษรการพิมพ์. 2521,) หน้า 4.

⁷ สัญญา ธรรมศักดิ์. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 6, (กรุงเทพฯ: สำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ม.ป.ป.) หน้า 1.

⁸ ชานินทร์ กรัยวิเชียร. เรื่องเดิม. หน้า 14, 24.

จะเห็นได้ว่าตามบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวที่ว่า การพิจารณาและสืบพยานในศาล ต้องทำต่อหน้าจำเลยเป็นบทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิของจำเลยในการเผชิญหน้าและถามค้านพยานบุคคลโดยในบางสถานการณ์จำเลยไม่สมควรที่จะได้รับสิทธิในการเผชิญหน้าและถามค้านพยาน หากข้อเท็จจริงปรากฏว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดอาญาแล้วหลบหนีไปในชั้นก่อนฟ้องคดี ซึ่งกรณีเช่นนี้พนักงานอัยการไม่สามารถฟ้องคดีต่อศาลได้เนื่องจากไม่มีตัวจำเลย โดยในคดีอาญามีหลัก อยู่ว่า จะต้องต้องมีตัวจำเลยอยู่ในอำนาจศาลที่จะเรียกมาพิจารณาได้ไม่ว่าเวลาใด ๆ ถ้าปรากฏว่าจำเลย ไม่อยู่ในอำนาจศาลในระหว่างพิจารณา แม้ในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกาศาลก็ต้องจำหน่ายคดี หรือกรณีภายหลัง ที่ได้ฟ้องคดีต่อศาลแล้วจำเลยหลบหนีไป ไม่ว่าจะได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวหรือไม่ก็ตาม กรณีนี้ศาล ไม่อาจดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปได้โดยไม่มีตัวจำเลย มิฉะนั้นจะขัดต่อหลักทั่วไปที่ว่า การพิจารณาและสืบพยานต้องทำต่อหน้าจำเลย ในกรณีนี้ศาลก็ต้องจำหน่ายคดี จะเห็นได้ว่าการที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยได้กระทำความผิดแล้วหลบหนีไปเช่นนี้ย่อมส่งผลกระทบต่อกระบวนการพิจารณา คดีเป็นอย่างมาก ทำให้กระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อ ความเชื่อมั่นของประชาชนที่ให้ความเคารพและเชื่อถือในกระบวนการยุติธรรมว่าสามารถพิสูจน์ให้เห็นการกระทำความผิดและนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ในที่สุด จะเห็นได้ว่าในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนีถือเป็นการปฏิเสธกระบวนการยุติธรรม อีกทั้งถือว่าเป็นการละสิทธิการเผชิญหน้าและถามค้านพยานของจำเลย แต่อย่างไรก็ตามแม้ว่าการพิจารณาและสืบพยานต้องดำเนินต่อไปโดยไม่มีตัวจำเลยนี้จะไปกระทบสิทธิในการเผชิญหน้าและสิทธิถามค้านพยานก็ตาม แต่จำเลยไม่เสียสิทธิในการที่จะมีทนายความคอยปกป้องรักษาผลประโยชน์ของจำเลยในคดี

หลักการประการที่สองการคือสืบพยานโดยเปิดเผย เป็นหลักสำคัญประการหนึ่งของการอำนวยความยุติธรรมในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ก็คือหลักการพิจารณาจะต้องกระทำโดยเปิดเผยให้ประชาชนมีโอกาสรับรู้การดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นศาลซึ่งถือว่าเป็นชั้นสำคัญที่สุดตลอดไปจนถึงชั้นที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีอันเป็นชั้นตอนสุดท้าย วิธีการรับรู้ของประชาชนอาจเป็นการรับรู้ด้วยตนเองคือเข้าไปฟังการพิจารณาในห้องพิจารณาของศาล แต่สำหรับการพิจารณาในศาลอุทธรณ์หรือ ศาลฎีกา โดยปกติในทางปฏิบัติเป็นการนำสำนวนการพิจารณาของศาลชั้นต้นมาพิจารณาอีกครั้งหนึ่งแล้ว ทำความเห็นและคำวินิจฉัยออกมาเท่านั้น ไม่มีการสืบพยานในห้องพิจารณาเหมือนศาลชั้นต้นจึงไม่มีกรณีที่ต้องทำโดยเปิดเผยอีก แต่หากเป็นกรณีที่ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาเห็นสมควรฟังพยานหลักฐานเพิ่มเติมอีกจากที่ศาลชั้นต้นได้ดำเนินการมาแล้ว ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาก็ต้องทำโดยเปิดเผยเช่นกัน⁹

การพิจารณาคดีในศาลต้องกระทำโดยเปิดเผย จะต้องกระทำในห้องพิจารณาคดี หลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยนี้เป็นหลักที่ประชาชนสามารถ ตรวจสอบการพิจารณาของศาลได้ซึ่งเป็นการป้องกันการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบ หรือการดำเนินการใด ๆ ที่มีชอบด้วยกฎหมาย

⁹ คณิง ฤชัย. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเล่ม 2. พิมพ์ครั้งที่ 6. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551). หน้า 93

การพิจารณาต้องกระทำโดยเปิดเผย หมายความว่า ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปมีสิทธิเข้ารับฟังการพิจารณาได้ อันทำให้ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่ปรากฏขึ้นในศาล อาจมีการถ่ายทอดหรือเผยแพร่ไปยังบุคคลอื่นนอกเหนือจากผู้พิพากษาและคู่ความ ที่เกี่ยวข้องได้ หลักการนี้จึงให้หลักประกันความเที่ยงธรรมในการดำเนินกระบวนการพิจารณา เพราะเมื่อการกระทำทุกอย่างของศาลเปิดให้ทุกฝ่ายตรวจสอบได้ คู่ความย่อมได้รับหลักประกันว่าศาลจะต้องพิจารณาคดีโดยไม่เห็นแก่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด และการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยย่อมทำให้คำพิพากษาของศาลเป็นที่ยอมรับของประชาชนทั่วไปยิ่งกว่าการที่ศาลดำเนินการพิจารณาอย่างลับ ๆ นอกจากนี้ในระดับกฎหมายระหว่างประเทศก็ปรากฏบทบัญญัติที่รับรองหลักว่าด้วยการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยเช่นเดียวกัน เช่น กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง¹⁰ ในเรื่องความเสมอภาคในกระบวนการยุติธรรมและข้อยกเว้นการพิจารณาโดยเปิดเผย เหตุผลที่ต้องพิจารณาโดยเปิดเผยก็เพื่อให้เกิดความโปร่งใสในการพิจารณา กล่าวคือหากการพิจารณากระทำโดยเปิดเผยต่อหน้า ของโจทก์จำเลย หรือศาลจะได้รับการตรวจสอบจากประชาชนว่าเป็นการกระทำที่บริสุทธิ์ยุติธรรม และไม่ถูกปิดเป็นข้อเท็จจริง การพิจารณาคดีหากศาลไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปมีสิทธิเข้าฟังการพิจารณาโดยตรงหรือโดยอ้อมต้องถือว่าไม่เป็นการพิจารณา โดยเปิดเผย¹⁴ นอกจากนี้การพิจารณาโดยเปิดเผยทำให้ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่ปรากฏขึ้นในศาลอาจมี การถ่ายทอดหรือเผยแพร่ไปยังบุคคลอื่น ๆ นอกเหนือจากศาลหรือคู่ความที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น การพิจารณาโดยเปิดเผยนี้จึงเป็นหลักประกันความเที่ยงธรรมในการดำเนินกระบวนการพิจารณา เพราะเมื่อขั้นตอนทุกอย่างที่กระทำโดยศาลเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายตรวจสอบได้ คู่ความย่อมได้รับหลักประกันว่าศาลจะต้องดำเนินคดีโดยไม่เห็นแก่ฝ่ายใด ขณะเดียวกันย่อมทำให้คำพิพากษาของศาล เป็นที่ยอมรับของประชาชนยิ่งกว่าการที่ศาลดำเนิน การพิจารณาลับ¹¹ ประเด็นสำคัญหรือเหตุผล ที่ต้องพิจารณาคดีโดยเปิดเผยก็เพื่อให้เกิดความโปร่งใสในการพิจารณาคดี กล่าวคือหากการพิจารณากระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าประชาชนที่เข้าฟังย่อมเป็นหลักประกันว่าการดำเนินการทั้งหลายของโจทก์จำเลย หรือศาล จะได้รับการตรวจสอบจากประชาชนว่าเป็นการกระทำที่บริสุทธิ์ยุติธรรมและ ไม่ปิดเป็นข้อเท็จจริง

¹⁰ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองข้อ 14 (1) บัญญัติว่า “บุคคลทั้งปวงย่อมเสมอภาคกันในการพิจารณาของศาลและคณะตุลาการ ในการพิจารณาคดีอาญาซึ่งตนต้องหว่ากระทำผิดหรือการพิจารณาคดีเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของตน บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิได้รับการพิจารณาอย่างเปิดเผยและเป็นธรรมโดยคณะตุลาการ ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามกฎหมายมีอำนาจมีความเป็นอิสระและเป็นกลาง สื่อมวลชนและสาธารณชนอาจถูกห้ามเข้าฟังการพิจารณาคดีทั้งหมดหรือบางส่วนก็ด้วยเหตุผลทางศีลธรรมความสงบเรียบร้อยของประชาชนหรือความมั่นคงของชาติในสังคมประชาธิปไตยหรือเพื่อความจำเป็นเกี่ยวกับส่วนได้เสียในเรื่องชีวิตส่วนตัวของคู่กรณี หรือในสภาพการณ์พิเศษซึ่งศาลเห็นว่าจำเป็นอย่างยิ่ง เมื่อการพิจารณาโดยเปิดเผยนั้นอาจเป็นการเสื่อมเสียต่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม แต่คำพิพากษาในคดีอาญาหรือคำวินิจฉัยข้อพิพาทในคดีอื่นต้องเปิดเผย เว้นแต่จำเป็นเพื่อประโยชน์ของเด็กและเยาวชน หรือเป็นกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับข้อพิพาทของคู่สมรสในเรื่องการเป็นผู้ปกครองเด็ก”

¹¹ คณิต ฒ นคร. เรื่องเดิม. หน้า 64 – 65.

อย่างไรก็ดีการพิจารณาโดยเปิดเผยต้องคำนึงถึง การคุ้มครองสิทธิของจำเลย¹² ที่จะไม่ได้รับการปฏิบัติเยี่ยงผู้กระทำความผิดและไม่ได้รับการประจานต่อสาธารณชน เพราะจำเลยยังคงได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์หรือหลัก Presumption of Innocence หมายความว่าในการดำเนินกระบวนการวิธีพิจารณาคriminal ต้องมีข้อสันนิษฐานไว้ก่อนว่า จำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิด¹³

ถึงแม้จะมีหลักที่เข้มงวดในเรื่องพิจารณาคดีอาญาต้องทำโดยเปิดเผย แต่กฎหมายทั้งของไทยและต่างประเทศยังเปิดช่องให้ศาลสามารถสั่ง "พิจารณาลับ" ได้บ้างในกรณีจำเป็น ซึ่งบุคคลภายนอกจะไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลการพิจารณาคดี การสั่งพิจารณาลับนี้ต้องทำด้วยความระมัดระวัง มีเหตุผลเพียงพอ และได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของคดี ตามกฎหมายพิจารณาคriminal ของไทยที่ให้ ศาลใช้อำนาจเพื่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน¹⁴ และกำหนดผู้ร่วมการพิจารณาลับไว้¹⁵ คดีที่พิจารณาลับ เช่น คดีข่มขืนกระทำชำเรา คดีหมิ่นประมาท คดีของบุคคลที่มีชื่อเสียง คดีที่ทำให้มีผลกระทบต่อบุคคลในคดีที่ทำให้ได้รับความอับอาย และคดีความมั่นคงของชาติ แม้เป็นการพิจารณาลับแต่ก็ต้องพิจารณาต่อหน้าจำเลย และบุคคลที่มีสิทธิเข้าพิจารณาลับที่กล่าวไว้ในมาตรา 178 และ เพื่อคุ้มครองเยาวชนตามกฎหมายศาลเยาวชน¹⁶ และกระบวนการพิจารณาคriminal ในศาลเยาวชน¹⁷ กฎหมายกำหนดให้การพิจารณาคดีต้องเป็นการพิจารณาคดีลับ ไม่อนุญาตให้บุคคลภายนอกเข้ารับฟังการพิจารณาคดี จะเห็นข้อแตกต่างในการพิจารณาคriminal ของศาลอาญาที่ให้อำนาจศาลในการพิจารณาลับไว้อย่างชัดเจนแต่เนื่องด้วยขณะนี้ศาลไทยได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงต่อ การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019¹⁸ ทำให้การดำเนินการพิจารณาคriminal ของศาลต้องเลื่อนออกไปหลายครั้ง ทั้งนี้เพื่อความปลอดภัยจากการติดเชื้อที่แพร่กระจายอย่างรวดเร็ว จึงทำให้เกิดความล่าช้าต่อกระบวนการยุติธรรม ดังนั้นศาลยุติธรรมของประเทศต่างๆ จึงเร่งปรับปรุงแก้ไขกฎหมายการพิจารณาคriminal ทั้งทางอาญาและแพ่งออกมาบังคับใช้เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน แต่จะปรับปรุงแก้ไขได้ทันต่อสถานการณ์ก็ขึ้นอยู่กับบริบททางกฎหมายของแต่ละประเทศ ประเทศไทยซึ่งก็พยายามปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเพื่อปรับใช้ในช่วงการระบาดของโรคระบาดร้ายแรงแต่ในส่วนองกฎหมายวิธีพิจารณาคriminal ความอาญาที่ผ่านมา นั้น มีการ

¹² อุดม รัฐอมฤต. “การพิจารณาคriminal โดยเปิดเผย: หลักและข้อยกเว้นตามกฎหมายวิธีพิจารณาคriminal อาญาฝรั่งเศส”, วารสารนิติศาสตร์. 20 (1), มีนาคม 2533. หน้า 70.

¹³ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคriminal ความอาญา ฉบับอ้างอิง. พิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2548). หน้า 319.

¹⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคriminal ความอาญา มาตรา 177

¹⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคriminal ความอาญา มาตรา 178

¹⁶ พระราชบัญญัติศาลเยาวชน มาตรา 108

¹⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคriminal เยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

¹⁸ โรคติดเชื้อไวรัส โคโรนา 2019 คือโรคติดต่อซึ่งเกิดจากไวรัสโคโรนาชนิดที่มีการค้นพบล่าสุดไวรัสและโรคอุบัติใหม่นี้ไม่เป็นที่รู้จักมาก่อนที่จะมีการระบาดในเมืองอู่ฮั่น ประเทศจีนในเดือนธันวาคมปี 2019 ขณะนี้โรคติดเชื้อไวรัส โคโรนา 2019 มีการระบาดใหญ่ไปทั่ว ส่งผลกระทบต่อหลายประเทศทั่วโลก

พัฒนาปรับปรุงให้มีความเหมาะสมกับสภาวะสังคมซึ่งเกิดความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แต่ก็ยังมีข้อขัดข้องในการพิจารณาคดีเกิดขึ้นเสมอ โดยเฉพาะปัญหาการพิจารณาและสืบพยานคดี อาญา ตามบทบัญญัติของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่กำหนดหลักการ การพิจารณาและสืบพยานในศาลให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย หมายถึง การพิจารณาและสืบพยาน ต้องทำอย่างเปิดเผยในศาล และต่อหน้าจำเลย การพิจารณาและสืบพยานจึงชอบด้วยกฎหมาย แต่ในปี พ.ศ. 2556 มีการแก้ไขกฎหมายในเรื่องการสืบพยานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 230/1 ให้อำนาจประธานศาลฎีกาได้ออกข้อบังคับว่าด้วยการสืบพยานคดีอาญาในลักษณะการประชุมทางจอภาพ พ.ศ.2556 เพื่อให้พยานสามารถเบิกความนอกศาลที่รับฟ้องคดีได้ แต่ส่วนคู่ความต้องอยู่ในศาลที่รับฟ้องคดี ทั้งนี้ เพื่อความสะดวกของพยานที่อยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณาคดี และเพื่อความปลอดภัยของพยานฝ่ายโจทก์ในกรณีที่เป็นต้องเบิกความในคดีที่จำเลยเป็นผู้มีอิทธิพล แต่ศาลก็ใช้การพิจารณาคดีตามข้อบังคับนี้อย่างระมัดระวังเพราะต้องถือหลักการคุ้มครองสิทธิของจำเลย ตามประมวลกฎหมายพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคแรก และเพื่อให้ทุกฝ่ายได้รับการพิจารณาคดีอย่างเที่ยงธรรมและเท่าเทียมกัน เพื่อหลีกเลี่ยงการแพร่เชื้อของโรคระบาดร้ายแรง ซึ่งมีผลต่อกระทบต่อการอำนวยความสะดวกและความสงบเรียบร้อยของสังคมเป็นอย่างมาก

ศาลยุติธรรมได้นำเทคโนโลยีการพิจารณาคดีแบบออนไลน์ มาใช้ในการพิจารณาคดีแพ่ง มาสักกระยะหนึ่งก่อนที่จะเกิดการระบาดของโรคร้ายแรง แต่ก็ไม่สามารถใช้การพิจารณาคดีดังกล่าวกับคดีอาญาได้ ฉะนั้น การร่างกฎหมายแก้ไขเพิ่มเติมการพิจารณาคดีอาญาในลักษณะประชุมผ่านจอภาพ (Video Conference) มาใช้กับการพิจารณาคดีอาญา จึงเป็นทางเลือกหนึ่งเพื่อแก้ไขข้อขัดข้องต่างๆ ในการพิจารณาคดีอาญาที่ล่าช้าอยู่ในขณะนี้ แต่จะสัมฤทธิ์ผลอย่างรวดเร็วหรือล่าช้าก็ขึ้นอยู่กับขั้นตอนและเวลาในการดำเนินการปรับปรุงแก้ไข ซึ่งมีหลายขั้นตอนตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ในเรื่องหลักเกณฑ์จัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย ซึ่งในแต่ละขั้นตอนจึงต้องอาศัยความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประชาชนทั่วไป เพื่อช่วยกันผลักดันให้ร่างกฎหมายดังกล่าวออกมาบังคับใช้ได้โดยเร็ว

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.1 เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี วิวัฒนาการ และหลักการของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 172

2.2 เพื่อศึกษากฎหมายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 172 กฎหมายไทยเปรียบเทียบกับบทติการระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและการเมือง ค.ศ. 1966 (ICCPR) และการพิจารณาคดีผ่านจอภาพประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ

2.3 เพื่อวิเคราะห์ปัญหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 172 กฎหมายไทยเปรียบเทียบกับบทติการระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและการเมือง ค.ศ. 1966 (ICCPR) และการพิจารณาคดีผ่านจอภาพประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ

2.4 เพื่อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปรับปรุง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172

3. ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษานี้ มุ่งเน้นศึกษาแนวคิดของหลักการพิจารณาและสืบพยานในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคหนึ่ง และการพิจารณาคดีอาญาผ่านทางจอภาพของต่างประเทศ รวมทั้งศึกษาและวิเคราะห์ถึงความเหมาะสมต่อร่างปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคหนึ่ง ทั้งนี้ เพื่อให้กระบวนการพิจารณาและสืบพยานคดีอาญาในทุกชั้นศาลของไทยมีประสิทธิภาพ และเพิ่มขีดความสามารถในการรับมือกับภัยพิบัติที่เกิดขึ้นอยู่ในขณะนี้และอาจเกิดขึ้นอีกได้ในอนาคต

4. ระเบียบวิธีวิจัย

เป็นการศึกษาจากเอกสาร (Document Research) โดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสารภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เช่น ตั๋วบทกฎหมาย บทความ วารสารวิชาการ และบทความในวิทยานิพนธ์และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมมาจัดทำเป็นระบบฐานข้อมูลเพื่อเป็นแนวทางของการวิเคราะห์ต่อไป

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

5.1 เพื่อให้ทราบถึงแนวคิด ทฤษฎี วิวัฒนาการ และหลักการของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 172

5.2 เพื่อให้ทราบถึงการเปรียบเทียบกฎหมายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 172 ตามกฎหมายไทยกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและการเมือง ค.ศ. 1966 (ICCPR) และการพิจารณาคดีผ่านจอภาพ ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ

5.3 เพื่อให้ทราบถึงการวิเคราะห์ปัญหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 172 กฎหมายไทยเปรียบเทียบกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและการเมือง ค.ศ. 1966 (ICCPR) และการพิจารณาคดีผ่านจอภาพประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ

5.4 เพื่อให้ทราบถึงข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการ พิจารณาคดีอาญาลักษณะการประชุมทางจอภาพ

หลักการพิจารณาและสืบพยานต้องกระทำต่อหน้าจำเลยในคดีอาญาเป็นหลักการที่คุ้มครองสิทธิที่จะเผชิญหน้ากับพยานของจำเลย เพื่อให้จำเลยได้มีโอกาสซักค้านพยานหรือเตรียมสืบหักล้างพยานโจทก์ เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของจำเลยและเป็นการให้โอกาสจำเลยได้ต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ การใช้หลักการดังกล่าวทุกกรณีโดยเฉพาะในคดีร้ายแรง ดังเช่น คดีอาญาระหว่างประเทศ คดีข้ามนุชย์ หรือคดียาเสพติด อาจส่งผลกระทบต่อการอำนวยความยุติธรรมได้เช่นเดียวกัน ยกตัวอย่างเช่น กรณีที่จำเลยหลบหนีระหว่างการพิจารณาคดีของศาล และศาลจะสั่งจำหน่ายคดีชั่วคราวจนกว่าจะสามารถจับตัวจำเลยได้ ย่อมมีผลกระทบต่อความทรงจำของพยานบุคคลซึ่งอาจเลื่อนหายไปหรืออาจถึงแก่ความตายไปก่อนจะมีการสืบพยาน

อย่างไรก็ตามคดีอาญานั้นโจทก์มีหน้าที่ในการพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่า จำเลยเป็นผู้กระทำความผิดในระดับที่ต้องปราศจากข้อสงสัย (Beyond reasonable doubt) และหากจำเลยสามารถหลบหนีคดีได้จนหมดอายุความ จำเลยรอดพ้นการพิจารณาคดี ด้วยเหตุนี้เอง ทำให้เกิดข้อยกเว้นของหลักการพิจารณาคดีและการสืบพยานที่ต้องทำต่อหน้าจำเลยขึ้น ทั้งในกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายในของประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ จะอนุญาตให้พิจารณาคดีลับจำเลยได้ เพราะการดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิดที่อยู่ในเขตอำนาจศาลนั้น ศาลมีบทบาทในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน และพิพากษาคดีตามพยานหลักฐานที่คู่ความนำเข้าสู่การพิจารณาคดี หลักการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานนั้นต้องปราศจากข้อสงสัยทุกประเด็น หากมีข้อสงสัยแม้แต่ประเด็นเดียวศาลต้องยกผลประโยชน์แห่งสงสัยนั้นแก่จำเลย และพิพากษายกฟ้อง โจทก์โดยมีหลักของกฎหมายดังต่อไปนี้

1. หลักกฎหมายระหว่างประเทศสิทธิการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย และกติกา ระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและการเมือง ค.ศ. 1966 (ICCPR)International Covenant on Civil and Political Rights - ICCPR

สิทธิการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยเป็นสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ใน ICCPR สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยไม่ใช่สิทธิสมบูรณ์ สามารถกำหนดข้อยกเว้นที่การสืบพยานสามารถดำเนินต่อไปได้ทั้ง ๆ ที่จำเลยไม่มาศาล¹⁹ ใน ICCPR ได้รับรองสิทธิของบุคคลไว้หลายประการ ทั้งนี้ สามารถจำแนกออกเป็นเช่น สิทธิที่ไม่อาจถูกพักใช้ได้ (Non-Derogable Rights)

¹⁹ ปกป้อง ศรีสนิท, สิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 1. (กรุงเทพฯ ฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2563), หน้า 91

หมายถึง สิทธิเด็ดขาดของมนุษย์ที่ รัฐไม่สามารถขอลดการคุ้มครองสิทธิเหล่านี้ได้ แม้จะเป็นภายใต้สถานะฉุกเฉินของบ้านเมือง สิทธิเหล่านี้ได้แก่ สิทธิที่จะมีชีวิตอยู่²⁰ สิทธิที่จะไม่ถูกปฏิบัติอย่างทรามาน หรือลงโทษโหดร้ายไร้มนุษยธรรม²¹ เป็นต้น และสิทธิมนุษยชน (Human Rights) โดยสิทธิมนุษยชนทั่วไปนั้น รัฐอาจพักหรือลดการคุ้มครองสิทธิเหล่านี้เป็นการชั่วคราวได้ในสถานการณ์ฉุกเฉิน สถานการณ์ที่เป็นภัยต่อการอยู่รอดของรัฐ²² ซึ่งสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหลายสิทธิเป็นสิทธิมนุษยชนทั่วไป อย่างเช่น สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาต่อหน้าจำเลย อาจถูกลดการคุ้มครองได้

ประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง หรือ ICCPR จึงมีพันธะผูกพันให้ต้องปฏิบัติตามกติกาสากลนี้ ซึ่งกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายต่างประเทศ ได้ให้การรับรองหลักการและข้อยกเว้นของสิทธิการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยไว้ ดังนี้

1.1 การรับรองสิทธิจำเลยในระดับสากล

บทบัญญัติมาตรา 14 ข้อ 3 ได้ให้การรับรองว่า “ในการพิจารณาคดีอาญา บุคคลทุกคนซึ่งต้องหว่าทำผิดย่อมมีสิทธิที่จะได้รับหลักประกันขั้นต่ำโดยเสมอภาคดังต่อไปนี้...(d) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาต่อหน้าบุคคลนั้น...”²³ สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาต่อหน้าจำเลย เป็นสิทธิที่ได้รับการรับรองอย่างชัดเจนใน ICCPR จากบทบัญญัติในมาตรา 14 ข้อ 3 (d) แสดงให้เห็นถึงการรับรองสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาต่อหน้าจำเลยอย่างชัดเจน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนเคยมีความเห็นเกี่ยวกับการรับรองสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาต่อหน้าจำเลยไว้ว่า “เมื่อใดที่จะมีการพิจารณาคดีหลังจำเลย จะต้องเป็นเพียงข้อยกเว้นเท่านั้น” และจะต้องเป็น ข้อยกเว้นที่มีเหตุผลตั้งอยู่บนพื้นฐานเรื่อง “เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม”²⁴ เท่านั้น แต่เนื่องจาก คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนไม่ได้ให้คำจำกัดความคำว่า “เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม” ไว้ กรณีนี้จึงเป็นเรื่องที่แต่ละรัฐ จะต้องตีความกำหนดขอบเขตถ้อยคำดังกล่าวกันเอง

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน ได้มีคำวินิจฉัยต่อข้อร้องเรียนการละเมิดสิทธิมนุษยชนภายในรัฐ (ประเทศออสเตรเลีย) ในคดีของ Dudko v. Australia โดยมีข้อเท็จจริงปรากฏว่า ผู้ร้องซึ่งเป็นจำเลยในคดีอ้างว่าเขาไม่ได้รับโอกาสที่จะได้ เข้าร่วมฟังการพิจารณาคดีของเขาเองในศาลอุทธรณ์ และในการพิจารณาคดีที่เขาได้เข้าร่วมนั้น เขาไม่ได้รับความช่วยเหลือจากที่ปรึกษาทางกฎหมายในการต่อสู้คดีของเขา ในทางตรงกันข้าม อัยการกลับได้รับการอนุญาตให้เข้าร่วมการพิจารณาคดีในศาลอุทธรณ์ได้โดยตรง จึงถือว่าศาลได้เลือกปฏิบัติต่อจำเลยในการไม่อนุญาตให้จำเลยเข้าร่วมการพิจารณาคดีในชั้นอุทธรณ์ คณะกรรมการฯ จึงได้ให้ข้อสังเกตในเรื่องนี้ว่า “หลักในเรื่องความยุติธรรมกับหลัก ความเสมอภาคเป็นสิ่งที่สัมพันธ์ซึ่งกันและกัน แยกออกจากกันไม่ได้” เมื่อไม่มีความเสมอภาคในกระบวนการ ยุติธรรมก็จะกล่าวได้ว่ากระบวนการพิจารณาคดีนั้นมีความยุติธรรม

²⁰ International Covenant on Civil and Political Rights, Art. 6

²¹ International Covenant on Civil and Political Rights, Art. 7

²² ปกป้อง ศรีสนธิ, เรื่องเดียวกัน 2563, หน้า 24-26

²³ International Covenant on Civil and Political Rights, Art.14

²⁴ HRC, 2007, p.12

ไม่ได้ คณะกรรมการฯ จึงขอให้ประเทศออสเตรเลีย แสดงเหตุ ผลว่าเหตุใดกระบวนการพิจารณาคดี จึงไม่มีความเสมอภาค รวมถึงต้องแสดงเหตุแห่งการคัดค้านโต้แย้งสิทธิ นั้นด้วย เมื่อประเทศ ออสเตรเลียไม่สามารถแสดงเหตุผลที่สมควรว่าเหตุใดจึงต้องจำกัดสิทธิกับจำเลย คณะกรรมการฯ จึง มีข้อวินิจฉัยว่ารัฐที่ถูกร้องเรียนได้มีการกระทำที่ฝ่าฝืนต่อสิทธิที่ได้รับ การรับรองของผู้ต้องหาหรือ จำเลยตามมาตรา 14 (1) แล้ว²⁵ ถ้าเป็นกรณีที่จำเลยไม่ประสงค์เข้าร่วมการพิจารณาคดี ต้องปรากฏ ข้อเท็จจริงว่าจำเลยได้รับหมายเรียกโดยชอบแล้ว (หมายเรียกต้องระบุวันเวลาและสถานที่พิจารณาคดี)

1.2 อนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (European Convention on Human Rights-ECHR)

กฎหมายระหว่างประเทศระดับภูมิภาคฝั่งยุโรป เช่น อนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วย สิทธิมนุษยชน (European Convention on Human Rights หรือ ECHR) ได้ให้การรับรองสิทธิที่จะ ได้รับการพิจารณา ต่อหน้าจำเลยไว้อย่างชัดเจนในมาตรา 6(3) ของอนุสัญญาฯ ซึ่งเป็นหลักการ เดียวกันกับที่บัญญัติไว้ใน ICCPR โดยศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปเคยวางแนวการตีความบทบัญญัติ มาตรา 6(3) ไว้ในคดี²⁶ ซึ่งมี การตัดสินว่า การที่ศาลประเทศฝรั่งเศสใช้วิธีพิจารณาพิพากษาคดีลับ หลังจำเลยนั้น เป็นการขัดต่อหลักการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ จำเลยต้องมีสิทธิ ได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย แต่จำเลยในคดีอาญาจะไม่สูญเสียสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดี ต่อหน้าไป เมื่อมีการอนุญาตให้ทนายความได้เข้ารับฟังการพิจารณาคดีแทนใน กรณีที่ไม่ปรากฏตัว ของจำเลยในการพิจารณาคดี²⁷

ส่วนกรณีที่จำเลยประสงค์จะสละสิทธิในการที่จะได้รับการพิจารณาแบบต่อหน้า จะต้องปรากฏ ว่ามีการแสดงออกอย่างชัดแจ้งและปราศจากความเคลือบแคลงสงสัย ซึ่งศาลสิทธิ มนุษยชนแห่งยุโรปได้ขยายความ ของคำว่า “การสละสิทธิโดยชัดแจ้ง” ว่าจะต้องประกอบด้วย เงื่อนไขคือ (1) จำเลยจะต้องได้รับการแจ้งให้มาศาลในวันฟ้องคดีแล้ว (2) จำเลยได้แสดงออกอย่าง ชัดแจ้งว่าต้องการสละสิทธิในการพิจารณาคดีต่อหน้า (3) จำเลยจะต้องได้รับสิทธิในการขอพิจารณา คดีใหม่ (Retrial) เมื่อจำเลยปรากฏตัว

โดยหลักเกณฑ์ ที่ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปได้กำหนดขึ้นมาเป็นแนวทางนี้ ก็ด้วย ความหวังจะให้เป็นการคุ้มครองจำเลยจากการ ถูกล่วงละเมิดสิทธิโดยรัฐ ยกตัวอย่างเช่น ในการ พิจารณาคดีลับหลังจำเลยในประเทศยูเครน ไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับ การให้สิทธิกับจำเลยที่จะได้รับ การพิจารณาคดีใหม่ เมื่อมีกรณีที่ประเทศยูเครนต้องการให้ประเทศอื่นส่งผู้ร้ายข้ามแดน จึงถูก ประเทศอื่นปฏิเสธไม่ส่งตัวผู้ถูกกล่าวหาให้²⁸

²⁵ Dudko v. Australia, 2007, pp. 2-3

²⁶ Krombach v. France

²⁷ Krombach v. France, 2001, pp. 90-91

²⁸ Sejdovic v. Italy, 2006, pp. 1-24

จากการให้ความเห็นของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติ และคำวินิจฉัย ของศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปในข้างต้นแสดงให้เห็นว่า สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยมีข้อยกเว้นได้ เนื่องจากสิทธิดังกล่าวไม่ใช่สิทธิสมบูรณ์²⁹ รัฐอาจตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัด สิทธิของจำเลยในกรณีดังกล่าวได้ เพียงแต่ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานความมีเหตุและผล (Justified Reason) บนพื้นฐานของความยุติธรรมเป็นสำคัญ

2. แนวคิดการพิจารณาคดีลับหลังจำเลยต่างประเทศ

หากพิจารณาถึงทางปฏิบัติที่เกิดขึ้นในต่างประเทศจะพบว่า หลายประเทศมีการนำหลักการ พิจารณาลับหลังจำเลยมาใช้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่ใช้ระบบการดำเนินคดีแบบไต่สวน อย่างเช่น ประเทศ ฝรั่งเศสในคดีอาญาที่มีโทษหนัก เมื่อจำเลยไม่มาศาล ศาลอาจเปิดให้มีการพิจารณาคดีได้ ภายใต้วิธีพิจารณาโดยไม่ต้อง มีตัวจำเลยที่เรียกว่า Procédure De Contumace ซึ่งวิธีการดังกล่าวศาลจะเรียกให้จำเลยมาปรากฏตัวภายใน 10 วัน หากพ้นกำหนดเวลานี้แล้ว ศาลจะสั่งว่าจำเลยฝ่าฝืนกฎหมาย จำเลยจะถูกจำกัดสิทธิในทางแพ่งและถูกริบทรัพย์สิน หลังจากนั้นจะมีการประกาศทางหนังสือพิมพ์และปิดประกาศที่บ้านจำเลย และให้มีการพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลย ทั้งนี้เพื่อไม่ให้คดีขาดอายุความ แต่ด้วยวิธีการดังกล่าวศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปได้เคยวินิจฉัยว่า วิธีการดังกล่าว ยังกำหนดหลักการที่ไม่เพียงพอที่จะคุ้มครองสิทธิของจำเลย จากคดี Krombach v. France³⁰ รัฐสภาฝรั่งเศสจึงตรารัฐบัญญัติให้ใช้วิธีพิจารณาที่เรียกว่า Procédure De Défaut Criminel แทนวิธีพิจารณาแบบ Contumac³¹

อย่างไรก็ตามมีบางประเทศที่ใช้ระบบไต่สวนก็ได้มีหลักการพิจารณาลับหลังจำเลย ยกตัวอย่าง เช่น ประเทศเยอรมนีไม่ได้อนุญาตให้มีการพิจารณาคดีลับหลังจำเลยในคดีที่ร้ายแรง³² แต่ในทางกลับกัน เมื่อพิจารณาถึงทางปฏิบัติของประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งใช้ระบบการดำเนินคดีแบบ กล่าวหา กลับมีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการสืบพยานลับหลังจำเลย ตามมาตรา 43 แห่งกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาได้อนุญาตให้มีการพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้ภายใต้เงื่อนไขบางประการ³³

ในประเทศที่มีการนำหลักการพิจารณาลับหลังจำเลยมาใช้ มักเป็นกรณีที่รัฐต้องการ ดำเนินการ กับคดีที่มีลักษณะพิเศษ คดีที่ยากแก่การนำตัวจำเลยเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดี ตัวอย่างเช่น การแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศยูเครน ให้มีการพิจารณา

²⁹ ปกป้อง ศรีสนิท, สิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2563), หน้า 91

³⁰ Krombach v. France, 2001, pp.90-91

³¹ อุดม รัฐอมฤต, วิธีพิจารณาโดยไม่ตัวจำเลยในคดีอาญา. (กรุงเทพฯ : วรสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีที่ 48 ฉบับที่ 2 2562), หน้า 226

³² The German Code of Criminal Procedure section 230

³³ อุทัย อาทิวะ, คู่มือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 ระบบไต่สวน & ระบบกล่าวหา. พิมพ์ครั้งที่ 3. (กรุงเทพฯ : วิ.เจ.พรินติ้ง, 2556), หน้า 65

ลับหลังจำเลยได้ เพื่อนำมาดำเนินคดีกับอดีตประธานาธิบดีวิกตอร์ ยาโนวิช (Viktor Yanukovich) ในข้อหาทรมาน ส่วนประเทศออสเตรีย การพิจารณาลับหลังจำเลยในคดีอาญาสามารถกระทำได้เมื่อคดีมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 3 ปี³⁴ ซึ่งมีลักษณะของการกำหนดช้อยกเว้นที่ใกล้เคียงกับวิธีพิจารณาความอาญาของไทย เพียงแต่กำหนดอัตราโทษที่ต่ำกว่ากฎหมายไทย ซึ่งแสดงให้เห็นได้ว่าการพิจารณาลับหลังจำเลยจะเกิดขึ้นได้ก็แต่เพียงคดีเล็กๆ น้อยๆ เท่านั้น

3. แนวคิดระบบวิธีพิจารณาความอาญา

ระบบการพิจารณาความอาญาดั้งเดิมมีอยู่สองระบบคือ ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน ความแตกต่างของระบบวิธีพิจารณาความอาญาทั้งสองระบบจะเห็นได้จากแนวคิดและโครงสร้างขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญา และวิธีการดำเนินคดีอาญาของแต่ละระบบซึ่งแตกต่างกัน ตัดสินข้อเท็จจริง มีบางประเทศที่ใช้คณะลูกขุนในการพิจารณาคดี แต่บางประเทศก็ไม่ใช่คณะลูกขุน แต่ยกหน้าที่ในการตัดสินทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายให้แก่ศาลเป็นผู้ใช้อำนาจวินิจฉัยทั้งหมด ทั้งนี้แล้วแต่บริบททางสังคมของแต่ละประเทศนั้น ส่วนความแตกต่างของระบบไต่สวนและระบบกล่าวหา มีดังนี้

3.1 แนวคิดการพิจารณาคดีระบบไต่สวน (Inquisitorial System)

ระบบไต่สวนเป็นระบบที่ใช้อยู่ในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) เช่น ประเทศฝรั่งเศส ประเทศเยอรมัน เป็นต้น ระบบไต่สวนมีที่มาจากศาสนาคริสต์นิกาย โรมันคาทอลิกในสมัยกลาง ซึ่งทางศาสนาจักรโดยเฉพาะอย่างยิ่งสันตะปาปาแห่งกรุงโรมมีอิทธิพลเหนือ ฝ่ายอาณาจักรคือกษัตริย์หรือเจ้าผู้ครองนครต่าง ๆ โดยในการพิจารณาคดีผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับ กฎหมายทางศาสนาของศาลศาสนานั้น จะใช้วิธีซักพยานในรูปของ คณะกรรมการที่เกี่ยวข้องกับ คดีโดยตรงคือ พระผู้ทำการไต่สวนกับผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ถูกไต่สวนโดยไม่ต้องมีผู้พิพากษา เป็นคนกลาง ดังนั้นในศาลศาสนาผู้ไต่สวนจึงต้องทำหน้าที่แสวงหาพยานหลักฐาน ซักถามพยานและ ชำระความโดยไต่สวนคดีด้วยตนเองตลอด และโดยที่สันตะปาปามีอิทธิพลเหนือกษัตริย์ยุโรปในสมัยกลาง อิทธิพลของศาลศาสนาจึงได้ถูกนำมาใช้ในศาลของทางบ้านเมืองในคดีอาญาทั่ว ๆ ไปจนกลายเป็น ระบบไต่สวนปัจจุบัน³⁵ โดยเป็นระบบที่มีการดำเนินคดีไม่มีการแยก “หน้าที่สอบสวนฟ้องร้อง” และ “หน้าที่พิจารณาคดี” ออกจากกัน ให้องค์กรในการดำเนินคดีแยกต่างหากจากกันเป็นผู้รับผิดชอบ ดำเนินการ แต่การดำเนินคดีอาญาทั้งหมดตกอยู่ในมือของบุคคลหรือองค์กรเดียวคือผู้พิพากษา หรือศาล และในการดำเนินคดีอาญาตามระบบนี้ไม่มีทั้งโจทก์และจำเลย มีแต่เพียงผู้ไต่สวนและ ผู้ถูกไต่สวนเท่านั้น นอกจากนี้ผู้ถูกไต่สวนแทบจะไม่มีสิทธิอะไรเลยเพราะเขามีสภาพไม่ต่างอะไรกับ วัตถุชิ้นหนึ่ง กล่าวคือเป็น “กรรมในคดี” (Prozess-

³⁴ The Austrian Code of Criminal Procedure Section 427

³⁵ สุวิชา สิริธนินดิ. “การคุ้มครองพยาน: ศึกษาการสืบพยานบุคคลโดยไม่เปิดเผยหน้าจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ อาญามาตรา 172 วรรคสาม”. (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2554). หน้า 4 – 5.

object) ทั้งนี้หมายความว่าตัวจำเลย ไม่สามารถที่จะแก้ต่างเพื่อให้ตนเองหลุดพ้นจากข้อกล่าวหาได้เลย ต้องอาศัยการดำเนินการขององค์กรที่มีเพื่อสอบสวนและพิจารณาคดีดังกล่าว³⁶ ศาลมีหน้าที่ค้นหาข้อเท็จจริงด้วยตนเองด้วยความกระตือรือร้น (active) ส่วนทนายความ พนักงานอัยการ หรือผู้เสียหายและผู้ถูกไต่สวนมีบทบาท เป็นเพียงผู้ช่วยเหลือศาลในการค้นหาความจริง (passive)³⁷ ถึงแม้คู่ความจะมีสิทธิเสนอพยานหลักฐานต่อศาล แต่ศาลก็สามารถสั่งให้มีการสืบพยานเพิ่มเติมได้อีก ในระบบนี้ไม่มีบทกฎหมายวางระเบียบ การสืบพยานหรือไม่สืบพยานโดยเคร่งครัดว่าพยานประเภทนี้รับฟังได้หรือไม่ ส่วนใหญ่ศาล จะรับฟังและชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานอย่างเต็มที่ ลักษณะสำคัญของระบบไต่สวน³⁸ มีดังนี้

3.1.1 บทบาทศาล

ศาลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพิจารณาคดีโดยเป็นผู้ควบคุมการค้นหาคำความจริง การรวบรวมและตรวจสอบพยานหลักฐาน สามารถแสวงหาและตรวจสอบพยานของศาลเอง โดยศาล มีอำนาจที่จะสืบพยานเพิ่มเติมหรือดสืบพยานเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงให้ได้ใกล้เคียงความจริงมากที่สุด การกำหนดระเบียบวิธี (Technicality) เกี่ยวกับการสืบพยานมีน้อย ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจได้กว้างขวางและยืดหยุ่นได้มากส่วนคู่ความเป็นเพียงฝ่ายเพิ่มเติมพยานเพื่อให้ศาลพิจารณาได้อย่างรัดกุมขึ้น ดังนั้นศาลในระบบไต่สวนจึงไม่ต้องจำกัดว่าจะต้องรับฟังพยานที่คู่ความแต่ละฝ่ายนำเสนอเท่านั้น แต่สามารถหาพยานหลักฐานได้เองและตรวจสอบความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานได้ด้วย

3.1.2 การพิจารณาคดี

อาญาจะมีลักษณะเป็นการดำเนินการระหว่างศาลกับจำเลย โจทก์มีบทบาท เป็นเพียงผู้ช่วยเหลือศาลในการค้นหาพยานหลักฐาน (passive) เนื่องจากภาระในการแสวงหาพยานหลักฐานและการตรวจสอบพยานเป็นภาระของศาล ส่วนระดับความช่วยเหลือที่โจทก์กับศาล จะร่วมมือกันมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับระบบของแต่ละประเทศ เช่น ในประเทศฝรั่งเศสพนักงานอัยการอาจขึ้นนั่งชั่งถามพยานบนบัลลังก์เคียงคู่ผู้พิพากษาได้ ทำให้ความเป็นคู่ความในระบบไต่สวนมีน้อยมาก

3.1.3 บทบาททนายความ

ทนายความในระบบไต่สวนเป็นเพียงผู้นำเสนอพยานหลักฐานฝ่ายจำเลยที่ยังขาดอยู่หรือเป็นผู้แทนของจำเลยในการแถลงข้อเท็จจริงบางข้อที่เป็นผลดีต่อจำเลย เนื่องจากศาลมีบทบาทในการควบคุมคดีเป็นหลัก โดยหน้าที่ในการค้นหาพยานหลักฐานและตรวจสอบพยานหลักฐาน ฝ่ายโจทก์จำเลย ทำให้บทบาทของทนายความในระบบไต่สวนมีน้อยกว่าระบบที่มีคู่ความ

³⁶ คณิต ฒ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 7. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2549). หน้า 56

³⁷ ณรงค์ ใจหาญ. (2547) หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 8. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, หน้า 27 – 28.

³⁸ วรธนพงศ์ คำดี. “ศาลพิจารณากับการสืบพยานลับหลังจำเลย”. (กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. 2555,). หน้า 9.

3.1.4 การสืบพยาน

ไม่มีกฎเกณฑ์การสืบพยานที่เคร่งครัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะไม่มีบทตัดพยาน (Exclusionary Rule) ที่เด็ดขาด แต่เปิดโอกาสให้มีการเสนอพยานหลักฐานทุกชนิดมาสู่ศาล และ ศาลสามารถใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวาง

3.2 แนวคิดการพิจารณาคดีระบบกล่าวหา (Accusatorial System)

ระบบกล่าวหาเป็นระบบที่ใช้อยู่ในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) เช่น ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศในเครือจักรภพ เป็นต้น ระบบกล่าวหาที่มีมาจากการที่บุคคลคนหนึ่งนำเรื่องราวมาฟ้องกล่าวหาบุคคลอีกคนหนึ่งต่อผู้มีอำนาจชี้ขาดเพื่อให้ผู้มีอำนาจชำระคดีแก่ตน³⁹ ส่วนการวินิจฉัยชี้ขาดว่าฝ่ายใดผิดฝ่ายใดถูกมิได้อยู่ที่การนำพยานมาพิสูจน์ความจริงเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับที่ว่าฝ่ายใดเป็นผู้ปฏิบัติตามกติกาซึ่งผู้พิพากษาหรือผู้ชี้ขาดนั้นได้วางขึ้นไว้ครบถ้วนหรือไม่ ถ้าปฏิบัติตามได้ครบถ้วนก็เป็นผู้ชนะคดี เช่น ในสมัยโบราณชาวอังกฤษมีความศรัทธาและความเชื่อในพระเจ้าและเชื่อว่าผู้บริสุทธิ์พระเจ้าจะคุ้มครอง ทำให้การแสวงหาข้อเท็จจริงนั้นทำโดยผู้พิพากษาจะสั่งให้พิสูจน์ด้วยการแข่งดำน้ำ ลุยไฟหรือการทรมาน (Trialbyordeal) หรือพิสูจน์ด้วยการต่อสู้กันด้วยอาวุธ (Trialbybattle) เพื่อค้นหาผู้บริสุทธิ์ โดยผู้พิพากษาจะตั้งตนเป็นคนกลางคอยดูแลให้ทั้งสองฝ่ายได้ดำเนินคดีไปตามกติกากฎหมายหรือกฎเกณฑ์ ซึ่งผู้พิพากษาได้วางไว้อย่างเคร่งครัด ศาลจะต้องถือว่าทั้งโจทก์และจำเลยมีฐานะเท่ากัน คือต้องขังทั้งโจทก์และจำเลยจนกว่าจะพิจารณาคดีเสร็จ จะผิดหรือบริสุทธิ์ก็แล้วแต่พระเจ้า และยึดสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาเป็นเครื่องหยั่งความแพ้ชนะ ซึ่งเป็นการพิจารณาโดยพิสูจน์ตัว⁴⁰ ต่อมาการพิจารณาคดีโดยวิธีการทรมานและต่อสู้ได้ถูกยกเลิกไป ได้ใช้วิธีเอาพยานมาพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์กัน พยานในตอนแรกก็คือเพื่อนบ้านของคุณความซึ่งนำมาเบิกความกล่าวหาหรือรับรองความประพฤติของจำเลย ต่อมาได้กลายเป็นระบบจюри (Jury) แม้วิธีพิจารณาคดีจะเปลี่ยนแปลงไปบ้าง แต่แนวความคิดดั้งเดิมที่แบ่ง ผู้เกี่ยวข้องกับคดีเป็น 3 ฝ่ายยังคงมีอยู่ ซึ่งก็คือ ผู้กล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหาและศาล⁴¹ เอกลักษณ์ของระบบนี้ยังคงปรากฏอยู่คือ ผู้พิพากษาต้องวางตัวเป็นกลางเคร่งครัดจะเอนเอียงเข้ากับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ได้ และอำนาจของศาลในการสืบ พยานเพิ่มเติมหรือตัดพยานก็มีจำกัดหรือแทบไม่มีเลย การพิสูจน์ข้อเท็จจริงต่าง ๆ เป็นหน้าที่ของคุณความซึ่งจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้หรือตามที่ศาลสั่ง กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในเรื่องการสืบพยานเป็นไปโดยเคร่งครัด มีบทตัดพยาน (Exclusionary Rule) ที่เด็ดขาดเพื่อมิให้พยานที่ต้องห้ามเข้าสู่สำนวนความ

ทั้งนี้ เพื่อมิให้ทั้งสองฝ่ายได้เปรียบเสียเปรียบแก่กัน ระบบกล่าวหาจึงเป็นระบบที่วิธีการชำระความเป็นไปในทางที่โจทก์ จำเลย มีผู้พิพากษาเป็นคนกลาง คอยดูแลให้ทั้งสองฝ่ายได้ดำเนินคดีของตนไปตามหลักเกณฑ์ที่ได้วางไว้อย่างเคร่งครัด ระบบกล่าวหา เป็นระบบการดำเนินคดี

³⁹ เข็มชัย ชุตินวงศ์. (2541) คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. พิมพ์ครั้งที่ 6. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ,). หน้า 2 – 3.

⁴⁰ ยิ่งศักดิ์ ฤกษ์จินดา. (2541) คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. พิมพ์ครั้งที่ 3. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อักษร,). หน้า 7.

⁴¹ โสภณ รัตนากร. (2545) คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. พิมพ์ครั้งที่ 4. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ,). หน้า 2.

อาญาที่มีการแยกหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องและหน้าที่พิจารณาคดีออกจากกัน ให้บุคคลหรือองค์กรที่แตกต่างกันทำหน้าที่เหล่านั้น โดยบุคคลหรือองค์กรหนึ่งจะทำหน้าที่สอบสวน ฟ้องร้อง ส่วนอีกบุคคลหรือองค์กรหนึ่งจะทำหน้าที่พิจารณาพิพากษา นอกจากนี้ยังมีการยกฐานะของผู้ถูกกล่าวหาจากการเป็นกรรมในคดีให้กลายเป็น “ประธานในคดี” (Prozess – subject) เพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหา มีสิทธิในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่⁴² ซึ่งหลักการดังกล่าวส่งผลให้จำเลยจะต้องมาอยู่หน้าศาล หรือต่อหน้าผู้พิพากษาและคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งเพื่อที่จะรักษาสิทธิในการต่อสู้คดีของตน และเป็นไปตามหลักที่ให้จำเลยเป็นประธานในคดี ดังนั้นหากไม่มีประธานในคดีแล้วการดำเนินกระบวนการพิจารณาจะไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ ลักษณะสำคัญของระบบกล่าวหา⁴³ มี ดังนี้

3.2.1 บทบาทศาล

ศาลมีลักษณะวางเฉยและมีบทบาทจำกัดเป็นเพียงผู้ตัดสินคดีเท่านั้น โดยต้องผูกพันกับพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอ ไม่มีอำนาจในการสืบพยานเพิ่มเติมหรือช่วยคู่ความฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่งแสวงหาพยานหลักฐาน

3.2.2 การพิจารณาคดี

ในระบบกล่าวหาที่มีผู้ที่เกี่ยวข้องกับคดี ๓ ฝ่าย ได้แก่ โจทก์ จำเลย และศาล โดยศาลจะวางตัวเป็นกลาง โจทก์กับจำเลยมีบทบาทสำคัญเป็นคู่ต่อสู้ซึ่งกันและกัน ในคดีอาญาศาลจะไม่ช่วยโจทก์แสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติม และศาลถูกจำกัดมิให้เรียกพยานหลักฐานเอง หน้าที่ในการพิสูจน์การกระทำความผิดเป็นหน้าที่ของโจทก์ โดยเฉพาะคู่ความต้องมีการระในการแสวงหาพยานหลักฐานและนำเสนอต่อศาลเพื่อวินิจฉัยชี้ขาด

3.2.3 บทบาททนายความ

การดำเนินคดีในระบบกล่าวหาเป็นการต่อสู้เพื่อพิสูจน์ว่าฝ่ายใดมีหลักฐานยืนยันข้อกล่าวอ้างของตนดีกว่ากัน บทบาทของทนายความจึงมีความสำคัญมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งทนายความ ฝ่ายจำเลย ทั้งนี้เพราะจำเลยส่วนใหญ่ไม่ค่อยรู้กฎหมายและกระบวนการนำเสนอพยานหลักฐาน และ หากไม่ได้นำเสนอพยานหลักฐานต่อศาล ศาลก็ไม่อาจนำพยานหลักฐานอื่นมาเพื่อชี้ขาดได้ จึงอาจทำให้จำเลยที่ไม่มีทนายความเสียเปรียบ

3.2.4 การสืบพยาน

มีกฎเกณฑ์การสืบพยานที่เคร่งครัดมาก ศาลมีโอกาสใช้ดุลพินิจได้น้อย มีบทตัด พยานที่เด็ดขาด (Exclusionary Rule) ไม่ยอมให้ศาลรับฟังพยานนั้นเข้าสู่สำนวนความ และการใช้คำถามในการซักถาม ถามค้าน และถามตง ก็ต้องเป็นไปตามกฎเกณฑ์โดยเคร่งครัด ทำให้การยกฟ้องด้วยเหตุผลทางเทคนิค (Technicality) มีมาก บางครั้งศาลอาจยกฟ้องทั้ง ๆ ที่ปรากฏว่าจำเลยกระทำความผิดได้ ถ้าพยานหลักฐานที่โจทก์นำมาแสดงต่อศาลนั้นเป็นพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ

สำหรับการสืบพยานคดีอาญาในประเทศไทย ศาลไทยได้รับวัฒนธรรมจากทางตะวันตก มีการจัด ระบบศาลเป็นแบบเดียวกับประเทศอังกฤษ (Common Law) เนื่องจากพระเจ้าว

⁴² คณิต ฒ นคร. เรื่องเดิม. หน้า 57.

⁴³ อุดม รัฐอมฤต. “ผลของข้อสันนิษฐานตามกฎหมายต่อการกำหนดหน้าที่นำสืบในคดีอาญา”, (กรุงเทพ ฯ : วารสารนิติศาสตร์. 25 (2), มิถุนายน. 2538,) หน้า 306 – 307.

วงศ์เธอกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ได้ทรงศึกษาวิชากฎหมายมาจากประเทศอังกฤษ อีกทั้งที่ปรึกษา
กฎหมาย ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาจากประเทศอังกฤษและอเมริกา เป็นเหตุให้ทางปฏิบัติในการ
พิจารณาคดี ศาลไทยจะวางตัวเป็นกลางซึ่งถือเป็นรากฐานของระบบดังกล่าวที่ศาลต้องวางตัวเป็น
กลางทำหน้าที่ควบคุมการนำเสนอพยานหลักฐาน ส่วนหน้าที่ค้นหาข้อเท็จจริงเป็นของคู่ความ

ครั้นสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 มีการปรับปรุง
กฎหมายครั้งใหญ่ และต้องตัดสินใจว่าจะปรับปรุงกฎหมายไปในทิศทางใดเพื่อให้พัฒนาก้าวหน้าทัน
ประเทศอื่น ๆ ทรงเห็นว่า การพัฒนากฎหมายแบบ Common Law ไม่ทันต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น จึง
ตัดสินใจพระทัยใช้กฎหมายแบบ Civil Law ตามแบบอย่างในบางประเทศ เช่น ประเทศเยอรมันและ
ประเทศญี่ปุ่น ทั้งนี้เพื่อให้ได้รับเอกราชทางการศาลโดยเร็ว จึงได้จัดยกร่างประมวลกฎหมายหลาย
ฉบับ อย่างไรก็ตาม แม้ประเทศไทยจะไม่นำระบบกฎหมาย Common Law มาใช้ แต่ก็ได้นำ
กฎหมายจารีตประเพณี มาเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร และนำมาใช้เป็นแบบอย่างผสมผสานในระบบ
ประมวลกฎหมาย เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะตัวเงิน ซ้ำขาย หุ่นส่วน เป็นต้น
แต่ในส่วนวิธีพิจารณาคดี ก็ใช้ระบบผสมผสานกัน โดยรูปแบบวิธีพิจารณาประเทศที่ใช้ระบบ Civil
Law โดยไม่มีลูกขุนนั่งฟังข้อเท็จจริง แต่ในทางปฏิบัติศาลไทยยังคงสงวนสถานการณ์เป็นคนกลางนั่ง
ฟังพยานหลักฐาน ที่คู่ความนำเสนอ ไม่ได้ทำการไต่สวนพยานเอง จึงยังเป็นลักษณะของวิธีพิจารณา
แบบระบบกล่าวหา (Accusatorial หรือ Adversary system) อย่างไรก็ตามยังปรากฏหลักเกณฑ์
บางอย่างซึ่งมาจาก ระบบไต่สวน เช่น การที่ศาลเรียกพยานได้เอง หรือศาลอาจถามพยานของคู่ความได้

นอกจากนั้น ความแตกต่างของทั้งสองระบบยังส่งผลต่อทัศนคติของเจ้าพนักงาน
และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญาอย่างที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ระบบกล่าวหาจะ
เป็นระบบที่ สอดคล้องกับการดำเนินคดีในระบบจารีตประเพณี (Common Law) และมี
ลักษณะการดำเนินคดีที่ สอดคล้องกับการดำเนินคดีโดยเอกชน เป็นระบบ ที่ใช้อยู่ในกลุ่มประเทศ
แองโกล-อเมริกัน ส่วน ระบบ ไต่สวนจะเป็นระบบที่สอดคล้องกับการดำเนินคดีในประมวล กฎหมาย
(Civil Law) และมี ลักษณะการดำเนินคดีที่ สอดคล้องกับการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ
เป็นระบบที่ใช้อยู่ในกลุ่มประเทศ ภาคพื้นยุโรป และประเทศที่ไม่ได้ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของ
ระบบแองโกล-อเมริกา

นักวิชาการกฎหมายเปรียบเทียบ กล่าวว่า ระบบกล่าวหา (Accusatorial system)
เป็นรูปแบบ ของวิธีพิจารณาที่ดึงเอาลักษณะที่เด่นของการดำเนินคดีในระบบจารีตประเพณี มาเป็น
ลักษณะของพิจารณาความอาญาแบบกล่าวหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อลักษณะ ดังกล่าว
เป็นลักษณะที่ ตรงกันข้าม กับระบบพิจารณาความอาญาของกลุ่มประเทศที่ใช้ ระบบ
ประมวลกฎหมาย เช่น การดำเนินคดีในชั้น พิจารณาของศาลในระบบจารีตประเพณี
เฉพาะเรื่องความสัมพันธ์สามฝ่ายระหว่างอัยการโจทก์ฝ่ายจำเลยและศาล ซึ่งความสัมพันธ์
ดังกล่าวจะมีลักษณะที่แตกต่างกับความสัมพันธ์ ของทั้งสามฝ่าย ในระบบพิจารณา ความอาญา
ของประเทศในกลุ่มที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย กล่าวคือ ในระบบ จารีตประเพณี บทบาท
ของอัยการโจทก์ ฝ่ายจำเลยในการพิจารณาคดีจะมีมากกว่าคู่ความในระบบ ประมวล กฎหมาย
ส่วนบทบาทของผู้พิพากษานั้น ระบบจารีตประเพณีก็มีแนวคิดที่กำหนดให้ผู้พิพากษาอยู่ในฐานะ
กรรมการ ที่วางเฉย มากกว่าที่จะเล่นบทของ ผู้ที่กระตือรือร้น หรือมีบทบาทในการค้นหาความจริง

อย่างเช่น ผู้พิพากษาในระบบประมวลกฎหมาย นอกจากนี้ในระบบจารีตประเพณียังยึดหลักความเสมอภาคในการต่อสู้คดี ดังนั้น เพื่อให้ฝ่ายผู้ถูกกล่าวหาได้มีโอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ จำเลยจึงจำเป็นต้องมีทนายความเป็นผู้แทนจำเลย ในการต่อสู้คดีกันระหว่างคู่ความนั้น ทางฝ่ายอัยการโจทก์และฝ่ายจำเลย ต่างฝ่ายต่างต้องเตรียมการต่อสู้คดีของตนไว้ก่อนที่จะเริ่มการพิจารณาซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของวิธีพิจารณาที่เป็นปรปักษ์กัน ในระบบกล่าวหา การที่จะเคารพหลักความเสมอภาคในการต่อสู้คดีนี้ไม่ใช่เรื่องง่าย เช่น หากมีการกักขังผู้ต้องหาหรือจำเลยในชั้นก่อนการพิจารณาหรือในชั้นพิจารณาของศาล จะเป็นมาตรการบังคับที่บั่นทอนความสามารถในการต่อสู้คดีของฝ่ายจำเลย และเป็นมาตรการที่ไม่สอดคล้องกับแนวคิดของวิธีพิจารณาความอาญาในระบบกล่าวหาเพราะการกักขังจะเป็นอุปสรรคในการดำเนินคดีมากกว่าฝ่ายผู้ต้องหาหรือจำเลย

ด้วยเหตุนี้หากการรวบรวมพยานหลักฐานของเจ้าหน้าที่ของรัฐมีการละเมิดกฎหมายในระบบกล่าวหาจะมีบทตัดพยาน(Exclusionaryrules) ที่เคร่งครัดกว่าการรับฟังพยานหลักฐานในระบบไต่สวนพยานหลักฐานที่ได้มาจากการปฏิบัติงานที่ไม่ชอบดังกล่าวจะไม่ได้รับอนุญาตให้ใช้ในการพิจารณาพิพากษาลงโทษจำเลย ลักษณะความสำคัญของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่อยู่ ในระบบกล่าวหาอีกประการหนึ่ง คือในระบบกล่าวหาจะมีรูปแบบของการดำเนินคดีที่หลากหลาย เช่น การเจรจาต่อรอง (Plea bargaining) ระหว่างฝ่ายอัยการกับฝ่ายจำเลย เป็นลักษณะที่เด่น และสำคัญอีกประการหนึ่งของระบบกล่าวหา การต่อรองคำรับสารภาพในมาตรการที่เหมาะสมกับรูปแบบของการดำเนินคดีซึ่งตั้งอยู่บนฐานของแนวคิดของการต่อสู้กัน เพราะถ้าฝ่ายจำเลยตกลง รับข้อเสนอของฝ่ายอัยการในการเจรจาต่อรองพนักงาน อัยการ ก็จะสามารถดำเนินการตาม มาตรการดังกล่าวต่อไปได้ ซึ่งทำให้คดีเสร็จสิ้นไปโดยเร็ว ในทางตรงกันข้ามแนวคิดของระบบ พิจารณาความ อาญาแบบไต่สวนนั้น จำเลยหรือผู้ถูกกล่าวหา ไม่จำเป็นต้องถูกถามว่า จะรับ สารภาพหรือไม่ ดังนั้น โดยหลักการคำรับสารภาพของจำเลยในการดำเนินคดี จึงมิใช่สิ่งที่เป็นสาระ สำคัญในการดำเนินคดี ผู้พิพากษาสามารถดำเนินการค้นหาความจริงให้ปรากฏต่อไปได้ แม้จะมีคำรับสารภาพของจำเลยก็ตาม

ด้วยเหตุนี้ในระบบไต่สวนจึงไม่ยอมรับวิธีการเจรจาต่อรองระหว่างฝ่ายอัยการกับฝ่ายจำเลย ลักษณะที่ตรงกันข้ามระหว่างระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน จะนำไปสู่ทัศนคติที่แตกต่างกันในการ ทำงานของเจ้าพนักงานของรัฐทั้งสองระบบด้วย ในระบบไต่สวนเจ้าพนักงานจะเป็นผู้ขับเคลื่อน และมี หน้าที่ที่ต้องดำเนินการตามนโยบายของรัฐ แต่ในระบบกล่าวหาเจ้าพนักงานจะก้าวเข้าไป สู่การปฏิบัติงานต่อเมื่อมีข้อขัดแย้งเกิดขึ้น ระหว่างคู่พิพาทและถูกร้องขอจากผู้ มีส่วนเกี่ยวข้องให้ จัดการกับปัญหาข้อโต้แย้งดังกล่าว

ลักษณะพิเศษอีกประการหนึ่งของการอำนวยความยุติธรรมระบบจารีตประเพณีก็คือ การมีส่วนร่วมของลูกขุน (Jury) ซึ่งมาจากสามัญชน ถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของการอำนวยความยุติธรรม ในระบบ จารีตประเพณี และเข้าใจกันโดยทั่วไปว่าการมีลูกขุนในการพิจารณาคดีก็เป็นลักษณะ ของการดำเนินคดีในระบบกล่าวหา ด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตามความเข้าใจดังกล่าวไม่สามารถนำมา ยึดโยงลักษณะ ที่สอดคล้องต้องกันระหว่าง ระบบจารีตประเพณี และระบบกล่าวหาในทุกกรณี เพราะในประเทศไทยที่ใช้ระบบวิธีพิจารณาความอาญาแบบกล่าวหา ซึ่งมีแนวคิดขอ การต่อสู้คดี ที่เป็นปรปักษ์กันของคู่พิพาททั้งสองฝ่ายนั้นไม่จำเป็นต้องมี

ลูกขุนในการพิจารณาพิพากษา คดีเสมอไปและลูกขุนซึ่งเชื่อกันว่าแสดงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการปกครองระบอบ ประชาธิปไตยนั้น ก็อาจตกเป็นเครื่องมือของเผด็จการ หรือผู้มีอิทธิพล ได้เช่นเดียว กับกรณี ที่อาจตกเป็นเครื่องมือของรัฐบาลเสรีนิยม หรือผู้มีอิทธิพล ได้เช่นกัน

ในขณะที่การดำเนินคดีอาญาในประเทศแถบภาคพื้นยุโรปกลไกของความยุติธรรม ตกอยู่ภายใต้ระบบของข้าราชการซึ่งมีการบังคับบัญชาตามลำดับชั้นตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดย รัฐจึงมีข้อวิจารณ์ว่าพนักงานอัยการและผู้พิพากษาซึ่งมาจากการแต่งตั้งสนองตอบนโยบายของอำนาจ รัฐได้ง่ายกว่าพนักงานอัยการในระบบจารีตประเพณีซึ่งมีระบบการคัดเลือกเข้าสู่ตำแหน่งด้วยการเลือก กตั้ง สอดคล้องกับวิถีทางในระบอบประชาธิปไตย ข้อวิจารณ์ดังกล่าวอาจ มีน้ำหนักอยู่ หากมีความ พยายามที่จะเปรียบเทียบให้เห็นข้อดีข้อเสียทั้งสองระบบ แต่ก็ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าโดยทั่วไป พนักงานอัยการ และผู้พิพากษาอาชีพมีความน่าเชื่อถือในการดำเนินคดีมากกว่าสามัญชนที่ได้รับ คัดเลือกเข้ามาทำหน้าที่เป็นลูกขุนตัดสินคดี

อย่างไรก็ตามแม้จะเป็นการยากที่จะแยกความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของ วิธีพิจารณาคดีอาญาในระบบกล่าวหา กับรูปแบบดำเนินคดีอาญาของประเทศที่อยู่ในระบบ จารีตประเพณีก็ตาม แต่ก็ คงไม่สามารถที่จะสรุปได้ว่า ประเทศซึ่งอยู่ในกลุ่มที่ใช้ระบบกฎหมายจารีต ประเพณี ผูกขาดการใช้ วิธี พิจารณาความอาญาแบบระบบกล่าวหาไว้แต่เพียงผู้เดียว ระบบการอำนวยความยุติธรรมทางอาญา ของโลกในปัจจุบันมีลักษณะของการผสมผสาน ระหว่างระบบเพิ่มมากขึ้นทุกวัน ประเทศในกลุ่มภาค พื้นยุโรปที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายและ ประเทศที่ไม่ได้จัด อยู่ในกลุ่มแองโกล-อเมริกา ซึ่งใช้ระบบวิธี พิจารณาความอาญา แบบไต่สวน ก็ได้นำเอาลักษณะหลายประการของระบบกล่าวหาเข้าไปประยุกต์ ในระบบไต่สวนหลายประการ

3.3 แนวคิดการพิจารณาคดีระบบผสม (Mixing system)

ในปัจจุบันสามารถกล่าวยืนยันได้ว่า ในระบบการดำเนินคดีอาญาของแต่ละ ประเทศ ไม่มีระบบ กล่าวหา หรือระบบไต่สวนบริสุทธิ์อีกต่อไปแล้ว แม้ว่าแต่ละระบบจะยังคงมี ลักษณะ เฉพาะที่ตกทอดมานับตั้งแต่ประวัติศาสตร์หรือการได้รับอิทธิพลของระบบพิจารณา ความอาญาที่เป็นแบบ (Model law) ไม่ว่าจะเป็ระบบจารีตประเพณี หรือ ระบบประมวลกฎหมาย ก็ตาม แต่ละประเทศ ต่างได้นำเอาลักษณะที่ดีและ เหมาะสมกับสภาพปัญหาสถานการณ์ และความ จำเป็นในการบริหารกระบวนการ ยุติธรรมทางอาญาของ ตนเข้าไปประยุกต์ใช้

ตัวอย่างในประเทศที่มีวิธีพิจารณาความอาญาแบบไต่สวน มีหลายประเทศ ที่ได้นำเอาแนวคิด และหลักการของการดำเนินคดี ในระบบกล่าวหาที่สำคัญบางประการมา ประยุกต์ใช้ในการดำเนินคดี อาญา เช่น ในประเทศฝรั่งเศสได้มีการนำเอาระบบลูกขุนของ อังกฤษมาใช้ในศาลลูกขุน (La cour d' assises) หลังจากที่มี การปฏิวัติ ใหญ่ในประเทศฝรั่งเศสเมื่อ ค. ศ. 1789 เพื่อลดอำนาจของผู้ พิพากษาอาชีพลง นอกจากนี้ ทั้งประเทศฝรั่งเศส และ ประเทศอิตาลีก็ได้นำเอามาตรการต่อรองคำรับสารภาพในระบบอเมริกันมาประยุกต์ใช้เพื่อ เพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนิน คดีอาญาของตนด้วย ทั้งที่การค้นหาคำความจริงในระบบไต่สวน นั้นมีแนวคิดที่ไม่ยินยอม ให้มีการเจรจาต่อรองกันในคดีอาญา ส่วนในประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็น ประเทศแม่แบบของระบบกล่าวหาที่มีวิวัฒนาการของการดำเนินคดีในชั้นก่อนพิจารณา โดยเริ่ม

ก้าวเข้าสู่การนำลักษณะสำคัญของ ระบบไต๋สวน ที่มีพนักงานอัยการ เป็นผู้รับผิดชอบ ในการสอบสวนฟ้องร้องคดีมาประยุกต์ใช้ใน ระบบพิจารณา ความอาญาของอังกฤษ โดยได้มีการจัดตั้งสำนักงานอัยการสูงสุดขึ้นในปี ค.ศ 1985 เพื่อทำหน้าที่ดังกล่าว หลังจากที่ประเทศ อังกฤษได้ ปล่อยให้การฟ้องร้องคดีเกือบทั้งหมด ก่อนหน้านั้นตกอยู่ภายใต้อำนาจของพนักงาน สอบสวนซึ่งเป็นตำรวจแต่เพียงผู้เดียว

นอกจากการเสริมสร้างระบบพิจารณาความอาญาของแต่ละประเทศโดยนำเอา ลักษณะที่ดี ของแต่ละระบบมาใช้ในระบบของตนเองแล้ว ในปัจจุบันได้มีสนธิสัญญา อนุสัญญา และกติการะหว่าง ประเทศ ซึ่งมีฐานะเป็นกฎหมายระหว่างประเทศที่วางหลักเกณฑ์ ที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาไว้เป็น จำนวนมาก ดังนั้น แต่ละประเทศที่เข้าเป็นภาคีในสนธิสัญญา และกติการะหว่างประเทศ แต่ละฉบับจะต้องปรับปรุงแก้ไขกฎหมายภายในของตนให้สอดคล้อง กับพันธกรณีตามกฎหมาย ระหว่างประเทศแต่ละฉบับที่ตนได้เข้าเป็นภาคี วิวัฒนาการ ของการดำเนินคดีอาญาจึงมีที่มาอีกประการหนึ่งจากกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายระหว่าง ประเทศที่มีอิทธิพลต่อวิวัฒนาการ ของการดำเนินคดีอาญาในแต่ละฉบับนั้นมีเนื้อหาสาระแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ ของการตรากฎหมาย ระหว่างประเทศแต่ละฉบับ แต่สาระสำคัญประการหนึ่ง ของหลักการตาม กฎหมาย ระหว่างประเทศคือ พยายามทำให้ประเทศต่าง ๆ ในโลกมีมาตรฐาน การจัดการ กับ ปัญหาที่เกิดขึ้น และมีผลกระทบต่อประชาคม และประชากรโลกนั้นเดินไป ในทางเดียวกัน ครั้งนี้เพื่อมิให้เกิดปัญหาในเรื่องของความขัดแย้งในการแปลความหมาย ที่แตกต่างกันในเรื่อง ทำนองเดียวกัน และแนวคิดตามกฎหมายภายในและแนวทางปฏิบัติ ที่แตกต่างกัน รวมทั้ง ความจำเป็นในด้านความร่วมมือระหว่างประเทศ ที่จะจัดการกับสภาพปัญหา ที่กระทบต่อ ประชาคมโลกร่วมกัน

ลักษณะของกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญา โดยส่วนใหญ่ นั้น มักจะมีบทบัญญัติทั้งในส่วนที่เป็นสารบัญญัติและวิธีบัญญัติรวมกันไปเป็นส่วนใหญ่ ในส่วนที่เป็นสารบัญญัตินั้นคือ กำหนดหน้าที่ให้รัฐภาคีบัญญัติให้การกระทำที่มีลักษณะตามที่อนุสัญญา กำหนด ไว้เป็นความผิด และในส่วนที่เป็นวิธีบัญญัติ คือกำหนดให้มีมาตรการต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับ ใช้ในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดมาตรการเหล่านั้น มักจะเป็นมาตรการสืบ สอนสอบสวนพิเศษ ในการแสวงหา และรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นก่อนการพิจารณาของศาล อย่างไรก็ตามมีกฎหมาย ระหว่างประเทศบางฉบับ ที่เป็นหลักของการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ที่วางแต่เฉพาะหลักการในการ ดำเนินคดีอาญา

3.4 แนวคิดการพิจารณาอาญาของศาลไทย

ในปัจจุบันกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพยานหลักฐานกระจัดกระจายอยู่ในกฎหมาย ต่างๆ หลายฉบับด้วยกัน แต่โดยส่วนใหญ่แล้วจะแทรกอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ตั้งแต่ มาตรา 84 จนถึง มาตรา 130 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญาตั้งแต่มาตรา 226 จนถึง มาตรา 244/1 และยังมีแทรกอยู่ในกฎหมาย วิธีพิจารณาความของกฎหมายพิเศษอื่น ๆ อีก ด้วย เช่น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 แนวความคิดเกี่ยวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความของไทยโดยเฉพาะกฎหมายวิธี พิจารณา ความอาญาได้รับอิทธิพลจากตะวันตกเป็นอันมาก ความคิดแบบเดิมที่เชื่อว่า ผู้ถูกเจ้าหน้าที่จับกุมคือ

ผู้กระทำความผิด และมีหน้าที่ต่อพิสูจน์ว่าตนเองบริสุทธิ์นั้นเปลี่ยนไปเป็นว่า ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า จำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์จากพยานหลักฐานว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด ดังนั้นการพิจารณาคดีอาญาของไทยจึงมีลักษณะในระบบกฎหมายต่าง ๆ ดังนี้

3.4.1 ลักษณะวิธีพิจารณาคดีอาญาของศาลไทยแบบระบบไต่สวน

แม้กฎหมายวิธีพิจารณาความและกฎหมายลักษณะพยานของเราจะมีลักษณะ ที่ใกล้เคียงกับกฎหมายอังกฤษซึ่งเป็นระบบกล่าวหา แต่ความเป็นจริงแล้วเราได้นำหลักกฎหมายอังกฤษมาใช้ทุกเรื่อง แม้เรื่องที่น่ามาบัญญัติไว้ในกฎหมายไทย ก็มีการบัญญัติให้เหมาะสมกับสถานการณ์ของบ้านเมืองของเรา มิได้นำหลักกฎหมายอังกฤษมาใช้แบบเต็มตัวอย่างเช่น ในเรื่องพยานบอกเล่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 95(2) มิได้ห้ามมิให้รับฟังโดยเคร่งครัดอย่างในกฎหมายอังกฤษ กฎหมายพยานของอังกฤษเป็นระบบที่มีกฎอันเป็นข้อจำกัดอำนาจศาลมิให้รับฟังพยานมากมาย จนกล่าว กันว่ากฎหมายเหล่านี้เป็นเรื่องส่วนใหญ่ของกฎหมายพยานอังกฤษ ทั้งนี้เพราะอังกฤษใช้ ระบบจู้รีเป็นผู้ชี้ขาดข้อเท็จจริงจู้รีเป็นชาวบ้านธรรมดา ไม่ชำนาญในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน จึงต้องมีกฎหมายห้ามรับฟังพยานหลักฐานเป็นจำนวนมาก และเติมกฎหมายอาญาของอังกฤษลงโทษจำเลยรุนแรง ศาลจึงต้องสร้างกฎเกณฑ์ในการรับฟังพยานหลักฐานให้เข้มงวดเพื่อปกป้องจำเลย กฎหมายลักษณะพยานของเราแต่เดิมก็มี ลักษณะทำนองเดียวกัน แต่บทบัญญัติของกฎหมายลักษณะพยานของเราในปัจจุบันหาเป็นเช่นนั้นไม่ เพราะได้เปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานได้โดยกว้างขวางพยาน หลักฐานที่ต้องห้ามมิให้รับฟังโดยตัวของพยานเองมีน้อยมาก

หลักกฎหมายลักษณะพยานของไทยในปัจจุบันแทรกอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและบางส่วนอยู่ในกฎหมายสารบัญญัติ หลักกฎหมายพยานดังกล่าวมีหลักที่ให้อำนาจศาลปะปนอยู่ด้วย เช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 116 ให้ศาลถามพยานได้เองและก่อนคู่ความ ผู้อ้างพยาน มาตรา 119 ให้ศาลถามพยานเวลาใดก็ได้และด้วยคำถามใดก็ได้มาตรา 86 ให้ ศาลมีอำนาจที่จะวินิจฉัยได้ว่าพยานหลักฐานใดรับฟังได้หรือไม่ ศาลมีอำนาจที่จะวินิจฉัย สั่งงดสืบพยานที่เห็นว่าฟุ่มเฟือยเกินสมควรหรือเป็นการประวิงคดีหรือไม่เกี่ยวกับประเด็น ศาลจะเรียกพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมและเรียกพยานที่สืบแล้วมาสืบใหม่ก็ได้หรือไม่ ใน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 228 ให้ศาลเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมก็ได้ มาตรา 229 ให้ศาลเป็นผู้สืบพยาน โดยลักษณะบทบัญญัติที่ให้อำนาจศาลมากเช่นนี้ คล้ายกับจะให้ศาลมีบทบาทในการค้นหาความจริงอย่างในระบบไต่สวน จึงมีผู้เห็นว่า การพิจารณาคดีของเราเป็นระบบไต่สวนหาใช่ระบบกล่าวหาไม่

3.4.2 ลักษณะวิธีพิจารณาคดีอาญาของศาลไทยแบบระบบกล่าวหา

แต่เดิมตามกฎหมายลักษณะพยานหลักฐานของเรายังไม่สมบูรณ์ แม้เมื่อประกาศใช้กฎหมายลักษณะพยาน ร.ศ. 113 แล้วก็ยังคงมีแต่บทบัญญัติหลัก ๆ เท่านั้น ผู้พิพากษาไทยได้รับการศึกษาจากประเทศอังกฤษจึงนำหลักกฎหมายของอังกฤษมาใช้ และแม้เมื่อได้ประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งเป็นแม่บทของกฎหมายลักษณะพยานในปัจจุบันแล้ว ศาลไทยเราก็ยังนำหลักกฎหมายพยานอังกฤษมาใช้อยู่ ตัวอย่างเช่น ข้อยกเว้นในเรื่องพยานบอกเล่า เป็นต้น บทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ

แพ่งและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ก็ปรากฏแนวความคิดของกฎหมายอังกฤษอยู่หลายประการ ตัวอย่างเช่น ใน คดีอาญาการพิจารณาคดีจะต้องทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย ในคดีแพ่งศาลจะต้องวางตัวเป็นกลาง ปล່อยให้คู่ความดำเนินคดีกันเอง ศาลเพียงคอยควบคุมให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยเรียบร้อย จึงถือกันว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความและกฎหมายลักษณะ พยานของเราเป็นระบบกล่าวหาเช่นเดียวกับประเทศอังกฤษ

3.4.3 ลักษณะวิธีพิจารณาคดีอาญาของศาลไทยแบบระบบผสม

แม้การพิจารณาคดีของศาลไทยเราจะมีได้ถือตามกฎหมายพยานอังกฤษทุกประการ และมีบทบัญญัติให้อำนาจศาลในการสืบพยานมาก คล้ายกับระบบไต่สวน แต่ในทางปฏิบัติก็ยอมรับกันว่า ศาลไทยเรายังไม่ได้รับบทบาทที่กฎหมายให้ไว้มากนัก โดยปกติศาลจะต้องวางตัวเป็นกลาง ไม่เข้าไปสอดแทรกถามพยานโดยไม่จำเป็น ศาลจะไม่เรียกพยานมาสืบเองโดยเฉพาะในคดีแพ่ง ศาลจะไม่เข้าไปช่วยถามให้คู่ความฝ่ายใดเลย ในคดีอาญาศาลอาจช่วยถามพยานให้จำเลย แต่ศาลจะไม่ช่วยซักถามพยานโจทก์ โดยถือหลักว่าเป็นหน้าที่ของโจทก์ที่จะต้องพิสูจน์ความผิดของจำเลย ศาลจะไม่ช่วยถาม พยานโจทก์ให้จำเลยต้องได้รับโทษ ถ้าโจทก์นำสืบพยานหลักฐานไม่สิ้นสงสัยตามสมควร ศาลก็จะยกฟ้อง และศาลถือเคร่งครัดว่าถ้าฟ้องโจทก์เคลือบคลุม หรือข้อนำสืบของโจทก์แตกต่างไปจากคำฟ้องแล้ว ศาลจะยกฟ้องเสมอ โดยไม่คำนึงว่าตามความเป็นจริงจำเลยได้กระทำผิดหรือไม่ แม้ว่าหลักเรื่องนี้จะผ่อนคลายลงในตอนหลังที่ได้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 ก็ตาม วิธีปฏิบัติของศาลดังกล่าวมานั้น เป็นที่ยอมรับกันจนถือได้ว่าเป็นนิติประเพณี ผู้พิพากษาผู้ใดไม่ปฏิบัติตามแม้โดยกฎหมาย จะมีอำนาจให้ทำได้ ก็จะเป็นที่ครหาว่าวางตัวไม่เป็นกลาง ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการบัญญัติไว้ผู้พิพากษาพึงระลึกว่า หน้าที่นำสืบพยานเป็นหน้าที่ของคู่ความและทนายความของแต่ละฝ่าย หากจะเรียกพยานเข้านำสืบหรือซักถามพยาน เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมเท่านั้น⁴⁴

บทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 116 และประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 229 ที่ให้ศาลเป็นผู้ถามพยานและเป็นผู้สืบพยานนั้นน่าจะเป็นบทบัญญัติทำนองเดียวกับที่เดิมบัญญัติไว้ในมาตรา 37 แห่งพระราชบัญญัติ ลักษณะพยาน ร.ศ. 113 ซึ่งเป็นเรื่องที่ยังไม่มีผู้รู้กฎหมาย คู่ความอาจไม่มีทนายความ และไม่สามารถซักตัวเองได้ จึงได้บัญญัติให้อำนาจศาลเป็นผู้ถามพยานได้ แต่คู่ความอาจตกลงกันและขออนุญาตศาลเป็นผู้ซักถามพยานเองได้ บทบัญญัติดังกล่าว ให้อำนาจศาลช่วยถามพยานแทนคู่ความเท่านั้น มิใช่ให้อำนาจศาลเป็นผู้แสวงหาความจริงในคดีเองตามที่ปฏิบัติอยู่ในระบบไต่สวน ส่วนอำนาจศาลที่จะเรียกพยานมาสืบได้เองนั้น ตามกฎหมายอังกฤษในคดีอาญาก็ให้อำนาจผู้พิพากษาไว้เช่นกัน เพราะถือว่า คดีอาญาริดรอนสิทธิเกี่ยวกับชีวิตและเสรีภาพของจำเลยจึงต้องให้ศาลได้รับทราบความจริงให้ได้มากที่สุด แต่ในคดีแพ่งผู้พิพากษาอังกฤษจะไม่มีอำนาจเรียกพยานมาสืบเองโดย คู่ความไม่ประสงค์ ซึ่งศาลไทยเราก็ถือปฏิบัติเป็นทำนองเดียวกับบทบัญญัติของมาตรา 86, 116

⁴⁴ ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการก็ได้บัญญัติไว้ในข้อ 9 ว่า “ผู้พิพากษาพึงระลึกว่า การนำพยานหลักฐานเข้าสืบและการซักถามพยาน ควรเป็นหน้าที่ของคู่ความและทนายความแต่ละฝ่ายที่จะกระทำ ผู้พิพากษาพึงเรียกพยานหลักฐานหรือซักถามพยานด้วยตนเองก็ต่อเมื่อจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม หรือมีกฎหมายบัญญัติไว้ให้ศาลเป็นผู้กระทำเอง”

และ 119 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและมาตรา 228, 229 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จึงไม่น่าจะทำให้การพิจารณาคดีและสืบพยาน ของเรากลายเป็นระบบไต่สวนไปได้

นอกจากนี้ หลักที่ว่า การพิจารณาคดีอาญาต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย นั้นเป็นหลักที่สำคัญของระบบกล่าวหา ก็มีบัญญัติรับรองไว้ในมาตรา 172 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อนึ่ง หลักที่ว่า คำพิพากษาศาลสูงจะวางแนวให้ศาลล่าง ให้ต้องปฏิบัติตามเสมือนเป็นกฎหมายซึ่งปฏิบัติอยู่ในระบบคอมมอนลอว์ แต่ทางซีวิลลอว์ ไม่ยอมรับนั้น แม้ศาลไทยเราจะไม่ได้ถือเคร่งครัดอย่างศาลอังกฤษ แต่ศาลไทยก็เคารพต่อคำพิพากษาศาลฎีกาและมักจะถือตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาเสมอ แม้จะไม่มีผลผูกมัดตั้งกฎหมายก็ตาม สิ่งเหล่านี้เป็นข้อประกอบทำให้เห็นว่า ระบบการพิจารณาคดีและ สืบพยานของเรามีความโน้มเอียงไปทางระบบกล่าวหาอยู่มาก แต่ขณะเดียวกันในการพิจารณาคดีบางประเภทในศาลพิเศษได้นำวิธีพิจารณาที่ให้อำนาจศาลค้นหาความจริงได้มากขึ้น อันเป็นความโน้มเอียงในทางระบบไต่สวน เช่น วิธีพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว และศาลแรงงาน ตลอดจนการพิจารณาคดีผู้บริโภค เป็นต้น

4. แนวคิดการคุ้มครองสิทธิของจำเลยในคดีอาญา

เมื่อมีบุคคลหรือนิติบุคคลกระทำการละเมิดกฎหมายอาญา นับแต่เวลาที่ถูกเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจจับกุมหรือนับแต่ศาลออกหมายจับ บุคคลผู้ถูกจับดังกล่าว อาจมีสถานะทางกฎหมายหลายสถานะขึ้นอยู่กับขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรม คือ เป็นผู้ต้องหา เป็นจำเลย เป็นผู้ถูกควบคุมความประพฤติ เป็นนักโทษเด็ดขาด หรือเป็นผู้ถูกพักโทษ ซึ่งแต่ละสถานะผู้ที่อยู่ในสถานะนั้นๆ ต่างก็มีสิทธิและมีหน้าที่แตกต่างกัน ในที่นี้จะขอกล่าวถึงเฉพาะสิทธิของจำเลยในกระบวนการพิจารณาคดีของศาล นับแต่วันที่โจทก์ยื่นฟ้องต่อศาลแล้ว จำเลยมีสิทธิมีสิทธิต่าง ๆ เช่น ได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม มีสิทธิแต่งตั้งทนายความแก้ต่างในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณาในศาลชั้นต้น ตลอดจนชั้นศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา ปกษาทนายความหรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว ตรวจสอบสิ่งที่เป็นพยานหลักฐาน และคดีสำเนา หรือถ่ายรูปสิ่งนั้นๆ ตรวจสอบสำนวนการไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาของศาล และคดีสำเนา หรือขอรับสำเนาที่รับรองว่าถูกต้องโดยเสียค่าธรรมเนียม เว้นแต่ศาลจะสั่งยกค่าธรรมเนียมนั้น ตรวจสอบหรือคัดสำเนาคำให้การของตนในชั้นสอบสวนหรือเอกสารประกอบคำให้การของตน และในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต หรือในคดีที่จำเลยมีอายุไม่เกินสิบแปดปีในวันที่ถูกฟ้องต่อศาล ก่อนเริ่มพิจารณาให้ศาลถามจำเลยว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มี ก็ให้ศาลตั้งทนายความให้ และในคดีที่อัตราโทษจำคุก ก่อนเริ่มพิจารณาให้ศาลถามจำเลยว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและจำเลยต้องการทนายความก็ให้ศาลตั้งทนายความให้ และมีสิทธิตามกฎหมายต่างๆ ดังนี้

4.1 สิทธิตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

จำเลยที่ถูกฟ้องต่อศาลแล้วจะได้รับการคุ้มครองสิทธิตามกฎหมายรัฐธรรมนูญที่ให้ สันนิษฐานไว้ก่อนว่า จำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำ

ผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้⁴⁵ และมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และการไม่ให้ถ่วงคำที่เป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง⁴⁶ และมีสิทธิได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ และในคดีอาญาจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็วและเป็นธรรมโอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยาน หลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว

ทั้งนี้สิทธิของจำเลยในชั้นพิจารณาของศาล ถึงแม้กฎหมายรัฐธรรมนูญจะบัญญัติให้จำเลยมีสิทธิต่าง ๆ แต่อาจมีกเว้นสิทธิของจำเลย เช่น การปล่อยตัวชั่วคราว ซึ่งอยู่ในดุลพินิจของศาลและพฤติการณ์ความร้ายแรงของคดีว่าจะให้ปล่อยตัวชั่วคราวหรือไม่ และต้องมีกฎหมายรองรับดุลพินิจของศาลด้วยเช่นกัน หรือถ้ากรณีศาลมีคำสั่งปล่อยตัวชั่วคราวศาลอาจกำหนดหลักประกันเงินเพียงพอ เป็นต้น

4.2 สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคหนึ่ง “การพิจารณาและสืบพยานในศาล ให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น” เป็นการบัญญัติถึงหลักการการพิจารณาและสืบพยานทั่วไป และยังได้กำหนดหลักการที่สำคัญเพื่อป้องกันมิให้เกิดการละเมิดสิทธิของจำเลย มีสองประการ คือ การพิจารณาคดีโดยเปิดเผย และการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยในศาล ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

⁴⁵ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปี 2560 "มาตรา 29 วรรค 2,3,4

ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนี

ในคดีอาญาจะบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองมิได้

คำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องได้รับการพิจารณาและจะเรียกหลักประกันเงินประกันแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ"

⁴⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปี 2540 มาตรา 242 และ 2550 มาตรา 40 (7)

(7) ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว"

"มาตรา 242 ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐด้วยการจัดหาทนายความให้ตามที่กฎหมายบัญญัติ ในกรณีที่ผู้ถูกควบคุมหรือคุมขังไม่อาจหาทนายความได้ รัฐต้องให้ความช่วยเหลือโดยจัดหาทนายความให้โดยเร็ว"

4.2.1 สิทธิการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย

หลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย (Public Trial) หมายถึง การพิจารณาคดีและสืบพยาน ต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าคู่ความทุกฝ่าย ณ ที่ทำการศาลที่คู่ความฟ้องคดี⁴⁷ หรือที่ศาลอื่น ในกรณีส่งประเด็นไปสืบพยาน หรือที่ทำการอื่น กรณีการเดินเผชิญสืบ และการสืบพยานผ่านระบบการประชุมทางจอภาพ การพิจารณาคดีโดยเปิดเผยนี้ ยังเป็นหลักประกันให้คู่ความทุกฝ่ายได้รับการพิจารณาและพิพากษาคดีด้วยบริสุทธิ์ความยุติธรรมอย่างเท่าเทียมกัน เพราะทุกฝ่ายสามารถรู้เห็นและคัดค้านกระบวนการพิจารณาที่อาจผิดระเบียบได้ และการพิจารณาโดยเปิดเผยนี้ยังเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นต่อกระบวนการยุติธรรมอีกด้วย และหลักการนี้ หากเป็นการพิจารณาคดีอาญาที่อยู่ในสนใจและมีผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนทั่วไป ประชาชนทุกคนก็สามารถเข้ารับฟังการพิจารณาและสืบพยานในศาลได้ แต่ศาลต้องควบคุมดูแลให้การพิจารณาเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ไม่อาจให้มีผลกระทบต่อหลักสิทธิของจำเลยเพราะกฎหมายให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า จำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะพิพากษาคดีถึงที่สุดว่าจำเลยเป็นผู้กระทำ ความผิด การพิจารณาคดีโดยเปิดเผย เป็นส่วนหนึ่งของสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม (Right to Fair Trial) ซึ่งหมายความว่า ระหว่างการพิจารณาคดีไม่ว่าในข้อหาใดก็ตาม ครอบครัวญาติ เพื่อนฝูง องค์กรด้านสิทธิมนุษยชน สื่อมวลชนหรือประชาชนคนทั่วไป ที่สนใจอยากทราบรายละเอียดในการพิจารณาคดี ต้องสามารถเข้าไปร่วมรับฟังกระบวนการไต่สวนในศาลได้ การพิจารณาโดยเปิดเผยนี้จึงเป็นกลไกหนึ่งที่จะช่วยสร้างความโปร่งใสของการใช้อำนาจตุลาการ และเพื่อรับประกันว่าจำเลยจะได้รับสิทธิในการต่อสู้คดีอย่างเท่าเทียม

การพิจารณาคดีโดยเปิดเผย จะช่วยรับรองว่าหากมีการใช้กฎหมาย หรือกระบวนการพิจารณาคดีดำเนินไปอย่างไม่ถูกต้อง หรือมีการดำเนินคดีที่ลำเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอย่างโจ่งแจ้ง ความไม่ถูกต้องนั้นจะปรากฏต่อสายตาสาธารณะ อาจจะเป็นข่าวหรือถูกวิพากษ์วิจารณ์ต่อไปได้ อย่างไรก็ดี ในกรณีพิเศษศาลอาจสั่งให้พิจารณาคดีเป็นการลับก็ได้ แต่จะทำได้เมื่อมีความจำเป็นเท่านั้น และต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่กฎหมายให้อำนาจไว้ เมื่อคดีความถึงขั้นไต่สวนกันในศาล สาธารณชนหรือใครที่สนใจย่อมสามารถเข้าไปฟังการไต่สวนได้ตามหลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย โดยไม่จำเป็นต้องเป็นคู่ความ หรือไม่จำเป็นต้องมีหลักฐานแสดงตัวว่า เป็นผู้มีความเกี่ยวข้องอย่างไรในคดีนั้นๆ

การพิจารณาคดีโดยเปิดเผย มีเป้าหมายเพื่อตรวจสอบการใช้อำนาจของตุลาการ โดยมีประชาชน เป็นผู้รับรู้หากศาลทำหน้าที่ไม่เที่ยงธรรม ในขณะเดียวกัน ก็เป็นการปกป้องจำเลยจากการใช้อำนาจโดยมิชอบอีกด้วย ในอีกทางหนึ่งหากศาลปฏิบัติทุกอย่างถูกต้องและมีข้อครหาเกิดขึ้นภายหลัง สาธารณชนที่สังเกตการณ์อยู่ก็จะเป็นประจักษ์พยานให้กับศาลได้ด้วยเช่นเดียวกัน ศาลจึงมีหน้าที่ในการแจ้งวันเวลาการพิจารณาคดีให้กับสาธารณชนรับทราบโดยเปิดเผย รวมถึงจัดการสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้ประชาชนสามารถเข้ารับฟังการพิจารณาคดีได้อย่างราบรื่นและเหมาะสม สิทธิในการเข้าฟังการพิจารณาคดี เป็นสิทธิที่ได้รับการยอมรับในทางสากล และการพิจารณาคดีที่มีชื่อเสียงของไทยและต่างประเทศก็จะมีผู้สนใจเข้าฟังการพิจารณาคดีในห้องเป็นจำนวนมาก

⁴⁷ สุพจน์ สุโรจน์. สิทธิของผู้เสียหายและจำเลย. พิมพ์ครั้งที่ 3. (กรุงเทพฯ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2561,) หน้า 6-10

หลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย นับว่าคุณลักษณะที่สำคัญอีกประการหนึ่งของระบบการพิจารณาแบบกล่าวหา คือ เป็นหลักประกันแก่จำเลยที่จะได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย การสืบพยาน หลักฐานต่างๆ ก็ต้อง กระทำโดยเปิดเผยเช่นกันฝ่ายโจทก์สามารถนำสรรพหลักฐานทั้งปวงเข้ากล่าวหาจำเลยโดยเปิดเผยเป็นจำนวนมาก ฝ่ายจำเลยก็สามารถแสวงหาพยานหลักฐานต่างๆ เข้านำสืบต่อสู้แก้ต่างในคดีโดยอิสระจำนวนมากเท่าเทียมกัน อนึ่ง การพิจารณาในระบบกล่าวหา การเสนอพยานหลักฐานต่อศาลทั้งของโจทก์และจำเลย ต้องนำสืบให้เจือสมกับการพยานหลักฐาน เพราะการสืบพยานในคดี อาญาได้แยกประเด็นพิพาทและหน้าที่ภาระการพิสูจน์ออกจากกัน โดยนำบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 74/1 มาใช้ด้วยโดยอนุโลม ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 ซึ่งแบ่งประเด็นที่กระทบต่อความผิดหรือบริสุทธิ์ของจำเลย ด้วยหลัก “ผู้ใดกล่าวอ้าง ผู้นั้นมีภาระการพิสูจน์” เช่น ในคดีอาญาโจทก์เป็นผู้กล่าวอ้างว่าจำเลยกระทำผิด ภาระการพิสูจน์ความผิดของจำเลยจึงตกแก่โจทก์ แม้จำเลยปฏิเสธ หรือ แม้จะไม่ให้การเลยก็ต้องถือว่า จำเลยปฏิเสธ (จำเลยหนึ่งในคดีอาญา ถือว่า “ปฏิเสธ”) ดังนั้นย่อมเป็นประเด็นข้อพิพาทว่าจำเลยได้กระทำผิดตามฟ้องหรือไม่เพราะในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่า “ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด” ภาระการพิสูจน์จึงตกแก่โจทก์ที่จะต้องนำสืบให้ได้ว่าจำเลยได้กระทำผิดตามฟ้อง เว้นแต่เข้าข้อยกเว้นที่จะกล่าวต่อไป (จึงให้เข้าใจเป็นพื้นฐานก่อนว่า ในคดีอาญา โจทก์มีหน้าที่นำสืบว่าจำเลยมีผิด เว้นแต่เข้าข้อยกเว้น)

แต่ถ้ากฎหมายสันนิษฐานข้อเท็จจริงบางประการไว้เป็นคุณแก่โจทก์ โจทก์ย่อมได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐาน และพลังภาระการพิสูจน์ไปให้จำเลยมีหน้าที่ต้องนำสืบหักล้างข้อสันนิษฐานของกฎหมายนั้น อย่างไรก็ตามโจทก์จะต้องนำสืบข้อเท็จจริงที่เป็นเงื่อนไขแห่งข้อสันนิษฐานเสียก่อนจึงจะได้รับประโยชน์⁴⁸

แม้เป็นเช่นนี้ แต่หากฝ่ายใดนำพยานหลักฐานที่มีน้ำหนักที่มีอยู่เข้านำสืบ แต่ไม่เจือสมแล้วไซ้ ก็อาจทำให้เป็นฝ่ายแพ้คดี เพราะระบบกล่าวหานั้นศาลมีหน้าที่เป็นกรรมการที่นำพยานหลักฐานของคู่ความมาชั่งน้ำหนักแล้วจึงพิพากษาคดี ไม่สามารถชักถามเพิ่มเติมพยานหลักฐานของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เพราะจะทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมในการพิจารณาคดี

4.2.2 ข้อยกเว้นสิทธิการพิจารณาโดยเปิดเผย

ถึงแม้จะมีหลักที่เข้มงวดในเรื่องพิจารณาคดีอาญาต้องทำโดยเปิดเผย แต่กฎหมายทั้งของไทยและต่างประเทศยังเปิดช่องให้ศาลสามารถสั่ง “พิจารณาลับ” ได้บ้างในกรณีจำเป็น ซึ่งบุคคลภายนอกจะไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าฟังหรือรับรู้ข้อมูลการพิจารณาคดี การสั่งพิจารณาลับนี้ต้องทำด้วยความระมัดระวัง มีเหตุผลเพียงพอ และได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของคดี อย่างไรก็ตาม หลักสำคัญทั้งสองประการที่กล่าวมาแต่ต้นนั้น กฎหมายมุ่งเน้นในด้านการคุ้มครองสิทธิของจำเลย แต่ในกระบวนการยุติธรรมก็มีข้อแตกต่างของข้อพิพาทแห่งคดี กล่าวคือ การพิจารณาคดีอาญาบางประเภทก็ไม่สามารถเปิดเผยการพิจารณาต่อสาธารณะชน เช่น คดีข่มขืนกระทำชำเรา คดีหมิ่นประมาท คดีของบุคคลที่มีชื่อเสียง คดีที่ทำให้มีผลกระทบต่อบุคคลในคดีที่ทำให้ได้รับความ

⁴⁸ ธานี สิงหนาท “คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา”. ฉบับที่ 33, 34. (กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานคร พับลิชชิ่ง แก๊ซเซตตีพิมพ์ ป.วิ.อ.2562), หน้า 45

อับอายและเกี่ยวกับความมั่นคงของชาติ เป็นต้น และกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไทยได้ให้อำนาจศาลสั่งพิจารณาลับ พร้อมทั้งยังกำหนดผู้เข้าร่วมการพิจารณาคดีเป็นจำนวนที่แน่นอน ตามกฎหมายพิจารณาความอาญา⁴⁹ตามความหมายด้วยเหตุผล ดังนี้

- 1) เพื่อประโยชน์แห่งความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หมายถึง เพื่อมิให้มีผลกระทบกับประโยชน์ส่วนรวมและผิดศีลธรรมที่ยึดถือปฏิบัติตามประเพณี
- 2) เพื่อป้องกันความลับความมั่นคงของชาติ หมายถึง ปกปิดการพิจารณาที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความมั่นคงของชาติ

บุคคลผู้มีสิทธิเข้าร่วมการพิจารณาลับ หมายถึง โจทก์และทนาย / จำเลยและทนาย / ผู้ควบคุมตัวจำเลย / พยานและผู้ชำนาญการพิเศษ / ล่าม / บุคคลผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องและได้รับอนุญาตจากศาล/ พนักงานศาลและเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยแก่ศาลแล้วแต่จะเห็นสมควร

นอกจากนี้ ตามกฎหมายของไทยการพิจารณาคดีอาญาในศาลเยาวชนและครอบครัวทุกคดีต้องพิจารณาเป็นการลับตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชน และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553⁵⁰ เพื่อปกป้องเยาวชนจากผลกระทบด้านลบที่อาจเกิดขึ้นจากการพิจารณาคดี โดยให้ศาลกำหนดผู้เข้าร่วมการพิจารณาคดีเป็นจำนวนที่แน่นอน เหมือนการพิจารณาลับในศาลอาญาของบุคคลผู้บรรลุนิติภาวะแล้ว

4.2.3 ข้อยกเว้นการพิจารณาโดยเปิดเผยตามกฎหมายระหว่างประเทศ

สำหรับในข้อตกลงกติการะหว่างประเทศ มาตรา 14 ของ ICCPR และมาตรา 6 ของ ECHR ระบุกรณียกเว้นการพิจารณาโดยเปิดเผยที่ศาลสามารถสั่งพิจารณาคดีลับได้ในกรณีดังต่อไปนี้

- 1) ด้วยเหตุผลทางศีลธรรม
- 2) ความสงบเรียบร้อยของประชาชนหรือความมั่นคงของชาติในสังคมประชาธิปไตย

⁴⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 177 “ศาลมีอำนาจสั่งพิจารณาคดีลับ เมื่อเห็นสมควรโดยพลการหรือโดยคำร้องขอของคู่ความใด แต่ต้องเพื่อประโยชน์แห่งความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันความลับอันเกี่ยวกับความปลอดภัยของประเทศมิให้ล่วงรู้ถึงประชาชน”

มาตรา 178 “เมื่อมีการสั่งพิจารณาลับแล้ว บุคคลที่สามารถอยู่ในห้องพิจารณาคดีได้ คือ (1)โจทก์และทนาย (2)จำเลยและทนาย

(3) ผู้ควบคุมตัวจำเลย (4) พยานและผู้ชำนาญการพิเศษ (5) ล่าม (6) บุคคลผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องและได้รับอนุญาตจากศาล

(7) พนักงานศาลและเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยแก่ศาลแล้วแต่จะเห็นสมควร”

⁵⁰ พระราชบัญญัติศาลเยาวชน และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 108 การพิจารณาคดีในศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวให้กระทำการลับ และเฉพาะบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคดีเท่านั้นมีสิทธิเข้าฟังการพิจารณาคดีได้ ซึ่งได้แก่ (1) จำเลย ที่ปรึกษากฎหมายของจำเลย และผู้ควบคุมตัวจำเลย (2) บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งจำเลยอาศัยอยู่ด้วย (3) พนักงานศาล และเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยแล้วแต่ศาลจะเห็นสมควร (4) โจทก์ และทนายโจทก์ (5) พยาน ผู้ชำนาญการพิเศษ และล่าม (6) พนักงานคุมประพฤติหรือพนักงานอื่นของสถานพินิจ (7) บุคคลอื่นที่ศาลเห็นสมควรอนุญาต

3) เมื่อมีความจำเป็นเกี่ยวกับส่วนได้ส่วนเสียในเรื่องชีวิตส่วนตัวของคู่กรณี

4) เมื่อการพิจารณาคดีโดนเปิดเผยนั้นอาจเป็นการเสื่อมเสียต่อผลประโยชน์แห่งความยุติธรรม

อย่างไรก็ดี การสั่งพิจารณาคดีลับจำเป็นต้องมีกลไกที่รับประกันว่าการพิจารณาคดีจะเป็นไปอย่างยุติธรรมเสมอ เช่น การเปิดเผยให้กับกลุ่มบุคคลหรือสื่ออย่างจำกัดแทน นอกจากนี้ ศาลยังจำเป็นต้องเปิดเผยผลการพิจารณาคดี ซึ่งรวมถึงหลักฐานต่างๆ และเหตุผลทางกฎหมายที่ศาลใช้ให้กับสาธารณชนได้รับรู้ เว้นแต่ว่าเพื่อประโยชน์ของเด็กและเยาวชน หรือเป็นกระบวนการพิจารณาเกี่ยวข้องกับข้อพิพาทของคู่สมรสในเรื่องการเป็นผู้ปกครองเด็กเท่านั้น ในเอกสารคำอธิบายของ EUHR อย่างละเอียด กล่าวไว้ด้วยว่า การพิจารณาคดีโดยเปิดเผยและการเปิดเผยผลการพิจารณาคดีให้เป็นที่รับรู้เป็นสองสิทธิที่แยกออกจากกัน ศาลอาจจะเปิดเผยผลการตัดสินในขณะที่สั่งพิจารณาลับแบบไม่ถูกต้องก็ได้ ดังนั้นการเปิดเผยผลการพิจารณาคดีเพียงอย่างเดียวจึงไม่อาจนำมาใช้เป็นข้ออ้างได้ว่าศาลได้ปฏิบัติตามหลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยแล้ว

4.2.4 สิทธิการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย

สิทธิได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย หมายถึง การพิจารณารวมถึงการสืบพยานในศาล ต้องกระทำต่อหน้าจำเลย⁵¹ กฎหมายนี้กำหนดให้จำเลยมีความสำคัญกว่าผู้อื่นในการพิจารณาคดี เพราะจำเลยจะต้องเป็นผู้ได้รับผลกระทบต่อคำพิพากษามากกว่าผู้อื่น หากถูกศาลพิพากษาตัดสินว่ามีความผิด และแนวคิดการพิจารณาคดีอาญาของไทยอันเป็นระบบกล่าวหา ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของการประกันสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา โดยศาลจะวางตัวเป็นกลาง (Passive) และเปิดโอกาสให้คู่ความได้ต่อสู้กันอย่างเต็มที่ เพื่อให้ความจริงปรากฏต่อศาล คู่กรณีทั้งสองฝ่ายจะอยู่ในฐานะที่เท่าเทียมกัน จำเลยอยู่ในฐานะ “ประธาณ” ในคดี เพื่อที่จะได้ต่อสู้คดีกันอย่างเต็มที่⁵² ทั้งเป็นสิทธิที่อยู่บนพื้นฐานของแนวคิดว่าด้วยการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมในคดีอาญา (Fair Trial) เป็นข้อเรียกร้องว่า บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิในกระบวนการพิจารณาคดีที่เหมือนกันทั้งโจทก์และจำเลย บุคคลย่อมมีความเท่าเทียมกันในเทียมกัน จำเลยอยู่ในฐานะ “ประธาณ” ในคดี เพื่อที่จะได้ต่อสู้คดีกันอย่างเต็มที่ ทั้งเป็นสิทธิที่อยู่บนการต่อสู้คดี หากจำเลยไม่ปรากฏตัวในการสืบพยาน จำเลยก็อาจเสียสิทธิในการถามค้านหรือโต้แย้งพยานหลักฐาน จำเลยก็ไม่อาจต่อสู้คดีอย่างเป็นธรรม และสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย (Right to Be Present at One's Trial) เป็นสิทธิในการต่อสู้ของจำเลยอย่างหนึ่งที่ได้รับรองไว้ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง หรือ ICCPR ที่ประเทศไทยเป็นสมาชิกอยู่ ซึ่งมีหลักการว่า ในการพิจารณาคดีอาญาคณะบุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำผิด ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับหลักประกันขั้นต่ำโดยเสมอภาค เช่น สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้าบุคคลนั้น⁵³ จากบทบัญญัติดังกล่าวเป็นการยืนยันว่า การดำเนินคดีอาญามีหลักการที่สำคัญที่

⁵¹ สุพจน์ สุโรจน์. เรื่องเดียวกัน. พิมพ์ครั้งที่3. (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2561), หน้า 6-10

⁵² สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. ยืนหยัดบนหลักนิติธรรม. พิมพ์ครั้งที่1. (กรุงเทพฯ : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552), หน้า 121,122

⁵³ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, หลักกฎหมายระหว่างประเทศทั่วไปเกี่ยวกับสนธิสัญญา ด้านมนุษยชน. (กรุงเทพฯ : มิลาเคิล ครีเอชั่นอินเตอร์ พรีน. 2550). หน้า 42

ถือเป็นหลักสากล คือ การดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีอาญาจะต้องกระทำต่อหน้าจำเลย เป็นหลักประกันสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาด้วยความเป็นธรรม เพื่อให้จำเลยได้มีโอกาสรับรู้ว่าตนถูกกล่าวหาว่าอย่างไร และจะแก้ตัวหรือต่อสู้คดีโดยพยานหลักฐานที่สามารถพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนต่อศาล

4.2.5 *ข้อยกเว้นการพิจารณาต่อหน้าตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิ*

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิ บัญญัติขึ้นเพื่อแก้ไขข้อขัดข้องในการพิจารณาและสืบพยานที่เกิดขึ้นหลายกรณี เช่น กรณีมีจำเลยหลายคนร่วมในคดีเดียวกัน แต่มีข้อแตกต่างทางคดีในเรื่องวันเวลา สถานที่ วัตถุประสงค์ที่ไม่เกี่ยวข้องกับจำเลยคนอื่นๆ หากต้องพิจารณาหรือสืบพยานต่อหน้าจำเลยทุกคนในคดี ก็จะทำให้เกิดความล่าช้า หรือกรณีจำเลยเจ็บป่วยจนไม่สามารถมาฟังการพิจารณาหรือสืบพยานได้ การเจ็บป่วยในที่นี้ต้องเป็นการเจ็บป่วยที่ขึ้นวิฤตจริง ๆ และต้องมีนายมาร่วมการพิจารณาหรือสืบพยาน ศาลจึงเห็นควรอนุญาต แต่เมื่อถึงคราวนำกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิ มาใช้บังคับกับเกิดความยุ่งยากในขั้นตอนของการกฎหมายวิธีพิจารณาคดี และศาลสูงเคร่งครัดเป็นอย่างมากในเรื่องการนำกฎหมายนี้มาใช้บังคับ

4.2.5 *ข้อยกเว้นการพิจารณาต่อหน้าตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 230/1*

เนื่องจากปัญหาการสืบพยานบุคคลที่เกิดข้อขัดข้องหลายประการ เช่น พยานอยู่พื้นที่ห่างไกลจากที่ทำการศาลทำให้เกิดความยากลำบากในการเดินทาง หรือการเดินทางต้องผ่านพื้นที่เกิดภัยพิบัติ หรือขาดความปลอดภัยจากพื้นที่ที่เกิดความไม่สงบ หรือกรณีพยานเจ็บป่วยไม่สามารถเดินทางมาศาลได้⁵⁴ และกรณีจำเลยเป็นผู้มีอิทธิพล พยานบุคคลส่วนใหญ่จะไม่แสดงตนเป็นพยานต่อศาล และประการสุดท้ายกรณี พยานอยู่ต่างประเทศ ทำให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินคดีและสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาศาล จากปัญหาทั้งหลายนี้ ศาลยุติธรรมโดยประธานศาลฎีกาได้อาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 230/1 ที่แก้ไขเพิ่มเติมให้มีการสืบพยานในคดีอาญา ในลักษณะการประชุมทางจอภาพ พ.ศ. 2556 โดยให้ศาลใช้ดุลพินิจให้สืบพยานนอกศาลในลักษณะการประชุมทางจอภาพเฉพาะในกรณีมีเหตุจำเป็น โดยต้องคำนึงถึงความจำเป็นของพยานที่ไม่อาจเดินทางมายังศาลได้กับการที่ที่จะได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิของจำเลยได้รับผลกระทบจากการที่พยานไม่ได้อยู่ในห้องพิจารณาคดี เหตุจำเป็นนั้นอาจเกิดจากการที่พยานเจ็บป่วย หรือมีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณาคดี หรือมีถิ่น

⁵⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 230/1 บัญญัติว่า “ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นอันไม่อาจนำพยานมาเบิกความในศาลได้ เมื่อคู่ความร้องขอหรือศาลเห็นสมควร ศาลอาจอนุญาตให้พยานดังกล่าวเบิกความที่ศาลอื่นหรือสถานที่ทำการของทางราชการหรือสถานที่แห่งอื่นนอกศาลนั้น โดยจัดให้มีการถ่ายทอดภาพและเสียงในลักษณะการประชุมทางจอภาพได้ ทั้งนี้ ภายใต้การควบคุมของศาลที่มีเขตอำนาจเหนือท้องที่นั้นตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดใน ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา โดยได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาและประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้

การเบิกความตามวรรคหนึ่งให้ถือเสมือนว่าพยานเบิกความในห้องพิจารณาของศาล”

ที่อยู่ในต่างประเทศ หรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้ ให้ศาลบันทึกข้อเท็จจริงที่เป็นเหตุให้มีการสืบพยานบุคคลนอกศาลในลักษณะประชุมทางจอภาพไว้ในกระบวนการพิจารณา

สถานที่สืบพยานถือว่าเป็นข้อสำคัญอีกประการเพราะสถานที่ดังกล่าวต้องติดตั้งระบบอิเล็กทรอนิกส์พร้อมระบบอินเทอร์เน็ต และบุคคลากรที่ชำนาญด้านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ แต่ในข้อบังคับฯ นี้ ได้กำหนดสถานที่การสืบพยานแบบการประชุมทางจอภาพไว้ดังนี้ ในกรณีที่สถานที่ทำการสืบพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลเป็นศาลอื่น ให้ศาลที่พิจารณาคดีสอบถามศาลนั้นถึงความพร้อมเกี่ยวกับวันเวลาดนัดสืบพยานเสียก่อน แล้วมีหนังสือแจ้งยืนยันวันเวลาดนัดสืบพยาน ชื่อและจำนวนพยานบุคคล พร้อมด้วยสำเนาเอกสารและภาพถ่ายวัตถุพยานอันจำเป็นในการเบิกความของพยาน ถ้าหากมีไปยังศาลที่พยานจะไปเบิกความ

4.2.6 ข้อยกเว้นการพิจารณาต่อหน้าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560

เนื่องจากแต่เดิมในระหว่างการดำเนินคดีในคดีที่จำเลยเป็นนักการเมือง หรือเป็นผู้มีอิทธิพล ปรากฏว่าจำเลยดังกล่าวนั้นได้หลบหนีการพิจารณาคดีเป็นส่วนมาก ทำให้ต้องยุติการพิจารณาจนหมดอายุความ จำเลยที่หลบก็กลับเข้าใช้ชีวิตเหมือนเดิมตามปกติ ทรัพย์สินที่ทุจริตไปนั้นก็เป็นที่ไปโดยยากที่รัฐจะนำกลับคืนมา ก่อให้เกิดความเสียหายต่อประเทศชาติ ดังนั้น การตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 จึงเพิ่มเงื่อนไขดังนี้

- 1) พิจารณาคดีลับหลังจำเลยได้
- 2) คดีไม่มีอายุความ

โดยเมื่อยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ให้อายุความสะดุดหยุดลง หากจำเลยหนีระหว่างพิจารณาคดีไม่ให้นับระยะเวลาที่หนี เป็นส่วนหนึ่งของอายุความด้วย หากศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วและจำเลยหนี ก็ไม่ให้นับอายุความระหว่างการหลบหนี ไม่ว่าจะจับตัวจำเลยได้เมื่อใด ก็สามารถนำมาลงโทษตามคำพิพากษาได้ตลอดไป และในวันยื่นฟ้องต่อศาล ต้องพาตัวจำเลยมาศาลด้วย ถ้าในวันฟ้องจำเลยหนี ไม่สามารถพาตัวมาศาลได้ ศาลก็สามารถรับฟ้องไว้พิจารณาได้ และกรณีที่ศาลรับฟ้องไว้พิจารณาโดยไม่ได้ตัวจำเลยมาศาล ให้ศาลออกหมายจับ และถ้ายังจับตัวไม่ได้ภายในสามเดือน ก็ให้พิจารณาคดีลับหลังจำเลยได้ โดยจำเลยที่หลบหนียังสามารถแต่งตั้งทนายความเข้ามาต่อสู้คดีได้ และในกรณีที่ศาลพิจารณาลับหลังจำเลยไปแล้ว หากภายหลังจำเลยมีพยานหลักฐานใหม่ที่อาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ จำเลยจะมาศาลและขอให้อัยการยื่นฟ้องใหม่ได้ ภายในหนึ่งปีนับตั้งแต่พิพากษา แต่ถ้าจำเลยไม่อาจมาศาลได้ หรือหลบหนี หรือไม่มาศาลโดยไม่มีเหตุอันสมควร ศาลจะพิจารณาคดีลับหลังจำเลยก็ได้ หรือถ้าจำเลยไม่มาศาลในวันพิจารณาครั้งแรก ให้ถือว่าจำเลยให้การปฏิเสธ เพื่อจะได้ดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีขั้นตอนต่อไป และถ้ากรณีศาลนัดฟังคำพิพากษาและจำเลยทราบนัดแล้วแต่ไม่มาศาล ให้ศาลอ่านคำพิพากษาลับหลังจำเลยได้ และถือว่า จำเลยได้ทราบแล้ว

4.2.6 สิทธิตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

จำเลยในพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 หมายถึง บุคคลซึ่งถูกฟ้องคดีต่อศาลว่าได้กระทำความผิดอาญา ซึ่งจำเลยที่จะมีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายจากรัฐจะต้องเป็นผู้ที่ถูกดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลว่า เป็นผู้กระทำความผิดอาญาโดยพนักงานอัยการ และถูกคุมขังอยู่ในระหว่างการพิจารณาคดีของศาล และศาลได้มีคำพิพากษา ถึงที่สุดว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด จำเลยจึงมีสิทธิที่จะได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายจากรัฐ และการที่จำเลยได้รับค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่ายจากรัฐไปแล้ว ก็ไม่เป็นการตัดสิทธิหรือประโยชน์ที่จำเลยจะพึงได้ตามกฎหมายอื่นอีก ซึ่งสิทธิและเงื่อนไขนี้มีได้เฉพาะในกรณีที่จำเลยถูกฟ้องดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการ มีดังนี้

1) สิทธิประโยชน์ของจำเลย มี 6 ประการดังนี้

(1) ค่าทดแทนการถูกคุมขัง โดยคำนวณจากจำนวนวันที่ถูกคุมขัง ในอัตราวันละ 200 บาท

(2) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล รวมทั้งค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ หากว่าความเจ็บป่วยของจำเลยเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี

(3) ค่าทดแทนในกรณีที่จำเลยถึงแก่ความตาย และความตายนั้นเป็นผลโดยตรงจากการถูก ดำเนินคดี

(4) ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างถูกดำเนินคดี

(5) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำเนินคดี

(6) ค่าทดแทนกรณีขอให้ศาลคืนสิทธิที่เสียไปอันเป็นผลโดยตรงจากคำพิพากษาแต่ไม่สามารถคืนสิทธินั้นได้

2) เงื่อนไขการรับสิทธิประโยชน์ของจำเลย มี 3 ประการ ดังนี้

(1) ต้องเป็นจำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการ

(2) ต้องถูกควบคุมระหว่างพิจารณาคดี และ

(3) ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยมิได้กระทำความผิดและมีการถอนฟ้องระหว่างดำเนินคดี หรือปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่มีความผิด

5. นโยบายคุ้มครองสิทธิจำเลยของศาลยุติธรรม

นิตคัมครองสิทธิในคดีอาญา อาจจะเรียกกันว่านัดสมานฉันท์ วัตถุประสงค์มีขึ้นเพื่อให้ท่านผู้พิพากษาได้สอบถามข้อเท็จจริง อธิบายข้อกฎหมาย รูปเรื่องความเป็นมาแห่งคดีให้กับจำเลยได้เข้าใจ ก่อนที่จำเลยจะตัดสินใจรับสารภาพหรือประสงคจะต่อสู้คดี นิตคัมครองสิทธิมิได้มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นแต่เพียงนโยบายของศาลที่ต้องการไกล่เกลี่ยหรือหาทางออกให้กับจำเลยและผู้เสียหายที่จะตกลงข้อพิพาทแห่งคดีกันได้โดยไม่จำเป็นต้องสืบพยาน ยิ่งบางกรณีเป็นคดีความผิดอันยอมความได้ หากศาลลงมาไกล่เกลี่ยเอง แนวโน้มรูปคดีก็มีโอกาสที่จะตกลงกันได้มากขึ้น อย่างไรก็ตาม การนัด

คุ้มครองสิทธิเป็นแต่เพียงแนวทางของการระงับข้อพิพาทเบื้องต้นเพียงเท่านั้น เพราะข้อเท็จจริงจะเป็นอย่างไร ยังไม่ปรากฏจากการสืบพยาน ซึ่งหากจำเลยมั่นใจว่าตามที่โจทก์ฟ้องมานั้นตัวเองไม่ได้กระทำความผิด ก็ย่อมมีสิทธิที่จะแต่งตั้งทนายความ ต่อสู้คดีได้

ปัจจุบันนัดคุ้มครองสิทธิ ศาลบางแห่งในวันที่พนักงานอัยการยื่นฟ้องจำเลยต่อศาล และเมื่อสอบถามเบื้องต้นแล้วจำเลยปฏิเสธ ศาลอาจจะนัดคุ้มครองสิทธิในวันนั้นเลย แต่ศาลบางแห่งอาจจะกำหนดนัดวันหลัง ซึ่งขึ้นอยู่กับนโยบายของแต่ละแห่ง ซึ่งอาจมีทั้งข้อดีและข้อเสียแตกต่างกันไป หากในวันนั้นจำเลยยังไม่มีทนายความ ดังนั้น ในคดีอาญานัดการพิจารณาแต่ละนัดย่อมมีความสำคัญเสมอ เพราะเกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพของจำเลยนั่นเอง จำเลยจึงควรจะต้องทนายความเสียแต่เริ่มถูกฟ้องต่อศาล หรือร้องขอทนายต่อศาลตามสิทธิของจำเลยที่กฎหมายรับรองไว้ เพื่อความมั่นใจต่อไปตามนัดพิจารณาของศาล

6. แนวทางการพิจารณาคดีอาญาของศาลในสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19: โควิด-19)

ไวรัสโคโรนา 2019 เริ่มการระบาดในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 โดยพบครั้งแรกในนครอู่ฮั่น เมืองหลวงของมณฑลหูเป่ย์ประเทศจีน และเมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2563 องค์การอนามัยโลกได้ประกาศอย่างเป็นทางการว่า การระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่เป็น "โรคระบาดทั่วไป" หลังจากมีการติดต่อเชื้อในระดับชุมชนอย่างต่อเนื่องช่วงเวลาหนึ่งในหลายภูมิภาคของโลก ในวันที่ 13 มีนาคม WHO ได้ประกาศให้ยุโรปเป็นศูนย์กลางของการระบาดใหญ่ครั้งใหม่ หลังจากที่มีอัตราผู้ป่วยรายใหม่ในยุโรปสูงกว่าภูมิภาคอื่นของโลกนอกเหนือจากจีน เมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2563 จำนวนกรณีผู้ป่วยทั่วโลกที่อยู่นอกประเทศจีนมีจำนวนมากกว่าในประเทศจีน ในวันที่ 19 มีนาคม 2563 ประเทศจีนรายงานว่ามีกรณีผู้ป่วยในประเทศกรณีใหม่ (ยกเว้นกรณีผู้ป่วยเดินทางมาจากต่างประเทศ) เป็นครั้งแรกนับตั้งแต่เกิดการระบาด ในขณะที่จำนวนผู้เสียชีวิตทั้งหมดในอิตาลีมากกว่าในประเทศจีน ในปลายเดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 โดยที่ผู้ติดเชื้อกลุ่มแรกจำนวนมากมีความเชื่อมโยงกับตลาดค้าอาหารทะเลหัวหนานก่อนชี้ให้เห็นว่าไวรัสดังกล่าว "น่าจะมีต้นกำเนิดมาจากสัตว์" ไวรัสที่ก่อให้เกิดการระบาดนั้นรู้จักกันในชื่อ SARS-CoV-2 ซึ่งเป็นไวรัสใหม่ที่สัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับไวรัสโคโรนาในค้างคาว ไวรัสโคโรนาในลิง และไวรัสโคโรนาสายพันธุ์กลุ่มอาการทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง โดยเชื่อว่าไวรัสอาจมีต้นกำเนิดมาจากค้างคาวในสกุลค้างคาวมงกุฏ อาการแรกสุด มีรายงานในวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2562 ในบุคคลที่ไม่ได้มีการสัมผัสกับตลาดค้าอาหารทะเลหัวหนาน หรืออีก 40 คนที่เหลือของกลุ่มผู้มีอาการครั้งแรกจากไวรัส ซึ่ง 2 ใน 3 ของกลุ่มแรกนี้ พบว่ามีความเชื่อมโยงกับตลาดสดซึ่งค้าสัตว์มีชีวิตแห่งนี้ องค์การอนามัยโลกประกาศให้การระบาดนี้เป็นภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขระหว่างประเทศ เมื่อวันที่ 30 มกราคม 2563 โดยผู้อำนวยการองค์การอนามัยโลก ยังคงกล่าวชื่นชมการตอบสนองของประเทศจีนต่อไวรัส เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563 ว่า "เป็นการหลีกเลี่ยงการมีผู้ป่วยเพิ่มขึ้นอย่างมีนัย" แม้ว่าโรคจะมีศักยภาพในการแพร่ภายในท้องถิ่นในบริเวณอื่น ๆ ของโลกด้วยก็ตาม ในช่วงเริ่มแรกจำนวนผู้ติดเชื้อเพิ่มขึ้นเป็นสองเท่าในทุก ๆ เจ็ดวันครั้ง ในช่วงต้นและ

กลางเดือนมกราคม พ.ศ. 2563 ไวรัสเกิดการแพร่ กระจายไปยังมณฑลอื่น ๆ ของประเทศจีน ผ่าน การโยกย้ายของประชากรในช่วงตรุษจีน และเนื่องจากนครอู่ฮั่นเป็นศูนย์กลางการขนส่งในประเทศ จีน ผู้ติดเชื้อจึงเดินทางไปได้อย่างรวดเร็วทั่วประเทศ

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (International Commission of Jurists: ICJ) ได้รายงานการดำเนินการกระบวนยุติธรรมของศาลทั่วโลกต่อวิกฤตการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ไว้ดังนี้ ในภาวะฉุกเฉินทางด้านสาธารณสุขอย่างในวิกฤตการระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 บรรดารัฐต่างมีพันธกรณีในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: ICESCR) ตลอดจนกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่าง ประเทศอื่น ๆ โดยเฉพาะการคุ้มครองสิทธิในชีวิต (right to life) และสิทธิในสุขภาพ (right to health) ของประชากร ในขณะที่รัฐตลอดจนหน่วยงานและองค์กรของรัฐยังคงต้องปฏิบัติตาม พันธกรณีในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนด้านอื่น ๆ และดำรงหลักนิติธรรม ไม่ต่างไปจากการปฏิบัติตาม พันธกรณีสิทธิมนุษยชนในภาวะฉุกเฉินครั้งอื่น ๆ

กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศอนุญาตให้สามารถจำกัดสิทธิหรือเลียงพันธกรณี (derogation) สิทธิมนุษยชนได้ โดยจะต้องเป็นไปตามขอบเขตเงื่อนไขของหลักความชอบด้วยกฎหมาย (legality) หลักการไม่เลือกปฏิบัติ (non-discrimination) หลักความจำเป็น (necessity) และหลัก ความได้สัดส่วน (proportionality) และการมีกำหนดเวลาที่ชัดเจน (time-limitedness) โดยเฉพาะ ในกรณีการเลียงพันธกรณีสิทธิมนุษยชน) เนื่องจากวิกฤตการระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 มี ปัจจัยที่ไม่แน่นอน ทั้งการติดต่อของโรค ขอบเขตการแพร่กระจายของโรค และประสิทธิภาพ มาตรการที่ใช้บังคับ อีกทั้งข้อมูลเกี่ยวกับความร้ายแรงจากผลกระทบของโรคก็ยังไม่มีความชัดเจน การพิจารณาปรับใช้หลักความได้สัดส่วนในระยะสั้นจึงกระทำได้โดยลำบาก ดังนั้นรัฐต้องคอยประเมิน ถึงเหตุผล ความจำเป็นและความได้สัดส่วนของมาตรการที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิมนุษยชนหรือเป็น การเลียงพันธกรณีอย่างต่อเนื่อง หากสถานการณ์การแพร่ระบาดเปลี่ยนแปลง หรือมีการศึกษา เกี่ยวกับโคโรนาไวรัสเพิ่มเติม ก็จะต้องพิจารณาปรับเปลี่ยน หรือยกเลิกมาตรการที่ไม่มีความจำเป็น หรือไม่ได้สัดส่วน ในการรับมือกับวิกฤตการระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 หน่วยงานศาลทั่วโลก ได้ดำเนินมาตรการต่าง ๆ รวมทั้งปรับใช้การพิจารณาคดีผ่านสื่อรูปแบบต่าง ๆ อีกทั้งยังมีการจำกัด ประเภทคดีที่ศาลสามารถรับพิจารณาให้เหลือเพียงเฉพาะคดีที่ “เร่งด่วน” และเลื่อนกำหนดนัด พิจารณาคดีประเภทอื่นออกไป โดยแบ่งมาตรการเป็นแนวทางปฏิบัติไว้ 4 มาตรการดังต่อไปนี้

6.1 การเลื่อนนัดพิจารณาคดีที่ “ไม่เร่งด่วน

ในหลายกรณีศาลใช้มาตรการเลื่อนนัดพิจารณาคดีทุกประเภทเว้นแต่คดีที่ “เร่งด่วน” หลักเกณฑ์ที่ใช้แบ่ง ระหว่างคดีที่ “เร่งด่วน” กับคดีที่ “ไม่เร่งด่วน” นั้นแตกต่างกันออกไป ในแต่ละประเทศ โดยส่วนมากมักกำหนดประเภท คดีที่อาจได้รับความเสียหายอันไม่สามารถเยียวยา ถ้าหากมีการเลื่อนนัดพิจารณาคดี ทั้งนี้ควรต้องคำนึงถึงการใช้กระบวนการไต่สวนคำร้องขอคุ้มครอง ชั่วคราวหรือมาตรการบรรเทาความเสียหายต่าง ๆ ทั้งนี้ อันเป็นกระบวนการที่กระชับรวดเร็ว เพื่อ รักษาสถานภาพเดิมและป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายอันไม่สามารถเยียวยาแก้ไขได้จนกว่าศาลจะ สามารถดำเนินการระบวนพิจารณาคดีเพื่อรับฟังคดีที่มีความซับซ้อนอย่างเต็มรูปแบบ

6.2 การปรับเปลี่ยนรูปแบบกระบวนการพิจารณาคดี

ในกระบวนการพิจารณาคดีทั่วไปโดยเฉพาะในลำดับศาลชั้นต้น คู่ความ (รวมถึงพนักงานอัยการและผู้ถูกกล่าวหา) ตลอดจนทนายความ บุคคลที่ถูกจับกุมหรือควบคุมตัวในข้อหาทางอาญา จะต้องปรากฏตัวต่อหน้าศาล การยื่นเอกสารของคดีต่อสำนักงานศาลต้องกระทำด้วยตนเอง ภายหลังจากวิกฤตการณ์แพร่ระบาดของโรคระบาดไวรัสโคโรนา 2019 ศาลในหลายประเทศได้หันมาใช้ช่องทางอื่นในการติดต่อสื่อสารและพิจารณาคดี เช่น ผ่านทางโทรศัพท์และวิดีโอคอนเฟอเรนซ์และ การยื่นเอกสารผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์

6.3 การรับมือผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเลื่อนนัดพิจารณาคดี

สำหรับการรับมือในระยะสั้น รัฐและองค์กรศาลควรตระหนักถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการเลื่อนกำหนด พิจารณาคดีแพ่งและคดีอาญา โดยเฉพาะในเรื่องอายุความและกำหนดระยะเวลายื่นเอกสาร หากกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันไม่ได้ขยายกำหนดระยะเวลาดังกล่าวโดยอัตโนมัติ รัฐและองค์กรศาลควรพิจารณาแก้ไขกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องหรือ กำหนดข้อยกเว้นสำหรับกรณีดังกล่าว⁵⁵

นอกจากนี้ สำหรับการเลื่อนกำหนดพิจารณาคดีเป็นระยะเวลายาวนาน ผู้พิพากษาจะต้องพิจารณาผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยไม่ชักช้าเกินความจำเป็น (ข้อ 14(3)(c) ของ ICCPR) และสิทธิของบุคคลที่ถูกจับกุมก่อนกระบวนการพิจารณาคดีในการได้รับการปล่อยตัวหากไม่ได้รับการพิจารณาคดี “ภายในเวลาอันสมควร” (ข้อ 9(3) ของ ICCPR) เมื่อสถานการณ์กลับคืนสู่ภาวะปกติกระบวนการยุติธรรมสามารถดำเนินงานได้อย่างเต็มความสามารถ ศาลจะต้องรับมือกับจำนวนคดีที่คั่งค้างจำนวนมาก ตลอดจนจำนวนคดีประเภทล้มละลาย คดีประกันภัย คดีแรงงาน และคดี อื่น ๆ ที่เพิ่มมากขึ้น จึงอาจทำให้องค์กรศาลไม่สามารถจัดสรรทรัพยากรให้เพียงพอกับความจำเป็นในการดำเนินงาน ดังนั้นรัฐอาจจำเป็นต้องพิจารณาการยกเลิกฐานความผิดทางอาญาหรือการนิรโทษกรรมสำหรับบางฐานความผิด โดยเฉพาะในความผิดเล็กน้อยที่ไม่เกี่ยวข้องกับการใช้ความรุนแรง เพิ่มการบังคับใช้กระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกสำหรับคดีแพ่ง ตลอดจนการปฏิรูประบบกฎหมายในแขนง ต่าง ๆ การยกเลิกฐานความผิดทางอาญาบางประการ ยังเป็นการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน (โปรดดูตัวอย่างหลักการยกเลิกฐานความผิดทางอาญาสำหรับการกระทำความผิดเล็กน้อยในแอฟริกา ค.ศ. 2017⁵⁶)

6.4 บทบาทของผู้พิพากษาและการยอมรับความเสี่ยงภัย

ผู้พิพากษามีสิทธิได้รับการปกป้องคุ้มครองสิทธิในการมีชีวิตอยู่และสิทธิในการมีสุขภาพที่ดีที่องค์กรศาลจะ สามารถดำเนินงานได้ต้องอาศัยผู้พิพากษาซึ่งมีความเป็นอยู่ที่ดี อย่างไรก็ตามด้วยสถานการณ์ในปัจจุบัน จึงทำให้มีการตั้งคำถามถึงความชอบธรรมของการคาดหวังให้ผู้พิพากษายอมรับความเสี่ยงมากกว่าบุคคลอื่นที่ไม่ได้มีตำแหน่งหน้าที่เดียวกัน โดยต้องคำนึงถึงบทบาทสำคัญของผู้พิพากษาในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและธำรงหลักนิติธรรมศาลเป็นองค์กรที่มีความเสี่ยงใน

⁵⁵ มาตรการของศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป (European Court of Human Rights) และศาลสิทธิมนุษยชนแห่งทวีปอเมริกา

⁵⁶ Principles on the Decriminalisation of Petty Offences in Africa)) และการดำเนินโครงการยกเลิกฐานความผิดทางอาญาโดย ICJ

การปฏิบัติหน้าที่อยู่แล้ว อย่างเช่น การใช้อำนาจตรวจสอบมาตรการป้องกันที่เกี่ยวข้องกับกองทัพ การพิจารณาความรับผิดชอบของรัฐสำหรับการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิภายใต้สถานการณ์ที่เหมาะสม การรับความเสี่ยงที่เพิ่มขึ้นนี้อาจพบเห็นได้จากบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในการให้บริการ สาธารณะต่าง ๆ เช่น นักดับเพลิง ตำรวจ บุคลากรทางการแพทย์ เป็นต้น

ในทางปฏิบัติพบว่าหน่วยงานศาลและรัฐต่างยอมรับถึงความเสี่ยงที่เพิ่มขึ้นจากการปฏิบัติหน้าที่ อันเนื่องมาจากบทบาทหน้าที่ที่สำคัญ โดยการยินยอมปฏิบัติหน้าที่ในกรณีที่จำเป็นเร่งด่วนในขณะที่ประชาชนส่วนใหญ่จะอยู่ที่บ้าน ผู้พิพากษาได้แสดงให้เห็นถึงความกล้าหาญในการปฏิบัติหน้าที่ของตนดังที่ได้กล่าวมา เมื่อการระบาดใหญ่ทวีความรุนแรง การคำนึงถึงความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาจึงต้องมีน้ำหนักมากขึ้น ในการประเมินถึงความจำเป็นและความได้สัดส่วนของการบริหารจัดการคดีภายใต้มาตรการจำกัดการพิจารณาคดีของศาล

7. การระบาดของโควิด-19 ในประเทศไทย

การระบาดในประเทศไทยตั้งแต่วันที่ 13 มกราคม 2563 และเป็นส่วนหนึ่งของการระบาดทั่วโลกของโควิด-19 โดยประเทศไทยเป็นประเทศแรกที่พบผู้ป่วยยืนยันโควิด-19 รายแรกนอกประเทศจีน จากการคัดกรองผู้เดินทางเข้าประเทศพบผู้ป่วยตลอดเดือนซึ่งเป็นผู้ที่เดินทางมาจากหรือเป็นผู้พำนักอยู่ในประเทศจีนแทบทั้งสิ้น จนเมื่อวันที่ 31 มกราคม 2563 ถึงมีรายงานเมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2563 รัฐบาลประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ทั่วประเทศเพื่อสกัดการแพร่ของโควิด-19 โดยมีระยะเวลาตั้งแต่วันที่ 26 มีนาคม – 30 เมษายน 2563 มีใจความสำคัญเกี่ยวกับการจัดตั้งศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ห้ามบุคคลเข้าไปในเขตที่ผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งห้าม รวมทั้งห้ามชุมนุมและเผยแพร่ข่าวปลอม วันที่ 3 เมษายน 2563 รัฐบาลประกาศห้ามประชาชนออกนอกเคหะสถาน ตั้งแต่เวลา 22.00 น. – 4.00 น. ของวันรุ่งขึ้น ยกเว้นบางอาชีพ เป็นมาตรการรับมือโควิด-19 วันที่ 17 เมษายน 2563 เจ้าหน้าที่ตำรวจรายงานว่าจับกุมผู้ฝ่าฝืนคำสั่งได้ 7,000 คน วันที่ 7 เมษายน 2563 คณะรัฐมนตรีสั่งเลื่อนวันเปิดภาคเรียนภาคเรียนที่ 1/2563 เป็นวันที่ 1 กรกฎาคม วันที่ 8 เมษายน กระทรวงวัฒนธรรมสั่งห้ามจัดงานสงกรานต์ทุกระดับ วันที่ 9 เมษายน 2563 14 จังหวัดและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ประกาศห้ามเข้าออก ได้แก่ เชียงราย ตาก น่าน แพร่ ตราด บึงกาฬ ภูเก็ต สงขลา สตูล ปัตตานี ยะลา นราธิวาส เมืองพัทยา และระนอง วันที่ 11 เมษายน 2563 47 จังหวัดมีคำสั่งงดจำหน่ายสุรา ชั่วคราว หลังราชกิจจานุเบกษาเผยแพร่คำสั่งอนุญาตให้จำหน่ายสุราได้แต่ห้ามนั่งดื่มที่ร้าน ผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรีและพิษณุโลกสั่งห้ามจำหน่ายสุราต่อไปถึงวันที่ 31 พฤษภาคม 2563 และสั่งปิดท่าอากาศยานพิษณุโลกสำหรับให้อากาศยานใช้ขึ้นลงด้วย และนอกจากนี้ยังได้ใช้กฎหมายด้านสาธารณสุขอีกสองฉบับคือ พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 และพระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 เพื่อบังคับใช้แก้ไขในสถานการณ์ระบาดของโรคโควิด-19 ด้วยการขยายระยะเวลาสถานการณ์ฉุกเฉินตั้งแต่เดือนมีนาคม 2563 ทั้งนี้ พบว่ามักมีการดำเนินคดีตาม พรก. ฉุกเฉิน คู่กับพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 ระหว่างเดือนมีนาคม 2563 ถึง มีนาคม 2564 พบมีผู้ถูกดำเนินคดีตาม พรก. ฉุกเฉินอย่างน้อย 444 คน ช่วงเดือนมีนาคม 2563

ท่ามกลางวิกฤติไวรัสโควิด การนัดคดีเรื่องใดจะถูกเลื่อนหรือไม่เลื่อนได้บ้างขึ้นอยู่กับความปลอดภัยของผู้เกี่ยวข้องว่าจะเป็เหตุให้ผู้คนมารวมตัวกันที่ศาลมากน้อยเพียงใด ตามเงื่อนไขของประกาศ ก.บ.ศ. ตอนหนึ่งว่า “ให้คำนึงถึงจำนวนคดี จำนวนคู่ความในท้องพิจารณา และจำนวนบุคคลที่จะต้องมารวมกันที่ศาล และหากมีความจำเป็นไม่อาจดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยปลอดภัยแก่ทุกฝ่าย ก็อาจใช้ดุลพินิจให้เลื่อนคดีไปได้” สำหรับคดีที่จำเลยถูกคุมขัง ซึ่งไม่ได้รับการยกเว้นให้เลื่อนคดีได้นั้น เพราะกระทบกับสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องขังในเรื่องระยะเวลาที่ถูกคุมขัง แต่ถ้ามมีการเบิกตัวมาศาล ก็อาจประสบปัญหากรณีมีญาติพี่น้อง เพื่อนฝูงที่เดินทางมาเยี่ยมตัวจำเลยในศาล ถ้ามีจำนวนมากก็สุมเสี่ยงเช่นกัน ดังนั้น ผู้พิพากษาอาจต้องใช้วิธีอ่านคำพิพากษาผ่านระบบวิดีโอคอนเฟอร์เรนซ์ให้จำเลยฟังอยู่ที่เรือนจำ

ปัญหาในการพิจารณาคดี คือการใช้ระบบวิดีโอคอนเฟอร์เรนซ์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ตมีไม่เพียงพอ เพราะที่ผ่านมาจะพบอุปสรรคติดตั้งอยู่ในบางห้องพิจารณาคดีเท่านั้น ในขณะที่ความจำเป็นต้องใช้จะมากขึ้นแล้ว และภายหลังวิกฤติโควิดผ่านพ้นไป คดีที่เลื่อนนัดมาจะผสมกันเป็นงานคดีใหม่ วิกฤติโควิด-19 จึงเป็นการสะสมการทำงานของศาลให้ยากลำบากยิ่งขึ้น วันที่ 27 ก.ค. 2564 ศาลอาญาเปิดพิจารณาคดีอาญาทางออนไลน์ช่วง วิกฤติโควิด ทั้งได้สวมหน้ากากและกระบวนการอื่นๆ ในชั้นศาล แต่ยังคงเป็นการพิจารณาเปิดเผยถ่ายทอดเสียงและภาพเหมือนภาวะปกติ การบริหารจัดการคดีของศาลยุติธรรมในช่วงระยะเวลานี้เพื่อป้องกันการเดินทางพบปะสัมผัสใกล้ชิดในสถานที่แออัดปฏิบัติตามมาตรการของกระทรวงสาธารณสุขโดยศาลยุติธรรมคำนึงถึงความปลอดภัยของประชาชนมากที่สุด สำหรับในส่วนขอคดีอาญานั้น เนื่องจากกฎหมายกำหนดวิธีพิจารณาและการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยแตกต่างจากคดีแพ่ง การพิจารณาคดีอาญาทาง “ออนไลน์” ทำได้ในกรณี ดังต่อไปนี้

7.1 กรณีคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องคดีเองไม่ผ่านพนักงานอัยการ

การได้สวมหน้ากากให้ดำเนินการทางออนไลน์ได้ ส่วนผู้ถูกฟ้องยังไม่ตกอยู่ในฐานะจำเลยมีสิทธิขอฟังการพิจารณาหรือถามค้านพยานผ่านทางออนไลน์ได้เช่นกัน

7.2 กรณีที่จำเลยรับสารภาพตามฟ้อง

เป็นคดีที่มีกฎหมายกำหนดอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป หรือโทษสถานที่หนักกว่านั้น ศาลต้องสืบพยานประกอบคำรับสารภาพของจำเลย ถ้าจำเลยถูกคุมขังระหว่างพิจารณาและเรือนจำไม่สามารถเบิกตัวมาศาลสามารถสืบพยานทางออนไลน์ได้

7.2 กรณีอื่นๆ

ถ้าจำเลยยินยอมและศาลเห็นสมควรก็อาจพิจารณาให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาทางออนไลน์ได้ โดยจำเลยมีสิทธิต่อสู้คดีเต็มที่และถึงแม้เป็นการพิจารณาคดีทางออนไลน์ แต่ยังคงเป็นการพิจารณาที่เปิดเผย โดยทุกศาลจัดให้มีการถ่ายทอดภาพและเสียงการพิจารณาคดีทางออนไลน์ เหมือนการพิจารณาคดีของศาลตามปกติ แม้ว่าสถานการณ์จะรุนแรงแต่ภาระหน้าที่ตามกฎหมายที่ศาลจะต้องดำเนินการยังมีอยู่และไม่อาจปิดทำการศาลยุติธรรมทั่วประเทศได้ ดังนั้นงานออกหมายจับ หมายค้น ผัดฟ้อง ผากขัง พิจารณาพิพากษาคดีที่กฎหมายกำหนดระยะเวลาไว้ไม่อาจเลื่อนออกไปได้ งานส่วนนี้ศาลได้ดำเนินการมาโดยตลอดเพียงแต่จะบริหารจัดการให้สอดคล้องต่อสภาพความเป็นจริงเพื่อให้ความปลอดภัยและคามยุติธรรมนอกจากนี้ในส่วนคดีแพ่งจะให้ปฏิบัติตามมาตรการ ดังนี้

7.2.1 การฟ้องคดี

การตั้งต้นคดี เช่น ยื่นคำฟ้อง คำร้อง คำขอหรือเอกสารต่างๆ สามารถดำเนินการผ่านระบบทางออนไลน์ของศาลยุติธรรมได้ คือ ระบบอีไฟล์ลิง (e-Filing) และระบบชื้ออส (CIOS) ตั้งแต่ศาลชั้นต้นไปจนถึงชั้นอุทธรณ์และฎีกา

7.2.2 การมาขึ้นศาลเพื่อไต่สวนหรือสืบพยาน

ถ้าคู่ความทุกฝ่ายพร้อมสามารถใช้วิธีการทางออนไลน์ในการพิจารณาคดี แทนการมาศาลได้ตามระบบที่ประสานกับศาลยุติธรรมที่มีอำนาจเหนือคดีนั้น สามารถใช้วิธีพิจารณาออนไลน์ได้ทุกคดี

7.2.3 การเลื่อนคดี

ถ้าคู่ความไม่พร้อมที่จะใช้วิธีการทางออนไลน์และศาลเห็นว่าปลอดภัยก็ให้ดำเนินคดีโดยคู่ความและผู้เกี่ยวข้องมาศาลตามปกติได้ ถ้าเห็นว่าไม่ปลอดภัยก็จะเลื่อนคดีออกไปก่อน หรือใช้วิธีการทางออนไลน์กับฝ่ายที่มีความพร้อม ส่วนฝ่ายที่ไม่มีความพร้อมก็ให้มาดำเนินการที่ศาลแพ่งหรือศาลที่มีอำนาจตามปกติ

เมื่อวันอาทิตย์ที่ 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2564 ศาลยุติธรรมจัดวางแนวทางการดำเนินคดีช่วงโควิดผ่านระบบทางอิเล็กทรอนิกส์ เต็มรูปแบบเพื่อให้คู่ความดำเนินคดีได้อย่างปลอดภัย และลดความเสี่ยงในการแพร่ระบาดของโควิด-19 ดังนั้น เพื่อให้การบริหารจัดการคดีและการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลยุติธรรมในช่วงสถานการณ์ที่ไม่ปกติขณะนี้ดำเนินการไปได้ด้วยความเรียบร้อย ไม่เกิดความล่าช้า และคู่ความสามารถดำเนินคดีได้อย่างปลอดภัยและมีประสิทธิภาพ ศาลยุติธรรมได้ปรับตัวเพื่อทำงานในรูปแบบวิถีใหม่ (new normal) เพื่อให้การอำนวยความสะดวกยุติธรรมยังคงดำเนินต่อไปได้ด้วยการนำเทคโนโลยีต่าง ๆ มาอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนและการพิจารณาพิพากษาคดี รวมทั้งการกำหนดมาตรการต่าง ๆ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้เกี่ยวข้องในคดีทุกฝ่าย เพื่อไม่ให้การพิจารณาคดีต้องล่าช้าหรือชะงักจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ดังนั้น ศาลยุติธรรมจึงได้ออกประกาศแนวทางการบริหารจัดการคดีซึ่งจะเริ่มใช้ตั้งแต่วันที่ 12 กรกฎาคม - วันศุกร์ที่ 30 กรกฎาคม 2564 ในทุกพื้นที่ทั่วประเทศมีสาระสำคัญ ดังนี้

1) คดีที่ยกเลิกวันนัด

ได้แก่ คดีจัดการพิเศษ คดีสามัญ และคดีสามัญพิเศษ ที่นัดไว้ในระหว่างวันที่ 12 ถึง 30 กรกฎาคม 2564 ซึ่งรวมถึงคดีอาญาที่นัดสืบพยานประกอบคำรับสารภาพ คดีแพ่งที่คู่ความฝ่ายโจทก์แสดงความประสงค์ล่วงหน้าไว้ฝ่ายเดียวว่าจะใช้วิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ และคดีที่นัดนอกเวลาราชการในช่วงเวลาดังกล่าว

2) คดีที่ไม่ยกเลิกวันนัด

ได้แก่ คดีที่อยู่ในข้อยกเว้นตามประกาศ ซึ่งมี 4 ประเภท ดังนี้

(1) คดีไม่มีข้อพิพาทที่ไม่มีผู้คัดค้านและศาลสั่งอนุญาตให้ใช้วิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ เช่น คดีร้องขอจัดการมรดก

(2) คดีที่คู่ความทั้งสองฝ่ายแสดงความประสงค์และศาลอนุญาตไว้ก่อนวันที่ 12 กรกฎาคม 2564 แล้วว่า จะสืบพยานโดยใช้วิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ในช่วงเวลาดังกล่าว

(3) คดีที่นัดไกลเกลี่ยโดยใช้วิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ไว้

(4) คดีนัดฟังคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นและศาลสูง

7.2.4 การดำเนินคดีอาญา

สำหรับคดีอาญา ให้ดำเนินการตามระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาในศาลที่เกี่ยวกับผู้ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำหรือสถานที่กักขังในระหว่างที่มีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 งานที่ดำเนินการไปตามปกติ ได้แก่

- 1) การรับฟ้อง ผากขัง ฟิ้นฟู หมายจับ หมายค้น การยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว
- 2) คดีนัดสอบคำให้การ (เวรชี้) และคดีนัดคุมครองสิทธิ สำหรับผู้ต้องหา หรือจำเลยที่ต้องขัง ให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาผ่านระบบการประชุมทางจอภาพ
- 3) คดีที่คู่ความขอไกลเกลี่ยโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์
- 4) คดีที่มีความจำเป็นเร่งด่วน เช่นการไต่สวนคำร้องขอคุมครองชั่วคราวโดยฉุกเฉินหรือการสืบพยานล่วงหน้า
- 5) คดียื่นคำฟ้องใหม่ นับตั้งแต่วันที่ 12 กรกฎาคม 2564 เป็นต้นไป
- 6) คดีอาญาที่ต้องสืบพยานประกอบคำรับสารภาพ ควรกำหนดจำนวนคดีที่จะนัดใหม่ไม่เกินหนึ่งในสามของจำนวนที่กำหนดนัดได้ในภาวะปกติ และให้ดำเนินการเฉพาะคดีที่สามารถประสานกับทางเรือนจำว่ามีความพร้อมที่จะใช้วิธีสืบพยานในลักษณะการประชุมทางจอภาพ หรือทางแอปพลิเคชันที่สำนักงานศาลยุติธรรมกำหนด

7.2.5 การดำเนินคดีแพ่งและคดีผู้บริโภค

ให้กำหนดวันนัดพิจารณาเฉพาะกรณีที่คู่ความฝ่ายโจทก์พร้อมที่จะใช้วิธีพิจารณาทางอิเล็กทรอนิกส์ โดยระบุไว้ในหมายเรียกให้ชัดเจนว่า ศาลจะนำวิธีพิจารณาคดีทางอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ เพื่อให้จำเลยสามารถใช้วิธีพิจารณาคดีทางอิเล็กทรอนิกส์เช่นกัน สำหรับโจทก์ที่ยังไม่พร้อมที่จะใช้วิธีพิจารณาคดีทางอิเล็กทรอนิกส์ ให้เจ้าหน้าที่รับคำฟ้องไว้ แต่ยังไม่กำหนดนัดพิจารณา โดยให้ประสานงานสอบถามความคืบหน้าเกี่ยวกับความพร้อมของโจทก์เป็นระยะ ๆ

นับตั้งแต่เกิดสถานการณ์การแพร่กระจายของโรคระบาดในประเทศไทย จนถึงปัจจุบันศาลยุติธรรมยังคงมาตรการเข้มงวดในการป้องกันการแพร่ระบาดโรคฯ อย่างเคร่งครัดเสมอมา เพื่อสร้างความมั่นใจด้านสุขอนามัยให้ผู้มาติดต่อราชการศาล และบุคลากรในหน่วยงานสังกัดศาลยุติธรรม โดยหากประชาชนที่จำเป็นต้องติดต่อราชการศาลแต่มีความกังวลต่อสถานการณ์ดังกล่าว สามารถเลือกใช้ช่องทางระบบออนไลน์ต่าง ๆ ที่ศาลยุติธรรมพัฒนาขึ้นเพื่อเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่ช่วยลดค่าใช้จ่าย ลดการเดินทาง และอำนวยความสะดวกให้กับคู่ความและประชาชนที่ต้องติดต่อราชการศาลยุติธรรมทั่วประเทศ ทั้งนี้ ขอความร่วมมือประชาชน คู่ความ และบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะนายความให้ใช้วิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ในการติดต่อและดำเนินคดีตามแนวทางที่ศาลยุติธรรมกำหนด ซึ่งศาลยุติธรรมทั่วประเทศและสำนักงานศาลยุติธรรมพร้อมให้คำแนะนำช่วยเหลือคู่ความ ประชาชน และนายความ เพื่อให้ทุกฝ่ายสามารถดำเนินคดีในรูปแบบใหม่และผ่านอุปรกรณ์ในครั้งนี้ไปได้อย่างปลอดภัย

บทที่ 3

หลักกฎหมายของประเทศไทยและกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับ การพิจารณาคดีอาญาลักษณะการประชุมทางจอภาพ

การดำเนินคดีอาญามีเป้าหมายที่จะค้นหาความจริงว่าผู้ที่ถูกกล่าวหาว่า ได้กระทำความผิดนั้น เป็นผู้กระทำความผิดจริงตามที่ถูกกล่าวหาหรือไม่ และหากกระทำความผิดจริง ศาลจะพิพากษาให้จำเลยรับโทษเท่าใด ดังนั้นกระบวนการดำเนินคดีตั้งแต่ในชั้นสอบสวน และการพิจารณาจึงให้ความสำคัญกับการที่ผู้กล่าวหาจะต้องมีตัวอยู่เพื่อให้มีส่วนร่วมในการสอบสวน หรือพิจารณา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมีอยู่เพื่อรับทราบข้อกล่าวหา การมีโอกาสที่จะได้นำเสนอข้อโต้แย้ง หรือพยานหลักฐานเพื่อให้เจ้าพนักงานหรือศาลได้นำมาพิจารณาซึ่งน้ำหนักในการวินิจฉัยว่า ข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ การมีตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในระหว่างการสอบสวนหรือพิจารณาจึงมีความสำคัญต่อการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญา

1. กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีลักษณะการประชุมทางจอภาพตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้ความสำคัญกับการมีตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ต่างกัน กล่าวคือ ในชั้นสอบสวนและสังคดีของพนักงานอัยการ ผู้ต้องหาจำเป็นต้องมาพบพนักงานสอบสวนเพื่อรับทราบข้อกล่าวหา และอาจชี้แจงหรือกล่าวอ้างพยานบุคคลเพื่อจะยืนยันความบริสุทธิ์ของตนได้ แต่ไม่มีกฎหมายบังคับให้ผู้ต้องหาต้องให้การในเรื่องที่ถูกกล่าวหา ในขณะที่ถ้าเป็นจำเลยที่ถูกฟ้องเป็นคดีอาญาแล้ว จำเลยต้องอยู่ในชั้นพิจารณาทุกนัดที่มีการสืบพยาน ทั้งนี้เพราะการพิจารณาต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย⁵⁷ ซึ่งหลักการนี้ไม่ใช่เหตุผลเพราะเหตุที่จำเลยต้องมาศาล แต่เป็นหลักการที่ให้ความคุ้มครองจำเลยว่า หากจำเลยไม่อยู่ในการพิจารณาแล้วการพิจารณาจะดำเนินต่อไปไม่ได้ เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือกฎหมายอื่นที่กำหนดไว้ เหตุที่ให้จำเลยต้องอยู่ในระหว่างการพิจารณาเพื่อให้จำเลยได้ทราบว่าตนถูกกล่าวหาหรือปรักปรำว่าอย่างไร และถ้อยคำหรือพยานหลักฐานที่โจทก์นำสืบมานั้นมีข้อพิรุณหรือไม่ถูกต้องอย่างไร จำเลยสามารถตรวจสอบพยานหลักฐานดังกล่าวได้ และสามารถนำเสนอพยานของตนเพื่อหักล้างพยานฝ่ายโจทก์ได้ ดังนั้นหากจำเลยไม่ได้มาฟังการพิจารณาแล้ว ก็เป็นการยากที่จำเลยจะมีโอกาสที่จะโต้แย้งคัดค้านการนำเสนอพยานหลักฐานของโจทก์ ด้วยเหตุนี้เองการที่จะพิจารณาโดยไม่มีตัวจำเลยในคดีอาญาจึงต้องเป็นข้อยกเว้นและเป็นเหตุจำเป็นที่ไม่มีผลกระทบท่อสิทธิจำเลยในการต่อสู้คดีหรือคัดค้านพยานหลักฐานของโจทก์จนเกินไป

⁵⁷ มาตรา 172 วรรคหนึ่ง “การพิจารณาและสืบพยานในศาล ให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น”

อย่างไรก็ดี ในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาบางประเภท ได้เพิ่มหลักเกณฑ์เพื่อให้สามารถสืบพยานลับหลังจำเลยได้ เช่นในวิธีพิจารณาคดีทุจริต และวิธีพิจารณาคดีค้ำมนุษย์ที่ได้กำหนดขึ้นใหม่ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 28 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ำมนุษย์ พ.ศ. 2559 มาตรา 33 กำหนดข้อยกเว้นที่ศาลจะสืบพยานลับหลังจำเลยเพิ่มจากข้อยกเว้นที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไว้ 4 ประการ ประการแรก จำเลยได้รับอนุญาตจากศาลที่จะไม่มาฟังการพิจารณา เพราะเหตุที่จำเลย เจ็บป่วยหรือมีเหตุจำเป็นไม่อาจก้าวล่วงเสียได้ แต่มีทนายความเข้ามาช่วยเหลือแทน ประการที่สอง จำเลยเป็นนิติบุคคลและศาลได้ออกหมายจับผู้จัดการหรือผู้แทนของนิติบุคคลแล้วแต่ยังจับตัวไม่ได้ ประการที่สาม จำเลยอยู่ในอำนาจศาลแล้วแต่จำเลยหลบหนีไปละศาลได้ออกหมายจับแล้วแต่ยังจับตัวไม่ได้ ส่วนประการสุดท้าย จะเป็นเหตุเดียวกับที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คือ ศาลสั่งให้จำเลยออกนอกห้องพิจารณาในระหว่างการพิจารณาสืบพยาน แต่ได้เพิ่มกรณีที่จำเลยออกนอกห้องพิจารณาโดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาล กรณีที่กำหนดไว้ทั้งสี่กรณีนี้เห็นได้ว่า เป็นกรณีที่การพิจารณาลับหลังเกิดจากเหตุจำเป็นอันเกิดจากตัวจำเลยเป็นหลัก และเพื่ออำนวยความสะดวกหรือการที่ต้องการความรวดเร็ว และเป็นคดีที่รัฐในความสัมพันธ์ในการป้องกันและปราบปรามการกระทำ ความผิดเป็นการเฉพาะ ดังนั้นหากเหตุอันทำให้จำเลยไม่อาจฟังการพิจารณาและสืบพยานเกิดเพราะจำเลยสมัครใจไม่มาหรือเป็นเพราะจำเลยขัดขวางหรือจงใจประวิงคดี การพิจารณาคดีจะสามารถดำเนินการต่อไปได้ เพื่อความเป็นธรรมในการดำเนินคดีอย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม การสืบพยานลับหลังจำเลยในเหตุทั้งสี่กรณีที่กล่าวไว้ข้างต้น เมื่อเทียบกับเหตุห้าประการที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดข้อยกเว้นไว้แล้ว ถือว่าเป็นเหตุที่กว้างกว่ามาก โดยเฉพาะกรณีนิติบุคคลเป็นจำเลย และไม่มีผู้แทนมาฟังเพราะผู้แทนนิติบุคคลหลบหนี หรือในกรณีที่ไม่มาศาลเพราะเหตุจำเป็นไม่อาจก้าวล่วงเสียได้ ก็เป็นเหตุที่กว้างมาก หากบังคับใช้กฎหมายอย่างกว้างไม่ได้มีการกลั่นกรองให้ดีจะเป็นเหตุให้การสืบพยานลับหลังจำเลยเป็นหลักไป ส่วนกรณีที่จำเลยหลบหนี หรือออกนอกห้องพิจารณาโดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาลเห็นได้ว่าเป็นเหตุที่เกิดจากตัวจำเลยเอง ซึ่งกรณีหลบหนีเป็นประเด็นที่เห็นว่าได้ จำเลยจงใจที่จะไม่มาฟังการพิจารณา ดังนั้นเหตุดังกล่าวจึงไม่ควรต้องให้กระบวนการพิจารณาหยุดไป มิฉะนั้นแล้ว จำเลยก็จะได้ประโยชน์จากการหลบหนีของตน ซึ่งในบางประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกาถือว่า เป็นกรณีที่จำเลยสละสิทธิในการที่จะซักค้านพยานโจทก์ การพิจารณาจึงสามารถดำเนินการต่อไปได้ ชื่อนาคิดว่า หากจะนำเหตุทั้งสี่ประการนี้มาใช้ในคดีอาญาโดยทั่วไป โดยกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพิ่มเติม จะทำให้หลักการตามมาตรา 172 ที่ต้องพิจารณาโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย ผ่อนคลายไปเพียงใด เพราะกรณีคดีทุจริตหรือค้ำมนุษย์ เป็นคดีที่รัฐต้องการปราบปรามอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ส่วนคดีอาญาทั่วไป เป็นคดีที่ผู้กระทำความผิดไม่ได้มีลักษณะที่ต้องดำเนินการอย่างเฉียบขาด และในบางกรณีก็ไม่ได้มีความตั้งใจที่จะหลบเลี่ยงคดีโดยอาศัยช่องที่ว่าเมื่อไม่มาฟังการพิจารณาก็จะดำเนินไม่ได้ ดังนั้นหากจะนำข้อยกเว้นทั้งสี่ประการมาใช้กับจำเลยในคดี อาญาโดยทั่ว ๆ ไป ควรมีข้อพิจารณาว่า ข้อยกเว้นบางกรณีที่กำหนดไว้ เช่น นิติบุคคลเป็นจำเลยแต่ผู้แทนนิติบุคคลหลบหนี หรือกรณีที่มีความเจ็บป่วยและขออนุญาตศาลที่จะไม่มาศาล ควรเป็นกรณีที่จำเป็นจริงๆ มิฉะนั้นแล้วการสืบพยานลับหลังจำเลยจะทำให้จำเลยเสียสิทธิในการตรวจสอบพยาน หลักฐานและไม่ได้รับหลักประกันในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามมาตรฐานสากล

ดังนั้นตั้งแต่มีการระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้ศาลยุติธรรมต้องเลื่อนการพิจารณาคดีอาญาออกไปหลายครั้ง เพื่อความปลอดภัยต่อผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม และเร่งหาวิธีแก้ปัญหาเพื่อให้การพิจารณาจะได้เดินหน้าต่อไป และเพื่อป้องกันเหตุสุดวิสัยของโรคระบาดที่อุบัติขึ้นในขณะนี้หรือในวันข้างหน้าหากเกิดการระบาดของโรคร้ายแรง เห็นควรให้แก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคหนึ่ง และนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในกระบวนการยุติธรรมเพื่อพิจารณาคดีอาญาในลักษณะประชุมทางจอภาพ โดยที่ให้ผู้ความอยู่นอกศาลได้ แต่ก็พบข้อขัดข้องทางกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคหนึ่ง ที่มีหลักการ อย่างเคร่งครัดว่า การพิจารณาและการสืบพยานในศาล ให้ทำในศาลโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย

ด้วยสาเหตุนี้สำนักงานศาลยุติธรรมได้ดำเนินการเสนอแก้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขข้อขัดข้องการพิจารณาคดีอาญาในช่วงสถานการณ์เกิดภัยพิบัติสาธารณะที่ร้ายแรง เช่น การระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 เป็นสาเหตุที่ทำให้การดำเนิน กระบวนพิจารณาของศาลต้องล่าช้า ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน และ ความปลอดภัยของสังคมประกอบกับหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการสืบพยานคดีอาญาในลักษณะ การประชุมทางจอภาพ พ.ศ.2556 มีข้อจำกัดในการ บังคับใช้ซึ่งไม่รวมถึงในกรณีที่ผู้ความอยู่นอกศาล จึงนำข้อบังคับฉบับนี้มาใช้เพื่อแก้ไขข้อขัดข้องในการพิจารณาคดีอาญาในสถานการณ์เช่นนี้ไม่ได้ และร่างการแก้ไขกฎหมายฉบับนี้ ได้กลับหลักการพิจารณาคดีอาญา มาตรา 172 วรรคหนึ่ง ที่เคยปฏิบัติมาแต่เดิมโดยสิ้นเชิง แต่ก็คงไว้ซึ่งหลักการคุ้มครองสิทธิของจำเลยซึ่งอาจมีข้อแตกต่างจากหลักการเดิม

1.1 ร่างแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา172⁵⁸

การแก้ไขปรับปรุงกฎหมายนี้ประกอบไปด้วยสาเหตุ และวัตถุประสงค์และเป็นไปตามหลักนิยามของจำเลย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.1.1 สาเหตุการแก้กฎหมาย

สาเหตุที่ต้องแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเพราะมีเหตุการณ์การระบาดของโรคติดต่อร้ายแรงแต่ให้หมายถึงภัยพิบัติสาธารณะ ซึ่งหมายถึง ภัยที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สิน โดยส่งผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจ และวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมทั้งในระยะสั้น และระยะยาว อัคคีภัย วาตภัย อุทกภัย ภัยแล้ง โรคระบาดในมนุษย์ โรคระบาดสัตว์ โรคระบาด สัตว์น้ำ การระบาดของศัตรูพืช ตลอดจนภัยอื่น ๆ อันมีผลกระทบต่อสาธารณะไม่ว่าจะเกิดจากธรรมชาติ มีผู้ทำให้เกิดขึ้น อุบัติเหตุหรือเหตุอื่นใด ซึ่งก่อให้เกิดอันตรายแก่ชีวิต ร่างกายของประชาชน หรือความเสียหายแก่ทรัพย์สินของประชาชนหรือของรัฐ และให้หมายรวมถึงภัยทางอากาศ และการก่อวินาศกรรมด้วย⁵⁹

⁵⁸ ร่างแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 “ในกรณีที่เกิดภัยพิบัติสาธารณะหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นเพื่อความปลอดภัย เมื่อจำเลยยินยอมและศาลเห็นสมควร การพิจารณาและสืบพยานตามวรรคหนึ่ง อาจดำเนินโดยจัดให้มีการถ่ายทอดภาพและเสียงในลักษณะประชุมทางจอภาพโดยผู้ความหรือพยานอยู่นอกศาลได้ แต่ต้องไม่เป็นที่เสียหายหรือก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อจำเลย”

⁵⁹ มาตรา 4 พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550

1.1.2 เหตุผลการแก้กฎหมาย

เพื่อความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน หมายความว่า การกระทำ หรือสภาพการทำงานซึ่งปลอดจากเหตุอันจะทำให้เกิดการประสบอันตราย ต่อชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพอนามัยอันเนื่องมาจากการทำงานหรือเกี่ยวกับการทำงาน

1.1.3 หลักการ

จำเลยยินยอมตามหลักความยินยอม (Volentiononfit injuria) หมายถึง เมื่อให้ความยินยอมแล้วย่อมไม่ถือว่ามีความเสียหาย หรือความยินยอมของผู้เสียหายทำให้ไม่เป็น ละเมิด เนื่องจากการละเมิดเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย และเกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นเมื่อถือว่าไม่มีความเสียหายการกระทำนั้นจึงไม่เป็นละเมิด ผู้เสียหายจึงไม่มีสิทธิเรียกค่าเสียหายอันเกิด จาก การกระทำที่ตนให้ความยินยอม-ศาลเห็นสมควร หมายถึง การใช้ดุลยพินิจของศาลเพื่อสั่งให้ พิเคราะห์คดีในลักษณะการประชุมทางจอภาพ เพื่ออำนวยความสะดวกธรรมให้แก่คู่ความทั้งสองฝ่ายโดย มิให้จำเลยเกิดความเสียหาย

1.2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 230/1

หลักการสืบพยานในศาลยุติธรรม ระบบกฎหมายลักษณะพยานในศาลยุติธรรมเป็น ระบบ กล่าวหา โดยสิ่งที่เป็นกลไกสำคัญในการสืบพยานบุคคลในระบบกล่าวหา คือ การถามค้าน (Cross Examination) ระบบนี้เชื่อว่าการเปิดโอกาสให้คู่ความฝ่ายตรงกันข้ามถามค้านพยานของ คู่ความอีก ฝ่ายหนึ่งเป็นหนทางที่จะนำไปสู่การพิสูจน์ความจริงและทำให้ผู้พิพากษาวินิจฉัยคดีนั้นได้ อย่างถูกต้อง ในระบบนี้ถึงแม้จะยอมรับอำนาจของศาลในการเรียกพยานมาสืบหรือในการซักถาม พยานแต่ศาลก็ จำกัดบทบาทของตนเอง จะกระทำเมื่อจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาล จะไม่ก้าวล่วงเข้าไป ล้วงข้อเท็จจริงด้วยตนเอง การซักถามของศาลมักจะจำกัดเฉพาะเพื่อให้คำเบิก ความนั้นกระจำจชัด หรือเมื่อศาลมีข้อสงสัยในความหมายของคำเบิกความเท่านั้น ส่วนการเรียก พยานมาสืบเพิ่มเติมโดยศาลนั้นพบว่ามีน้อยมากหรือแทบจะไม่มีเลย ระยะเวลาในระบบกล่าวหาเปิดรับ วิธีสืบพยานในระบบ ไต่สวนมาใช้มากขึ้น⁶⁰

1.2.1 ลักษณะสำคัญในการสืบพยานของระบบกล่าวหา

1) บทบาทศาล

ศาลมีบทบาทจำกัดเป็นเพียงผู้ตัดสินคดีเท่านั้น ไม่มีอำนาจในการช่วยคู่ความ ฝ่ายใดฝ่าย หนึ่งแสวงหาพยานหลักฐาน การดำเนินการพิจารณามีกฎเกณฑ์ละเอียดปลีกย่อยมาก ศาลใช้ดุลพินิจ ได้น้อย การยกฟ้องในทางเทคนิคมีมาก

2) บทบาทคู่ความ

คู่ความสองฝ่ายมีบทบาทสำคัญเป็นคู่ต่อสู้ซึ่งกันและกันเห็นได้ชัดในคดีอาญา ศาลจะไม่ ช่วยโจทก์แสวงหาพยานหลักฐาน

⁶⁰ พรเพชร วิชิตชลชัย, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน.. พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: สำนัก อบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. 2555), หน้า 5-6.

3) หลักเกณฑ์

ในระบบกล่าวหาที่มีกฎเกณฑ์การสืบพยานเคร่งครัดมาก มีบทตัดพยานเด็ดขาด ไม่ยอมให้ศาลรับพยานนั้นเข้าสู่สำนวนความเลย นอกจากนี้การใช้คำถามในการซักถาม ถ้ามุขาน คำน ก็ต้องเป็นไป ตามกฎเกณฑ์โดยเคร่งครัด

ในปัจจุบันมีแนวโน้มที่ประเทศต่าง ๆ จะใช้การสืบพยานโดยใช้ระบบผสมระหว่างระบบ กล่าวหาและระบบไต่สวนเข้าด้วยกัน⁶¹

ในปัจจุบันสำนักงานศาลยุติธรรมไทยมีระบบการประชุมทางจอภาพใช้เชื่อมโยงกันทั่วประเทศ จะทำให้การสืบพยานบุคคลที่ไม่ได้มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตอำนาจศาลที่พิจารณาและพิพากษาคดีในทาง ปฏิบัติศาลที่มีเขตอำนาจก็จะส่งประเด็นไปสืบพยานยังศาลที่พยานมีภูมิลำเนา แต่มีข้อเสียในการส่ง ประเด็นทำให้คดีล่าช้ามากหรือมีการเลื่อนคดีไม่ว่าด้วยเหตุใด หรือกรณีพยานย้ายไปอยู่ที่เขตอำนาจ ศาลอื่นศาลที่รับประเด็นก็จะส่งประเด็นไปสืบพยานประเด็นต่อยังศาลที่พยานย้ายภูมิลำเนาไปอยู่ใน เขตอำนาจศาลดังกล่าว กว่าที่จะส่งประเด็นคืนศาลเดิมก็ใช้เวลาหลายเดือนหรือหลายปีหรือบางกรณี อาจมีการส่งประเด็นคืนศาลเดิมโดยมิได้มีการสืบพยานประเด็น เนื่องจากติดตามพยานไม่ได้หรือ สำนวนอัยการเจ้าของสำนวนยังไม่ส่งไปให้อัยการผู้แทนโจทก์สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่ทำให้คดีล่าช้าเป็นอย่างมาก และไม่สามารถวางแผนเกี่ยวกับการดำเนินคดีได้และส่งผลกระทบต่อระบบคดีอื่นด้วย

เมื่อมีการใช้ระบบการประชุมทางจอภาพทั่วประเทศจะทำให้การสืบพยานประเด็นเป็นไป โดยรวดเร็ว โดยไม่ต้องส่งสำนวนหรือสำเนาเอกสารในสำนวนแยกส่งไปสืบพยานเพียงแต่ศาลที่มี อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีนั้น มีหนังสือถึงศาลที่พยานมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลขอให้ออกหมายเรียก และนัดสืบพยานประเด็นให้เมื่อถึงกำหนดพยานก็ไปรายงานตัวที่ศาลซึ่งพยานมีภูมิลำเนาอยู่ ระหว่างศาลทั้งสองก็จะเชื่อมระบบการประชุมทางจอภาพ และนำพยานเข้าเบิกความโดยผ่านระบบดังกล่าว ส่วนคู่ความ อัยการ ทนาย ยังคงอยู่ศาลเดิม ผู้พิพากษาพิจารณาคดีก็ใช้เจ้าของสำนวนเดิม อัยการ ทนาย ถ้ามุขานโดยผ่านระบบดังกล่าว ส่วนจำเลยในคดีอาญาจะอยู่ในห้องพิจารณาคดีหรืออยู่ที่เรือนจำก็ได้หากมีการเชื่อมโยงระบบดังกล่าวเข้ากับเรือนจำด้วยแล้วต้องถือว่ากระทำต่อหน้าจำเลย ตามกฎหมายแล้วเมื่อเสร็จคำเบิกความศาลที่มีเขตอำนาจพิจารณาคดีจัดเก็บข้อมูลภาพและเสียงไม่ว่าจะอยู่ในรูปของฐานข้อมูล (Database) หรือวีซีดีเพื่อเป็นหลักฐานต่อไปในกรณีที่พยานบุคคลมีถิ่นที่อยู่ในต่างประเทศ ได้กำหนดให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจให้ สืบพยานบุคคลดังกล่าวในลักษณะการประชุมทางจอภาพ โดยศาลจะต้องคำนึงถึงความจำเป็นของ พยานที่ไม่อาจจะเดินทางมาศาลได้กับสิทธิของจำเลยที่จะต้องได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรม และมีสิทธิการเผชิญหน้ากับพยาน ในการสืบพยานในลักษณะการประชุมทางจอภาพนี้แม้ว่าตัวพยานบุคคลนั้น จะเบิกความอยู่ในต่างประเทศ แต่ก็มี การถ่ายทอดภาพและเสียงมายังห้องพิจารณาของศาลไทย จำเลยสามารถรับรู้กระบวนการพิจารณาได้ในขณะที่มีการสืบพยานโดยมองจากภาพ และได้ยินเสียงของพยานบุคคลผ่านการถ่ายทอดในขณะที่พยานกำลังเบิกความอยู่ในต่างประเทศ ก็ยังสามารถสื่อสารตอบโต้กันได้โดยตรงทันทีเสมือนว่าได้พูดคุยกันต่อหน้า สามารถที่จะโต้แย้งคัดค้านพยานบุคคลหรือ

⁶¹ เข็มชัย ชูติวงศ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. พิมพ์ครั้งที่ 10. (กรุงเทพฯ : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา 2563.), หน้า 4.

คำเบิกความของพยานบุคคลได้ และเป็นการสอดคล้องกับหลักการค้นหาความจริงในทางอาญา ไม่ว่าจะเป็นหลักการสืบพยานโดยเปิดเผย ต่อหน้าจำเลย หลักวาจา หลักฟังความทุกฝ่าย หลักพยานโดยตรง และหลักโต้แย้งคัดค้านต่อผู้คดี และสามารถคุ้มครองสิทธิของจำเลยในการเผชิญหน้า และสิทธิในการถามค้าน พยานบุคคลของโจทก์ที่อยู่ในต่างประเทศ ดังนั้น การสืบพยานบุคคลในลักษณะการประชุมทางจอภาพ จึงเป็นวิธีการสืบพยานที่เปิดโอกาสให้จำเลยในคดีอาญาได้ ต่อสู้อย่างเพียงพอ และเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับพยานที่ห่างไกลไม่สะดวกมาเบิกความยังห้องพิจารณาคดีจึงเป็นวิธีการที่เหมาะสม และสมควรนำมาใช้แทนการส่งประเด็นไปสืบพยานบุคคลในต่างประเทศ⁶² ตัวอย่างกรณีการสืบพยานในลักษณะการประชุมทางจอภาพของศาลยุติธรรมกรณีพยานอยู่ต่างประเทศ ศาลเมืองพิทยาพร้อมมีกับศาลสวีเดน ในการสืบพยานระหว่างประเทศโดยผ่านระบบการประชุมทางจอภาพเป็นครั้งแรก ในคดีที่ชาวสวีเดนก่อเหตุแทงนักท่องเที่ยวชาวนิวซีแลนด์เสียชีวิตที่พิทยา⁶³ แต่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวแอบหลบหนีกลับประเทศ ต่อมามีการประสานงานผู้ต้องหาถูกจับดำเนินคดีที่ประเทศสวีเดน แต่เนื่องจากไม่มีสนธิสัญญาส่งผู้ร้ายข้ามแดนศาลสวีเดนจึงจับกุมผู้ต้องหาพิจารณาคดีเอง โดยขอให้ส่งพยานคนไทย 2 ปากไปให้การ แต่พยานปฏิเสธจึงหาช่องทางกฎหมายจนเกิดการสืบพยานในลักษณะการประชุมทางจอภาพ ถือเป็นคดีนำร่องเป็นคดีแรก เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดพิทยา รายงานผลการสืบพยานระหว่างประเทศครั้งแรกในประเทศไทยต่อสำนักงานศาลยุติธรรม สืบเนื่องจากสำนักงานอัยการสูงสุดร่วมกับศาลจังหวัดพิทยาและกระทรวงการต่างประเทศ ร่วมกันหาช่องทางกฎหมายให้ศาลสวีเดนสืบพยานผ่านศาลประเทศไทยเพื่อเอาผิดผู้ต้องหาชาวสวีเดนได้ เพราะโดยปกติการสืบพยานในลักษณะการประชุมทางจอภาพมีเฉพาะการสืบพยานในประเทศไทยเท่านั้น ซึ่งเป็นไปตามช่องทางกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ศาลได้สืบพยานคนไทย 2 ปากซึ่งเป็นประจักษ์พยานในคดีนี้ ต่อมามีการจับตัวชายชาวสวีเดนได้ที่ประเทศสวีเดน แต่เนื่องจากประเทศไทยกับประเทศสวีเดนไม่มีสนธิสัญญาส่งผู้ร้ายข้ามแดน จึงเอาตัวมาฟ้องลงโทษที่ศาลไทยอันเป็นสถานที่เกิดเหตุไม่ได้ ต่อมาทางการไทยร้องขอให้ทางการสวีเดนดำเนินคดีจำเลย ขณะที่ศาลสวีเดนประทับฟ้องและสืบพยานไปบ้างแล้ว แต่ยังขาดพยาน 2 ปากนี้จึงขอให้สถานทูตสวีเดน ติดต่อผ่านกระทรวงการต่างประเทศของไทยและสำนักงานอัยการ ขอให้ส่งพยาน 2 คนนี้ไปสืบพยานที่ประเทศสวีเดน แต่พยานไม่ยอมไปเมื่อพยานไม่ไป ทั้ง 2 ประเทศจึงปรึกษากันและในที่สุดพบว่า มี พ.ร.บ.ความร่วมมือระหว่างประเทศด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญา พ.ศ.2535 มาตรา 17 ให้อำนาจศาลแต่ละประเทศมีอำนาจสืบพยานคนในประเทศของตนแล้วส่งไปให้ประเทศที่ร้องขอผ่านขั้นตอนทางพิธีสารต่าง ๆ ซึ่งสมัยนั้นยังไม่มีระบบการประชุมทางจอภาพ เมื่อพิจารณาประกอบกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กับระเบียบข้อบังคับและข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาเรื่องการสืบพยานในลักษณะการประชุมทางจอภาพ พ.ศ.2556 จึงเห็นว่า เป็นเรื่องที่ยืดหยุ่นกับการที่ศาลต่างประเทศจะขอสืบพยานในลักษณะการ

⁶² ศิริชัย รศมาลัย, วิเคราะห์คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 4/2556: ศึกษากรณีการรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาจากการสืบพยานในต่างประเทศในคดีอาญา (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2557), หน้า 105-107.

⁶³ คดีนักท่องเที่ยวชาวสวีเดนทำร้ายร่างกายนักท่องเที่ยวชาวนิวซีแลนด์เสียชีวิต เกิดขึ้นเมื่อ เวลา 02.00 น. วันที่ 21 ส.ค.55

ประชุมทางจอภาพจากประเทศไทย เพื่อใช้เป็นพยาน หลักฐานในศาลประเทศของเขา ศาลไทยจึงเปิดบัลลังก์ให้สืบพยาน

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดพัทธยา ได้รายงานเรื่องนี้ให้เลขาธิการสำนักงานยุติธรรมทราบ และเริ่มสืบพยาน โดยมีผู้พิพากษาศาลแขวงนันทกา ประเทศสวีเดนกับพนักงานอัยการสวีเดนเป็นคน ถามความผ่านจอภาพ มีพนักงานอัยการไทยกับคนไทยเป็นล่ามภาษาสวีเดนถามพยานให้อีกทอด และมีผู้พิพากษาไทยคอยกำกับดูแลให้เป็นไปตามระเบียบประธานศาลฎีกาจนแล้วเสร็จ

เมื่อมีการนำระบบการประชุมทางจอภาพมาใช้ในการสืบพยาน จึงต้องมีการกำหนด หลักเกณฑ์ต่าง ๆ ในการนำมาใช้ในปัจจุบันได้มีการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องแล้วในส่วนของ การสืบพยานในคดีอาญานั้นได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 230/1 ประมวลวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อรองรับการนำระบบประชุมทางจอภาพมาใช้ และต่อมาได้มีข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการสืบพยานคดีอาญาในลักษณะการประชุมทางจอภาพ ซึ่งกฎหมาย 2 ฉบับนี้เป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสืบพยานในลักษณะการประชุมทางจอภาพ

1.2.2 เงื่อนไขการสืบพยานตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 230/1

เงื่อนไขการสืบพยานตามมาตรา 230/1⁶⁴ ได้กำหนดหลักเกณฑ์การสืบพยานโดยการประชุม ทางจอภาพไว้ดังนี้

- 1) ต้องเป็นกรณีที่มีเหตุจำเป็น ไม่อาจนำพยานมาเบิกความในศาลได้
- 2) การสืบพยานโดยการประชุมทางจอภาพอาจเกิดขึ้นได้เนื่องจากศาลเห็นสมควร หรือ คู่ความร้องขอ
- 3) สถานที่เบิกความพยาน เช่น ศาลอื่น สถานที่ทำการของทางราชการ หรือ สถานที่แห่งอื่นนอกศาลนั้น
- 4) การถ่ายทอดภาพและเสียงการประชุมทางจอภาพต้องอยู่ในการควบคุมของศาลที่มีเขต อำนาจเหนือท้องที่นั้น
- 5) ผลของการเบิกความของพยานผ่านระบบการประชุมทางจอภาพนั้นให้ถือเสมือนว่า พยานเบิกความในห้องพิจารณาของศาล

การสืบพยานหลักฐานตามมาตรา 230/1 นั้น เป็นกระบวนการพิจารณาที่บัญญัติขึ้นมาเพื่อใช้ แก้ปัญหาในกรณีที่มีเหตุจำเป็นอันไม่อาจนำพยานมาเบิกความในศาลได้จึงให้ใช้วิธีการสืบพยานโดย การถ่ายทอดภาพและเสียงในลักษณะการประชุมทางจอภาพแทน⁶⁵

⁶⁴ มาตรา 230/1 ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นอันไม่อาจนำพยานมาเบิกความในศาลได้เมื่อ คู่ความร้องขอหรือศาลเห็นสมควร ศาลอาจอนุญาตให้พยานดังกล่าวเบิกความที่ศาลอื่นหรือสถานที่ ทำการของทางราชการ หรือสถานที่แห่งอื่นนอกศาลนั้น โดยจัดให้มีการถ่ายทอดภาพและเสียงในลักษณะการประชุมทางจอภาพได้ทั้งนี้ภายใต้การควบคุมของศาลที่มีเขตอำนาจเหนือท้องที่นั้น ตาม หลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา โดยได้รับความเห็นชอบจากที่ ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาและประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้

การเบิกความตามวรรคหนึ่งให้ถือเสมือนว่าพยานเบิกความในห้องพิจารณาของศาล

⁶⁵ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฉบับอ้างอิง, พิมพ์ครั้งที่ 13 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555), หน้า 399.

1.2.3 ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการสืบพยานคดีอาญาในลักษณะการประชุมทางจอภาพ พ.ศ.2556⁶⁶

หลังจากมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 230/1 แล้วต่อมา ประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาได้ออกข้อบังคับเรื่องการสืบพยาน คดีอาญาในลักษณะการประชุมทางจอภาพขึ้นมาเพื่อเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการสืบพยาน คดีอาญาในลักษณะการประชุมทางจอภาพให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ด้วยอำนาจที่กำหนดไว้ใน มาตรา 230/1 โดยที่เป็นการสมควรกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการว่าด้วยการสืบพยาน คดีอาญาในลักษณะ การประชุมทางจอภาพ ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นไม่อาจนำพยานมาเบิกความในศาลที่พิจารณาคดีได้จึง อาศัยอำนาจตามมาตรา 230/1 วรรคหนึ่ง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกา จึงออกข้อบังคับดังต่อไปนี้

1) เงื่อนไขการสืบพยานบุคคลคดีอาญาในลักษณะการประชุมทางจอภาพ

(1) ในกรณีที่ศาลกำหนดให้มีวันตรวจพยานหลักฐาน เมื่อถึงวันนัดดังกล่าว ให้ศาลสอบถามคู่ความที่มาศาลด้วยว่ามีพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลหรือไม่ หากมีและมีเหตุจำเป็นอันไม่อาจนำพยานมาเบิกความในศาลได้ถ้าคู่ความฝ่ายที่อ้างพยานร้องขอหรือศาลเห็นสมควร และ สถานที่ที่จะให้พยานไปเบิกความในลักษณะการประชุมทางจอภาพได้จัดวางระบบรองรับไว้แล้ว ศาลอาจอนุญาตให้พยานดังกล่าวเบิกความที่ศาลอื่นหรือสถานที่ทำการของทางราชการหรือสถานที่อื่น นอกศาลได้โดยกำหนดวันเวลาและสถานที่ที่จะให้พยานไปเบิกความให้ชัดเจน

(2) ให้ศาลใช้ดุลพินิจในการสืบพยานที่อยู่นอกศาลในลักษณะการประชุมทางจอภาพเฉพาะในกรณีมีเหตุจำเป็น โดยจะต้องคำนึงถึงความจำเป็นของพยานที่ไม่อาจเดินทางมายังศาลได้กับการที่จะได้รับการพิจารณาที่เป็นธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิของจำเลยในการต่อสู้ คดี และในการใช้คำถามกับพยานโดยตรงซึ่งอาจทำให้จำเลยได้รับผลกระทบจากการที่พยานไม่ได้อยู่ในห้องพิจารณาคดี ซึ่งเหตุจำเป็นได้แก่กรณีพยานเจ็บป่วย หรือมีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณาคดีหรือมีถิ่นที่อยู่ในต่างประเทศ หรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้

(3) ถ้ามีเอกสารหรือวัตถุพยานที่จะต้องสืบประกอบคำเบิกความของพยานบุคคล ศาลอาจกระทำโดยผ่านระบบการประชุมทางจอภาพ หรือ ส่งสำเนาเอกสารหรือ ภาพถ่ายวัตถุพยานที่คู่ความทุกฝ่ายรับรองแล้ว ไปให้พยานตรวจดู เว้นแต่มีความจำเป็นต้องให้พยานยืนยันความถูกต้องแท้จริงของเอกสารหรือวัตถุพยานที่จะให้พยานเบิกความประกอบ ก็ให้ส่งเอกสารหรือวัตถุพยานนั้นไป

(4) กรณีที่สถานที่ทำการสืบพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลเป็นศาลอื่น ให้ศาลที่พิจารณาคดีสอบถามศาลนั้นถึงความพร้อมเกี่ยวกับวันเวลานัดสืบพยานเสียก่อน แล้วมีหนังสือแจ้งยืนยันวันเวลานัดสืบพยาน ชื่อและจำนวนพยานบุคคล พร้อมด้วยสำเนาเอกสารและภาพถ่ายวัตถุพยานอันจำเป็นในการเบิกความของพยาน ถ้าหากมีไปยังศาลที่พยานจะไปเบิกความทราบ

⁶⁶ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการสืบพยานคดีอาญาในลักษณะการประชุมทาง จอภาพ พ.ศ.2556 ดูภาคผนวก ก

2. การพิจารณาคดีลักษณะการประชุมทางจอภาพประเทศสหรัฐอเมริกา

2.1 ระบบกฎหมายอเมริกา

ระบบกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) โดยได้รับอิทธิพลจากระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ของประเทศอังกฤษ โดยในแต่ละมลรัฐจะผูกพันตาม ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ยกเว้น มลรัฐหลุยเซียน่า ซึ่งจะใช้ระบบกฎหมาย ซีวิลลอว์ เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากกฎหมายลายลักษณ์อักษรของประเทศฝรั่งเศส ภายใต้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์นี้บ่อเกิดของกฎหมาย (Source of Laws) คือ กฎหมายลายลักษณ์อักษร แต่หากไม่มีกฎหมายลายลักษณ์อักษรบัญญัติไว้ในเรื่องใดแล้ว ศาลจะนำหลักกฎหมายทั่วไป (Common Law) , แนวคำพิพากษาที่ศาลได้เคยตัดสินไว้ (a collection of judicial decisions) , หลักจารีตประเพณี (customs) และหลักทั่วไป (general principles) มีปรับใช้ ในการตัดสินคดี ดังนี้ ภายใต้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ คำพิพากษาของศาลจึงสามารถสร้างเป็นหลักกฎหมายขึ้นมาได้ (Judge made Law หรือ Case Law) โดยคำพิพากษาของศาลสูงจะมีผลผูกพันให้ศาลในระดับต่ำกว่าที่อยู่ภายใต้เขตอำนาจศาลเดียวกันต้องยึดถือตาม หากมีข้อเท็จจริงเช่นเดียวกันกับในคดีก่อน (เรียกหลักนี้ว่า Judicial Precedent หรือ stare decisis) และโดยส่วนใหญ่แล้วหลักกฎหมายในเรื่องทรัพย์สิน (Property) สัญญา (Contracts) และละเมิด (Torts) มักจะมีบ่อเกิดมาจากแนวคำพิพากษาของศาล และแม้ว่าในปัจจุบันนี้หลักกฎหมายในเรื่องสัญญา มักจะมีการบัญญัติขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษร โดยอ้างอิงจาก The Uniform Commercial Code (UCC) แล้วก็ตาม แต่ก็ยังเป็นเพียงกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่ใช้เป็นต้นแบบ เพื่อให้มลรัฐต่างๆ นำไปบัญญัติ และบังคับใช้เป็นกฎหมายภายในของตน แต่หากหลักในเรื่องใดที่ UCC มิได้มีการบัญญัติไว้ก็จะนำหลักกฎหมาย Common Law มาปรับใช้ โดยกฎหมายของแต่ละมลรัฐ ในเรื่องๆ หนึ่ง อาจมีความคล้ายหรือแตกต่างกับกฎหมายในอีกมลรัฐได้ เพราะแต่ละมลรัฐมีอำนาจในการบัญญัติกฎหมายขึ้นบังคับใช้ภายในมลรัฐของตน และคำพิพากษาของศาลแต่ละมลรัฐจึงอาจแตกต่างกันได้

2.2 การพิจารณาคดีอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกามีอาชญากรรมที่แตกต่างกันมากมาย และมีบทลงโทษแตกต่างกัน พนักงานอัยการสามารถที่จะเลือกได้ว่า จะแจ้งข้อกล่าวหาทุกข้อหาหรือเลือกที่จะแจ้งข้อกล่าวหาแค่เพียงบางข้อแก่จำเลยเพื่อให้จำเลยได้รับโทษเบาลง พนักงานอัยการมีดุลพินิจที่จะพิจารณาว่าจะดำเนินคดีเยาวชนที่มีอายุไม่เกิน ๑๘ ปี ที่ศาลเยาวชนกับศาลอาญาทั่วไป ในกรณีที่เยาวชนกระทำความผิดอาญาร้ายแรง อย่างเช่น คดีฆาตกรรม คดีจำหน่ายยาเสพติด ให้โทษ หรือกระทำความผิดอาญาซ้ำหลายครั้ง พนักงานอัยการก็อาจจะเลือกที่จะฟ้องร้องเยาวชนคนดังกล่าว ต่อศาลอาญาทั่วไปได้ แต่อย่างไรก็ตามผู้พิพากษาก็มีอำนาจที่จะโอนคดีดังกล่าวไปพิจารณาที่ศาลเยาวชนได้ โดยพิจารณาจากประวัติการกระทำความผิด และความเป็นไปได้ที่จะกลับตัว หรือฟื้นฟูเยาวชนให้กลับมาเป็นคนดี

การฟ้องคดีต่อศาลสหพันธรัฐกับศาลมลรัฐนั้น คดีอาญาส่วนใหญ่ในประเทศสหรัฐอเมริกาฟ้องที่ศาลมลรัฐก่อน โดยจะมีเจ้าพนักงานตำรวจและพนักงานอัยการของแต่ละมลรัฐ ศาลอาญาสหพันธรัฐจะพิจารณาคดีบางประเภทซึ่งเป็นคดีอาญาที่เกิดขึ้นในหลายท้องที่ หลายมลรัฐ

หรือเกี่ยวข้องกับบุคคลที่อาศัยอยู่ ในหลายห้องที่ และมีหน่วยงานพิเศษในการค้นหาพยานหลักฐาน และสืบสวนสอบสวน อย่างเช่น คดีอาญาความผิดระดับชาติหรือระดับประเทศ คดีโจรกรรมใน มหาสมุทร คดีนำเข้ายาเสพติดให้โทษ หรือกระบวนการค้ายาเสพติดให้โทษระดับประเทศ และ คดีอาญาที่มีกระทำความผิดในหลายมลรัฐ และขั้นตอนก่อนฟ้องคดีต่อศาลมีดังนี้คือ

2.2.1 การเสนอหลักฐาน

การเปิดเผยข้อมูลและพยานหลักฐานเป็นเรื่องของคู่ความทั้งสองฝ่ายที่จะต้องเปิดเผยข้อมูลแก่กัน แต่จะต้องมีข้อมูลเพียงพอที่อีกฝ่ายจะได้แย้ง แต่การพิจารณาคดีในระบบ กล่าวหาทำให้แต่ละฝ่ายไม่ยากที่จะเปิดเผยข้อมูลของฝั่งตนเองให้คู่ความอีกฝ่ายทราบ พนักงาน อัยการจะต้องเสนอพยานหลักฐานที่พอเพียงแก่อีกฝ่ายหนึ่ง อย่างเช่น ประวัติการกระทำความผิดของ จำเลย คำให้การ พยานผู้เชี่ยวชาญ พยานวัตถุ และบัญชีระบุพยาน โดยการเปิดเผยพยานหลักฐาน นั้นจะต้องเปิดเผยก่อนที่จะมีการต่อรองคำให้การ หลักเกณฑ์ตามรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ว่า พนักงาน อัยการจะต้องเปิดเผยพยานหลักฐานซึ่งมีแนวโน้มว่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ (Exculpatory Evidence) และพยานหลักฐานที่ไม่น่าเชื่อถือ (Impeachment Evidence) ซึ่งหลักการนี้ทำให้ พนักงานอัยการสืบสวนว่าพยานหลักฐานใดบ้างที่จะต้องเปิดเผย แต่อย่างไรก็ตาม การเปิดเผย พยานหลักฐานทุกอย่าง อาจจะทำให้พยานเกิดความกลัว ถูกข่มขู่ หรือเปลี่ยนคำให้การได้ จำเลย จะต้องเปิดเผยพยานหลักฐาน พยานวัตถุ พยานผู้เชี่ยวชาญ และบัญชีพยานจำเลย เช่นเดียวกับ พนักงานอัยการ แต่จำเลยมีสิทธิที่จะไม่ให้การหรือเบิกความใด

2.2.2 การต่อรองคำให้การ

1) การต่อรองข้อกล่าวหา คือ การที่พนักงานอัยการตกลงที่จะลดระดับข้อ กล่าวหาที่จะแจ้งแก่จำเลย การต่อรองข้อกล่าวหานี้นำไปสู่การลงโทษที่เบาลง

2) การต่อรองโทษ คือ การที่คู่ความตกลงกันที่จะเสนอการลงโทษขั้นต่ำต่อ ผู้พิพากษา เพื่อให้ผู้พิพากษาพิจารณาว่าจะลงโทษจำเลยตามนั้นหรือไม่

ในการพิจารณาคดี พนักงานอัยการจะต้องพิสูจน์ความผิดของจำเลยจนสิ้น สงสัย แต่ในการต่อรองคำให้การ พนักงานอัยการและทนายจำเลยจะต้องแสดงให้เห็นว่า คดีมีพยาน หลักฐานเพียงพอที่จะลงโทษจำเลยได้หากมีการพิจารณาคดีในชั้นศาล และในวันฟังคำ พิพากษา ผู้พิพากษาอธิบายให้จำเลยเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาคดีในชั้นศาลที่จำเลยได้สละ ไป และจำเลยไม่ได้รับสารภาพเพราะถูกข่มขู่ ในชั้นกระบวนการพิจารณาของศาลจะไม่มี การพูดคุย เกี่ยวกับการต่อรองคำให้การ และผู้พิพากษาก็จะไม่ยุ่งเกี่ยวกับการต่อรองคำให้การ การพิจารณาคดี ในชั้นศาล

พนักงานอัยการจะต้องพิสูจน์ความผิดของจำเลยจนปราศจากข้อสงสัย และจะต้อง นำพยานมาเบิกความต่อศาลเพื่อให้ทนายจำเลยสามารถซักค้านพยานเพื่อทำลายน้ำหนักพยานได้ โดยไม่รับฟังพยานบอกเล่า

2.2.3 เอกสิทธิ์ที่จะไม่ให้การเป็นประจักษ์ต่อตัวเองในคดีอาญา

จำเลยมีสิทธิที่จะไม่ให้การต่อพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ พนักงาน สอบสวนและพนักงานอัยการไม่สามารถใช้การไม่ให้การของจำเลยเป็นพยานหลักฐานว่าจำเลยกระทำ ความผิด ในการพิจารณาคดี ผู้พิพากษาจะให้คำแนะนำแก่คณะลูกขุนเกี่ยวกับพยานหลักฐานที่ควร

รับฟังรวม ถึงแนะนำว่าไม่ควรรับฟัง การไม่ให้การของจำเลยเป็นหลักฐานว่าจำเลยกระทำความผิด แต่ในทางปฏิบัติโดยส่วนใหญ่จำเลยก็จะให้การและเบิกความต่อศาล

2.2.4 การพิจารณาพิพากษาคดีในประเทศสหรัฐอเมริกาจะแบ่งพิจารณาคดีออกเป็น 2 แบบคือ

1) การพิจารณาคดีโดยคณะลูกขุน

ในอดีตที่ผ่านมาการพิจารณาคดีโดยคณะลูกขุนนั้นใช้กับการพิจารณาคดีเกือบทั้งหมดในประเทศสหรัฐอเมริกา แต่ปัจจุบันมีการพิจารณาคดีโดยคณะลูกขุนเพียงร้อยละ ๓ ถึง ๔ ของคดีทั้งหมด แม้ว่าการพิจารณาคดีโดยคณะลูกขุนจะเป็นสิทธิตามรัฐธรรมนูญ คณะลูกขุนมีหน้าที่ค้นหาข้อเท็จจริงภายใต้สามัญสำนึกของประชาชนในสังคม และยังเป็นแนวคิดสำคัญภายใต้ระบอบประชาธิปไตยว่าประชาชนสามารถที่จะปกครองตัวเองได้ อีกทั้งคณะลูกขุนเป็นตัวแทนของความคิดของคนในสังคมที่ไม่ใช่เจ้าหน้าที่ของรัฐ

(1) การยกเว้นการพิจารณาคดีโดยคณะลูกขุน

การพิจารณาคดีโดยคณะลูกขุนทำให้เกิดความยุ่งยาก ใช้เวลานาน และการคัดเลือกคณะลูกขุนก็ใช้เวลานาน รวมถึงมีขั้นตอนการนำเสนอพยานหลักฐานต่อคณะลูกขุน และในบางครั้งไม่สามารถคาดการณ์แนวความคิดของคณะลูกขุนได้ทำให้คู่ความไม่ยากที่จะเสี่ยงกับความไม่แน่นอนกับการพิจารณาคดีโดยคณะลูกขุน

(2) การพิจารณาคดีโดยผู้พิพากษา

บทบาทและหน้าที่ของผู้พิพากษาในระบบกล่าวหาไม่เหมือนระบบไต่สวนหรือระบบกฎหมายภาคพื้นยุโรป ระบบกล่าวหาวางกรอบของประเด็น การสอบสวน การซักถามพยาน และการนำเสนอพยานหลักฐานอื่นไว้ โดยผู้พิพากษามีอำนาจซักถามพยานและสามารถแต่งตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญ แต่ในทางปฏิบัติผู้พิพากษาจะไม่ใช้อำนาจนี้ แต่มักจะปล่อยให้เป็นที่ของคู่ความ อย่างเช่นการหมาย เรียกพยานมาเบิกความต่อศาล คู่ความมีหน้าที่มาขอหมาย ผู้พิพากษามีบทบาทในการกำหนดและจำกัดกรอบการพิจารณาประเด็นข้อพิพาท ในการพิจารณาคดีโดยอาศัยกว่าด้วยพยานหลักฐานและการให้คำแนะนำแก่คณะลูกขุน อย่างเช่น การพิจารณาว่าพยานหลักฐานชิ้นใดรับฟังได้แต่ก็มีข้อยกเว้นคือ Problem-Solving Court หรือ ศาลที่พิจารณาเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ เป็นศาลที่พิจารณาเกี่ยวกับคดีอาญาที่มีโทษไม่ร้ายแรง หรือมีการกระทำความผิดซ้ำๆ ผู้พิพากษาจะทำหน้าที่เหมือนนักสังคมสงเคราะห์ โดยให้อำนาจผู้พิพากษาในการสอบถามและพูดคุยกับจำเลยโดยตรง เพื่อที่จะช่วยเหลือจำเลยให้แก้ไขฟื้นฟูตัวเองมากกว่าการที่จะนำจำเลยเข้าเรือนจำ และช่วยเหลือจำเลยในการที่จะเปลี่ยนแปลงการใช้ชีวิต

2.3 การสืบพยานบุคคลคดีอาญาทางจอภาพของประเทศสหรัฐอเมริกา

เมื่อปี 2526 the College of William and Mary ร่วมกับ National Center for State Courts (NCSC) ได้ตั้งโครงการ Courtroom 21 ขึ้น เพื่อสร้างห้องพิจารณาคดีที่มีเทคโนโลยีก้าวหน้า และทันสมัยที่สุดในสหรัฐอเมริกา ห้องพิจารณาในศตวรรษที่ 21 (Courtroom 21) จะแสดงให้เห็นว่าเทคโนโลยีสามารถนำมาใช้เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการยุติธรรมด้วยการช่วยเหลืองานของผู้พิพากษา ทนายความ และเจ้าหน้าที่ของศาลได้ นอกจากนั้นจะมีการวัดผลการนำเทคโนโลยีแต่ละอย่างมาใช้ว่าจะมีผลกระทบทั้งผลดีและผลเสียต่อการแสวงหาข้อเท็จจริง โดยเทคโนโลยีที่นำมาใช้มีการนำระบบต่าง ๆ ดังนี้

2.3.1 ระบบการบันทึกและเสียง

ระบบบันทึกภาพและเสียงของการพิจารณาคดีในห้องพิจารณาในศตวรรษที่ 21 จะมีการติดตั้งกล้องถ่ายวิดีโอไว้ 6 จุด คือ ที่บัลลังก์ผู้พิพากษา ที่นั่งลูกขุน พยาน ทนายโจทก์ ทนายจำเลย และที่ที่สามารถถ่ายภาพห้องพิจารณาได้ทั้งหมด กล้องถ่ายวิดีโอทั้งหมดจะทำงานสัมพันธ์กันตลอดเวลา โดยจะมีเครื่องควบคุมคอยจัดภาพ ซ้อนภาพ ภาพจากกล้องวิดีโอตัวใดตัวหนึ่งจะถูกเลือกให้ปรากฏบนจอภาพใหญ่ ในส่วนของภาพที่เหลือทั้งหมด จะปรากฏบนจอภาพเล็กที่เรียงติดต่อกันอย่างด้านข้างของจอภาพใหญ่ โดยภาพที่ถูกเลือกให้แสดงบนจอภาพใหญ่ จะเป็นภาพที่เผยให้เห็นเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในห้องพิจารณาขณะนั้น เช่น พยานกำลังเบิกความเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ทนายคู่ความกำลังซักถามพยานหรือเสนอพยานเอกสารหรือพยานวัตถุต่อศาลหรือคณะลูกขุนหรือศาลกำลังเรียกทนายคู่ความมาพบและปรึกษาที่หน้าบัลลังก์ เป็นต้น เครื่องควบคุมจะรู้ว่าควรเลือกภาพใดให้แสดงบนจอใหญ่ได้เองอัตโนมัติโดยประมวลผลจากเสียงของผู้สร้างเหตุการณ์สำคัญนั้น ที่พูดผ่านไมโครโฟนซึ่งตั้งอยู่ต่อหน้าตนและทำงานสัมพันธ์กับกล้องวิดีโอตัวที่กำหนด

2.3.2 ระบบแสดงพยานหลักฐานบนจอภาพขนาดใหญ่

ระบบแสดงพยานหลักฐานบนจอภาพขนาดใหญ่ คู่ความสามารถเสนอพยานหลักฐาน ของฝ่ายตนได้สะดวกยิ่งขึ้น ด้วยการนำพยานเอกสารหรือพยานวัตถุวางผ่านกล้องถ่ายวิดีโอ ซึ่งจะส่งสัญญาณภาพขึ้นบนจอภาพขนาดใหญ่ ทำให้ทุกคนสามารถมองเห็นได้โดยชัดเจน

2.3.3 ระบบสื่อทางไกลแบบสองทางหรือการประชุมในลักษณะทางจอภาพ

ระบบสื่อทางไกลแบบสองทางหรือการประชุมในลักษณะทางจอภาพ การนำระบบนี้มาใช้ทำให้การพิจารณาคดีไม่ถูกจำกัดให้ต้องกระทำอยู่แต่ในห้องพิจารณาเท่านั้น การสืบพยานสามารถกระทำโดยบุคคลที่เกี่ยวข้องอาจอยู่แยกกันอยู่ต่างสถานที่กัน แต่ทำการสื่อสารถึงกันโดยอาศัยเครื่องแสดงสัญญาณภาพและเสียงที่ถูกติดตั้งไว้ ณ สถานที่ต่าง ๆ ดังกล่าวนั้น

2.3.4 ระบบค้นคว้าข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์

ระบบค้นคว้าข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์หากในขณะที่กำลังพิจารณาคดีผู้พิพากษาหรือ ทนายคู่ความ มีความต้องการจะรู้ข้อมูลบางเรื่องก็อาจค้นคว้าหาเอาได้จากคอมพิวเตอร์ที่อยู่หน้าบัลลังก์หรือที่นั่งทนายคู่ความ ซึ่งจะต้องเชื่อมเข้ากับฐานข้อมูลทางกฎหมายขนาดใหญ่ที่บรรจุทุก อย่างไว้ไม่ว่าจะเป็นกฎหมาย คำพิพากษา หนังสือและบทกฎหมายหรือเอกสารอ้างอิงอย่างอื่น ๆ

การนำเทคโนโลยีมาใช้อำนวยความสะดวกในการพิจารณาคดีนั้น อาจก่อให้เกิดปัญหาอาจ จะทำให้คู่ความได้รับความเป็นธรรมมากขึ้นหรือน้อยลง การประชุมในลักษณะการประชุมทางจอภาพ แม้จะทำให้ทนายคู่ความหรือพยานได้รับความสะดวกที่ไม่ต้องเดินทางไกลข้ามจังหวัด เพื่อมาดำเนินกระบวนการพิจารณาหรือเบิกความไม่ถึงสิบห้านาทีโดยเฉพาะกับ พยานผู้เชี่ยวชาญ แต่ในการสืบพยานคดีอาญา การเบิกความของพยานที่อยู่ห่างไกลออกไปในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมือนห้องพิจารณาจริง ๆ อาจทำให้พยานคนนั้นเบิกความเท็จมากขึ้นก็เป็นได้ เพราะในทางจิตวิทยายอมรับกันว่า คนปกติจะไม่ค่อยกล้ากล่าวคำเท็จใส่ความคนอื่นที่กำลังเผชิญหน้าตนอยู่นั้น และเมื่อกล่าวเท็จก็มักจะจับอาการพิรุณได้ง่าย

2.4 การสืบพยานบุคคลคดีอาญาทางจอภาพในมลรัฐของประเทศสหรัฐอเมริกา

ในปลายศตวรรษที่ 20 หลายมลรัฐในประเทศสหรัฐอเมริกา รวมทั้งมลรัฐเวอร์จิเนีย และมลรัฐอริโซนา ได้นำเอาระบบการประชุมทางจอภาพมาใช้ในศาล โดยส่วนใหญ่จะนำมาใช้ใช้คดีแพ่ง ส่วนในคดีอาญาจะนำมาใช้เฉพาะในความผิดบางประเภทเท่านั้น

การสืบพยานในลักษณะการประชุมทางจอภาพในประเทศสหรัฐอเมริกา และในมลรัฐเวอร์จิเนีย กับมลรัฐอริโซนา นั้น เริ่มจากการนำมาใช้ในกระบวนการก่อนชั้นพิจารณา (Pre-Trial) เป็นส่วนมาก เนื่องจากในกระบวนการนี้กฎหมายมิได้บัญญัติให้ต้องกระทำต่อหน้าจำเลย จึงไม่ขัดกับหลักการเผชิญหน้าซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของจำเลยในคดีอาญา และระบบการปกครองของสหรัฐอเมริกา นั้นถือว่าสิทธิและเสรีภาพเป็นหลักสำคัญของระบบประชาธิปไตย และเนื่องจากปริมาณอาชญากรรมที่มากขึ้น เจ้าหน้าที่รัฐจะต้องบริหารจัดการกับอาชญากรรมเหล่านั้น โดยจะต้องดำเนินคดีให้เสร็จสิ้นให้เร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อที่จะลดต้นทุนในการดำเนินคดีซึ่งดีกว่าการเพิ่มขึ้นตอน และทำให้การดำเนินคดีแต่ละคดีล่าช้าออกไป

แต่ถึงอย่างไรก็ตามในเดือนตุลาคม ค.ศ.1993 ได้มีการพิจารณาแก้ไขกฎข้อที่ 10 ของกฎหมายวิธีพิจารณาความ อาญาของรัฐบาลกลาง (Rule 10 of the federal Rule of Criminal Procedure)⁶⁷ กฎข้อ 10 (c) กำหนดว่า ในการพิจารณาคดีเบื้องต้น (Arraignment) จำเลยไม่ต้องมาปรากฏตัวที่ศาลก็ได้สามารถ ใช้ระบบการประชุมทางจอภาพได้หากจำเลยยินยอม⁶⁸ ซึ่งกฎข้อที่ 10 ของวิธีพิจารณาความอาญาของ Federal Rule ว่าด้วยการนำตัวจำเลยมาฟ้องศาล มีหลักเกณฑ์ว่า

“การนำตัวจำเลยมาศาล ควรทำโดยเปิดเผยต่อหน้าศาล และควรอ่านคำฟ้องหรือข้อกล่าวหาให้จำเลยฟัง และถามคำให้การจำเลย จำเลยควรจะได้รับสำเนาคำฟ้องก่อนที่จะถามคำให้การ”⁶⁹ ในชั้นพิจารณากระบวนการประชุมทางจอภาพ จะถูกนำมาใช้น้อยลงเนื่องจาก มีข้อจำกัดเรื่อง หลักการเผชิญหน้า (Right to Confront) ซึ่งในชั้นพิจารณากฎหมายกำหนดว่าการสืบพยานต้อง กระทำต่อหน้าจำเลย เพราะประสงค์จะให้จำเลยได้มีโอกาสตรวจสอบความน่าเชื่อถือของพยาน และ ถามค้านพยาน ดังนั้น การสืบพยานในลักษณะการประชุมทางจอภาพนั้นจึงถูกกำหนดให้ใช้โดยมีเงื่อนไขตามที่ระบุไว้ในกฎข้อที่ 43⁷⁰ ซึ่งว่าด้วยการมาศาลของจำเลย ดังนี้

⁶⁷ Rule 10 of the federal Rule of Criminal Procedure ดูภาคผนวก ข

⁶⁸ Rule 10. (c) Video Conferencing. Video conferencing may be used to arraign a defendant if the defendant consents.

⁶⁹ Rule 10. Arraignment (a) In General. An arraignment must be conducted in open court and must consist of:

(1) ensuring that the defendant has a copy of the indictment or information;
 (2) reading the indictment or information to the defendant or stating to the defendant the substance of the charge; and then
 (3) asking the defendant to plead to the indictment or information.

⁷⁰ Rule 43. Defendant's Presence (a) When Required. Unless this rule, Rule 5, or Rule 10 provides otherwise, the defendant must be present at: (1) the initial appearance, the initial

2.4.1 การปรากฏตัวของจำเลย

จำเลยต้องมาปรากฏตัวต่อศาลในชั้นนำตัวมาฟ้อง ขณะให้การในแต่ละขั้นตอนของการพิจารณารวมถึงการพิจารณาของลูกขุนและการกลับคำตัดสินของลูกขุน การบังคับตามคำพิพากษา เว้นแต่ที่บัญญัติไว้ดังต่อไปนี้

1) จำเลยไม่ต้องการที่จะมาศาลอีกต่อไป หากเห็นว่ากระบวนการพิจารณา ยังคงต้องดำเนินต่อไปอีกมาก รวมถึงการกลับคำตัดสินของลูกขุนและการบังคับตามคำพิพากษา โดยจะต้องแจ้งตั้งแต่เริ่มกระบวนการพิจารณา หรือเมื่อให้การรับสารภาพ

2) เป็นการสมควรใจที่จะไม่มาศาลหลังจากการพิจารณาได้เริ่มต้น (ไม่ว่าในระหว่าง การพิจารณาจะได้แจ้งให้ศาลทราบตามข้อบังคับของศาลหรือไม่) หรือ

3) ในคดีที่มีได้มีโทษถึงขั้นประหารชีวิต และเป็นการสมควรใจที่จะไม่มาศาลตาม ข้อกำหนดในคำพิพากษา

4) ภายหลังที่ได้เตือนว่าเป็นการขัดขวางกระบวนการพิจารณาหรือทำให้เกิดความวุ่นวาย หรือกระทำต่อไป ศาลมีอำนาจสั่งให้จำเลยออกไปจากห้องพิจารณา

2.4.2 จำเลยไม่ต้องปรากฏตัวต่อศาลในกรณีดังต่อไปนี้

1) เมื่อทนายความมาศาลแทนจำเลย และจำเลยได้จัดการตามข้อกำหนดแล้ว
2) เมื่อการกระทำผิดของจำเลยมีโทษปรับ หรือจำคุกไม่เกิน 1 ปีหรือทั้งจำและปรับ และศาลอนุญาตโดยจำเลยยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรให้นำจำเลยมาฟ้องให้การพิจารณา และ ตัดสินโดยไม่มีตัวจำเลยหรือ

3) เมื่อการพิจารณาเกี่ยวข้องกับการต่อสู้ทางคดีหรือการสืบพยาน อันเป็นคำถามข้อกฎหมาย

2.5 การสืบพยานบุคคลทางจอภาพของมลรัฐเวอร์จิเนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา

ในมลรัฐเวอร์จิเนียได้มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการสืบพยานในลักษณะการประชุมทางจอภาพ ไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 19.2-3.1 ซึ่งได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์การสืบพยาน ในลักษณะการประชุมทางจอภาพไว้ โดยมีหลักเกณฑ์การปรากฏตัวต่อศาลในลักษณะการประชุมทางจอภาพตามมาตรา 19.2-3.1⁷¹ ดังนี้

2.5.1 หลักเกณฑ์การปรากฏตัวของจำเลย

ในกรณีที่กฎหมายกำหนดให้คู่ความจะต้องปรากฏตัวต่อศาล คู่ความอาจจะปรากฏตัวมาศาลด้วยตนเองหรือจะปรากฏตัวในลักษณะการประชุมทางจอภาพก็ได้แต่จะต้องมีการร้องขอหรือ ได้รับอนุญาตจากผู้พิพากษาศาลแขวง (Magistrate) เจ้าหน้าที่ควบคุมระบบทางไกล (Intake Officer) หรือในชั้น ก่อนการพิจารณา การปรากฏตัวในลักษณะการประชุมทางจอภาพอาจทำได้ด้วยวิธีดังต่อไปนี้

arraignment, and the plea; (2) every trial stage, including jury impanelment and the return of the verdict; and (3) sentencing.

⁷¹ 19.2-3.1 of Criminal Procedure. Personal appearance by two-way electronic video and audio communication; standards. ตูภาคผนวก ค

1) การปรากฏตัวก่อนที่จะมีการสอบสวนโดยผู้พิพากษาศาลแขวงหรือผู้พิพากษา

2) การใช้ระบบการประชุมทางจอภาพ ถ้าผู้พิพากษาศาลแขวง เจ้าหน้าที่ควบคุมระบบทางไกลหรือผู้พิพากษาดำเนินการในลักษณะการประชุมทางจอภาพตามกฎหมาย โดยในการดำเนินการนั้นจะต้องกระทำอย่างเดียวกับวิธีการปรากฏตัวต่อหน้าศาล ถ้าหากสามารถใช้ระบบการประชุมทางจอภาพในศาลแขวงได้สำหรับการพิจารณาในการตัดสินให้ประกันตัวหรือตัดสินให้พ้นความเป็นตัวแทน ศาลอาจจะใช้การสื่อสารดังกล่าวในการดำเนินการอื่น ๆ มิฉะนั้นก็จะต้องกำหนดค่าเดินทางสำหรับบุคคลภายนอกเขตอำนาจศาล เพื่อที่จะมาปรากฏตัวต่อหน้าศาลเอกสารใด ๆ ที่จะถ่ายทอดระหว่างผู้พิพากษาศาลแขวง เจ้าหน้าที่ควบคุมระบบทางไกลหรือผู้พิพากษา อาจจะถ่ายทอดโดยวิธีทางอิเล็กทรอนิกส์โดยผ่านเครื่องโทรสารหรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์อื่น ๆ เอกสารที่ถูกสร้างขึ้นโดยเครื่องโทรสารหรืออุปกรณ์ทางอิเล็กทรอนิกส์อื่น ๆ ไม่ว่าจะถูกส่งโดยเจ้าหน้าที่หรือบุคคลผู้ส่งก็ตาม จะถือว่ามี การโต้ตอบในลักษณะเดียวกัน มีการบังคับเหมือนกันมีผลอำนาจ และความรับผิดชอบเหมือนกันกับเอกสารต้นฉบับ และลายเซ็นบนเอกสารนั้นจะถูกรับรองเหมือนกับเอกสารต้นฉบับ

2.5.2 หลักเกณฑ์การพิจารณาทางจอภาพ

การใช้ระบบการประชุมทางจอภาพจะต้องกระทำตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้⁷²

- 1) การถ่ายทอดบุคคลที่จะทำการสื่อสารกันนั้น จะต้องมองเห็นและพูดคุยกับอีกฝ่าย หนึ่งในเวลาเดียวกัน (เสมือนการอยู่พร้อมหน้ากันจริง)
- 2) สัญญาณการถ่ายทอดจะต้องเป็นการถ่ายทอดสดตามเวลาจริง
- 3) สัญญาณการถ่ายทอดจะต้องมีความปลอดภัยไม่ถูกรบกวนหรือขัดขวางจากบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ผู้ที่ทำการติดต่อสื่อสารอยู่ด้วย
- 4) รายละเอียดอื่น ๆ อาจมีประกาศโดยหัวหน้าผู้พิพากษาศาลฎีกา

2.6 การสืบพยานบุคคลทางจอภาพของมลรัฐอริโซนา ประเทศสหรัฐอเมริกา

เดือนธันวาคม ปี 2008 ศาลสูงอริโซนาได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการใช้ระบบการประชุมทางจอภาพในคดีอาญา เพื่อให้คำแนะนำการใช้ที่เหมาะสม ผู้พิพากษา ศาลสูงอริโซนาได้ให้แนวทางกับคณะกรรมการในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ระบบ

⁷² Any two-way electronic video and audio communication system used for an appearance shall meet the following standards:

1. The persons communicating must simultaneously see and speak to one another;
2. The signal transmission must be live, real time;
3. The signal transmission must be secure from interception through lawful means by anyone other than the persons communicating; and
4. Any other specifications as may be promulgated by the Chief Justice of the Supreme Court.

การประชุม ทางจอภาพ โดยนำประเด็นทางข้อกฎหมายขึ้นมาพิจารณาประกอบและให้คำแนะนำถึงวิธีการ พิจารณาโดยระบบการประชุมทางจอภาพว่าคดีใดบ้างที่ควรนำระบบดังกล่าวมาใช้ต่อมาเสียงส่วนใหญ่ ของคณะกรรมการสิทธิการ ก็ลงมติเห็นชอบในการนำระบบการประชุมทางจอภาพมาใช้ในคดีอาญา แต่โฆษกของคณะกรรมการเสียงข้างน้อยได้ระบุว่า ข้อเสนอของคณะกรรมการเสียงข้างมากไม่ได้ระบุปัญหา เกี่ยวกับการต่อสู้คดีของจำเลยเท่าที่ควร มีประเด็นข้อกฎหมายที่ถูกยกขึ้นเพื่อวิจารณ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวกับสิทธิของจำเลยในการแสดงตัวในห้องพิจารณาคดีซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ ไม่อาจมองข้ามผ่านระบบการประชุมทางจอภาพ เว้นแต่จะได้รับความยินยอมจากจำเลย ตามหลักการเผชิญหน้า จำเป็นต้องมีการตรวจสอบตัวบุคคลเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าพยานจะให้ การภายใต้คำสาบาน การบังคับให้พยานตอบคำถามค้าน และยอมให้คณะลูกขุนซึ่งจะเป็น ตัดสินชะตา จำเลยได้สังเกตอากัปกิริยาของพยานในการเบิกความ เพื่อลูกขุนจะได้ประเมินความ น่าเชื่อถือของ พยาน ซึ่งในเรื่องของอากัปกิริยาของพยานนั้นมีความสำคัญเป็นอย่างมากและไม่ควรถูกมองข้าม พยานหลักฐานหลายอย่างมักจะถูกขังน้ำหนักโดยปัจจัยที่ไม่อาจจะสื่อได้จากถ้อยคำพยานเท่านั้น การ เบิกความจากคอกพยาน กิริยาอาการขณะที่เดินเข้ามาในห้องพิจารณาคดีความเต็มใจ การสบสายตา กับผู้ร่วมในกระบวนการพิจารณาคดี และความสามารถในการควบคุมอาการที่ เกิดขึ้นในขณะที่ให้การ เป็นพยาน สิ่งเหล่านี้เป็นการปกป้องประโยชน์ของผู้ต้องหาและผู้กล่าวหา

ศาลสูงรัฐออริโซน่าและศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาได้ประกาศกฎหมายหรือหลักเกณฑ์ เกี่ยวกับ รัฐธรรมนูญและแนวทางเพื่อเป็นหลักประกันสำหรับสิทธิของจำเลยในการที่จะปรากฏตัวใน ศาล หลักการเกี่ยวกับข้อรัฐธรรมนูญได้นำมาเป็นองค์ประกอบในการพิจารณาเมื่อมีการขยายการใช้ ระบบ การประชุมทางจอภาพในการปรากฏตัวของจำเลยในวิธีพิจารณาความอาญา ศาลสูงของประเทศ สหรัฐอเมริกาได้ตระหนักดีว่าสิทธิที่จะปรากฏตัวในห้องพิจารณาไม่เพียงแค่นี้ได้รับการปกป้อง จาก หลักการเผชิญหน้าเท่านั้น แต่ยังคงได้รับการปกป้องจากหลักการพิจารณาโดยต่อเนื่องจน กระบวนการพิจารณาเสร็จสิ้นด้วย อย่างไรก็ตามประเทศสหรัฐอเมริกาได้ประสบปัญหาการนำระบบ การประชุมทางจอภาพมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาเพราะปัญหาเรื่องการเผชิญหน้ากับพยาน ซึ่ง รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาบัญญัติ เรื่องสิทธิของจำเลยเอาไว้ใน Six Amendment และ Forthteenth Amendment หรือสิทธิตามรัฐธรรมนูญข้อที่ 6 เกี่ยวกับการปรากฏตัวของจำเลยจึง ทำให้ประเทศสหรัฐอเมริกามีการนำมาใช้ในคดีอาญาอย่างจำกัด

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาข้อที่ 1.6⁷³ เรื่องการสื่อสารด้วยระบบภาพและ เสียงมีเพิ่ม เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม ค.ศ.2000 โดยมีผล ตั้งแต่ 1 ธันวาคม ค.ศ.2000 และมีการแก้ไข เพิ่มเติมเมื่อ วันที่ 3 กันยายน ค.ศ.2009 โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่ 1 มกราคม ค.ศ.2010 ดังนี้

2.6.1 ห้องพิจารณาคดี

เมื่อการปรากฏตัวของจำเลยหรือทนายความถูกร้องขอในศาลใดศาลหนึ่ง ทำให้เกิดการ เตรียมการของกฎนี้การปรากฏตัวอาจทำโดยใช้การสื่อสารผ่านระบบการสื่อสารด้วย ภาพและเสียงในทุก ๆ การสื่อสารด้วยภาพและเสียงนั้นต้องประชุมเกินกว่าแนวทางการดำเนินงาน ต่ำสุดที่นำมาใช้โดยสำนักงานการปกครองของศาล

⁷³ Rule 1.6 of Arizona Supreme Court คู่มือกฎหมาย

2.6.2 ข้อกำหนดของกฎหมาย

ในการใช้ประโยชน์ระบบการสื่อสารด้วยภาพ และเสียงจะต้องทำตามข้อกำหนด ดังต่อไปนี้

- 1) การสื่อสารด้วยระบบภาพและเสียงที่จะโต้ตอบอย่างน้อยทำงานเพื่อช่วยให้ศาลและ ทูกว่ายในการดูแลและพูดคุยกับแต่ละอื่น ๆ ไปพร้อม ๆ กัน
- 2) การบันทึกเต็มรูปแบบของการดำเนินการจะต้องทำตามที่กำหนดไว้ในกฎเกณฑ์และ ระเบียบข้อบังคับ
- 3) ข้อกำหนดจะต้องทำให้การสื่อสารเป็นความลับระหว่างจำเลยและที่ปรึกษาของจำเลยทั้งก่อนระหว่างและหลังการดำเนินการ
- 4) ข้อกำหนดจะต้องทำให้ผู้เสียหายมองเห็นและมีส่วนร่วมในการดำเนินการ
- 5) ข้อกำหนดจะต้องทำให้สอดคล้องกับสิทธิของผู้เสียหาย
- 6) ข้อกำหนดจะต้องทำให้ประชาชนเข้าร่วมดูการดำเนินการตามกฎหมายบัญญัติ

7) ข้อกำหนด จะถูกสร้างขึ้นมาเพื่อการใช้บริการล่ามเมื่อมีความจำเป็นในกรณีที่ต้องใช้ล่ามสำหรับผู้ที่ไม่ได้พูดภาษาอังกฤษหรือจำเลยบกพร่องทางการได้ยินสถานการณ์ล่ามจะต้องอยู่ กับจำเลยและบทบัญญัติจะต้องทำเพื่อเปิดใช้งานลักษณะพร้อมกันของทั้งจำเลยและล่าม

2.6.3 หลักเกณฑ์

การปรากฏตัวของจำเลยโดยระบบการประชุมทางจอภาพ (Video Conference) โดย ไม่ปรากฏตัวในศาลโดยความยินยอมจากคู่ความ กฎข้อนี้ไม่ใช่บังคับแก่การสอบสวน การโต้แย้ง การฝ่าฝืนคุ้มครองความประพฤติการพิจารณาตีการพิพากษาความผิดอาญาร้ายแรงหรือการพิจารณาการ ควบคุมความประพฤติในคดีอาญาร้ายแรงยกเว้นได้รับการพบของศาลกรณีพิเศษและด้วยความ ยินยอมของทั้งสองฝ่ายโดยระบุเป็นลายลักษณ์อักษรหรือตามบันทึก

2.6.4 อำนาจการใช้ดุลพินิจของศาล

การปรากฏตัวของจำเลยโดยระบบการประชุมทางจอภาพ (Video Conference) จำเป็นต้องอาศัยดุลพินิจของศาล ลักษณะโดยระบบเสียงโต้ตอบอาจจะต้องอยู่ในดุลพินิจของศาล และโดยปราศจากความยินยอมของทั้งสองฝ่ายที่ 1) การปรากฏตัวครั้งแรก 2) ข้ออ้างใด ๆ ที่ไม่ผิด การฟ้องร้องหรือกล่าวหาว่ามีความผิด-ข้ออ้างในกรณีความผิดทางอาญา 3) การได้ยินการเคลื่อนไหว เพื่อดำเนินการต่อซึ่งจะจำกัดอยู่ที่การตั้งแต่วันที่การพิจารณาคดีที่ไม่ได้นำมาซึ่งการสละสิทธิ์ใด ๆ ของเวลาตามกฎข้อ 8 4) ในการได้ยินการเคลื่อนไหวไม่มีใครโต้แย้ง 5) การประชุมหรือสถานะ 6) การเปลี่ยนแปลงของข้ออ้างในกรณีความผิดทางอาญาหรือ 7) การประชุมอย่างไม่เป็นทางการจัดขึ้น ตามกฎข้อ 32.7

2.6.5 การใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์

การปรากฏตัวของจำเลยโดยระบบการประชุมทางจอภาพ (Video Conference) ได้รับ อนุญาตตามกำหนดกเว้นการดำเนินการตามที่อธิบายไว้ในข้อ 3. และ 4. ฝ่ายที่มีความเห็นชอบกับดุลพินิจของศาลอาจตกลงกันโดยข้อตกลงเป็นลายลักษณ์อักษรหรือตามบันทึก เพื่อให้การปรากฏตัวของจำเลยที่การดำเนินการใด ๆ ฝ่ายระบบการประชุมทางจอภาพ ก่อนที่จะยอมรับข้อตกลงหรือ ข้อตกลงศาลจะพบว่าจำเลยรู้เท่าทันและความสมัครใจยินยอมที่จะปรากฏในการดำเนินการด้วย ระบบการประชุมทางจอภาพ กำหนดโดยบุคคลที่จะประชุมทางไกลจะได้รับการจัดให้อยู่ในรูปแบบ การเขียนก่อนที่จะเริ่มการดำเนินการการขยายขอบเขตของการดำเนินการ: นอกเหนือจากที่กล่าวศาลจะหมายกำหนดการ ประชุมทางจอภาพ (Video Conference) จะต้องใช้ ลักษณะส่วนบุคคลของจำเลยถ้าขอบเขตของการพิจารณาการขยายตัวเกินกว่าที่ระบุไว้ในอนุวรรค 4. และ 5. ข้างต้น

3. กฎหมายการพิจารณาคดีลักษณะการประชุมทางจอภาพประเทศอังกฤษ

3.1 ระบบกฎหมายของประเทศอังกฤษ

ระบบกฎหมายของประเทศอังกฤษเป็นระบบที่พัฒนามาจากจารีตประเพณีย้อนไปในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ ๕ ขนเผ่า Anglo-Saxons หรืออังกฤษโบราณได้เข้าครอบครองดินแดนของประเทศอังกฤษในปัจจุบัน ระบบกฎหมายในขณะนั้นรับเอาอิทธิพลแนวคิด จากระบบกฎหมายโรมัน (Roman Laws) เช่น แนวคิดเรื่องการลงโทษแบบตาต่อตาฟันต่อฟัน เป็นต้น กฎหมายในสมัยนั้นได้ถูกบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรเรียกว่า Doms โดย King Ethelbert ต่อมา ภายหลังจากการรุกรานครอบครองของชาวเยอรมัน (Normans) ใน ค.ศ. 1066 กฎหมายแบบของอังกฤษโบราณได้ถูกยกเลิกไปด้วย จวบจนกระทั่งยุคสมัยภายหลังการจากไปของพวก Normans การปกครองยังคงเป็นในรูปแบบ Feuda จึงมีความแตกต่างกันของขนบธรรมเนียมประเพณี ในแต่ละท้องถิ่น กฎหมายที่ใช้บังคับในแต่ละท้องถิ่นก็แตกต่างกัน ผู้ใช้อำนาจปกครองต้องการที่จะพัฒนาระบบกฎหมายให้มีความเป็นเอกภาพ จึงได้มีความพยายามในการพัฒนากฎหมายโดยการ ค่อยๆ ผสมผสานจารีตประเพณีของแต่ละท้องถิ่นเข้าด้วยกันเป็นกฎหมายที่ใช้ร่วมกัน (Common) ทั่วราชอาณาจักร ซึ่งเป็นที่มาของคำว่า Common Laws กษัตริย์เฮนรีที่สอง (King Henry II) ซึ่งขึ้นครองราชย์เมื่อ ค.ศ. 1154 ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่าเป็นผู้พัฒนาระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ของอังกฤษ พระองค์ได้ทรงรวบรวมจัดระเบียบการบริหารกระบวนการยุติธรรมให้เป็น ระบบแบบแผน (Centralizing the administration of justice) นอกจากนี้ยังเป็นผู้นำระบบ Grand jury มาใช้เมื่อปีค.ศ. 1166 องค์กรก็ตามระบบ Grand jury ได้ถูกยกเลิกทั้งหมดเมื่อปี ค.ศ. 1948

อย่างไรก็ตาม ในช่วงเวลาดังกล่าวประเทศอังกฤษกระบวนการยุติธรรมทางอาญาก็มิได้พัฒนาไปกว่าประเทศอื่นๆ ในภาคพื้นทวีปแต่อย่างใด โทษประหารชีวิตกระทำได้ทุกเมื่อโดยหาขอบเขตความชัดเจนไม่ได้ ทำให้ประชาชนอยู่ในสภาพหวาดกลัวต่อการถูกกล่าวหาอย่างเลื่อนลอย ซึ่งครั้งหนึ่ง ผู้ปกครองเคยมีการออกกฎหมายฉุกเฉิน (Emergency Law) เพื่อใช้ในการปราบปราม

และข่มขู่ประชาชนโดยกฎหมายฉุกเฉินนี้ มีโทษประหารชีวิตสถานเดียว⁷⁴ นอกจากนี้โทษที่จะลงแก่ผู้กระทำผิด ยังไม่มีความชัดเจนจึงเกิดกรณีการลงโทษที่ไม่เท่าเทียมกันในบรรดาผู้กระทำผิดด้วยกัน จวบจน กระทั่ง เมื่อปีค.ศ. 1215 รัฐธรรมนูญฉบับแรก (Magna Carta) ของประเทศอังกฤษถูกประกาศใช้โดยพระเจ้าจอห์น ซึ่งพระราชทานให้แก่ขุนนางฝ่ายอาณาจักรและศาสนาจักร ธรรมนูญฉบับนี้ได้เป็นที่มาของหลักการทางกฎหมายอาญาและวิธีพิจารณาความอาญาสมัยใหม่ที่สำคัญ คือ

3.1.1 หลักความเสมอภาค

ประชาชนทุกคนมีความเสมอภาคและจะได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย (Every person is equal before the laws)

3.1.2 หลักการดำเนินการในคดีอาญา

การดำเนินการในทางอาญา เช่น การจับ ขัง ที่กระทำต่อผู้ใดจะต้องได้รับการพิจารณาตัดสินโดยกลุ่มคนที่เป็นพรรคพวกของตนเท่านั้น (Arrest and detention shall be made by judgment of the person of his peer) ซึ่งหลักการนี้เป็นที่มาของการใช้อำนาจตุลาการในการ ตัดสินคดีโดยประชาชนหรือคณะลูกขุน (Jury) นั้นเอง

ประเทศอังกฤษในปัจจุบันปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยที่มีกษัตริย์เป็นประมุข รูปแบบ รัฐสภาจึงประกอบไปด้วยส่วนสำคัญสามประการ คือ กษัตริย์ (Monarch) สภาขุนนาง (House of Lord) และสภาผู้แทนราษฎร (House of Common) สถานะของกษัตริย์เป็นไปในลักษณะสัญลักษณ์ (Symbolic) เช่น กฎหมายผ่านสภาในนามของพระองค์ทรงเรียกประชุมสภาฯ หลังการเลือกตั้ง เป็นต้น

สภาขุนนางในอดีตสมัยระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ สมาชิกของสภาขุนนาง ประกอบไปด้วยบรรดาขุนนางซึ่งเป็นที่ปรึกษาของกษัตริย์ต่อมาภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง รัฐบาลได้พยายามปฏิรูปสภาขุนนางให้มีความทันสมัย มีความเป็นอิสระในการแต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่ง สมาชิกให้มากยิ่งขึ้น จึงมีการตรากฎหมาย House of Lord Act of 1999 ผลของกฎหมายฉบับนี้ สภาขุนนางจึงประกอบไปด้วยที่มาของสมาชิกสำคัญมาจาก 3 ส่วน⁷⁵ คือ กลุ่มผู้นำในทางศาสนา (Archbishops and Bishops) กลุ่มขุนนางที่สืบทอดตำแหน่งต่อกันมาและมีความเกี่ยวพันกับกษัตริย์ ทางสายโลหิต (hereditary peers) เช่น Duke Marquess Earl และ Viscount ซึ่งตามกฎหมาย ปัจจุบันจะต้องเลือกตั้งภายในกลุ่มเพื่อดำรงตำแหน่งในสภาขุนนาง และส่วนสุดท้ายมาจากพวก ข้าราชการที่ดำรงตำแหน่งสำคัญๆ รวมถึงผู้ประสบความสำเร็จในแต่ละสาขา

⁷⁴ อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. ทฤษฎีอาญา. พิมพ์ครั้งที่4. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2548), หน้า 30

⁷⁵ Explanatory Notes to House Of Lords Act 1999, Chapter 34, At 1 November 1999, the House of Lords was composed of 758 hereditary peers, 542 life peers and 26 Archbishops and Bishops. The Act does not affect the position of members of the House of Lords who do not sit by virtue of a hereditary peerage: the Archbishops and Bishops of the Church of England; retired and existing Law Lords (who are created life peers under the AppellateJurisdiction Act1876) and life peers created under theLifePeerages Act1958.Retrieves from http://www.uk-legislation.hms.gov.uk/acts/acts1999/en/ukpgaen_19990034_en_1, September 24, 2009.

อาชีพที่มีผลงาน ได้รับการยอมรับจากสังคม ซึ่งจะถูกเสนอชื่อเพื่อได้รับแต่งตั้งโดยรัฐบาล โดยมี Lord Chancellor ทำหน้าที่เป็นผู้นำของสภาขุนนางและถือเป็นส่วนหนึ่งของฝ่ายนิติบัญญัติ

กฎหมายคอมมอนลอว์⁷⁶ (Common Law) เป็นกฎหมายที่วิวัฒนาการมาจากคำพิพากษาของศาลพระมหากษัตริย์หรือศาลหลวง (King's Court) อันเนื่องมาจากเดิมการพิจารณาคดีของศาลในแคว้นต่างๆ มีการพิจารณาคดีตามจารีตประเพณีของแคว้นหรือชนเผ่าตนเอง ทำให้เกิดปัญหาเมื่อมีการกระทำความผิดหรือมีข้อเท็จจริงอย่างเดียวกันเกิดขึ้นต่างแคว้นกัน ศาลในแต่ละแคว้นตัดสินแตกต่างกัน ทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมขึ้น ดังนั้น พระเจ้าวิลเลียม จึงจัดตั้งศาลพระมหากษัตริย์หรือศาลหลวง (King's Court) โดยมีการคัดเลือกผู้พิพากษาที่มีความรู้ ความสามารถ จากส่วนกลางหมุนเวียนออกไปพิจารณาคดีในศาลท้องถิ่นทั่วทุกแคว้น มีการพิจารณาโดยใช้ระบบไต่สวน (Inquisitorial System) แทนการพิจารณาคดีแบบเดิม โดยถือว่าเมื่อศาลหลวงมีคำพิพากษาเกี่ยวกับข้อเท็จจริงอย่างใดแล้วศาลอื่น ๆ ต้องผูกพันพิพากษาคดีตามศาลหลวง ซึ่งในระยะต้น ๆ มีปัญหาขัดแย้งในการพิพากษาคดีมาก เพราะแต่ละแคว้นก็มีจารีตประเพณีเป็นของตนเอง การใช้กฎหมายบังคับจึงต้องใช้กฎหมายจารีตประเพณีของแต่ละท้องถิ่น แต่ในระยะต่อมาความขัดแย้งเหล่านี้ค่อย ๆ หดไปเกิดเป็นจารีตประเพณีที่ถือเป็นหลักเกณฑ์และข้อบังคับที่มีลักษณะเป็นสามัญ (Common) และใช้กันทั่วไปในศาลทุกแคว้น ด้วยเหตุนี้กฎหมายคอมมอนลอว์ จึงเริ่มเกิดขึ้นประเทศอังกฤษนับแต่นั้นเป็นต้นมา

เนื่องจากจารีตประเพณีที่ใช้บังคับมิได้มีการบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ศาลจึงเป็นผู้ที่นำจารีตประเพณีมาใช้และพิจารณาพิพากษาคดีโดยอาศัยประเพณีดังกล่าว คำพิพากษาศาลได้มีการบันทึกเอาไว้เพื่อเป็นบรรทัดฐานให้ผู้พิพากษาคนต่อ ๆ มาใช้เป็นแบบอย่าง (Precedent) กล่าวคือ เมื่อศาลใดได้วินิจฉัยปัญหาใดไว้ครั้งหนึ่งแล้วศาลต่อ ๆ มาซึ่งพิจารณาคดี ซึ่งมีข้อเท็จจริงเป็นอย่างเดียวกันย่อมต้องผูกพันในอันที่จะต้องพิพากษาตามคำพิพากษาก่อน ๆ ซึ่งถือเป็นแบบอย่างนั้น ด้วยคำพิพากษาของศาลจึงมีลักษณะเป็นกฎหมายอย่างหนึ่ง

3.2 การพิจารณาคดีอาญาของประเทศอังกฤษ

การดำเนินคดีอาญา นักวิชาการบางท่านในประเทศอังกฤษได้แบ่งกระบวนการดำเนินคดีอาญา (Criminal Process) เป็น 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นตอนก่อนการพิจารณาคดี (Pre-trial Stages) ขั้นตอนการพิจารณาคดี (Trial Stages) และขั้นตอนภายหลังการพิจารณาคดี (Post-trial Stages)

3.2.1 ขั้นตอนก่อนการพิจารณาคดี (Pre-trial Stages)

สำหรับขั้นตอนก่อนการพิจารณาคดีนั้น ผู้ที่มีบทบาทสำคัญคือเจ้าพนักงานตำรวจ ซึ่งมีอำนาจดำเนิน การสอบสวนคดี (Investigation Stage) ภายหลังจากที่ได้รับแจ้ง (Reported) ว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้น จึงเริ่มรวบรวมพยานหลักฐานให้เพียงพอที่จะ ดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้ได้ตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีต่อไป โดยทั่วไปแล้ว เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจที่จะสั่งให้บุคคลหรือยานพาหนะหยุดและทำการตรวจค้นได้ (Power to stop and search)

⁷⁶ กิตติศักดิ์ ปกติ. “ความเป็นมาและหลักการใช้นิติวิธีซีวิลลอว์และคอมมอนลอว์”. พิมพ์ครั้งที่ 4. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน 2564), หน้า 12

เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อ (Reasonable grounds for believing) ว่าอาจจะพบสิ่งที่ได้มาหรือได้ใช้ในการกระทำความผิด นอก จากนี้ยังมีอำนาจที่จะจับกุม และควบคุมตัวไว้ (Power to arrest and detain) ในส่วนของการจับกุมนั้น อาจเป็นการจับตามหมายจับ (Arrest with warrant) ซึ่งออกโดย Magistrates ภายหลังจากที่มีการไต่สวนแล้ว แต่ก็มีหลายกรณีที่เป็นการจับโดยไม่มีหมายจับ (Arrest without warrant) เมื่อเข้ากรณีข้อยกเว้นตามกฎหมายหรือมีเหตุจำเป็นที่ต้องจับกุมโดยไม่มีหมาย เช่น ป้องกันมิให้ผู้ที่จะถูกจับก่อเหตุอันตรายแก่กาย (Physical Injury) ต่อตนเองหรือผู้อื่น สร้างความเสียหาย แก่ทรัพย์สิน หรือกระทำความผิดที่กระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน (Public Decency) เป็นต้น ในขณะที่พลเมืองทั่วไปมีสิทธิจับกุมได้เฉพาะผู้กระทำความผิด อาญาในข้อหาที่ผู้ถูกจับมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้าคณะลูกขุน (Indictable Offence) เท่านั้น ส่วนการควบคุมตัวนั้น เมื่อทำการจับกุมแล้ว เจ้าพนักงานตำรวจสามารถควบคุมตัวต่อไปเท่าที่จำเป็นเพื่อการสอบสวนได้ ซึ่งสถานที่ควบคุมตัวนั้นไม่จำเป็นต้องเป็น สถานีตำรวจ และไม่จำเป็นต้องมีเจ้าพนักงานตำรวจตำรวจคอยควบคุม แต่เป็นสถานที่และ ผู้ควบคุมอื่นที่กฎหมายกำหนดได้ และต้องทำการปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันหรือไม่ก็ได้ หรือแจ้งข้อกล่าวหาภายใน 24 ชั่วโมง (หรือ 36 ชั่วโมงในบางกรณี) ระยะเวลาควบคุมตัว ก่อนที่จะมีการแจ้งข้อกล่าวหาเรียกว่า “Detention without charge” ซึ่งระยะเวลา ดังกล่าวสามารถขยายเป็น 28 วันได้สำหรับกรณีของผู้ต้องหาคดีก่อการร้าย เมื่อมีการแจ้ง ข้อกล่าวหาแล้วต้องนำตัวผู้ต้องหาไปยัง Magistrates’ Court ซึ่งจะเป็นผู้พิจารณาส่งตัว ผู้ต้องหากลับไปทำการควบคุม (Remanded in custody) หรืออาจจะอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน (Released on bail) หากถูกควบคุมตัวไว้ ผู้ต้องหาจะมีสิทธิพบทนายความได้ในระหว่างการควบคุมตัวผู้ต้องหานั้น เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจที่จะซักถามคำให้การของผู้ต้องหา (Power to question) ซึ่งผู้ต้องหาอาจให้การรับสารภาพได้ แต่คำรับ สารภาพที่เกิดจากการชักจูงหรือให้คำมั่นสัญญา (Induced Confessions) และคำรับสารภาพโดยผิดหลง (False Confessions) ซึ่งหมายถึง การรับสารภาพในการกระทำความผิด ที่ตนไม่ได้เป็นผู้กระทำคำรับสารภาพทั้งสองกรณีนี้ อาจก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการรับฟัง พยานหลักฐานในชั้นพิจารณาคดีของศาลได้ นอกจากนี้ที่กล่าวมาแล้ว เจ้าพนักงานตำรวจยังมีอำนาจเข้าไปและทำการค้นในที่รโหฐาน (Power to enter and search premises) เพื่อ รวบรวมพยานหลักฐานได้ ในกรณีทั่วไป เจ้าพนักงานตำรวจต้องได้รับหมายค้นที่ Magistrate เป็นผู้ออกก่อนที่จะดำเนินการดังกล่าว เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นของกฎหมายที่สามารถดำเนินการดังกล่าวโดยไม่ต้องมีหมายได้ เช่น เพื่อช่วยเหลือชีวิตของผู้อื่นหรือเพื่อ จับกุมผู้กระทำความผิดร้ายแรง เป็นต้น

หากเจ้าพนักงานตำรวจเห็นว่าการฟ้องคดีอาญา (Formal Prosecution) นั้นไม่ เหมาะสมสำหรับผู้ต้องหา เจ้าพนักงานตำรวจระดับสูงอาจเพียงออกคำตักเตือน (Caution หรือ Warning สำหรับกรณีเยาวชน) เมื่อผู้ต้องหารับว่าได้กระทำความผิดจริง (Admission of Guilt) และยินยอมที่จะปฏิบัติตามคำเตือนนั้นแล้ว แต่หากมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะ ฟ้องคดีได้และเจ้าพนักงานตำรวจเห็นว่าการฟ้องคดีอาญานั้นไม่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องหา หากผู้ต้องหารับว่าได้กระทำความผิดจริงและยินยอมที่จะปฏิบัติตามคำเตือนนั้นแล้ว เจ้าพนักงานตำรวจอาจออกคำตักเตือนแบบมีเงื่อนไข (Conditional Caution) ซึ่งสำนักงานอัยการของสหราชอาณาจักร เรียกว่า Crown Prosecution Service หรือ CPS ภายใต้การบังคับบัญชาของ Director of Public Prosecution

(DPP) จะเป็นผู้พิจารณาว่าการนำวิธี ดังกล่าวมาใช้มีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด โดยให้เจ้าพนักงาน ตำรวจเป็นผู้ดำเนินการ ตามคำเตือนแบบมีเงื่อนไขนั้น หากผู้ต้องหาฝ่าฝืนเงื่อนไขก็จะต้องถูกฟ้องร้อง ดำเนินคดีต่อไป หรือหากไม่ดำเนินการตามข้างต้นแล้ว เจ้าพนักงานตำรวจอาจส่งสำนวนความเห็นไป ยัง CPS เพื่อพิจารณาว่าจะแจ้งข้อกล่าวหา (Charge) แก่ผู้ต้องหาหรือไม่เมื่อได้รับการส่งสำนวน ความเห็นดังกล่าวมาแล้ว CPS จะท ความเห็นว่าควรแจ้งข้อกล่าวหาแก่ผู้ต้องหาหรือไม่ (Charging Decision) ซึ่งมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาตามแนวทางของ CPS ที่เรียกว่า “Threshold Test” เพราะอาจมีความจำเป็นที่จะต้องควบคุม ตัวผู้ต้องหาต่อไปภายหลังจากมีการแจ้งข้อกล่าวหาแต่ พยานหลักฐานที่รวบรวมได้ยังไม่ เพียงพอต่อการฟ้องคดี ซึ่งหากพิจารณาให้มีการแจ้งข้อกล่าวหาแก่ ผู้ต้องหาแล้ว ก็จะต้องดำเนินการส่งตัวผู้ต้องหาไปยัง Magistrates’ Court เพื่อเป็นผู้พิจารณาว่าจะ ควบคุมตัวต่อไปหรือจะอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว เมื่อมีการรวบรวมพยาน หลักฐานเสร็จสิ้นแล้ว CPS จะทำการพิจารณาว่าสมควรจะฟ้องคดีอาญาแก่ผู้ต้องหาหรือไม่ เพราะ CPS ดำเนินการแทน สาธารณชนโดยส่วนรวม (Public) มิได้ดำเนินการแทนผู้เสียหายหรือเหยื่อรายใด (Victims) เป็นการ เฉพาะ ด้วยเหตุนี้ ในการพิจารณาว่าจะสั่งฟ้อง (Decision to prosecute) หรือไม่ จึงมี 2 ขั้นตอน ตามแนวทางปฏิบัติของ CPS ได้แก่ “Evidential Stage” ซึ่งเป็นการตรวจสอบพยาน หลักฐานที่ รวบรวมมาว่าพอเพียงแก่การฟ้องคดีแล้วหรือไม่ หากผ่านการตรวจสอบดังกล่าวแล้วจึงดำเนินการขั้น ต่อไป คือ “Public Interest Stage” เพื่อพิจารณาว่า การฟ้องคดีอาญาแก่ผู้ต้องหานั้นเป็นประโยชน์ ต่อส่วนรวมหรือไม่ หลักในการพิจารณาของ CPS มีอยู่ว่าไม่จำเป็นต้องฟ้องผู้ต้องหาทุกราย หากไม่มี ประโยชน์ต่อส่วนรวมแล้วก็ไม่จำเป็นต้องฟ้องคดี เช่น ถึงฟ้องคดีแล้วศาลก็อาจลงโทษเพียงเล็กน้อย (Nominal Penalty) หรือการฟ้องคดีอาจเป็นผลร้ายต่อสุขภาพกายหรือสุขภาพจิตของเหยื่อ เป็นต้น

3.2.2 ขั้นตอนการพิจารณาคดี (Trial Stages)

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่า Trial by Jury หรือระบบการพิจารณาคดีโดยคณะ ลูกขุน นั้นถูกนำมาใช้สำหรับการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญา แต่มิได้นำมาใช้สำหรับทุกคดี ดังนั้นในเบื้องต้น จึงมีการแบ่งประเภทของคดีอาญาออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1) ประเภทที่ 1

ความผิดที่ต้องมีการพิจารณาคดีต่อหน้าคณะลูกขุนเท่านั้น (Offences triable only on indictment) ซึ่งเป็นคดีเกี่ยวกับข้อหาร้ายแรง และต้องพิจารณาคดีต่อหน้าคณะ ลูกขุนใน Crown Court เช่น ความผิดต่อชีวิตความผิดเกี่ยวกับเพศ เป็นต้น

2) ประเภทที่ 2

ความผิดที่ไม่ต้องมีการพิจารณาคดีต่อหน้าคณะลูกขุน เท่านั้น (Offences triable summarily) ซึ่งเป็นคดีเกี่ยวกับข้อหาที่กฎหมายลายลักษณ์อักษร (Statute) กำหนดเอาไว้ว่าเป็น Summary Offences เช่น ความผิดต่อทรัพย์ที่มีอัตราโทษเพียงเล็กน้อย เป็นต้น คดีประเภทนี้จะได้รับการพิจารณาใน Magistrates’ Court โดยไม่มีการพิจารณาคดีต่อหน้าคณะ ลูกขุน

3) ประเภทที่ 3

ความผิดที่พิจารณาคดีต่อหน้าคณะลูกขุนหรือไม่ก็ได้ (Offences triable either way) ซึ่งเป็นคดีเกี่ยวกับข้อหาที่กฎหมายลายลักษณ์อักษรกำหนดเอาไว้ว่าเป็นคดี

ประเภทนี้ขึ้นอยู่กับว่าจำเลยต้องการที่จะให้มีการพิจารณาคดีต่อหน้า Magistrates หรือคณะลูกขุน หากเลือกที่จะพิจารณาคดีต่อหน้าคณะลูกขุนก็จะต้องพิจารณาคดีที่ Crown Court ซึ่งมีอำนาจพิพากษาลงโทษได้หนักกว่า Magistrates' Court ในทางกลับกันหาก Magistrates เห็นว่าตนเองมีอำนาจลงโทษสำหรับข้อหาความผิดของจำเลยน้อยเกินไป ก็สามารถกำหนดให้ไปพิจารณาคดีที่ Crown Court ได้

4) ประเภทที่ 4

ความผิดหลายข้อหาซึ่งมีบางข้อหาต้องพิจารณาคดีต่อหน้าคณะลูกขุน (Summary cases triable on indictment) ซึ่งเป็นคดีที่มีข้อหาหนักเบาปนกัน หากคดีเล็กน้อยประเภท Summary Offences ถูกฟ้องรวมกันมากับ Indictable Offences ก็ สามารถพิจารณาคดีสำหรับทุกข้อหาต่อหน้าคณะลูกขุนที่ Crown Court ได้

สำหรับคำว่า “Indictment” เป็นคำที่ใช้กันในระบบกฎหมาย Common Law ซึ่ง หมายถึงการกล่าวหาผู้ต้องหาอย่างเป็นทางการ (Formal Accusation) ว่าเป็นผู้กระทำความผิดอาญาร้ายแรง ในความหมายที่ใช้กันในประเทศอังกฤษก็คือการดำเนินคดีอาญาใน Crown Court โดย CPS จะเป็นผู้ออก Indictment ในนามของทางราชการซึ่งเรียกว่า “The Crown” ความผิดที่สามารถดำเนินคดีใน Crown Court ได้ จึงเรียกว่า “Indictable Offences” แต่ไม่ว่าอย่างไรก็ตามคดีอาญาทุกประเภทเริ่มต้นที่ Magistrates' Court ก่อนที่จะมีการจำหน่ายคดีบางประเภทไปยัง Crown Court

การพิจารณาคดีโดย Magistrates' Court นั้น กระทำโดย District Judges เพียงคนเดียว หรือ Lady Justices ซึ่งไม่ใช่ผู้พิพากษาอาชีพจำนวน 3 คน โดยชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า Justices of the peaces หรือ Magistrates สำหรับการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในศาลนี้ จะไม่ยุ่งยากและไม่เต็มรูปแบบเหมือนดังเช่นใน Crown Court นอกจากนี้ Magistrates' Court ยังทำหน้าที่เป็น Youth Court สำหรับพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่ผู้กระทำความผิดเป็นเยาวชนอายุระหว่าง 10 ถึง 18 ปีด้วย

การพิจารณาคดีโดย Crown Court นั้น กระทำโดยผู้พิพากษาซึ่งโดยปกติจะถูก แบ่งออกเป็น 3 ระดับ (Three Tiers) กระจายออกเป็น 92 แห่ง ทั่วประเทศ ซึ่งสามารถรวมได้เป็น 6 คณะ (Six Circuit) ผู้พิพากษาระดับแรกสุด (First Tier) ได้แก่ High Court Judges ทำหน้าที่พิจารณาคดีอาญาที่มีระดับความร้ายแรงมากที่สุด และยังมีหน้าที่พิจารณาคดีแพ่งที่อยู่ในความรับผิดชอบของ High Court ด้วย ระดับที่สอง (Second Tier) ได้แก่ High Court Judges, Circuit Judges และ Recorders ซึ่งเป็น Part-time Judges ทำหน้าที่พิจารณาคดีอาญาโดยเฉพาะมีระดับความร้ายแรงรองลงมา และระดับที่สาม (Third Tier) ได้แก่ Circuit Judges หรือ Recorders เป็นผู้พิจารณาคดีอาญาที่มีระดับความร้ายแรงน้อยที่สุดของศาลนี้ หากเป็นคดีของ Crown Court เอง ผู้พิพากษา 1 คนนั่งพิจารณาคดีร่วมกับ คณะลูกขุน 12 คน แต่ถ้าเป็นคดีที่อุทธรณ์มาจาก Magistrates' Court จะมีผู้พิพากษา 1 คนนั่งพิจารณาคดีร่วมกับ Magistrates อีก 2 หรือ 4 คน สำหรับศาลอาญากลางของประเทศ (Central Criminal Court) เรียกว่า “Old Bailey” ตั้งอยู่ที่ใจกลางเมืองลอนดอนประเทศอังกฤษ

3.2.3 ขั้นตอนภายหลังการพิจารณาคดี (Post-trial Stages)

คู่ความอาจอุทธรณ์คำพิพากษาคดีอาญาได้ โดยที่หากเป็นคำพิพากษาของ Magistrates' Court สามารถอุทธรณ์ไปยัง Crown Court ได้ นอกจากนี้ หากเป็นการอุทธรณ์เฉพาะ ในปัญหาข้อกฎหมาย (Point of law) แล้วอาจขอให้ Magistrates หรือไปยัง High Court ภายใน 21 วันนับแต่มีการวินิจฉัยข้อกฎหมายดังกล่าว หาก Magistrates หรือ District Judges อนุญาตแล้ว ก็จะทำเรื่องหรือไปยัง High Court ในแผนก Queen's Bench division (QBD) เพื่อทำการ พิจารณา โดยจะเสนอข้อหาหรือในรูปแบบของคำถาม เรียกว่า "Case Stated" หากไม่ อนุญาตให้ทำ Case Stated แล้ว ก็จะต้องอุทธรณ์โต้แย้งไปยัง High Court เพื่อให้ทบทวนการใช้ ดุลพินิจที่เรียกว่า "Judicial Review" ได้เช่นกัน หาก High Court เห็นห้องด้วยก็จะสั่งให้ Magistrates' Court ทำการแก้ไขให้ ถูกต้อง แต่หากไม่เห็นด้วยอุทธรณ์นั้นก็ตกไป

ส่วนการอุทธรณ์คำพิพากษาของ Crown Court นั้น สามารถอุทธรณ์ไปยัง Court of Appeal (Criminal Division) ได้ แต่ในการอุทธรณ์ คำพิพากษาที่ ตัดสินลงโทษ (Conviction) นั้น โดยปกติจะต้องได้รับอนุญาตให้อุทธรณ์จาก Court of Appeal ซึ่งการอนุญาต ดังกล่าวเรียกว่า "Leave" เช่นเดียวกัน คำพิพากษาของ Court of Appeal (Criminal Division), High Court (Queen's Bench division) สามารถฎีกาไปยัง Supreme Court ได้ หาก High Court, Court of Appeal หรือ Supreme อนุญาตให้ฎีกา (Leave) โดย เห็นว่าเป็นข้อสำคัญที่ศาลสูงสุด ควรพิจารณา

นอกจากนี้ ในประเทศอังกฤษยังมีหน่วยงานที่เรียกว่า Criminal Case Review Commission (CCRC) ทำหน้าที่คอยตรวจสอบคำพิพากษาคดีอาญาของ Magistrates' Court และ Crown Court ซึ่งหากตรวจสอบแล้วพบว่า มีข้อผิดพลาด ก็จะเสนอเรื่องต่อ Court of Appeal (Criminal Division) เพื่อให้ดำเนินการพิจารณาทบทวนคำพิพากษาดังกล่าวต่อไป

3.3 การพิจารณาคดีของประเทศอังกฤษต่อการระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019

เมื่อเริ่มมีการระบาดของ COVID-19 ศาลทั่วโลกได้เปลี่ยนไปใช้การพิจารณาคดี ทางไกลอย่างรวดเร็ว การสร้างสมดุลระหว่างคำสั่งด้านสาธารณสุขกับความจำเป็นในการรักษาหลัก นิติธรรมต่อไป สิ่งที่มาคือการพิจารณาคดีระยะไกลที่ใหญ่ที่สุดและไม่คาดฝันจากทั่วโลก สำหรับ ศาลคือความจำเป็นต้องเป็นเวลาของการดำเนินการ ไม่ใช่การไต่ตรอง อย่างไรก็ตาม หลังจากที่ได้ ดูแลการดำเนินการของศาลแล้ว ตอนนี้จำเป็นต้องไต่ตรองถึงประสบการณ์ของศาลที่อยู่ทางไกลและ ผู้ใช้ของศาลในสถานการณ์ที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ประสบการณ์ COVID-19 นั้นต่างจากการพิจารณา ระยะไกลซ้ำๆ ก่อนหน้านี้ โดยที่ผู้เข้าร่วมทุกคนมีส่วนร่วมในการได้ยินจากระยะไกล ความยากอยู่จน บัดนี้ แทบไม่มีข้อมูลเชิงประจักษ์มาก่อนเกี่ยวกับการได้ยินระยะไกลประเภทนี้โดยสมบูรณ์ โดยการ วิจัยก่อนหน้านี้ส่วนใหญ่เน้นที่การใช้ลิงก์ภาพและเสียง ('AVLs') เพื่ออำนวยความสะดวกในการ ปรากฏตัวทางไกลบางส่วนภายในห้องพิจารณาคดี เพื่อเชื่อมช่องว่างการวิจัยและข้อมูลเกี่ยวกับการ ไต่สวนทางไกลอย่างสมบูรณ์ บทความนี้จะจึงใช้เนื้อหาจากก่อนหน้าเพื่อตรวจสอบประสบการณ์ COVID-19 และเพื่อช่วยชี้แนะการวิจัยในอนาคตและการใช้การได้ยินทางไกลได้แก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่มีอยู่เดิม บังคับใช้ในขณะที่เกิดการระบาดของโรคโควิด-19 ชื่อว่า พระราชบัญญัติ Coronavirus 2020 โดย เทคโนโลยีเสียงวิดีโอ

3.3.1 พระราชบัญญัติ Coronavirus 2020 โดยเทคโนโลยีเสียงวิดีโอ (Coronavirus Act 2020 Courts and tribunal use by video audio technology)

การพิจารณาคดีทางไกลจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงกฎหมาย เพราะมีผู้เกี่ยวข้องกับ 'การแพร่ภาพ' ของการพิจารณาคดีในศาลผ่านทางอินเทอร์เน็ต ซึ่งอาจเป็นการฝ่าฝืนข้อห้ามที่มีอยู่⁷⁷ และยาวนาน การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นได้ภายใต้พระราชบัญญัติ Coronavirus Act 2020 ซึ่งผ่านเมื่อปลายเดือนมีนาคม 2020 มาตรา 53-57 ที่บัญญัติไว้สำหรับการแก้ไขชั่วคราวสำหรับกฎหมายอื่นๆ ที่กำหนดไว้ในตาราง 23-27 การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในด้านความยุติธรรมแบบเปิดทำได้โดยการแทรกส่วนเพิ่มเติมในพระราชบัญญัติศาล พ.ศ. 2546 มาตรา 85A เป็นหัวข้อ 'การให้ประชาชนเห็นและรับฟังการพิจารณาคดี' และจัดให้มีการสังเกตการณ์ระยะไกลและการบันทึกการดำเนินการตามที่ระบุโดยคำสั่งของศาล

อย่างไรก็ตามบทบัญญัติเหล่านี้ได้รับการพิจารณาโดยศาลสูงในกรณีของ R (โครงการ Good Law และอื่นๆ) เลขาธิการแห่งรัฐด้านสาธารณสุขและการดูแลสุขภาพ [2021] EWHC 346 (ผู้ดูแลระบบ) ค่อนข้างน่าผิดหวังจากมุมมองของความยุติธรรมแบบเปิด ศาลตีความมาตรา 85 A ว่าอนุญาตให้ศาลอนุญาตให้บันทึกการไต่สวนเพื่อบันทึกของศาลเอง หรือจะถ่ายทอดสดต่อสาธารณะก็ได้ แต่ไม่ได้มีไว้ทั้งบันทึกและแพร่ภาพสู่สาธารณะ กล่าวคือ ในรูปแบบของวิดีโอย้อนหลัง เช่น กฎหมายที่ศาลฎีกาและศาลอุทธรณ์ได้กำหนดไว้สำหรับกฎหมายที่แตกต่างกัน⁷⁸

เป้าหมายหลักของกฎหมายนี้คือการรักษาหลักการของความยุติธรรมแบบเปิดสำหรับการไต่สวนทางไกล บทบัญญัติที่คล้ายกันจัดทำขึ้นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศาลผู้พิพากษาและคณะตุลาการ การจัดการการพิจารณาคดีทางไกลแบบละเอียดส่วนใหญ่จะปล่อยให้กฎหมายรองในรูปแบบของกฎของศาลและตามคำแนะนำของศาล ในเดือนมีนาคม 2020 Master of the Rolls และหัวหน้าแผนกได้ออกข้อปฏิบัติ การไต่สวนเรื่องเจตนาควรยังคงเป็นการไต่สวนสาธารณะเท่าที่เป็นไปได้สามารถทำได้หลายวิธี เช่น บุคคลหนึ่งคน (ไม่ว่าจะเป็นผู้พิพากษา พนักงาน หรือเจ้าหน้าที่) ถ่ายทอดเสียงและ (ถ้ามี) วิดีโอของการพิจารณาคดีไปยังห้องพิจารณาคดีที่เปิดอยู่ หรืออนุญาตให้นักข่าวที่ได้รับการรับรองเข้าสู่ระบบการไต่สวนทางไกล และ/หรือ ถ่ายทอดสดการพิจารณาคดีทางอินเทอร์เน็ต หลักการของความยุติธรรมแบบเปิดยังคงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง⁷⁹

โดยหลักการแล้ว ประชาชนทั่วไปหรือผู้สังเกตการณ์ที่สนใจสามารถเข้าร่วมรับฟังความคิดเห็นทางไกลได้ และรายงานโดยข่าวและผู้เชี่ยวชาญ แต่นั่นก็ขึ้นอยู่กับข้อมูลที่เผยแพร่ก่อนการพิจารณาคดี ทำให้ผู้ที่ต้องการเข้าถึงการพิจารณาคดีสามารถหาวิธีเข้าร่วมได้ แม้ว่าความพยายามที่จะมีส่วนร่วมกับนักข่าวจะได้รับการยกย่องความกังวลถูกหยิบยกขึ้นมาผ่านโซเชียล

⁷⁷ พระราชบัญญัติความยุติธรรมทางอาญา พ.ศ. 2468 มาตรา 41 ต่อต้านการถ่ายทำ และพระราชบัญญัติคู่มือศาล พ.ศ. 2523 มาตรา 9 ต่อต้านการบันทึกเสียง

⁷⁸ Magrath P, 'The PPE Procurement Case: Transparency Missed in Both Politics and Law' (*The Transparency Project Blog* , 23 กุมภาพันธ์ 2021)

< <https://www.transparencyproject.org.uk/the-ppe-procurement-case-transparency-missed-in-both-politics-and-law/> > เข้าถึงเมื่อ 17 สิงหาคม 2021

⁷⁹ ความยุติธรรมทางแพ่ง: โควิด-19: การไต่สวนทางไกล' [2020] 1 WLR 1334: วรรค 8

มีเดีย ซึ่งการเข้าถึงของสาธารณะนั้นไม่ค่อยได้รับการจัดเตรียมให้สม่ำเสมอ ปัญหาที่พบในช่วงแรกๆ ของการดำเนินการลือคตาวน์ คือการขาดความสอดคล้องในการระบุกรณีต่างๆ พร้อมรายละเอียดที่จำเป็นเพื่อให้สาธารณชน หรือแม้แต่สื่อ สามารถเข้าสู่ระบบการพิจารณาคดีทางไกลได้อย่างเต็มที่ เพราะปัจจุบัน ไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลใด ๆ เกี่ยวกับการดำเนินคดีที่ศาลผู้พิพากษาในท้องที่ ในช่วงลือคตาวน์ครั้งแรก เว้นแต่จะมาที่ศาลด้วยตนเองอีกปัญหาหนึ่งสำหรับประชาชน คือ แนวนอนที่ จะถือว่าการเข้าถึงสื่อเป็นตัวแทนของความยุติธรรมแบบเปิดแบบนี้ นำเสียดายที่แนวทางปฏิบัติชั่วคราวที่แทรกอยู่ในกฎวิธีพิจารณาความแพ่ง PD51Y วรรค 3 ระบุว่า ในกรณีที่ตัวแทนสื่อสามารถ เข้าถึงกระบวนการพิจารณาคดีจากระยะไกลได้ในขณะที่พวกเขากำลังดำเนินการอยู่ พวกเขาจะถูก ดำเนินคดีในที่สาธารณะ' เรายืนยันว่านี่ไม่ใช่สมมติฐานที่ถูกต้อง แม้วานักข่าวที่รายงานข่าวในศาลจะ ถูกมองว่าเป็น "เป็นหูตาของสาธารณชน" ดังที่มีถูกอธิบาย นักข่าวดังกล่าวครอบคลุมเพียงสัดส่วน เพียงเล็กน้อยของการพิจารณาคดีที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน นอกจากนี้ การปฏิเสธการรายงานของศาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับท้องถิ่น ได้รับการบันทึกไว้เป็นอย่างดี⁸⁰ ในช่วงเวลาที่นักข่าวจำนวนมาก ถูกเลิกจ้างหรือถูกพักงาน การรายงานข่าวในศาลที่ลดลงนี้มีแนวโน้มว่าจะทวีความรุนแรงขึ้น

ศาลยุติอาจช่วยยกระดับการตรวจสอบและความรับผิดชอบของ สาธารณชน แต่ก็มุ่งเป้าไปที่การหมุนเวียนและการเพิ่มคุณค่า (และโดยส่วนใหญ่) ด้วยการค้นหา 'สำเนาที่ดี' ซึ่งเป็นเรื่องราวที่น่าสนใจหรือ น่าสนใจของมนุษย์ซึ่งถือว่ามีค่า⁸¹ ซึ่งอาจอยู่ที่ ค่าใช้จ่ายด้านความรับผิดชอบต่อความยุติธรรมที่สำคัญอื่นๆ ผลประโยชน์ขององค์กรสื่อและผู้ สังเกตการณ์อื่นๆ ไม่ได้มาบรรจบกันเสมอไป ผู้สังเกตการณ์อื่นๆ ได้แก่ นักวิจัยเชิงวิชาการ นักศึกษา นักบรรณารักษ์เพื่อความยุติธรรม องค์กรการกุศลที่เป็นตัวแทนของกลุ่มต่างๆ สมาชิกในครอบครัวของผู้ เข้าร่วมในศาล ตลอดจนสมาชิกที่อยากรู้อยากเห็นของสาธารณชน ทุกคนมีจุดมุ่งหมายที่ต้องการตาม กฎหมายในการเฝ้าดูการดำเนิน การของศาลในศาลแพ่งและศาลอาญา แต่ดูเหมือนว่าพวกเขาจะถูก กีดกันจากข้อสันนิษฐานว่าได้ รับผิดชอบเพียงพอโดยการทำให้ นักข่าวสามารถเข้าร่วมการพิจารณา คดีในนามของพวกเขาได้⁸²

บทบัญญัติที่เกี่ยวข้องของพระราชบัญญัติไวรัสโคโรนาได้ถูกส่งต่อไปยังร่าง กฎหมายของตำรวจ อาชญากรรมการพิจารณาคดีและศาลปี 2564 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำให้การ

⁸⁰ Cairncross F, 'The Cairncross Review: A Sustainable Future for Journalism' (กรมดิจิทัล วัฒนธรรมสื่อ & กีฬา 2019)

⁸¹ ดูตัวอย่าง บทความสองบทความล่าสุดเกี่ยวกับธรรมชาติของการรายงานของศาล: Jones R, "It's the Best Job on the Paper" - The Courts Beat during the Journalism Crisis' (2021) Journalism Practice (ออนไลน์ 5 เมษายน); Chamberlain P และคนอื่นๆ, 'It Is Criminal: The State of Magistrates' Court Reporting in England and Wales:' (2019) 22 Journalism 2404.

⁸² Dki แจ้างปัญหาจดหมายเปิดผนึกถึง HMCTS ในฤดูร้อนปี 2020 ซึ่งนำไปสู่การตอบสนองและการ มีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ แม้ว่าจะยังไม่มีเปลี่ยนแปลงขั้นตอนที่สำคัญ: 'จดหมายเปิดผนึกจาก NGOs และ Academics on Open Justice in the Covid-19 ฉุกเฉิน' (The Transparency Project Blog , 29 พ.ค. 2020) < <https://www.transparencyproject.org.uk/open-letter-from-ngos-and-academics-on-open-justice-in-the-covid-19-ฉุกเฉิน/> > เข้าถึงเมื่อ 17 สิงหาคม 2021

เปลี่ยนแปลงเป็นไปอย่างถาวร ตามบันทึกอภิบาล เจตนาที่มีขึ้นเพื่อการทำงานโดยละเอียดของ บทบัญญัติที่จะจัดการและปรับปรุงภายใต้กฎหมายรอง ร่างกฎหมายยังจัดให้มีการพิจารณาคดีของ คณะลูกขุนจากระยะไกล (แต่โดยลิงก์วิดีโอสดเท่านั้น) และสำหรับการใช้ลิงก์วิดีโอสดโดยทั่วไป⁸³ การเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติม รวมถึงบทบัญญัติสำหรับคณะกรรมการกฎชั้นตอนออนไลน์และการใช้การ พิจารณาคดีทางไกลเพิ่มเติม เช่น การพิจารณาคดีก่อนการพิจารณาคดีในคดีอาญา คาดว่าจะมีอยู่ใน Judicial Review and Courts Bill 2021⁸⁴

กระทรวงยุติธรรมได้ตกลงในความมือของสื่อและกลุ่มผลประโยชน์ สาธารณะบางส่วน และหวังว่ากฎระเบียบ ข้อบังคับ หรือแนวทางการปฏิบัติเมื่อร่างขึ้นจะทำให้ โอกาสในการเข้าถึงการพิจารณาคดีมีความยืดหยุ่นมากขึ้น ตัวอย่างเช่น เนื่องจากมีการบันทึกการ พิจารณาคดีเพื่อวัตถุประสงค์ในการเก็บบันทึกสาธารณะและจัดทำสำเนาบันทึกเมื่อจำเป็น จึง สามารถเก็บถาวรเพื่อเข้าถึงสาธารณะได้นอกจากนี้ เมื่อเทคโนโลยีวิดีโอมีส่วนร่วมในการได้ยิน การ บันทึกอาจรวมถึงวิดีโอและเสียง สิ่งนี้ลดอุปสรรคต่อการเข้าถึงการปฏิบัติงานที่ศาลท้องถิ่นถูกปิดหรือ การพิจารณาคดีที่ระงับไว้ในเวลาเกิดความขัดแย้งสังคมเพื่อรองรับกรณีเพิ่มเติม ภายใต้กรณีที่เรียกว่า 'เวลาทำการของโควิด'⁸⁵ ก่อนเกิดโรคระบาด เจ้าหน้าที่ศาลได้รับคำแนะนำที่แก้ไขและปรับปรุง เกี่ยวกับวิธีการจัดการการเข้าถึงสื่อไปยังศาลและขอเอกสารเพื่อการรายงาน สิ่งนี้ถูกกล่าวอ้างโดย สันนิษฐานว่าการพิจารณาคดีอยู่ในศาลจริง และนักข่าวที่อาจนั่งอยู่ในส่วนใดส่วนหนึ่งของห้อง พิจารณาคดี (เช่น ที่นั่งสำหรับสื่อมวลชน) อาจมีสิทธิ์เข้าถึงการพิจารณาคดีหรือเอกสารในระดับที่ แตกต่างจากคนอื่นๆ ประชาชนแต่ยังทำให้เห็นชัดเจนว่าผู้สังเกตการณ์ที่นั่งในที่สาธารณะได้รับ อนุญาตให้จัดบันทึกคำแนะนำได้รับการปรับปรุงเพื่อรองรับ การพิจารณาคดีทางไกลและความเสี่ยงที่ จะถูกดูหมิ่นศาล⁸⁶ แต่มีการรับรู้ว่าการจัดการโดยเจ้าหน้าที่ศาลของการเข้าถึงระบบดิจิทัลเพื่อการ พิจารณาคดีทางไกลได้เริ่มส่งผลกระทบต่อการจัดการการเข้าถึงการพิจารณาคดีของศาลทางกายภาพ ที่กลับมาดำเนินการใหม่ในขณะนี้ ซึ่งขณะนี้มีการยกเลิกการจำกัดการถือครองตั๋ว ตัวอย่างเช่น ทัศนคติของ นักข่าวศาลของ London Evening Standard และนักข่าวศาลคนอื่นๆ เลาถึงปัญหา

⁸³ 'Police, Crime, Sentencing and Courts Bill Publications'

< <https://bills.parliament.uk/bills/2839/publications> > accessed 17 สิงหาคม 2021

⁸⁴ 'Consultation on "COVID Operating Hours" in Crown Courts' (*Gov.uk* , 21 กรกฎาคม 2021) < <https://www.gov.uk/government/consultations/consultation-on-covid-operating-hours-in-crown-courts> > เข้าถึงได้ 24 สิงหาคม 2021

⁸⁵ Magrath P, 'Guidance Issued to Court Staff on Supporting Media Access' (*บล็อก โครงการเพื่อความโปร่งใส* , 28 ตุลาคม 2018) < <https://www.transparencyproject.org.uk/guidance-issued-to-court-staff-on-support-media-access/> > เข้าถึงเมื่อ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2564

⁸⁶ 'Guidance to Staff on Supporting Media Access to Courts and Tribunals' (*Gov.uk* , 24 ตุลาคม 2018, updated 25 มิถุนายน 2021) < <https://www.gov.uk/government/publications/guidance-to-staff-on-supporting-media-access-to-courts-and-tribunals> > เข้าถึง 17 สิงหาคม 2021

มากมายในการเข้าถึงศาลเสมือนจริงและศาลจริงในช่วงที่มีการระบาดใหญ่⁸⁷ ตัวอย่างเหล่านี้ ซึ่งเราสามารถเพิ่มเติมได้ ทำให้เกิดคำถามว่าอุปสรรคสำหรับการเข้าถึงระยะไกล เนื่องจากการเข้าถึงรายการหรือรายละเอียดการได้ยินทางไกลที่จำกัดหรือไม่มีเลย

ในกรณีของการได้ยินทางไกล การจำกัดจำนวนอายุที่กำหนดโดยเทคโนโลยีที่มีอยู่ และความจำเป็นในการจัดหาลิงก์การเข้าถึงล่วงหน้าจะต้องได้รับการแจ้งเตือนล่วงหน้าจากผู้สังเกตการณ์ ในกรณีของการตรวจร่างกาย อาจมีเหตุผลบางประการในการจำกัดการเข้าถึงเนื่องจากขาดพื้นที่เพื่อรองรับการเว้นระยะห่างทางสังคมที่เพียงพอสำหรับเหตุผลในการคุ้มครองสุขภาพ แต่ยังมีคำถามอีกว่า ในระหว่างการล็อกดาวน์ เป็นการเหมาะสมหรือไม่ที่บุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับคดี จะต้องเข้ารับการตรวจร่างกาย สิ่งนี้ทำให้เกิดคำถามว่าผู้สังเกตการณ์ซึ่งนำแนวคิดเรื่องความยุติธรรมแบบเปิดมาปฏิบัติจึงกลายเป็นผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาคดีหรือไม่ เมื่อหัวหน้าผู้พิพากษาประกาศในเดือนพฤษภาคม 2020 ว่าการพิจารณาของคณะลูกขุนซึ่งถูกระงับจาก 23 มีนาคม 2020⁸⁸ ไม่ชัดเจนภายใต้ข้อบังคับ Coronavirus หรือคำแนะนำที่แนบมาว่าจะเป็น 'ข้อกล่าวอ้างที่สมเหตุสมผล' สำหรับสมาชิกในที่สาธารณะที่จะออกจากบ้านเพื่อไปขึ้นศาลในฐานะผู้สังเกตการณ์หรือไม่ อย่างไรก็ตามในการอภิปรายเกี่ยวกับพอดคาสต์ อดัม แวกเนอร์ นายความด้านสิทธิมนุษยชนได้เสนอแนะว่า ผู้สังเกตการณ์ในที่สาธารณะอาจถูกจัดเป็น 'ผู้เข้าร่วม' ในการบริหารกระบวนการยุติธรรม เนื่องจากจำเป็นต้องมีอยู่ (หรือความสามารถด้วยวิธีการอื่นในการสังเกต) เพื่อให้เกิดผล แนวคิดเรื่องความยุติธรรมแบบเปิดตามที่เข้าใจในประเพณีและได้รับการคุ้มครองภายใต้มาตรา 6 ของ อนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน⁸⁹ ความกลัวว่าบุคคลที่สามจะแจกจ่ายและใช้การบันทึกดิจิทัลของการไต่สวนทางไกลอย่างไร อาจอธิบายความกังวลของผู้พิพากษาและผู้บริหารศาลในการอนุญาตให้สมาชิกในที่สาธารณะเข้าถึงการพิจารณาคดีทางไกล แม้ว่าการบินที่กึ่งไม่เป็นทางการจะไม่ได้รับอนุญาต แต่มีแนวโน้มว่าผู้พิพากษาจะกังวลกับความสะดวกในการทำและเผยแพร่การบินที่กึ่งไม่เป็นทางการทางดิจิทัล โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ไม่คุ้นเคยกับข้อจำกัด

⁸⁷ ดูตัวอย่าง เคิร์ก ที่ 'กฎหมายการล็อกดาวน์ของไวรัส: ความยุติธรรมไม่ได้ถูกมองเห็น ดังนั้นมันถูกทำเสร็จแล้วหรือไม่' (*kirkkorner: Notes from the Old Bailey press bench* , 4 พฤษภาคม 2020) < <https://kirkkorner.wordpress.com/2020/05/04/coronavirus-lockdown-laws-justice-wasnt-being-seen-so-was-it-being-done/> > เข้าถึงเมื่อ 4 พฤษภาคม 2020

⁸⁸ Judiciary.uk, 'Jury Trials to Resume this Month' (11 พฤษภาคม 2020) < <https://www.judiciary.uk/announcements/jury-trials-to-resume-this-month/> > เข้าถึงเมื่อ 17 สิงหาคม 2021

⁸⁹ "Better Human Podcast – 20 – The Untold Story of the Covid-19 Digital Courts Revolution" < <https://podcasts.google.com/feed/aHR0cHM6Ly9hbmNob3luZm0vcy9lNTI3YmVjL3BvZGNhc3QvcnNz/episode/MDBhODA0NTQ00tNzEzed> > เข้าถึง 17 สิงหาคม 2564

การดูหมิ่นหรือประมาทต่อผลทางกฎหมาย แม้แต่ BBC ก็ยังฝ่าฝืนข้อจำกัด โดยรายการข่าวระดับภูมิภาครายการหนึ่งถูกพบว่า ดูหมิ่นศาลในข้อหาแพร่ภาพการไต่สวนโดยไม่ได้ตั้งใจ⁹⁰

อย่างไรก็ตามการนำเสนออาจไม่ได้เสนอคำแนะนำที่พัฒนาขึ้นอย่างเต็มที่สำหรับการปรับปรุงระบบ แต่อาจขอให้ตุลาการ กระทรวงยุติธรรม และหน่วยงานของศาลดำเนินการประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพิจารณาคดีอย่างเหมาะสม และให้พิจารณาการศึกษาที่ดีขึ้นและการติดธงของศาล กฎและข้อ จำกัด ในการรายงาน ทางเลือกหนึ่งอาจเป็นการส่งรายละเอียดผู้สังเกตการณ์ที่ลงทะเบียนทั้งหมดเกี่ยวกับข้อจำกัดที่เกี่ยวข้อง แม้ว่าในอดีตการเข้าร่วมศาลจริงจะไม่ต้องมีการระบุตัวตนหรือลงทะเบียนเพื่อเข้าร่วมศาล และอาจเข้าใจว่าอาจเป็นอันตรายต่อเสรีภาพในการแสดงออกในบางบริบท แต่อาจเป็นการตอบสนองตามสัดส่วนและยุติธรรมต่อปัญหาในการควบคุมการใช้ศาล บันทึกการได้ยินได้มีการกำหนดแนวทางการบริหารของศาลและรัฐบาลในศาลที่อยู่ห่างไกลว่าเป็น 'การพิจารณาคดีและข้อผิดพลาด' เป็นความจริงจนถึงช่วงที่ตั้งแต่ปี 2020-21 มีการทดลองกับแพลตฟอร์มเทคโนโลยีที่แตกต่างกัน โดยผู้ปฏิบัติงานและผู้ดูแลระบบจะเรียนรู้อย่างรวดเร็วว่าอะไรทำงานได้ดีกว่าและปรับแนวปฏิบัติให้สอดคล้องกัน อย่างไรก็ตาม มีหลักฐานเพียงเล็กน้อย อย่างน้อยในสาธารณสมบัติ การวิจัยอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับธรรมชาติและที่สำคัญที่สุดคือผลกระทบต่อคดีดำเนินการและผลลัพธ์ เทคโนโลยีทำให้ 'ข้อมูลโปร่งใส' ในกระบวนการพิจารณาคดีได้ดีขึ้น เพราะความสามารถในการรวบรวม จัดเก็บ และวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการพิจารณาคดี และศาลทางกายภาพอาจเสนอ 'ความโปร่งใสแบบเรียลไทม์' ที่มากขึ้น (ความสามารถในการดูว่า ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น)⁹¹ อย่างไรก็ตาม ตามที่กล่าวไว้ในงานของเราที่อื่น มีการอภิปรายที่ยากลำบากเกี่ยวกับการจัดการการปกป้องความเป็นส่วนตัวและการเผยแพร่ข้อมูลระบบยุติธรรมแบบดิจิทัล เนื่องจากการลดความเสียหายของข้อมูล หรือ 'ความไม่ชัดเจนในทางปฏิบัติ' ของข้อมูลศาลในสภาพแวดล้อมดิจิทัล⁹² ถึงเวลาที่ต้องเผชิญหน้ากับความตึงเครียดเหล่านี้และออกแบบความยุติธรรมทางดิจิทัลและกลไกการเข้าถึงที่ปกป้องผลประโยชน์ที่แข่งขันกันอย่างเป็นธรรมและสม่ำเสมอที่สุด การอ่านในแง่ดีในช่วงเวลานี้มองว่ามาตรการฉุกเฉินที่กระตุ้นโดย COVID-19 เป็นโอกาสในการปรับปรุงและเพิ่มความรับผิดชอบต่อระบบยุติธรรม แทนที่จะเป็นภัยคุกคามร้ายแรงต่อแนวทางการบริหารกระบวนการยุติธรรมแบบดั้งเดิม

พระราชบัญญัตินี้เป็นทางเลือกกฎหมายที่มีอยู่เพื่อให้สามารถใช้เทคโนโลยีทั้งในการพิจารณาคดีวิดีโอ/เสียงที่ผู้เข้าร่วมหนึ่งหรือหลายคนปรากฏตัวต่อหน้าศาลโดยใช้วิดีโอสดหรือลิงก์เสียงหรือโดยการได้ยินวิดีโอ/เสียงทั้งหมดที่มี ไม่มีห้องพิจารณาคดีและผู้เข้าร่วมทั้งหมดมีส่วนร่วมในการพิจารณาคดีโดยใช้โทรศัพท์หรืออุปกรณ์การประชุมทางวิดีโอ บทบัญญัติที่มีใน

⁹⁰ Hyde J, 'BBC Fined £28,000 for Broadcasting Footage of Remote Hearing' (*Law Society Gazette* , 3 กุมภาพันธ์ 2021) < <https://www.lawgazette.co.uk/law/bbc-fined-28000-for-broadcasting-feet-of-remote-hearing/5107273.article> > เข้าถึงเมื่อ 17 สิงหาคม 2021

⁹¹ Susskind R, *ศาลออนไลน์และอนาคตของความยุติธรรม* (Oxford University Press 2019), Ch 19

⁹² Townend J และ Wiener C, "Justice System Data" : A Comparative Study' (The Legal Education Foundation 2021) < <https://research.thelegaleducationfoundation.org/research-learning/funded-research/justice-system-data-a-comparative-study> > เข้าถึงเมื่อ 18 สิงหาคม 2021

พระราชบัญญัติเพื่อให้ประชาชนสามารถดูและได้ยินการดำเนินการที่จัดขึ้นโดยสมบูรณ์โดยลิงก์วิดีโอ หรือโดยลิงก์เสียงทั้งหมด ซึ่งจะช่วยให้ศาลและศาลทางอาญา ครอบครัว และแพ่ง และคณะตุลาการ สามารถกำหนดทิศทางในการถ่ายทอดสดการพิจารณาคดีที่เกิดขึ้นในลักษณะนี้ ดังนี้

1) การใช้เทคโนโลยีภาพและเสียง

ประสิทธิภาพและระยะเวลาของการพิจารณาคดีของศาลและศาลจะได้รับผลกระทบในช่วงการระบาดของ COVID-19 การจำกัดการเดินทางจะทำให้ยากสำหรับคู่กรณีในการขึ้นศาล และหากไม่มีการดำเนินการ การพิจารณาคดีและการพิจารณาคดีจำนวนมากมีแนวโน้มที่จะถูกเลื่อนออกไป ในกระบวนการพิจารณาคดีอาญา ศาลมีหน้าที่จัดการกับคดีอย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว ซึ่งรวมถึงการใช้เทคโนโลยี เช่น ลิงก์วิดีโอสด โทรศัพท์หรืออีเมลหากสิ่งนี้ถูกกฎหมายและเหมาะสม เทคโนโลยีลิงก์วิดีโอมีการใช้กันอย่างแพร่หลายทั่วทั้งศาล ทำให้มีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาคดีจากสถานที่ห่างไกลมากขึ้น ปัจจุบันศาลมีอำนาจตามกฎหมาย ซึ่งทำให้สามารถใช้เทคโนโลยีได้

2) เงื่อนไขข้อจำกัด

มีข้อจำกัดเกี่ยวกับการถ่ายภาพและการบันทึกเสียงในสนามจริง มาตรา 41 แห่งพระราชบัญญัติความยุติธรรมทางอาญา พ.ศ. 2468 บัญญัติห้ามการถ่ายภาพในศาล พระราชบัญญัติการดูหมิ่นศาล พ.ศ. 2524 ห้ามมิให้ทำการบันทึกเสียงโดยไม่ได้รับอนุญาต ความผิดเหล่านี้ตราขึ้นเพื่อปกป้องผู้เข้าร่วมในกระบวนการพิจารณาคดี แต่ก่อนที่แนวคิดของการได้ส่วนเสมือนจริงจะเป็นไปได้ บทบัญญัติในพระราชบัญญัติจึงตราผิดที่คล้ายคลึงกันเพื่อปกป้องผู้เข้าร่วมและห้ามมิให้บันทึกหรือส่งการดำเนินการถ่ายทอดสดการถ่ายภาพและการบันทึกเสียงในบริบทของการพิจารณาเสมือนและลิงก์สด

3) การคุ้มครองด้านสาธารณสุข

พระราชบัญญัติการสาธารณสุข (การควบคุมโรค) พ.ศ. 2527 (ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสุขภาพและการดูแลสังคม พ.ศ. 2551) มีอำนาจในการออกระเบียบที่เปิดใช้มาตรการด้านสาธารณสุขหลายประการในสถานการณ์ต่างๆ เช่น การระบาดของโควิด-19 ในปัจจุบัน เพื่อเพิ่มความสอดคล้องของอำนาจที่มีอยู่ทั่วสหราชอาณาจักร พระราชบัญญัติได้รวมอำนาจใหม่ซึ่งอิงตามอำนาจที่มีอยู่อย่างกว้างๆ ที่ใช้ในอังกฤษและเวลส์ ในส่วนที่เกี่ยวกับสกอตแลนด์และไอร์แลนด์เหนือ มีข้อสังเกตว่ารัฐมนตรีของสกอตแลนด์มีอำนาจอยู่แล้วภายใต้พระราชบัญญัติการสาธารณสุข ฯลฯ (สกอตแลนด์) พ.ศ. 2551 ในการออกระเบียบเพื่อให้มีผลกับข้อตกลงหรือข้อตกลงระหว่างประเทศ รวมทั้งข้อเสนอแนะขององค์การอนามัยโลก และเพื่อให้องค์ประกอบดังกล่าวไม่ครอบคลุมในส่วนที่เกี่ยวกับใหม่ อำนาจของสกอตแลนด์ในพระราชบัญญัติ

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาของบทบัญญัติการพิจารณาคดีอาญาลักษณะการประชุมทาง จอภาพของไทยและต่างประเทศ

จากการศึกษาบทบัญญัติกฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีอาญา ในลักษณะการประชุมทางจอภาพ แล้วพบปัญหาว่ามีบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา 172 ซึ่งบัญญัติให้การพิจารณาคดีอาญาต้องกระทำในศาลโดยเปิดเผยต่อหน้า จำเลย ซึ่งในศาลไทยจะใช้หลักการนี้เป็นบทเคร่งครัดในการพิจารณาคดี แต่อย่างไรก็ตาม พบว่ายังมี ปัญหาของบทบัญญัติกฎหมายในประเทศไทยและต่างประเทศหลายประการ ซึ่งสามารถวิเคราะห์ ปัญหาได้ดังนี้

1. ปัญหาข้อแตกต่างระหว่างระบบกฎหมายคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์

1.1 ที่มาของกฎหมาย

ที่มาของกฎหมายระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ มีที่มาจากจารีตประเพณีคำ พิพากษาของศาลก็ถือว่าเป็นที่มาของกฎหมาย เพราะคำพิพากษาของศาลที่ตัดสินคดีต่าง ๆ ถือเป็น บรรทัดฐาน ที่ศาลต้องยึดถือเมื่อมีกรณีอย่างเดียวกันเกิดขึ้น นอกจากนี้หลักความยุติธรรมก็ถือได้ว่า เป็นที่มาของกฎหมายที่ศาลนำมาใช้ให้เกิดความเสมอภาค และกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่บัญญัติ โดยรัฐสภาอังกฤษ ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ ส่วนมากเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษร ในบางกรณีก็มี ที่มาจากจารีตประเพณี

1.2 วิธีพิจารณาคดี

ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ มีลูกขุนทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดปัญหาข้อเท็จจริง ส่วน ผู้พิพากษาจะทำหน้าที่วางหลักกฎหมายและชี้ขาดปัญหาข้อกฎหมาย เป็นการพิจารณาคดีระบบ ประปักษ์ ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ ไม่มีลูกขุน ผู้พิพากษาทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดปัญหาข้อเท็จจริงและ ปัญหากฎหมายใช้ระบบเสาะหาข้อเท็จจริง หรือระบบไต่สวน และระบบกล่าวหาที่คล้ายคลึงกับระบบ ประปักษ์

1.3 การจำแนกประเภทกฎหมาย

ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ไม่นิยมแบ่งแยกประเภทกฎหมายออกเป็นประเภท ต่าง ๆ แต่มีการแบ่งเป็นกฎหมายคอมมอนลอว์ และหลักความยุติธรรม ศาลเป็นระบบศาลเดี่ยวคือมี ศาลยุติธรรมเพียงศาลเดียว ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ แยกประเภทกฎหมายออกเป็น กฎหมายเอกชน และ กฎหมายมหาชน ดังนั้นข้อพิพาทระหว่างราษฎรกับเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองจะขึ้นศาลปกครอง คดีทั่วไปขึ้นศาลยุติธรรมเป็นระบบศาลคู่

1.4 ผลของคำพิพากษา

ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ เมื่อศาลได้พิพากษาและกำหนดแบบ อย่างอันเป็นหลักเกณฑ์ทั่วไปซึ่งถือได้ว่าเป็นกฎหมายแล้ว ศาลต่อ ๆ มาต้องผูกพันที่จะพิพากษาไปใน แนวทางเดียวกัน ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ คำนึงถึงตัวบทเป็นสำคัญ เมื่อศาลได้มีคำพิพากษาไปแล้ว คำพิพากษาของศาลไม่ถือเป็นบรรทัดฐาน ศาลต่อมาไม่จำเป็นต้องพิจารณาไปในทางเดียวกัน การศึกษากฎหมายระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ศึกษาจากคำพิพากษาที่ศาลได้ตัดสินไว้เป็นบรรทัดฐานระบบกฎหมายซีวิลลอว์ ศึกษาจากตัวบทกฎหมาย

1.5 บ่อเกิดของกฎหมายในระบบกฎหมายของประเทศอังกฤษ

ผู้พิพากษาซึ่งแต่เดิมเป็นผู้แทนของกษัตริย์นั้นได้เริ่มพัฒนา Common Law มาตั้งแต่ราวศตวรรษที่ 12 ทั้งนี้เพื่อให้อำนาจของกษัตริย์ที่ ส่วนกลางมั่นคงเข้มแข็ง กฎหมายที่ศาลใช้ในการตัดสินคดีนั้นมีลักษณะทั่วไป กล่าวคือ เป็นกฎเกณฑ์ที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับจารีตประเพณีที่ปฏิบัติกันโดยทั่วไปในราชอาณาจักร จึงเรียกว่า Common Law กฎหมายดังกล่าวได้รับการ “สร้าง” ขึ้นโดยผู้พิพากษา เมื่อศาลได้ตัดสินคดีใดคดีหนึ่งไปแล้ว หลักกฎหมายที่ศาลได้สร้างขึ้นเพื่อใช้ตัดสินคดีที่ตกทอดต่อมาเป็นลำดับ และกลายเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่จริงในบ้านเมือง

จะเห็นได้ว่ากฎหมายในระบบกฎหมายอังกฤษ จึงไม่ได้หมายถึงเฉพาะแต่กฎหมายที่ได้รับการตราขึ้น โดยรัฐสภาที่เรียกว่า “Statute Law” เท่านั้น แต่ยังหมายถึงหลักการและแนวทางการตัดสินของผู้พิพากษา (Case Law) ที่เกิดจากจารีตธรรมเนียมปฏิบัติในอดีตอันเป็นกฎเกณฑ์ที่ศาลยอมรับสืบต่อกันมา (Common Law) ด้วย เอกสารทางประวัติศาสตร์อย่าง Magna Carta (ค.ศ. 1215) Petition of Right (ค.ศ.1628) Habeas Corpus (ค.ศ.1679) หรือ Bill of Right (ค.ศ.1689) ยังมีฐานะเป็นบ่อเกิดของกฎหมายที่ศาลสามารถนำมาใช้ตัดสินได้ในอังกฤษ จนกระทั่งถึงทุกวันนี้ อนึ่ง โดยเหตุที่ Common Law มีผลใช้บังคับได้ในคดีที่ศาลได้ตัดสินวางหลักไปแต่ละคดี คำว่า Case Law กับ Common Law จึงเป็นคำที่ใช้ในความหมายเดียวกัน นั่นคือหมายถึง กฎหมายที่เกิดจากผู้พิพากษา

การที่ระบบกฎหมายอังกฤษยอมรับให้ผู้พิพากษาสมาสามารถ “สร้าง” กฎหมายขึ้นมาได้เองนี้ ส่งผลให้ระบบกฎหมายของอังกฤษมีลักษณะที่ยืดหยุ่น และสามารถพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา อย่างไรก็ตาม ไม่ได้หมายความว่า ในระบบกฎหมายอังกฤษ ศาลจะเปลี่ยนแปลงแนวการตัดสินอย่างไรก็ได้ตามอำเภอใจ เพราะหลัก “stare decisis” คือ หลักที่ว่าศาลในคดีหลังต้องผูกพันตามหลักกฎหมายที่ศาลในคดีก่อนได้ตัดสินไว้แล้ว ยังเป็นหลักที่สำคัญ การเปลี่ยนแปลงแนวคำพิพากษาจึงไม่ใช่จะกระทำได้ง่าย

ในขณะที่ระบบกฎหมายอังกฤษเริ่มพัฒนามาโดยให้ผู้พิพากษามีอำนาจ “สร้าง” กฎหมายขึ้นมาได้นั้น ระบบกฎหมายในภาคพื้นยุโรปกลับมีธรรมเนียมปฏิบัติที่แตกต่างออกไป เพราะในภาคพื้นยุโรปกฎหมายเกิดขึ้นจากการตราโดยกระบวนการนิติบัญญัติ ผู้พิพากษาในฐานะที่เป็นผู้ที่รับใช้รัฐมีหน้าที่ในการปรับใช้กฎหมาย การตัดสินคดีของผู้ พิพากษาในแต่ละคดีไม่มีผลเป็นการสร้างกฎหมายขึ้นมาใหม่ แนวทางการตัดสินคดีของศาลในภาคพื้นยุโรปจึงไม่ถือได้ว่าเป็นบ่อเกิดของกฎหมาย เมื่อเปรียบเทียบกับระบบกฎหมาย Common Law ของอังกฤษ ระบบกฎหมาย Civil Law ของภาคพื้นยุโรปมีลักษณะเป็นระบบกฎหมายที่ “ปิด” กว่า ข้อดีของระบบนี้ก็คือ ความมั่นคงแน่นอน

แห่งนิติฐานะจะมีสูงกว่า แต่ก็อาจจะมีข้ออ่อนตรงการปรับตัวให้เข้ากับสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป อย่างไรก็ตาม การประมวลถ้อยคำขึ้นตัวบทกฎหมาย ในระบบกฎหมาย Civil Law นั้น ถ้อยคำจำนวนหนึ่งเป็นถ้อยคำเชิงหลักการ หรือถ้อยคำที่มีความหมายไม่เฉพาะเจาะจง ศาลในระบบกฎหมาย Civil Law จึงมีความสามารถในการตีความตัวบทกฎหมายให้สอดคล้องกับความยุติธรรมและสภาพของสังคมได้เช่นกันภายใต้กรอบของนิติวิธีแตกต่างกัน

1.6 ความแตกต่างด้านการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน

โดยเหตุที่ระบบกฎหมาย Common Law ในอังกฤษไม่มีรัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษร การประกันสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลในอังกฤษ จึงไม่ได้เป็นการประกันในระดับรัฐธรรมนูญ สิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลในอังกฤษไม่ได้มีฐานะเป็นกฎหมายที่มีผลใช้บังคับโดยตรงและอยู่ในลำดับขั้นที่สูงกว่ากฎหมายธรรมดาที่ตราขึ้นโดยรัฐสภา อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติบุคคลย่อมได้รับการประกันสิทธิขั้นพื้นฐานโดยองค์กรตุลาการ ในภาคพื้นยุโรป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบบกฎหมายเยอรมัน การคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลเป็นการคุ้มครองในระดับรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ สิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล ที่ได้รับการบัญญัติไว้ใน “กฎหมายพื้นฐาน” ซึ่งถือว่าเป็นรัฐธรรมนูญของประเทศเยอรมนี นั้น ผูกพันทั้งองค์กรนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการในฐานะที่เป็นกฎหมายที่มีผลใช้บังคับ ได้โดยตรง๒๒ ซึ่งหมายความว่าในการตรากฎหมายขึ้นใช้บังคับ องค์กรนิติบัญญัติมีหน้าที่ในทางรัฐธรรมนูญที่จะต้องไม่ตรากฎหมายให้ขัดหรือแย้งต่อบทบัญญัติว่าด้วยสิทธิขั้นพื้นฐาน มิฉะนั้นย่อมต้องถือว่ากฎหมายดังกล่าวขัดต่อรัฐธรรมนูญ

1.7 ความแตกต่างในแง่ของการควบคุมตรวจสอบการตรากฎหมาย

ตามหลักนิติรัฐ องค์กรนิติบัญญัติย่อมต้องผูกพันต่อรัฐธรรมนูญในการตรากฎหมายขึ้นใช้บังคับ เพื่อให้หลักความผูกพันต่อรัฐธรรมนูญขององค์กรนิติบัญญัติมีผลในทางปฏิบัติ ประเทศหลายประเทศที่ยอมรับหลักนิติรัฐจึงกำหนดให้มีองค์กรที่ควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่องค์กรนิติบัญญัติตราขึ้น องค์กรที่ทำหน้าที่ในลักษณะเช่นนี้ โดยปกติแล้วย่อมได้แก่ศาลรัฐธรรมนูญ อาจกล่าวได้ว่าตามหลักนิติรัฐ การตรากฎหมายขององค์กรนิติบัญญัติย่อมตกอยู่ภายใต้การควบคุมตรวจสอบขององค์กรตุลาการ อย่างไรก็ตามการควบคุมตรวจสอบการตรากฎหมายขององค์กรนิติบัญญัตินั้น องค์กรตุลาการซึ่งทำหน้าที่ดังกล่าวนี้ คือ ศาลรัฐธรรมนูญก็ต้องผูกพันตนต่อรัฐธรรมนูญด้วย ศาลรัฐธรรมนูญจึงควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่ตราขึ้นโดยองค์กรนิติบัญญัติโดยเกณฑ์ในทางกฎหมาย ไม่อาจนำเจตจำนงของตนเข้าแทนที่เจตจำนงขององค์กรนิติบัญญัติได้ ในอังกฤษซึ่งเดินตามหลักนิติธรรมนั้น ถือว่ารัฐสภาเป็นรัฐอธิปไตย ในทางทฤษฎีรัฐสภาสามารถตรากฎหมายอย่างไรก็ได้ทั้งสิ้น ไม่อาจมีกรณีที่รัฐสภาตรากฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้ แม้หากว่าจะมีผู้ใดอ้างว่ารัฐสภาตรากฎหมายขัดกับรัฐธรรมนูญจารีตประเพณี การอ้างเช่นนั้นก็หาไม่ผลทำให้กฎหมายที่ตราขึ้นโดยรัฐสภานั้นสิ้นผลลงไม่ ศาลในอังกฤษไม่มีอำนาจที่จะตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญจารีตประเพณีของกฎหมายที่ตราขึ้นโดยรัฐสภา และด้วยเหตุนี้อังกฤษจึงไม่มีศาลรัฐธรรมนูญ การควบคุมการตรากฎหมายของรัฐสภาอังกฤษจึงเป็นการควบคุมกันทางการเมือง ไม่ใช่ทางกฎหมาย เมื่อพิจารณาจากองค์กรที่ตรากฎหมาย ตลอดจนกระบวนการควบคุมตรวจสอบกฎหมายมิให้ขัดกับรัฐธรรมนูญแล้ว อาจจะได้กล่าวได้ว่า หลักนิติรัฐที่พัฒนามาในเยอรมนีสัมพันธ์กับ หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ และการคุ้มครองความเป็นกฎหมายสูงสุดของ รัฐธรรมนูญโดยองค์กรตุลาการ ในขณะที่หลักนิติธรรมที่พัฒนามาในอังกฤษสัมพันธ์กับหลัก ความมีอำนาจสูงสุดของรัฐสภา

1.8 ความแตกต่างในแง่ของการมีศาลปกครองและระบบวิธีพิจารณาคดี

ระบบกฎหมายอังกฤษไม่มีการแบ่งแยกกฎหมายเอกชนกับกฎหมายมหาชนออกจากกัน ด้วยเหตุนี้อังกฤษจึงไม่มีการจัดตั้งศาลปกครองขึ้นมาเป็นอีกระบบศาลหนึ่งโดยเฉพาะ คู่ขนานไปกับศาลยุติธรรมดังที่ปรากฏในภาคพื้นยุโรป ในการฟ้องร้องขอให้ตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำของฝ่ายปกครองนั้น ราษฎรอังกฤษอาจฟ้องได้ในศาลยุติธรรมหรือศาลธรรมดา โดยหลักนิติธรรมถือว่าทั้งราษฎรและองค์กรเจ้าหน้าที่ของรัฐ ต่างต้องตกอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกันและภายใต้ศาลเดียวกัน

ระบบกฎหมายเยอรมันซึ่งแยกกฎหมายมหาชนกับกฎหมายเอกชนออกจากกันนั้น ไม่ได้ ยึดถือหลักการทำนองเดียวกับหลักนิติธรรมในอังกฤษที่เรียกร้องให้การพิจารณาพิพากษา คดีต้องภายใต้ “ศาลปกติธรรมดา” (ordinary court) เท่านั้น ปัจจุบันนี้ประเทศเยอรมันมี ระบบศาลแยกออกจากกันถึงห้าระบบศาล (ยังไม่นับศาลรัฐธรรมนูญ) คือ ระบบศาลธรรมดา (ศาลยุติธรรม) ระบบศาลปกครอง ระบบศาลแรงงาน ระบบศาลภาษีอากร และระบบศาลสังคม โดยคดีปกครองจะได้รับการพิจารณาจากศาลใน 3 ระบบศาล คือ คดีปกครองทั่วไป จะได้รับการพิจารณาโดยศาลปกครอง ส่วนคดีปกครองที่มีลักษณะเฉพาะ คือ คดีภาษีอากร จะได้รับการพิจารณาโดยศาลภาษีอากร และคดีสังคม (ข้อพิพาทอันเกิด จากกฎหมายประกันสังคม ฯลฯ) จะได้รับการพิจารณาโดยศาลสังคมอาจกล่าวได้ว่าในขณะที่หลักนิติธรรมที่พัฒนามาในระบบกฎหมายอังกฤษปฏิเสธ การจัดตั้งศาล “เฉพาะ” เพื่อพิจารณาพิพากษาคดี เพราะเกรงว่าจะก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคหรือไม่เท่าเทียมกันนั้น หลักนิติรัฐที่พัฒนามาในระบบกฎหมายเยอรมันไม่มีข้อกังวลต่อปัญหาดังกล่าว อย่างไรก็ตามแนวคิดที่แตกต่างกันในเรื่องนี้ระหว่างระบบกฎหมายอังกฤษ กับระบบกฎหมายเยอรมัน ส่งผลต่อการออกแบบระบบวิธีพิจารณาคดีตลอดจนการนำพยานหลักฐานเข้าสืบในชั้นศาลด้วย กล่าวคือ ในระบบกฎหมายอังกฤษ ศาลอังกฤษจะทำหน้าที่เป็นคนกลางอย่างเคร่งครัด ศาลจะรับฟังพยานหลักฐานของคุณความในคดีไม่ว่าคดีนั้น จะเป็นคดีแพ่งหรือคดีปกครอง จะควบคุมกระบวนการพิจารณาให้คู่ความทั้งสองฝ่ายต่อสู้กันอย่างเป็นธรรม แล้วตัดสินคดี บทบาทของผู้พิพากษาในอังกฤษจึงเป็นเสมือนผู้ที่แก้ไขปัญหา ความขัดแย้งโดยทำให้ผลของคดีมีลักษณะเป็นการชดเชยให้ความเป็นธรรม ในระบบกฎหมายเยอรมัน ในคดีทางกฎหมายมหาชน ศาลเยอรมันมีอำนาจในการค้นหาความจริงใน คดีโดยไม่จำเป็นต้องผูกพันอยู่กับพยานหลักฐานที่คุณความได้ยื่นมาเท่านั้น ผู้พิพากษาเยอรมันจึงเปรียบเสมือนเป็นแขนของกฎหมายที่ยื่นออกไป มีลักษณะเป็นผู้แทนของรัฐที่ถือดาบและตราชูไว้ในมือ วินิจฉัยคดีไปตามกฎหมายและความยุติธรรม และบังคับใช้กฎหมายให้บรรลุผล เมื่อเปรียบเทียบบทบาทของผู้พิพากษาอังกฤษกับเยอรมันแล้ว จะพบว่าผู้พิพากษาเยอรมันจะมีบทบาทมากกว่าในการขับเคลื่อนกระบวนการพิจารณาคดี ในขณะที่ผู้ พิพากษาอังกฤษจะทำหน้าที่คล้ายเป็นคนกลางผู้ควบคุมการต่อสู้คดีเท่านั้น แม้กระนั้นอำนาจของผู้พิพากษาศาลอังกฤษในแง่ของการสั่งลงโทษบุคคลก็มีมากกว่าผู้พิพากษาของศาลเยอรมัน ในคดีปกครองศาลอังกฤษอาจสั่งลงโทษบุคคลฐานละเมิดอำนาจศาลได้ แม้บุคคลนั้นจะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ หากปรากฏว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาของศาล ในขณะที่ศาลปกครองเยอรมัน แม้ศาลจะมีอำนาจสั่งให้เจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการได้ แต่หากเจ้าหน้าที่ไม่ปฏิบัติตาม ศาลปกครองก็ไม่มีอำนาจสั่งลงโทษเจ้าหน้าที่โดย เจ้าหน้าที่ละเมิดอำนาจศาลได้

2. ปัญหาการพิจารณาคดีลับหลังจำเลยกฎหมายระหว่างประเทศ

จากการศึกษาติการระหว่างประเทศและแนวทางปฏิบัติในประเทศต่างๆ พบว่ามีข้อยกเว้น ตามกฎหมายให้มีการพิจารณาลับหลังจำเลยได้ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมเป็นหลัก ข้อดีของการพิจารณาลับหลัง จำเลยจะช่วยแก้ปัญหาคดีขาดอายุความ ทำให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นไม่ล่าช้าจนเกินไป และ เพื่อไม่ให้เกิดคดีอาญาร้ายแรงที่ไม่มีคำพิพากษาลงโทษ ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการสร้างความยุติธรรมในสังคม⁹² แต่การพิจารณาลับหลังจำเลยมีข้อเสียเช่นกัน ตามธรรมนูญกรุงโรมว่าด้วยศาลอาญาระหว่าง ประเทศ หรือ ICC ซึ่งถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อพิจารณาคดีอาชญากรรมร้ายแรงซึ่งเป็นภัยคุกคามต่อประชาคมโลก เคยถกเถียงในเรื่องของความจำเป็นที่จะต้องมีการพิจารณาลับหลังจำเลยต่อการพิจารณาคดีของ ICC ซึ่งได้บทสรุปว่าไม่ควรให้มีการพิจารณาลับหลังจำเลย ยกเว้นกรณีที่จำเลยขัดขวางการพิจารณาคดีของศาล โดยให้เหตุผลว่าการพิจารณาลับหลังจำเลยจะบั่นทอนความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม เนื่องจากไม่สามารถนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษได้ ปัญหาอาชญากรรมจะยังคงอยู่ไม่ได้รับการแก้ไขโดยการนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ⁹³

3. ปัญหาการรับรองสิทธิการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยตามกฎหมายไทย

ปัจจุบันประเทศไทยมีแนวความคิดที่จะนำระบบไต่สวนมาใช้ในการดำเนินคดีอาญามากขึ้น เพื่อเพิ่ม ประสิทธิภาพในการทำงานของเจ้าหน้าที่ และเพิ่มประสิทธิภาพให้กระบวนการยุติธรรมสามารถดำเนินการจนนำผู้กระทำผิดมาลงโทษได้ มีการนำหลักการพิจารณาลับหลังจำเลยมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินคดี แต่หลักเกณฑ์ดังกล่าวไม่ได้เป็นไปตามหลักการคุ้มครองสิทธิของจำเลยโดยทั่วไปที่ได้รับการรับรองไว้ทั้งในรัฐธรรมนูญ และกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาปัจจุบันมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบัญญัติข้อยกเว้นในการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยในคดีอาญา แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายเฉพาะเรื่อง ดังนี้

3.1 การพิจารณาลับหลังจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาเป็นกฎหมายหลักในการกำหนดกฎเกณฑ์กระบวนการขั้นตอนในการดำเนินคดีอาญา ได้ให้การรับรองสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาต่อหน้าจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นไปตามมาตรา 172 วรรคหนึ่ง ให้การพิจารณาและสืบพยานในศาลให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย

อย่างไรก็ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไทยได้เปิดโอกาสให้ศาลไทยสามารถพิจารณาลับหลังจำเลยได้หากปรากฏว่าเข้าเงื่อนไขตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ในมาตราดังต่อไปนี้

⁹³ อุดม รัฐอมฤต, วิธีพิจารณาโดยไม่มีตัวจำเลยในคดีอาญา (กรุงเทพฯ : โครงการวรรณคดีศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2562), หน้า 223

3.1.1 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิ

- 1) ในคดีมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสิบปี เมื่อจำเลยมีทนายและจำเลยได้รับอนุญาตจากศาลที่จะไม่มาฟังการพิจารณาและการสืบพยาน
- 2) ในคดีที่มีจำเลยหลายคน การพิจารณาและการสืบพยาน ที่ไม่เกี่ยวข้องกับจำเลยคนใด ศาลจะพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยคนนั้นก็ได้
- 3) จำเลยไม่อาจมาฟังการพิจารณาและสืบพยานได้เพราะความเจ็บป่วยหรือมีเหตุจำเป็น อย่างอื่นอันมิอาจก้าวล่วงได้ โดยจำเลยมีทนายความและศาลอนุญาต จำเลยขัดขวางการพิจารณา ศาลให้ออกจากห้องพิจารณาคดี

3.1.2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิ/1

- 1) จำเลยหลบหนีปฏิเสธไม่เข้าร่วมการพิจารณาคดีของศาลโดยไม่มีเหตุอันสมควร และศาลได้ออกหมายจับตัวจำเลยแล้ว หากไม่ได้ตัวจำเลยมาภายใน 3 เดือนนับแต่วันออกหมายจับ

กรณีนี้จะเข้าเงื่อนไขที่จะมีการพิจารณาลับหลังจำเลยได้⁹⁴ โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้แยกออกเป็น 2 กรณีคือ กรณีของจำเลยซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาและกรณีที่จำเลยเป็นนิติบุคคล

3.2 การรับรองสิทธิตามกฎหมายเฉพาะเรื่อง

ปัจจุบันประเทศไทยได้มีการตราพระราชบัญญัติบางฉบับที่กำหนดให้มีการพิจารณาคดีด้วยระบบ หรือวิธีการที่แตกต่างออกไปจากการพิจารณาคดีในศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาทั่วไป โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ การอำนวยความสะดวกหรือสิทธิในคดีต่างๆเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น สำหรับกฎหมายพิเศษหรือกฎหมายเฉพาะนี้ ส่วนใหญ่จะกำหนดแนวทางในการดำเนินคดีอาญาโดยใช้ระบบไต่สวน เมื่อมีการกำหนดใช้ระบบไต่สวนแล้วบทบาทหน้าที่ของศาลก็เปลี่ยนแปลงไปเป็นอันมาก ดังจะเห็นได้จากการกำหนดให้ศาลมีอำนาจพิจารณาลับหลังจำเลยได้ ซึ่งปรากฏในพระราชบัญญัติของไทยที่สำคัญอย่างน้อย 3 ฉบับ ได้แก่

3.2.1 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีคุ้มครอง พ.ศ. 2559

ปัจจุบันคดีคุ้มครองนั้นเป็นปัญหาที่กระทบต่อสิทธิมนุษยชน สร้างความเสียหายต่อเสถียรภาพความมั่นคงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ซึ่งความเสียหายที่ว่านี้ยังคงแผ่ขยายออกไปเรื่อย ๆ เพื่อให้ การป้องกันและปราบปรามการคุ้มครองดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและคดีความทั้งหลายได้รับการพิจารณาพิพากษาด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรมนั้น จึงมีการตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีคุ้มครอง พ.ศ. 2559 ขึ้น โดยมาตรา 8 ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีคุ้มครอง พ.ศ. 2559 ได้บัญญัติให้นำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีคุ้มครอง ซึ่งระบบนี้จะมีลักษณะพิเศษที่เน้นหนักให้การค้นหาความจริงเป็นหน้าที่ของผู้ไต่สวนหรือศาล นอกจากนี้ กฎหมายฉบับดังกล่าวได้รับรองหลักการพิจารณาลับหลังจำเลยในคดีอาญา ในมาตรา 33 กำหนดให้การ

⁹⁴ สุพิศ ประณีตพลกรัง. หลักและทฤษฎีกฎหมายอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นายอินทร์ 2562), หน้า 39

พิจารณาและสืบพยานในศาลให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย แต่มีข้อยกเว้นให้ศาลมีอำนาจพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้ในกรณีดังต่อไปนี้

- 1) จำเลยไม่อาจมาฟังการพิจารณาและการสืบพยานได้ เนื่องจากความเจ็บป่วยหรือ มีเหตุจำเป็นอันอันมิอาจก้าวล่วงได้ เมื่อจำเลยมีทนายและจำเลยได้รับอนุญาตจากศาลที่จะไม่มาฟังการพิจารณาและ สืบพยาน
- 2) จำเลยเป็นนิติบุคคลและศาลได้ออกหมายจับผู้จัดการหรือผู้แทนของนิติบุคคลนั้นแล้ว แต่ยังไม่จับตัวมาได้
- 3) จำเลยอยู่ในอำนาจศาลแล้ว แต่ได้หลบหนีไปและศาลได้ออกหมายจับแล้ว แต่ยังไม่จับตัวมาได้
- 4) ในระหว่างพิจารณาหรือสืบพยาน ศาลมีคำสั่งให้จำเลยออกจากห้องพิจารณา เพราะเหตุขัดขวางการพิจารณา หรือจำเลยออกไปจากห้องพิจารณาโดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาล

3.2.2 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559

การตรากฎหมายฉบับนี้มีเหตุผลสำคัญอันเนื่องมาจากรัฐเห็นว่าการทุจริตและประพฤติ มิชอบในระบบราชการมีผลกระทบต่อเสถียรภาพความมั่นคงทางสังคมและเป็นอันตรายต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน และ นับวันจะมีความร้ายแรงมากขึ้นและเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินหรือผลประโยชน์จำนวนมาก หากไม่ได้รับการแก้ไข โดยเร่งด่วนในที่สุดจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐและประโยชน์ของประชาชน เพื่อให้การป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติ มิชอบดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพจึงมีการตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติ มิชอบ พ.ศ. 2559 ขึ้น โดยมีการใช้ระบบไต่สวนเช่นเดียวกับพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคำมนุษย์ พ.ศ. 2559 และมีหลักการพิจารณาลับหลังจำเลยได้ตามมาตรา 28 โดยมีหลักการดังนี้คือ การพิจารณาและสืบพยานในศาล ให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เมื่อศาลเห็นเป็นการสมควร เพื่อให้การพิจารณาเป็นไปโดยไม่ชักช้า ศาลมีอำนาจพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้ ในกรณีดังต่อไปนี้

- 1) จำเลยไม่อาจมาฟังการพิจารณาและการสืบพยานได้เนื่องจากความเจ็บป่วย หรือมี เหตุจำเป็นอันอันมิอาจก้าวล่วงได้ เมื่อจำเลยมีทนายและจำเลยได้รับอนุญาตจากศาลที่จะไม่มาฟังการพิจารณาและ สืบพยาน
- 2) จำเลยเป็นนิติบุคคลและศาลได้ออกหมายจับผู้จัดการหรือผู้แทนของนิติบุคคลนั้น แล้วแต่ยังไม่จับตัวมาได้
- 3) จำเลยอยู่ในอำนาจศาลแล้วแต่ได้หลบหนีไปและศาลได้ออกหมายจับแล้วแต่ยังไม่จับตัวมาได้
- 4) ในระหว่างพิจารณาหรือสืบพยาน ศาลมีคำสั่งให้จำเลยออกจากห้องพิจารณาเพราะเหตุขัดขวางการพิจารณา หรือจำเลยออกไปจากห้องพิจารณาโดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาล

3.2.3 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้

ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560

การตรากฎหมายฉบับนี้มีเหตุผลสำคัญอันเนื่องมาจากปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง แม้จะมีกฎหมายบังคับใช้เพื่อป้องกันและปราบปรามการทุจริตในวงราชการได้ในระดับหนึ่ง แต่ก็ยังไม่สมบูรณ์ตามเจตนารมณ์แห่งกฎหมาย เนื่องจากการดำเนินคดีแก่บุคคลที่มีอำนาจหน้าที่ในทางการเมืองเป็นเรื่องที่ยากยิ่ง เพราะองค์กรที่มีอำนาจในการดำเนินคดีทั้งหลาย อาจเกิดความเกรงกลัวต่ออิทธิพลทางการเมืองได้ ทำให้ในปัจจุบันต้องมีกฎหมายที่จะใช้ดำเนินคดีกับนักการเมืองโดยเฉพาะด้วยกระบวนการวิธีการโดยเฉพาะ โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 กำหนดให้มีการใช้ระบบไต่สวนในการดำเนินคดี พร้อมทั้งรับรองหลักการพิจารณาลับหลังจำเลยในคดีอาญาไว้ตามมาตรา 28 ซึ่งมียกเว้นดังนี้ ในกรณีที่ศาลประทับฟ้องไว้ตามมาตรา 27 และศาลได้ส่งหมายเรียก และสำเนาฟ้องให้จำเลยทราบโดยชอบแล้วแต่จำเลยไม่มาศาล ให้ศาลออกหมายจับจำเลยและให้ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้อง กับการติดตามหรือจับกุมจำเลยรายงานผลการติดตามจับกุมเป็นระยะตามที่ศาลกำหนด ในกรณีที่ได้ออกหมายจับจำเลยและได้มีการดำเนินการตามวรรคหนึ่งแล้ว แต่ไม่สามารถจับจำเลยได้ภายในสามเดือนนับแต่ออกหมายจับ ให้ศาลมีอำนาจพิจารณาคดีได้โดยไม่ต้องกระทำต่อหน้า จำเลย แต่ไม่ตัดสิทธิจำเลยที่จะตั้งทนายความมาดำเนินการแทนตนได้แต่จำเลยใช้สิทธิขอพิจารณาคดีใหม่ได้ตามมาตรา 29 คือในคดีที่ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาตามมาตรา 28 และมีคำพิพากษาว่า จำเลยกระทำความผิด ถ้าภายหลังจำเลยมีพยานหลักฐานใหม่ที่น่าจะทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ จำเลยจะมาแสดงตนต่อศาลและยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้หรือฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้แต่ต้องยื่นเสียภายในหนึ่งปี นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษา และให้ศาลมีอำนาจสั่งหรือฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้ตามที่เห็นสมควร คำสั่งของศาลในกรณีเช่นนี้ให้เป็นที่สุด และเหตุยกเว้นการพิจารณาต่อหน้าจำเลยในมาตรา 31 คือการพิจารณาและไต่สวนพยาน หลักฐานให้กระทำโดยเปิดเผย เว้นแต่มีความจำเป็นเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะสำคัญ ให้ศาลมีคำสั่งให้พิจารณาเป็นการลับได้ เมื่อศาลเห็นเป็นการสมควรเพื่อให้การพิจารณาเป็นไปโดยไม่ชักช้า ศาลมีอำนาจไต่สวนพยานหลักฐานลับหลังจำเลยได้ ในกรณีดังต่อไปนี้

- 1) จำเลยไม่อาจมาฟังการไต่สวนพยานหลักฐานได้เนื่องจากความเจ็บป่วยหรือมีเหตุ จำเป็นอันอื่นอันมิอาจก้าวล่วงได้
- 2) จำเลยเป็นนิติบุคคลและศาลได้ออกหมายจับผู้จัดการหรือผู้แทนของนิติบุคคลนั้น แล้วแต่ยังจับตัวมาไม่ได้
- 3) จำเลยอยู่ในอำนาจศาลแล้วแต่ได้หลบหนีไปและศาลได้ออกหมายจับแล้วแต่ยังจับตัวมาไม่ได้
- 4) ในระหว่างพิจารณาหรือไต่สวน ศาลมีคำสั่งให้จำเลยออกจากห้องพิจารณาเพราะเหตุขัดขวางการพิจารณา หรือจำเลยออกไปจากห้องพิจารณาโดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาล
- 5) จำเลยทราบวันนัดแล้วไม่มาศาลโดยไม่มีเหตุอันสมควร หรือศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมจำเป็นต้องไต่สวนพยานหลักฐานใดในนัดนั้นโดยไม่เลื่อนคดี

จะเห็นได้ว่าการพิจารณาคดีหลังจําเลยจากบทบัญญัติของพระราชบัญญัติเฉพาะเรื่องทั้งสามฉบับในช่วงต้น ได้กำหนดให้ศาลไทยใช้ระบบการดำเนินคดีอาญาแบบไต่สวน พร้อมทั้งให้การรับรองว่าการพิจารณาลับหลังจําเลยในคดีอาญาสามารถกระทำภายใต้กฎหมายเฉพาะทั้งสามฉบับนี้ ซึ่งการพิจารณาลับหลังจําเลยนั้นขัดต่อหลักสิทธิของจําเลยในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เนื่องจากสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาต่อหน้าจําเลย เป็นสิทธิที่รัฐได้ให้การรับประกันไว้ เป็นสิทธิขั้นตํ่าที่จําเลยนั้นพึงจะได้ แต่จากการศึกษาพบว่า การพิจารณาลับหลังจําเลยสามารถทำได้ทั้งในระดับสากลและในต่างประเทศ โดยในระดับสากล ได้แก่ ตามกติการะหว่างประเทศ ICCPR และในต่างประเทศได้แก่พระราชบัญญัติ Coronavirus 2020 โดยเทคโนโลยีเสียงวิดีโอ ได้วางแนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้วิธีพิจารณาดังกล่าวไม่กระทบสิทธิของจําเลยจนมากเกินไป

4. ปัญหาและเงื่อนไขการสืบพยานลักษณะการประชุมทางจอภาพของไทย

ในการพิจารณาคดีอาญาหากศาลกำหนดให้มีวันตรวจพยานหลักฐาน เมื่อถึงวันนัดศาลจะสอบถามคู่ความที่มาศาลว่ามีพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลหรือไม่ หากมีและถ้ามีเหตุจําเป็นอันไม่อาจนำพยานมาเบิกความในศาลได้ ถ้าคู่ความฝ่ายที่อ้างพยานร้องขอหรือศาลเห็นสมควร และ สถานที่ที่จะให้พยานไปเบิกความในลักษณะการประชุมทางจอภาพได้จัดวางระบบรองรับไว้แล้ว ศาลอาจอนุญาตให้พยานดังกล่าวเบิกความที่ศาลอื่นหรือสถานที่ทำการของทางราชการหรือสถานที่อื่นนอกศาลได้ โดยจะกำหนดวันเวลาและสถานที่ที่จะให้พยานไปเบิกความไว้อย่างชัดเจน โดยมีเงื่อนไขและหลักเกณฑ์ ดังนี้

4.1 เงื่อนไขการสืบพยานบุคคลคดีอาญาในลักษณะการประชุมทางจอภาพของไทย

แม้จะมีบทบัญญัติในเรื่องนี้ไว้อย่างชัดเจนให้ศาลใช้ดุลพินิจในการสืบพยานที่อยู่นอกศาลในลักษณะการประชุมทางจอภาพได้ แต่ในทางปฏิบัติของศาลไทยมักจะไม่อนุญาตให้สืบพยานทางจอภาพ แต่อ่อนุญาตบ้างเฉพาะในกรณีมีเหตุจําเป็น โดยจะต้องคำนึงถึงความจําเป็นของพยานที่ไม่อาจเดินทางมายังศาลได้กับการที่จะได้รับการพิจารณาที่เป็นธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิของจําเลยในการต่อสู้ คดีและในการใช้คำถามกับพยานโดยตรงซึ่งอาจทำให้จําเลยได้รับผลกระทบจากการที่พยานไม่ได้อยู่ในห้องพิจารณาคดี ซึ่งเหตุจําเป็นได้แก่กรณีพยานเจ็บป่วย หรือมีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณาคดีหรือมีถิ่นที่อยู่ในต่างประเทศ หรือมีเหตุจําเป็นอย่างอื่นอันมีอาจก้าวล่วงเสียได้

ถ้ามีเอกสารหรือวัตถุพยานที่จะต้องสืบประกอบค่าเบิกความของพยานบุคคล ศาลอาจกระทำโดยผ่านระบบการประชุมทางจอภาพ หรือส่งสำเนาเอกสารหรือภาพถ่ายวัตถุพยานที่คู่ความทุกฝ่ายรับรองแล้วไปให้พยานตรวจดู เว้นแต่มีความจําเป็นต้องให้พยานยืนยันความถูกต้องแท้จริงของเอกสารหรือวัตถุพยานที่จะให้พยานเบิกความประกอบ ก็ให้ส่งเอกสารหรือวัตถุพยานนั้นไป

กรณีที่สถานที่ทำการสืบพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลเป็นศาลอื่น ให้ศาลที่พิจารณาคดีสอบถามศาลนั้นถึงความพร้อมเกี่ยวกับวันเวลานัดสืบพยานเสียก่อน แล้วมีหนังสือแจ้งยืนยันวันเวลานัดสืบพยาน ชื่อและจำนวนพยานบุคคล พร้อมด้วยสำเนาเอกสารและภาพถ่ายวัตถุพยานอันจําเป็นในการเบิกความของพยาน ถ้าหากมีไปยังศาลที่พยานจะไปเบิกความทราบ

4.2 หลักเกณฑ์การสืบพยานบุคคลในลักษณะการประชุมทางจอภาพของไทย

4.2.1 การสืบพยาน

ในวันสืบพยาน ให้องค์คณะผู้พิพากษาและคู่ความรวมทั้งทนายความ ทำการสืบพยานภายในห้องพิจารณาของศาลที่พิจารณาคดีโดยมีการถ่ายทอดภาพและเสียงระหว่าง ศาลที่พิจารณาคดีกับศาลที่พยานไปเบิกความในเวลาเดียวกันตั้งแต่เริ่มต้น จนเสร็จสิ้นการสืบพยาน โดยจะต้องให้ศาลที่พยานไปเบิกความมอบหมายเจ้าพนักงานศาลอยู่เป็นสักขีพยานตลอดการ สืบพยาน และให้ศาลที่พิจารณาคดีจดแจ้งชื่อและสกุลของสักขีพยานไว้ในรายงานกระบวนการ พิเคราะห์ด้วย

4.2.2 การลงลายมือชื่อผ่านอิเล็กทรอนิกส์

เมื่อพยานเบิกความต่อศาลแล้วให้ศาลอ่านบันทึกคำเบิกความให้พยาน และคู่ความฟังแล้วให้คู่ความทุกฝ่ายลงลายมือชื่อในบันทึกคำเบิกความของพยาน ทั้งนี้คำเบิกความของพยานต้องบันทึกให้ปรากฏข้อความด้วยว่าพยานเบิกความผ่านระบบการประชุมทางจอภาพ

4.2.3 สถานที่สืบพยาน

ในกรณีที่สถานที่ทำการสืบพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลเป็นสถานที่ทำการของทางราชการหรือสถานที่แห่งอื่น ให้ศาลที่พิจารณาคดีมีหนังสือแจ้งการสืบพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลในลักษณะการประชุมทางจอภาพพร้อมกำหนดวันเวลาสืบพยาน ชื่อและจำนวนพยานบุคคล ไปยังผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลสถานที่นั้นทราบ เพื่อจัดเตรียมความพร้อมของห้องพิจารณาและระบบการประชุมทางจอภาพ

4.2.4 การสืบพยานที่มีถิ่นที่อยู่ในต่างประเทศ

ในกรณีที่พยานมีถิ่นที่อยู่ในต่างประเทศ ศาลที่พิจารณาคดีอาจให้พยานเบิกความ ณ สถานที่ที่เหมาะสม และมีความพร้อมที่จะให้พยานเบิกความในลักษณะการประชุมทางจอภาพก็ได้ ทั้งนี้ศาลนั้นอาจมอบหมายให้บุคคลที่ศาลเห็นสมควรเป็นสักขีพยาน และดำเนินการตามหลักเกณฑ์ การสืบพยานที่ได้กล่าวมาในข้างต้น ในกรณีที่สถานที่การสืบพยานเป็นศาลในต่างประเทศ ให้ดำเนินการ ตามข้อตกลงระหว่างกันหรือธรรมเนียมปฏิบัติระหว่างประเทศ แล้วแต่กรณี

จะเห็นได้ว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย เป็นระบบกล่าวหาซึ่งหน้าที่น่าสืบพยานต่างๆ ที่นำเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลเป็นหน้าที่ของคู่ความ ศาลจะวางตัวเป็นกลางมีหน้าที่ควบคุมการพิจารณาและตรวจสอบซึ่งหน้าพยานหลักฐานและพิพากษาคดีไปตามพยานหลักฐาน โดยจะไม่เข้าไปเกี่ยวข้องในการซักถามหรือถามค้านพยานแต่อย่างใด

การสืบพยานในลักษณะการประชุมทางจอภาพนั้น จำเลยสามารถรับรู้กระบวนการพิจารณา ได้ในขณะที่มีการสืบพยานโดยมองจากภาพและได้ยินเสียงของพยานบุคคล ผ่านการถ่ายทอดภาพและ เสียง สามารถสื่อสารตอบโต้กันได้โดยตรงในทันทีเสมือนว่าได้พูดคุยกันต่อหน้า สามารถที่จะโต้แย้ง คัดค้านพยานบุคคลหรือคำเบิกความของพยานบุคคลได้และสอดคล้องกับหลักการค้นหาความจริงในทางอาญา ไม่ว่าจะเป็นหลักการสืบพยานโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย หลักการฟังความทุกฝ่าย หลักพยานโดยตรง และหลักโต้แย้งคัดค้านต่อสู้คดีเป็นการคุ้มครองสิทธิ จำเลยในการเผชิญหน้า และ สิทธิในการถามค้าน เป็นวิธีการสืบพยานที่เปิดโอกาสให้จำเลยในคดีอาญาได้ต่อสู้อย่างเพียงพอ และ เป็นการอำนวยความสะดวกให้กับพยานที่ไม่สะดวกที่จะมาเบิกความยังห้องพิจารณาคดี

การแก้ไขเพิ่มเติมประมวลวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 230/1 เพื่อรองรับการนำระบบประชุมทางจอภาพมาใช้โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 230/1 กำหนดให้ศาล อาจอนุญาตให้พยานดังกล่าวเบิกความที่ศาลอื่นหรือสถานที่ทำการของทางราชการ หรือสถานที่แห่งอื่น นอกศาลนั้น โดยจัดให้มีการถ่ายทอดภาพและเสียงในลักษณะการประชุมทางจอภาพได้ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นอันไม่อาจนำพยานมาเบิกความในศาลได้ ภายใต้การควบคุมของศาลที่มีเขตอำนาจเหนือท้องที่นั้น จะเห็นได้ว่ามีเจตนารมณ์ในการแก้ไขปัญหาคำนำพยานบุคคลมาศาล จึงได้มีบทบัญญัติให้นำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้สนับสนุนการสืบพยานในชั้นศาล เพื่อให้มีความทันสมัยอยู่ในระดับมาตรฐานเดียวกับนานาชาติ อันจะเป็นส่วนเสริมประสิทธิภาพในการอำนวยความสะดวกในทางอาญาได้มากขึ้น

การสืบพยานบุคคลคดีอาญาในลักษณะการประชุมทางจอภาพของไทยเป็นการดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 230/1 และมาตรา 15 ประกอบมาตรา 121วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการสืบพยานคดีอาญาในลักษณะการประชุมทางจอภาพ พ.ศ. 2556 และระเบียบสำนักงานศาลยุติธรรม ว่าด้วยวิธีปฏิบัติงานด้านธุรการในการสืบพยานโดยระบบการประชุมทางจอภาพ พ.ศ. 2557 โดยศาลจะอนุญาตให้ทำการสืบพยานบุคคลในลักษณะการประชุมทางจอภาพ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 230/1 วรรคหนึ่ง ประกอบด้วยข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการสืบพยานคดีอาญาในลักษณะการประชุมทางจอภาพ พ.ศ. 2556 ข้อ 4 ได้เมื่อเป็นไปตามหลักเกณฑ์การขอสืบพยานคดีอาญาในลักษณะการประชุมทางจอภาพ กล่าวคือ ในกรณีที่ศาลกำหนดให้มีวันตรวจพยานหลักฐานให้ศาลสอบถามคู่ความที่มาศาลด้วยว่ามีพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลหรือไม่ หากมีและมีเหตุจำเป็นอันไม่อาจนำพยานมาเบิกความในศาลได้ถ้าคู่ความฝ่ายที่อ้างพยานร้องขอหรือศาลเห็นสมควร ให้ศาลใช้ดุลพินิจในการสืบพยานที่อยู่นอกศาลในลักษณะการประชุมทางจอภาพเฉพาะในกรณีมีเหตุจำเป็นโดยจะต้องคำนึงถึงความจำเป็นของพยานที่ไม่อาจเดินทางมายังศาลได้เช่น พยานเจ็บป่วย พยานอยู่ห่างไกลห้องพิจารณา กับการที่จะได้รับการพิจารณาที่เป็นธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิของจำเลยในการต่อสู้คดีหากสถานที่ทำการสืบพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลเป็นศาลอื่น ให้ศาลที่พิจารณาคดีสอบถามศาลนั้นถึงความพร้อมเกี่ยวกับวันเวลานัดสืบพยานเสียก่อนแล้วมีหนังสือแจ้งยืนยันวันเวลานัดสืบพยาน ชื่อและจำนวนพยานบุคคลไปยังศาลที่พยานไปเบิกความและให้คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลนำพยานมาเบิกความตามวันเวลาและศาลที่กำหนดให้พยานเบิกความในลักษณะการประชุมทางจอภาพ

จะเห็นได้ว่าแม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 230/1 วรรคหนึ่ง จะบัญญัติ ให้คู่ความสามารถร้องขอให้ศาลทำการสืบพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลได้โดยมิได้กำหนดระยะเวลาการ ร้องขอไว้ก็ตาม แต่ในข้อบังคับประธานศาลฎีกา กำหนดไว้ในข้อ 4 วรรคหนึ่ง ว่าให้ศาลสอบถามคู่ความในวันตรวจพยานหลักฐานด้วยว่ามีพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลหรือไม่ เพราะหากมีและคู่ความฝ่ายที่อ้างพยานร้องขอให้ศาลทำการสืบพยานนั้นในลักษณะการประชุมทางจอภาพหรือศาล เห็นสมควรก็จะสามารถกำหนดแนวทางการดำเนินคดีเพื่อไม่ให้เกิดความขัดข้องแก่การพิจารณาคดี ต่อเนื่องได้โดยคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายที่อ้างบุคคลที่อยู่นอกศาลเป็นพยานมีสิทธิร้อง ขอให้ศาลทำการสืบพยานบุคคลคดีอาญาในลักษณะการประชุมทางจอภาพได้ โดยอาจทำ

คำร้องเป็น หนังสือหรือแถลงด้วยวาจาก็ได้และแม้ว่าคู่ความไม่ได้ร้องขอ แต่หากศาลเห็นสมควรศาลอาจอนุญาตให้พยานดังกล่าวไปเบิกความที่ศาลอื่นหรือสถานที่ทำการของทางราชการหรือสถานที่แห่งอื่นนอกศาลในลักษณะการประชุมทางจอภาพได้ โดยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 230/1 วรรคหนึ่ง และข้อบังคับประธานศาลฎีกาข้อ 4 วรรคหนึ่งและข้อ 5 วรรคหนึ่ง กำหนดให้ศาลใช้ดุลพินิจให้สืบพยานที่อยู่นอกศาลในลักษณะการประชุมทางจอภาพเฉพาะในกรณีมีเหตุจำเป็นซึ่งอาจเกิดจากพยานเจ็บป่วย หรือมีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณาคดีหรือมีถิ่นที่อยู่ในต่างประเทศ หรือมีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้

กรณีมีเหตุจำเป็นศาลจะต้องคำนึงถึงความจำเป็นของพยานที่ไม่อาจเดินทางมาศาลได้ ประกอบกับสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาที่เป็นธรรมในการต่อสู้คดีและสิทธิในการถามค้าน ซึ่งจำเลยจะได้รับผลกระทบจากการที่พยานไม่ได้อยู่ในห้องพิจารณาคดีโดยข้อพิจารณาของศาล เกี่ยวกับสิทธิของจำเลยในการได้รับการพิจารณาที่เป็นธรรมนี้ศาลต้องพิจารณาด้วยความรอบคอบว่า การอนุญาตให้พยานเบิกความในอีกสถานที่หนึ่งจะทำให้จำเลยเสียเปรียบในการต่อสู้คดีหรือไม่ ผลกระทบต่อการรับฟังพยานหลักฐานหรือไม่ หรือในกรณีพยานคู่ หากพยานคนหนึ่งอยู่ในศาลที่ พิจารณาคดีแต่พยานอีกคนหนึ่งไปเบิกความที่สถานที่อื่นในลักษณะการประชุมทางจอภาพ โดยหลัก แล้วพยานทั้งสองจะต้องเบิกความต่อเนื่องกัน ในขณะที่พยานคนแรกเบิกความ พยานคนหลังจะต้องไม่ มีโอกาสได้ฟังคำให้การของพยานคนแรก เพราะหากพยานที่เบิกความภายหลังได้เข้าฟังการเบิกความ ของพยานที่เบิกความก่อนตน พยานที่เบิกความภายหลังก็จะทราบถึงรายละเอียดและประเด็นต่าง ๆ ที่นายฝ่ายตรงข้ามถามพยานก่อนหน้าตน จึงมีโอกาสในการปรุงแต่งคำเบิกความของตนเองให้ สอดคล้องกับคำเบิกความของพยานก่อนหน้า ซึ่งจะทำให้คู่ความฝ่ายตรงข้ามเสียเปรียบเป็นอย่างมากและในวันสืบพยาน ให้องค์คณะผู้พิพากษาและคู่ความรวมทั้งนายความทำการสืบพยาน ภายในห้องพิจารณาของศาลที่พิจารณาคดีโดยมีการถ่ายทอดภาพและเสียงระหว่างศาลที่พิจารณา คดีกับศาลที่พยานไปเบิกความในเวลาเดียวกันตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสิ้นการสืบพยาน โดยจะต้องให้ ศาลที่พยานไปเบิกความมอบหมายเจ้าพนักงานศาลอยู่เป็นสักขีพยานตลอดการสืบพยานและให้ศาล ที่พิจารณาคดีจัดแจ้งชื่อ และสกุลของสักขีพยานไว้ในรายงานกระบวนการพิจารณาคดีด้วย เมื่อพยาน เบิกความต่อศาลแล้วให้ศาลอ่านบันทึกคำเบิกความให้พยานและคู่ความฟังแล้วให้คู่ความทุกฝ่ายลง ลายมือชื่อในบันทึกคำเบิกความของพยาน ให้ศาลที่พิจารณาคดีส่งจ่ายค่าพาหนะค่าป่วยการและค่าเช่า ที่พักที่จำเป็นและสมควรแก่พยานซึ่งมาศาลตามหมายเรียก ในกรณีที่สถานที่ทำการสืบพยานบุคคลที่ อยู่นอกศาลเป็นสถานที่ทำการของทางราชการหรือสถานที่แห่งอื่น ให้ศาลที่พิจารณาคดีมีหนังสือแจ้ง การสืบพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลในลักษณะการประชุมทางจอภาพพร้อมกำหนดวันเวลาสืบพยาน ชื่อและจำนวนพยานบุคคลไปยังผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลสถานที่นั้นทราบเพื่อจัดเตรียมความพร้อมของห้องพิจารณาและระบบการประชุมทางจอภาพ และในกรณีที่พยานมีถิ่นที่อยู่ในต่าง ประเทศ ศาลที่พิจารณาคดีอาจให้พยานเบิกความสถานที่ที่เหมาะสม และมีความพร้อมที่จะให้พยานเบิกความในลักษณะการประชุมทางจอภาพก็ได้ทั้งนี้ศาลนั้นอาจมอบหมายให้บุคคลที่ศาลเห็นสมควรเป็นสักขีพยาน

5. วิเคราะห์การสืบพยานลักษณะการประชุมทางจอภาพของประเทศสหรัฐอเมริกา

ตั้งแต่ปีค.ศ.1983 ได้มีการสร้างห้องพิจารณาคดีที่มีเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าที่สุด ในสหรัฐอเมริกาและในโลก ที่เรียกว่าห้องพิจารณาในศตวรรษที่ 21 (Courtroom 21) เป็นการแสดงให้เห็นว่าเทคโนโลยีสามารถนำมาใช้เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการยุติธรรม ห้องพิจารณาดังกล่าวประกอบไปด้วยเทคโนโลยีขั้นสูง และที่สำคัญได้มีการนำระบบการประชุมทางจอภาพมาใช้ เพื่อให้การพิจารณาคดีไม่ถูกจำกัดให้ต้องกระทำอยู่เฉพาะแต่ในห้องพิจารณาเท่านั้น การสืบพยานสามารถกระทำโดยบุคคลที่เกี่ยวข้องอาจอยู่แยกกัน ต่างสถานที่กัน แต่สามารถสื่อสารถึงกันด้วยการอาศัยเครื่องแสดงสัญญาณภาพและเสียงที่ถูกติดตั้งไว้ ณ สถานที่ดังกล่าวนี้ หลังจากนั้นจึงได้มีการศึกษาว่าการนำเทคโนโลยีมาใช้อำนวยความสะดวกในการพิจารณานั้น จะทำให้คู่ความได้รับความเป็นธรรมมากขึ้นหรือน้อยลง เนื่องจากการประชุมในลักษณะทางจอภาพ แม้จะทำให้ทนายคู่ความหรือพยานได้รับความสะดวกไม่ต้องเดินทางไกลเพื่อมาดำเนินกระบวนการ พิสูจน์หรือเบิกความ เพียงแค่ไม่กี่นาทีแต่การเบิกความของพยานที่อยู่ห่างไกลในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมือนกับการอยู่ในห้องพิจารณาดังกล่าว ก็อาจจะทำให้พยานคนนั้นเบิกความเท็จมากขึ้นก็เป็นได้

ต่อมาได้มีการบัญญัติกฎหมายอันเป็นแบบอย่างและเป็นแนวปฏิบัติให้แต่ละรัฐนำไปปรับใช้ ที่เรียกว่า พระราชบัญญัติการปรากฏตัวต่อศาลในระยะที่ห่างไกลผ่านระบบวิดีโอซึ่งได้มีการให้คำนิยามของคำว่า การปรากฏตัวต่อหน้าศาลในระยะทางห่างไกลผ่านระบบวิดีโอซึ่งได้มีการให้คำนิยามของคำว่า การปรากฏตัวต่อหน้าศาลในระยะทางห่างไกลผ่านระบบวิดีโอ หมายถึง การปรากฏตัวต่อศาลผ่านระบบการสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์โดยมีระบบภาพและเสียงที่มีคุณภาพ (จำเลยไม่ได้อยู่ในศาล) ผู้ที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นผู้พิพากษา จำเลย เจ้าหน้าที่ตำรวจ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ สามารถมองเห็นภาพและได้ยินเสียงซึ่งกันและกัน รวมทั้งภาพพยานหลักฐานและข้อมูลในกระบวนการก่อนการสืบพยาน ผ่านระบบการสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าวในมาตรา 3 ของพระราชบัญญัติได้กำหนดเกี่ยวกับอำนาจของศาลไว้ว่า ถ้ามีเหตุอื่น หรือ คู่ความมีคำร้องว่า การปรากฏตัวทางอิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อสิทธิตามกฎหมายของ จำเลย ศาลไม่ควรอนุญาตให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวิธีดังกล่าว หรือมีเหตุอื่นใดในระหว่างการ ปรากฏตัวทางอิเล็กทรอนิกส์คู่ความอาจมีคำร้องขอศาลให้ใช้ดุลพินิจเลื่อนการพิจารณาออกไปก่อน และในการปรากฏตัวทางอิเล็กทรอนิกส์ควรปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ศาลกำหนด เมื่อจำเลย ปรากฏตัวทางอิเล็กทรอนิกส์รวมถึงศาลควรจัดบันทึกคำร้องต่าง ๆ เช่นเดิมเสมือนว่าจำเลยได้มาปรากฏตัวต่อหน้าศาล ในมาตรา 4 ได้มีการกำหนดว่า การปรากฏตัวทางอิเล็กทรอนิกส์นั้นมีสถานการณ์และ ข้อจำกัด 5 กรณีดังต่อไปนี้คือ

5.1 ข้อจำกัดการพิจารณาคดีทางจอภาพ

5.1.1 กรณีที่จำเลยให้การปฏิเสธว่าไม่ได้กระทำความผิด หรือต้องคำพิพากษาในคดีที่มีโทษ สถานหนัก

5.1.2 จำเลยไม่ต้องรับผิดเพราะป่วยทางจิตหรือบกพร่องทางจิต

5.1.3 จำเลยถูกกล่าวหาว่าทำผิดโดยอยู่ระหว่างบำบัดรักษาที่สถานบำบัดทางจิต

5.1.4 จำเลยให้การปฏิเสธว่าไม่ได้กระทำความผิดในความผิดลหุโทษซึ่งมีโทษกักขัง เว้นแต่จำเลยจะ เพิกเฉยไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขหรือเวลาที่กำหนดไว้ตามคำพิพากษาเดิม

5.1.5 จำเลยถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดในความผิดลหุโทษ ซึ่งยังไม่ได้มีคำพิพากษา และจำเลยถูก กักขังนานเกินกว่าโทษที่กำหนดไว้และในมาตรา 5 ให้จำศาลยื่นคำขอเป็นหนังสือแจ้งให้หัวหน้าศาลทราบว่าจะใช้การปรากฏตัวทาง อิเล็กทรอนิกส์ในเขตอำนาจศาลของตน หากหัวหน้าศาลเห็นชอบ ก็ให้เตรียมระบบเพื่อเริ่มกระบวนการพิจารณาได้

จากบทบัญญัติดังที่ได้กล่าวในข้างต้นจะเห็นว่ามีการกำหนดหลักเกณฑ์และมีการกำหนด ข้อจำกัดในการนำระบบดังกล่าวมาใช้ในความผิดที่มีโทษสถานหนัก หรือกรณีที่จำเลยให้การปฏิเสธ เนื่องจากกรณีดังกล่าวการสืบพยานจะมีผลต่อการพิจารณาคดีอย่างมาก อีกทั้งมีการกำหนดให้อำนาจ แก่หัวหน้าศาลในการใช้ดุลพินิจในการอนุญาตในการปรากฏตัวทางอิเล็กทรอนิกส์ ในปลายศตวรรษที่ 20 หลายมลรัฐได้นำเอาระบบการประชุมทางจอภาพมาใช้ในศาล โดยส่วนใหญ่จะนำมาใช้ในคดีแพ่ง สำหรับคดีอาญานั้นจะนำมาใช้ในความผิดบางประเภทเท่านั้น เริ่มจากการนำมาใช้ในกระบวนการก่อนชั้นพิจารณา เนื่องจากกระบวนการนี้ไม่ได้กำหนดให้ต้องกระทำต่อหน้าจำเลย

ซึ่งต่อมาปีค.ศ.1993 ได้มีการแก้ไขกฎข้อที่ 10 ของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของรัฐบาลกลาง ว่าจำเลยไม่ต้องมาปรากฏตัวที่ศาลก็ได้สามารถนำระบบการประชุมทางจอภาพมาใช้ได้ หากจำเลยยินยอม แต่ประเทศสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญการสืบพยานต่อหน้าจำเลย การสืบพยานบุคคลคดีอาญาในลักษณะการประชุมทางจอภาพของประเทศสหรัฐอเมริกาจึงถูก กำหนดให้ใช้โดยมีเงื่อนไขตามที่ระบุไว้ในกฎข้อที่ 43 ซึ่งว่าด้วยการมาศาลของจำเลยโดยกำหนดให้ จำเลยต้องปรากฏตัวต่อศาลในชั้นนำตัวมาฟ้อง ขณะให้การในแต่ละขั้นตอนของการพิจารณา รวมถึง การพิจารณาของลูกขุนและการกลับคำตัดสินของลูกขุน การบังคับตามคำพิพากษา แต่บางกรณี จำเลยไม่ต้องมาศาล เช่น การกระทำผิดของจำเลยมีโทษปรับ หรือจำคุกไม่เกิน 1 ปีหรือทั้งจำ และ ปรับ และศาลอนุญาตโดยจำเลยยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษร ให้นำจำเลยมาฟ้องให้การพิจารณา และตัดสินโดยไม่มีตัวจำเลย เป็นกรณีความผิดที่มีโทษเพียงเล็กน้อย หากจำเลยให้ความยินยอมเป็น หนังสือ ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความเข้าใจและรู้ถึงการสละสิทธิดังกล่าวแล้ว ศาลจะยอมอนุญาตให้ จำเลยไม่ต้องมาร่วมในกระบวนการพิจารณาในศาล หรือหากเป็นการพิจารณาเกี่ยวกับการต่อสู้ทางคดี หรือการสืบพยานอันเป็นคำถามข้อกฎหมาย จำเลยก็ไม่จำเป็นต้องอยู่ร่วมในกระบวนการพิจารณาเช่นเดียวกัน

ในมลรัฐอริโซนา ศาลสูงอริโซนาได้จัดตั้งคณะกรรมการเพื่อปรึกษาเกี่ยวกับการใช้ระบบ การประชุมทางจอภาพในคดีอาญา ผู้พิพากษาศาลสูงอริโซนาได้ชี้แจงแนวทางเกี่ยวกับการใช้ระบบ การประชุมทางจอภาพในคดีอาญาให้กับคณะกรรมการ และให้คำแนะนำถึงวิธีการพิจารณาโดย ระบบการประชุมทางจอภาพว่าสามารถใช้กับคดีประเภทใดได้บ้าง เสียงส่วนใหญ่ของคณะกรรมการเห็นชอบ แต่มีส่วนหนึ่งที่ได้อ้างเกี่ยวกับสิทธิของจำเลยตามหลักการเผชิญหน้า แต่สุดท้ายก็ได้มีการ บัญญัติเกี่ยวกับการปรากฏตัวทางจอภาพ ในกฎข้อ 1.6 ของศาลสูงอริโซนา ว่าจะสามารถปรากฏตัว โดยระบบการประชุมทางจอภาพได้ต่อเมื่อได้รับความยินยอมจากคู่ความ และไม่ให้ใช้วิธีนี้หากเป็น การพิจารณาพิพากษาคดีที่มีความผิดอาญาร้ายแรงสำหรับวิธีการสืบพยานบุคคลคดีอาญาในลักษณะการประชุมทางจอภาพประเทศสหรัฐอเมริกาในมลรัฐเวอร์จิเนียนั้นกำหนดหลักเกณฑ์การปรากฏตัวต่อศาลในลักษณะการประชุมทางจอภาพไว้ในประมวลวิธีพิจารณาความอาญา ว่าการประชุมทางจอภาพจะต้องมองเห็นและพูดคุย กับอีกฝ่ายหนึ่งในเวลาเดียวกันเสมือนอยู่

พร้อมหน้ากันจริง สัญญาณการถ่ายทอดจะต้องเป็นการถ่ายทอดสดตามเวลาจริง มีความปลอดภัยไม่ถูกรบกวนหรือขัดขวางจากบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ผู้ที่ทำการติดต่อสื่อสารอยู่ด้วย และรายละเอียดอื่น ๆ อาจมีประกาศโดยหัวหน้าผู้พิพากษาศาลฎีกา

จะเห็นได้ว่าประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิของจำเลยเป็นอย่างมาก จึงมีการจำกัดไว้ไม่ให้นำมาใช้ในกรณีที่เป็นความผิดร้ายแรง ผู้ศึกษาเห็นว่าน่าจะมีเจตนารมณ์ในการสืบพยานบุคคลที่อาศัยอยู่ในลักษณะการประชุมทางจอภาพก็เพื่อให้สามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาไปได้อย่างรวดเร็ว เพราะหากต้องปฏิบัติตามหลักการพิจารณาคดีและการสืบพยานที่จะต้องกระทำโดยเปิดเผยและต่อหน้าจำเลยอย่างเคร่งครัด ทั้ง ๆ ที่บางกรณีเป็นคดีที่ไม่มีความยุ่งยาก หรือเป็นคดี ที่มีความผิดเพียงแค่เล็กน้อย และจำเลยรับสารภาพแล้ว แต่จำเลยไม่มาปรากฏตัวต่อหน้าศาล ศาลก็ไม่สามารถที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาได้ต้องเลื่อนคดีออกไป จนกว่าจำเลยจะมาปรากฏตัวที่ศาล ได้ก็จะทำให้กระบวนการพิจารณามีความล่าช้า แต่ได้มีการจำกัดไว้ไม่ให้นำมาใช้ในกรณีที่เป็นความผิดร้ายแรง

6. วิเคราะห์การสืบพยานลักษณะการประชุมทางจอภาพของประเทศอังกฤษ

พระราชบัญญัตินี้เป็นการแก้ไขกฎหมายที่มีอยู่เพื่อให้สามารถใช้เทคโนโลยีทั้งในการพิจารณาคดีวิดีโอ/เสียงที่ผู้เข้าร่วมหนึ่งหรือหลายคนปรากฏตัวต่อหน้าศาลโดยใช้วิดีโอสดหรือลิงก์เสียงหรือโดยการได้ยินวิดีโอ/เสียงทั้งหมดที่มี ไม่มีห้องพิจารณาคดีและผู้เข้าร่วมทั้งหมดมีส่วนร่วมในการพิจารณาคดีโดยใช้โทรศัพท์หรืออุปกรณ์การประชุมทางวิดีโอ บทบัญญัติที่มีในพระราชบัญญัติ เพื่อให้ประชาชนสามารถดูและได้ยินการดำเนินการที่จัดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพโดยลิงก์วิดีโอหรือโดยลิงก์เสียงทั้งหมด ซึ่งจะช่วยให้ศาลและศาลทางอาญาครอบครัว และแพ่ง และคณะตุลาการสามารถกำหนดทิศทางในการถ่ายทอดสดการพิจารณาคดีที่เกิดขึ้นในลักษณะนี้ โดยมีเงื่อนไขและหลักเกณฑ์ดังนี้

6.1 หลักเกณฑ์การใช้เทคโนโลยีภาพและเสียง

พระราชบัญญัติการพิจารณาคดีการประชุมทางจอภาพ แก้ไขในช่วงที่ได้รับผลกระทบจากการระบาดของ COVID-19 เพื่อให้การพิจารณาคดีดำเนินต่อไปโดยที่คู่ความไม่ต้องเดินทางมาศาลและเพื่อความปลอดภัยจากโรคระบาด และไม่ต้องเลื่อนการพิจารณาคดี เพราะหากไม่มีการดำเนินการแบบการประชุมทางจอภาพ การพิจารณาคดีจำนวนมากมีแนวโน้มที่จะถูกเลื่อนออกไป และต้องทำการติดตั้งระบบเทคโนโลยีลิงก์วิดีโอที่ทุกศาลที่เปิดการพิจารณาลักษณะการประชุมทางจอภาพ

6.2 เงื่อนไขข้อจำกัด

มีข้อจำกัดเกี่ยวกับการถ่ายภาพและการบันทึกเสียงเสมือนจริง มาตรา 41 แห่งพระราชบัญญัติความยุติธรรมทางอาญา พ.ศ. 2468 บัญญัติห้ามการถ่ายภาพในศาล และเกี่ยวกับพระราชบัญญัติการดูหมิ่นศาลพ.ศ. 2524 ห้ามมิให้ทำการบันทึกเสียงโดยไม่ได้รับอนุญาต ความผิดเหล่านี้ตราขึ้นเพื่อปกป้องผู้เข้าร่วมในกระบวนการพิจารณาคดี แต่ก่อนที่แนวคิดของการโต้สวนเสมือนจริงจะเป็นไปได้ บทบัญญัติในพระราชบัญญัติจึงตราความผิดที่คล้ายคลึงกันเพื่อปกป้อง

ผู้เข้าร่วม และห้ามมิให้บันทึกหรือส่งการดำเนินการถ่ายทอดสดการถ่ายภาพ และการบันทึกเสียงในบริบทของการพิจารณาเสมือนและลิงก์สด ออกเผยแพร่ไปยังบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องในคดี

6.3 เพื่อคุ้มครองด้านสาธารณสุข

ได้นำพระราชบัญญัติการสาธารณสุข (การควบคุมโรค) พ.ศ. 2527 (ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสุขภาพและการดูแลสุขภาพ พ.ศ. 2551) มาแก้ไขให้เจ้าหน้าที่รัฐมีอำนาจในการออกระเบียบที่เปิดใช้มาตรการด้านสาธารณสุขหลายประการในสถานการณ์ต่างๆ เช่น การระบาดของโควิด-19 ในปัจจุบัน เป็นต้น และเป้าหมายหลักของกฎหมายนี้คือการรักษาหลักการของความยุติธรรมแบบเปิดสำหรับการไต่สวนทางไกล บทบัญญัติที่คล้ายกันจัดทำขึ้นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศาลผู้พิพากษาและคณะตุลาการ การจัดการการพิจารณาคดีทางไกลที่ครบถ้วน ส่วนใหญ่จะให้ขึ้นกับกฎระเบียบของศาลและตามคำแนะนำของศาล ในเดือนมีนาคม 2020 Master of the Rolls และหัวหน้าแผนกได้ออกข้อปฏิบัติ การไต่สวนเรื่องเจตนาควรยังคงเป็นการไต่สวนสาธารณะเท่าที่เป็นไปได้ สามารถทำได้หลายวิธี เช่น ผู้พิพากษา พนักงาน หรือเจ้าหน้าที่ถ่ายทอดเสียงและ วิดีโอของการพิจารณาคดีไปยังห้องพิจารณาคดีที่เปิดอยู่ และอนุญาตให้นักข่าวที่ได้รับการรับรองเข้าสู่ระบบการไต่สวนทางไกล และ/หรือ ถ่ายทอดสดการพิจารณาคดีทางอินเทอร์เน็ต หลักการของความยุติธรรมแบบเปิดยังคงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง

7. การวิเคราะห์เปรียบเทียบหลักเกณฑ์สืบพยานระหว่างของไทยและต่างประเทศ

ประเทศไทยไม่ได้จำกัดฐานความผิดที่สามารถใช้วิธีการสืบพยานในลักษณะการประชุมทาง จอภาพ เพียงแต่กำหนดว่าหากมีเหตุจำเป็นไม่อาจนำพยานมาเบิกความในศาลได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 230/1 และเป็นไปตามเงื่อนไขข้อบังคับประธานศาลฎีกาก็สามารถสืบพยานบุคคลคดีอาญาโดยรูปแบบดังกล่าวได้ซึ่งถ้าคดีนั้นเป็นคดีสำคัญซึ่งเป็นคดีที่มีอัตราโทษสูงถึงประหารชีวิตหรือคดีที่อยู่ในความสนใจของประชาชนแล้วปรากฏว่าการรับฟังพยานบุคคลเคลื่อนหรือบิดเบือนไป แตกต่างจากการให้พยานเบิกความในห้องพิจารณาคดีของศาลนั้น จนนำไปสู่คำพิพากษาที่ไม่ได้เป็นไปในทางที่ควรจะเป็น ความน่าเชื่อถือของกระบวนการยุติธรรมไทยจากประชาชนและต่างประเทศคงต้องลดลงอย่างแน่นอนเนื่องจากประเทศไทยไม่ได้จำกัดฐานความผิดที่จะให้ใช้วิธีการสืบพยานบุคคลคดีอาญาในลักษณะการประชุมทางจอภาพเหมือนกับประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศสิงคโปร์ซึ่งจะสืบพยานโดยวิธีดังกล่าวได้เฉพาะบางประเภทและลักษณะฐานความผิดตามที่กำหนด ถ้านอกเหนือจากความผิดที่กำหนดต้องเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมเท่านั้น

ส่วนวิธีการและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสืบพยานในลักษณะการประชุมทางจอภาพของ ประเทศไทย และประเทศสหรัฐอเมริกาในมลรัฐเวอร์จิเนียได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้เหมือนกันให้มีการ ถ่ายทอดภาพและเสียงระหว่างศาลที่พิจารณาคดีกับศาลที่พยานไปเบิกความในเวลาเดียวกัน ตั้งแต่ เริ่มต้น จนเสร็จสิ้นการการสืบพยานซึ่งทำให้มองเห็นและพูดคุยกับอีกฝ่ายหนึ่งในเวลาเดียวกันเสมือน อยู่พร้อมหน้ากันจริง เพราะสัญญาณการถ่ายทอดเป็นการถ่ายทอดสดตามเวลาจริง แต่หลักเกณฑ์การ สืบพยานในลักษณะการประชุมทางจอภาพของประเทศไทยและประเทศ

สหรัฐอเมริกาได้มีการ กำหนดวิธีการปฏิบัติของศาลเหมือนประเทศอังกฤษที่กำหนดให้ศาลมีอำนาจสั่งให้บุคคลออกจาก สถานที่ซึ่งจะทำการสืบพยานให้บุคคลที่อยู่ในห้องพิจารณาคดีสามารถที่จะได้ยินหรือเห็นพยานและ บุคคลที่อยู่กับพยาน ให้บุคคลที่อยู่ในห้องพิจารณาคดีไม่สามารถที่จะได้ยินหรือเห็นพยานและบุคคลที่ อยู่กับพยาน ให้บุคคลในห้องพิจารณาคดีจะต้องสามารถที่จะเห็นและได้ยินพยานและบุคคลที่อยู่กับพยาน

การกำหนดหลักเกณฑ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นได้ว่า การสืบพยานในลักษณะการประชุมทาง จอภาพของประเทศอังกฤษสามารถให้บุคคลอื่นอยู่กับพยานในขณะที่เปิดความเป็นพยานได้และ ขณะเดียวกันศาลที่พิจารณาคดีก็สามารถสั่งให้บุคคลออกจากสถานที่ซึ่งจะทำการสืบพยานได้ เช่นเดียวกัน รวมถึงการสั่งให้บุคคลที่อยู่ในห้องพิจารณาได้ยินหรือได้เห็นหรือไม่ได้ยินหรือไม่ได้เห็นพยานและบุคคลที่อยู่กับพยาน โดยการสืบพยานบุคคลในลักษณะการประชุมทางจอภาพของประเทศ ไทยยึดหลักการพิจารณาโดยเปิดเผยซึ่งเป็นหลักการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรม บุคคลอื่นจึง สามารถอยู่กับพยานขณะเปิดความได้ซึ่งแม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 230/1 วรรคสอง กำหนดให้การเปิดความในลักษณะการประชุมทางจอภาพถือเสมือนว่าพยานเปิดความในห้องพิจารณา จึงถือได้ว่าแม้พยานไปเปิดความในลักษณะการประชุมทางจอภาพในศาลหรือ สถานที่อื่น หากพยานหรือบุคคลภายนอกไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของศาลเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและ เพื่อให้กระบวนการพิจารณาคำเนินไปตามที่เที่ยงธรรม และรวดเร็ว กระทำการอันเป็นการขัดขวางการดำเนินกระบวนการพิจารณา หรือประพฤติดนไม่เรียบร้อยในศาลหรือสถานที่ดังกล่าวเป็นการละเมิดอำนาจศาลที่พิจารณาคดีนั้น

จากการศึกษาเห็นว่าหากพยานเปิดความในลักษณะการประชุมทางจอภาพในศาลอื่น การพิจารณา คดีคงเป็นไปอย่างเที่ยงธรรมและรวดเร็วเพราะโดยสภาพห้องพิจารณาเหมือนกับการสืบพยานในศาลที่พิจารณาคดีนั่นเอง และมีมาตรการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยทั้ง ภายในและบริเวณโดยรอบศาล แต่สำหรับสถานที่อื่นที่พยานไปเปิดความนั้นไม่ว่าจะเป็นสถานที่ทำการของทางราชการหรือสถานที่แห่งอื่น โดยลักษณะอาจไม่สภาพรวมถึงการรักษาความปลอดภัยและความสงบ เรียบร้อยเหมือนกับการพิจารณาคดีในศาลศาล จึงเป็นไปได้ยากที่จะให้กระบวนการพิจารณาคำเนินไปตามที่เที่ยงธรรมเหมือนกับการพิจารณาคดีในศาล และเมื่อข้อบังคับประธานศาลฎีกาไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ดังกล่าวเหมือนดังเช่นประเทศอังกฤษไว้อย่างชัดเจน และถ้าปล่อยให้บุคคลอื่นอยู่ร่วมกับพยานขณะเปิดความโดยบุคคลดังกล่าวมีส่วนเกี่ยวข้องกับผลของคดีหรือและศาลไม่ดำเนินการใด ๆ เพื่อจัดการปัญหานั้น เพราะไม่แน่ใจว่ามีอำนาจกระทำได้หรือไม่ อาจส่งผลให้คำให้การของพยานบิดเบือนไปจากความเป็นจริงหรือไม่ได้ข้อเท็จจริงครบถ้วนสมบูรณ์เช่น ญาติหรือพวกของจำเลยจำนวนหลายคนเข้าไปนั่งกดดันพยานขณะเปิดความเพื่อไม่ให้พยานให้การตามความเป็นจริงซึ่งก่อให้เกิดผลในทางที่เป็นโทษแก่จำเลย หรือกรณีการกดดันพยานบริเวณสถานที่เปิดความหรือกรณีเข้าไปนั่งฟังพยานเปิดความแล้วโทรศัพท์แจ้งให้พยานคู่หรือทนายของจำเลยทราบเพื่อประสงค์จะช่วยจำเลยให้หลุดพ้นจากการต้องรับโทษทางอาญา

จะเห็นได้ว่าการระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้ประเทศต่างๆ ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายการพิจารณาคดี แล้วนำมาใช้เพื่อความปลอดภัยในการดำเนินคดีทั้งทางอาญาและทางแพ่ง ส่วนใหญ่จะมีวัตถุประสงค์และเนื้อหาไปในทิศทางเดียวกัน แต่สหรัฐอเมริกาได้ตรากฎหมายการ

พิจารณาความอาญาลักษณะการประชุมทางจอภาพขึ้นใช้แล้วก่อนที่จะมีโรคระบาด เพื่อความสะดวกในการพิจารณาคดีข้ามรัฐเพราะสหรัฐอเมริกามีการปกครองแบบสหพันธรัฐ จึงไม่ต้องปรับปรุงแก้ไขกฎหมายอีกแต่อย่างใด แต่ถึงอย่างไรก็ตามเพื่อคำนึงถึงความปลอดภัย และเพื่อมิให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินคดีของศาลในรัฐต่าง ๆ ทั่วโลกต้องแก้ไขทั้งกฎหมายที่มีอยู่และพัฒนาบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม ทั้งต้องเพิ่มงบประมาณจัดหาอุปกรณ์รับส่งสัญญาณที่มีคุณภาพ แต่ในทวีปยุโรปมีบริษัทเอกชนที่มีความชำนาญในด้านเทคโนโลยี เข้าทำสัญญากับรัฐบาลเพื่อให้เช่าอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์พร้อมผู้มีทักษะ เพื่อใช้ในการพิจารณาคดีทางไกลด้วยภาพและเสียงลักษณะการประชุมทางจอภาพ รัฐจึงไม่ต้องกังวลในด้านจัดซื้ออุปกรณ์เทคโนโลยีและการพัฒนาบุคลากรแต่ในส่วนของประเทศไทยก็เช่นกันที่ต้องแก้ไขปรับปรุงกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญา เพื่อรับกับสถานการณ์ของโรคระบาด แต่ต้องดำเนินการขั้นตอนต่างๆ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 77 และพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562 อาจล่าช้ากว่าต่างประเทศ ทั้งนี้เพราะหลักปฏิบัติในการดำเนินการพิจารณาคดีอาญาของศาลไทยมุ่งคุ้มครองสิทธิของจำเลย ดังนั้นศาลไทยจึงใช้วิธีเลื่อนการพิจารณาคดีอาญาออกไป จนกว่าจะมีความปลอดภัยหรือปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้มีผลบังคับใช้

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าในสถานการณ์การระบาดของโรคติดต่อร้ายแรงนี้ การตรากฎหมายเพื่อรับมือของแต่ละประเทศจะดำเนินไม่เหมือนกัน ทั้งนี้เนื่องด้วยมีหลายปัจจัยที่ทำให้การตรากฎหมายอาจจะไม่ทันต่อสถานการณ์จึงมีข้อเปรียบเทียบการตรากฎหมายและการปรับปรุงกฎหมายของประเทศที่มีกฎหมายการพิจารณาคดีอาญาลักษณะการประชุมทางจอภาพ ซึ่งแบ่งออกได้เป็นประเภท เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาประเภทมีกฎหมายบังคับใช้ก่อนจะมีโรคระบาด และประเทศอังกฤษประเภทแก้ไขกฎหมายเดิมที่มีอยู่และบังคับใช้ขณะมีโรคระบาด ส่วนประเทศไทยอยู่ในขั้นตอนแก้ไขกฎหมายเพื่อใช้บังคับ

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

1. บทสรุปการพิจารณาคดีอาญาหลังจำเลย

การพิจารณาคดีหลังจำเลยในคดีอาญา เป็นแนวทางปฏิบัติที่ขัดต่อสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาต่อหน้า จำเลยที่ได้รับการรับรองไว้ใน ICCPR จากการศึกษาพบว่าสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาต่อหน้าจำเลยไม่ใช่สิทธิเด็ดขาด รัฐสามารถกำหนดข้อยกเว้นได้ ข้อยกเว้นจะต้องมีอยู่อย่างจำกัด ภายใต้สถานการณ์ที่จำเป็นเท่านั้น ซึ่งคณะกรรมการ สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ได้วางหลักเกณฑ์ไว้ว่าการพิจารณาคดีหลังจำเลยจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อจำเลยได้รับ หมายเรียกโดยชัดแจ้ง แล้วจำเลยไม่มาศาล ส่วนศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปได้กำหนดว่าจำเลยจะต้องได้รับสิทธิ ในการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาใหม่เมื่อจำเลยกลับมาปรากฏตัวในศาล แต่จากการศึกษาการพิจารณาคดีหลังจำเลยที่เกิดขึ้น ในกฎหมายไทยหลายฉบับพบว่า ยังไม่สอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติของ ICCPR เนื่องจากยังไม่ปรากฏหลักประกัน สิทธิของจำเลย ในกรณีที่ศาลได้พิจารณาคดีหลังและมีคำพิพากษาแล้ว เมื่อจำเลยมาศาลจะมาขอรื้อฟื้นคดีขึ้น พิพากษาใหม่ได้ ซึ่งการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิพากษาใหม่นั้น ถือเป็นกระบวนการสำคัญที่จะให้ความเป็นธรรมแก่จำเลย ตามสิทธิที่จำเลยจะได้ต่อสู้คดีของตนเองและเป็นไปตามหลักฟังความทั้งสองฝ่าย และการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาใหม่ ก็มีได้ระบุหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมเพื่อที่จะให้จำเลยได้มีโอกาสต่อสู้คดีของตนอย่างเต็มที่เหมือนในต่างประเทศ หลักการพิจารณาคดีหลังจำเลยในกฎหมายไทยจึงไม่เป็นไปตามมาตรฐานสากล

ตามกฎหมายไทยหลายฉบับที่มีการตราขึ้นในระยะหลัง ๆ ที่ให้อำนาจศาลพิจารณาและสืบพยานได้โดยไม่ต้องมีตัวจำเลยนั้น ถูกวิจารณ์ว่าไม่สอดคล้องกับหลักสากลที่ประเทศต่าง ๆ ยอมรับกัน แต่เมื่อได้ พิจารณาหลักเกณฑ์ขององค์การระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนแล้วทำให้เห็นว่าไม่ได้มีหลักห้ามการพิจารณาคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลยโดยเด็ดขาด ทั้งนี้ หากพิจารณาจากหลักเกณฑ์ขององค์การสหประชาชาติ ในส่วนของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) มาตรา 14 บัญญัติว่า “ในคดีอาญานุคคลย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้าตน” นอกจากนี้ ข้อยกเว้นซึ่งกฎหมายไทยยอมรับปฏิบัติเช่นเดียวกับระบบกฎหมายของนานาประเทศ เช่นกรณีการพิจารณาคดีหลังจำเลยตามหลักในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิ รวมถึง ส่วนที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 172 ทวิ/1 และมาตรา 172 ทวิ/2 ในกรณีที่ศาลรับฟ้อง (พื้นที่ที่สำรองไว้2)ไว้ตามปกติ แล้ว แต่จำเลยหลบหนีหรือไม่มาฟ้องการพิจารณาหรือสืบพยานโดยไม่มีเหตุอันสมควร คงไม่เป็นปัญหา ให้ต้องพิจารณา เพราะมีการกำหนดเงื่อนไขไว้อย่างรัดกุมทำให้ไม่กระทบต่อหลักการคุ้มครองสิทธิของ จำเลย อย่างไรก็ตาม หลักเกณฑ์ดังกล่าว หากมีการขยายข้อยกเว้นเพิ่มขึ้นไปอีก โดยเฉพาะในกรณีที่ จำเลยหลบหนีตั้งแต่ยังไม่มีการนำตัวส่งฟ้องต่อศาล โดยไม่ยอมเข้าสู่การพิจารณาของศาลเช่นในกรณี ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 ถ้ากฎหมายให้สิทธิแก่จำเลยที่จะต่อสู้คดีด้วย

ตนเองหรือสิทธิที่จะตั้งผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายที่ตนเป็นผู้เลือกแล้ว แต่จำเลยปฏิเสธที่จะใช้สิทธิดังกล่าวเอง เช่น ไม่ยอมมาศาล หรือหลบหนีคดี กฎหมายก็เปิดช่องให้ศาลใช้การพิจารณาคดีลับหลังจำเลยได้ ถ้าหากได้มีการแจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับสภาพและความผิดที่ถูกกล่าวหาให้จำเลยได้ทราบแล้ว และจำเลยได้รับทราบอย่างชัดเจนแล้ว เพื่อเป็นมีการเปิดโอกาสให้จำเลยมีทนายความมาต่อสู้คดีแทน รวมถึงเปิดโอกาสให้จำเลยได้รื้อฟื้นคดีขึ้น พิจารณาใหม่ได้ หากจำเลยมีความประสงค์ซึ่งหลักการดังกล่าวได้บัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญฉบับนี้ นอกจากนี้ เพื่อให้วิธีพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยตั้งแต่ศาลสั่งประทับฟ้องไม่มีผลกระทบต่อการคุ้มครองสิทธิของจำเลยในส่วนที่เป็นสาระสำคัญ ควรแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

2. สรุปการพิจารณาคดีอาญาลักษณะการประชุมทางจอภาพ

การพิจารณาคดีแบบการประชุมทางจอภาพทั้งของไทยและต่างประเทศ เมื่อนำมาใช้บังคับต่างก็มีหลักการที่รับรองถึงสิทธิต่างๆ ของจำเลยไว้ และดำเนินการอย่างระมัดระวังเป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะการพิจารณาคดีมีผลเกี่ยวเนื่องต่ออิสระภาพของจำเลย แต่เพื่อแก้ไขข้อขัดข้องในการพิจารณาและนำพยานมาศาล จากการศึกษาพบว่ามิสาเหตุหลายปัจจัย เช่น อยู่ในพื้นที่ห่างไกลจากศาล เกิดความไม่สงบในพื้นที่ที่พักอาศัย หรือการเดินทางไปศาลโดยผ่านพื้นที่ที่เกิดความไม่สงบ ตลอดจนการต้องเผชิญหน้าระหว่างคู่ความกับพยานในคดีที่ผู้มีอิทธิพลเป็นคู่ความ อันถือเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้พยานไม่อาจเดินทางไปเบิกความต่อศาลตามวันนัดที่กำหนดไว้ หรือพยานไม่ไปเบิกความต่อศาล จึงเป็นปัจจัยโดยตรงที่ส่งผลให้การพิจารณาพิพากษาคดีมีความล่าช้า และกรณีพยานไม่ไปเบิกความต่อศาลก็จะทำให้ข้อเท็จจริงที่เข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาลไม่ครบถ้วน ส่งผลกระทบต่อการอำนวยความยุติธรรมและความสงบเรียบร้อยของสังคม และก็ยังมียปัจจัยสำคัญอีกประการ คือ การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ซึ่งอุบัติขึ้นมาอย่างกะทันหัน ส่งผลกระทบเป็นอย่างมากต่อการดำเนินงานของศาลยุติธรรม ดังนั้น การนำระบบการพิจารณาคดีผ่านจอภาพ หรือ Video Conference มาใช้ในการพิจารณาคดีจึงเป็นทางเลือกเพื่อแก้ปัญหาการเดินทางจากพื้นที่ห่างไกล และไม่เสี่ยงอันตรายผ่านพื้นที่ที่เกิดความไม่สงบ หรือช่วยลดการเผชิญหน้าระหว่างคู่ความกับพยาน และประการสำคัญเพื่อระงับการแพร่ระบาดและลดการติดเชื้อของโรคระบาดร้ายแรงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งนี้ โดยที่คู่ความหรือพยานไม่จำเป็นต้องเดินทางไปเบิกความที่ศาลที่มีข้อพิพาท แต่สามารถเดินทางไปเบิกความยังศาลที่พยานสะดวก หรือที่ทำการของทางราชการที่กำหนดไว้ ทำให้การพิจารณาคดีเป็นด้วยความสะดวก รวดเร็ว และลดค่าใช้จ่ายของคู่ความ การพิจารณาคดีเป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนดไว้เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการงานคดี และการที่คู่ความสามารถเบิกความได้ ข้อเท็จจริงย่อมเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีครบถ้วน ทำให้เกิดความสำเร็จในการอำนวยความยุติธรรม นำพาไปสู่ความสงบเรียบร้อยในสังคมแบบยั่งยืน

การแพร่กระจายของโรคระบาดในครั้งนี ถือได้ว่าเป็นภัยพิบัติสาธารณะร้ายแรงทำให้เกิดกระแสการตื่นตัวของศาลยุติธรรมทั่วโลก ในเรื่องการออกกฎหมายการใช้เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์กับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา แม้จะมีบางประเทศ เช่น ประเทศอเมริกา ที่ตรากฎหมายการพิจารณาคดีลักษณะการประชุมทางจอภาพ ออกมาใช้บังคับก่อนที่โรคโควิด-19 จะแพร่ระบาด แต่ก็ถือว่าเป็น

สัดส่วนที่น้อยมากเมื่อเทียบกับจำนวนศาลยุติธรรมในทุกประเทศที่ยังไม่มีกฎหมายดังกล่าวใช้บังคับ แต่จากการค้นคว้าพบว่าศาลยุติธรรมส่วนใหญ่จะนำกฎหมายที่มีอยู่เดิมมาปรับปรุงแก้ไขแทนการตรากฎหมายใหม่ออกมาทั้งฉบับ เนื่องด้วยการตรากฎหมายใหม่ขึ้นทั้งฉบับต้องใช้เวลาและขั้นตอนที่ซับซ้อนอาจไม่ทันกับสถานะการณ์กับโรคติดต่อที่กำลังระบาดอย่างรุนแรงและรวดเร็วอยู่ในขณะนี้ แต่ถึงแม้ว่าบางประเทศปรับปรุงแก้ไขกฎหมายได้รวดเร็ว แต่ต้องเจออุปสรรคอีกประการคือ การนำเทคโนโลยีมาใช้ในกระบวนการพิจารณาคดี เพราะการพิจารณาคดีในลักษณะการประชุมทางจอภาพ ต้องมีความพร้อมทั้งในด้านเทคโนโลยีและบุคลากรที่เชี่ยวชาญการใช้เทคโนโลยี

3. ข้อเสนอแนะแก้ไขปรับปรุงกฎหมายการพิจารณาคดีอาญาลับหลังจำเลย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และความเป็นมาของการพิจารณาลับหลังจำเลย ตลอดจนกฎหมายของประเทศไทยและต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติในเรื่องการพิจารณาคดีลับหลังจำเลย ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 28 และบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559 และพ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 ดังนี้

3.1 กรณีปัญหาการพิจารณาคดีลับหลังจำเลยควรแก้ไขปรับปรุง 3 ฉบับ

3.1.1 แก้ไขพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มาตรา 28 วรรคท้าย

ในกรณีที่จำเลยกลับมาปรากฏตัวภายหลังจากที่มีคำพิพากษาของศาลแล้ว แม้ยังอยู่ในระยะเวลาที่อาชญากรรมคำพิพากษาได้ แต่ก็ควรเปิดโอกาสให้จำเลยร้องขอให้มีการขอพิจารณาคดีใหม่ เพื่อคุ้มครองสิทธิของจำเลยอย่างเต็มที่ โดยยังคงให้การสืบพยานในคำพิพากษาของศาลที่ได้ดำเนินการไปในการพิจารณาคดีครั้งแรกที่จำเลยมิได้อยู่ร่วมด้วยไม่เสียไป คือยังคงเป็นพยานหลักฐานที่ศาลซึ่งพิจารณาคดีใหม่รับฟังประกอบการพิจารณาได้

3.1.2 แก้ไขพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มาตรา 28 วรรคสอง⁹⁵

เพื่อคุ้มครองสิทธิของจำเลยตามหลักกฎหมายสากล แม้จำเลยที่ไม่มาปรากฏตัวต่อศาลจะมีได้แต่งตั้งทนายเข้ามาร่วมในการพิจารณาของศาล แต่ศาลก็ควรแต่งตั้งทนายให้โดยไม่ต้องรอให้จำเลยร้องขอการดำเนินการในส่วนนี้ โดยแก้ไขพระราชบัญญัติประกอบ

⁹⁵ มาตรา 28 ในกรณีที่ศาลประทับรับฟ้องไว้ตามมาตรา 27 และศาลได้ส่งหมายเรียก และสำเนาฟ้องให้จำเลยทราบโดยชอบแล้วแต่จำเลยไม่มาศาล ให้ศาลออกหมายจับจำเลยและให้ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการติดตามหรือจับกุมจำเลยรายงานผลการติดตามจับกุมเป็นระยะตามที่ศาลกำหนด

ในกรณีที่ได้ออกหมายจับจำเลยและได้มีการดำเนินการตามวรรคหนึ่งแล้ว แต่ไม่สามารถจับจำเลยได้ภายในสามเดือนนับแต่ออกหมายจับ ให้ศาลมีอำนาจพิจารณาคดีได้โดยไม่ต้องกระทำต่อหน้าจำเลย แต่ไม่ตัดสิทธิจำเลยที่จะตั้งทนายความมาดำเนินการแทนตนได้

รัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มาตรา 28 วรรคสอง ให้ศาลแต่งตั้งนายขอแรงเข้ามาในคดีเพื่อรักษาสิทธิและผลประโยชน์ของจำเลย เพราะการที่จำเลยไม่เข้าร่วมการพิจารณาคดีไม่ใช่เหตุเพราะจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดเท่านั้น แต่อาจมีเหตุอื่น ๆ ที่จำเลยไม่อาจเข้ามาต่อสู้คดี

3.1.3 แก้ไขพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559

มาตรา 15⁹⁶

เพื่อไม่ให้เกิดความล้ากันในระบบวิธีพิจารณาคดีอาญาที่มีโทษร้ายแรงและมีผลกระทบต่อสังคมอย่างมาก เช่นคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 15 และมาตรา 18 ให้ศาลรับฟ้องคดีได้โดยไม่ต้องมีตัวจำเลยมาปรากฏตัวที่ศาลด้วย ทั้งนี้ เพื่อไม่ให้เกิดความแตกต่างไปจากกรณีตามพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 27 ที่แม้ไม่ได้ตัวจำเลยมาศาล ศาลก็ประทับรับฟ้องไว้ และหากศาลได้ออกหมายจับเพื่อให้ได้ตัวจำเลยเข้ามาในคดีแล้ว แต่ก็ยังไม่ได้นำตัวจำเลยมาศาลภายในสามเดือนนับแต่วันที่มีการออกหมาย ศาลก็พิจารณาต่อไปได้เช่นเดียวกับวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 28 การดำเนินคดีอาญาทั่วไปโดยเฉพาะการสืบพยานตามประมวลกฎหมายอาญามีหลักการสำคัญคือต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย ด้วยเจตนาธรรมที่จะคุ้มครองสิทธิของจำเลย ในคดีอาญา ให้จำเลยมีโอกาสเผชิญหน้าและถามค้านพยานบุคคลในการต่อสู้คดี แต่หลักการใด ๆ ก็ตามย่อมมีข้อยกเว้นตามมาเสมอจึงได้มีบทบัญญัติให้มีการสืบพยานลับหลังจำเลยได้ ซึ่งในการ พิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองก็เช่นเดียวกันได้บัญญัติในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญแห่งว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 26 และมาตรา 27 กำหนดให้สามารถสืบพยานลับหลังจำเลยได้ ซึ่งข้อดีของหลักการดังกล่าวทำให้จำเลย ไม่สามารถอาศัยการหลบหนีอันเป็นการปฏิเสธกระบวนการยุติธรรม และหลีกเลี่ยงการถูกดำเนินคดี เพราะกลัวที่จะต้องรับโทษในความผิดที่ตนเองได้ก่อขึ้น แล้วอาศัยการหลบหนีเป็นเหตุให้ศาลต้องงดการพิจารณาคดี ไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้

แต่อย่างไรก็ดีกระบวนการสืบพยานลับหลังจำเลยในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองก็มีข้อเสียคือแม้ศาลจะพิจารณาและ พิพากษาคดีได้จนจบกระบวนการพิจารณาและคดีถึงที่สุดแล้วก็ไม่สามารถบังคับโทษกับจำเลยได้ เนื่องจากไม่มีตัวจำเลยอยู่ในอำนาจของศาล

⁹⁶ มาตรา 15 ฟ้องต้องทำเป็นหนังสือมีข้อความตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 158 แห่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีข้อความที่เป็นการกล่าวหาเกี่ยวกับการกระทำอันเป็นความผิด คดีทุจริตและประพฤติมิชอบ และต้องระบุพฤติการณ์ที่กล่าวหาว่ากระทำความผิดพร้อมทั้งชี้ช่อง พยานหลักฐานให้ชัดเจนเพียงพอที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปได้

ในคดีที่อัยการสูงสุด พนักงานอัยการ ประธานกรรมการ ป.ป.ช. หรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นโจทก์ ในวันยื่นฟ้องให้จำเลยมาหรือคุมตัวมาศาล และให้โจทก์ส่งรายงานและสำนวนการสอบสวน หรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงพร้อมสำเนาอิเล็กทรอนิกส์ต่อศาลเพื่อใช้เป็นหลักในการพิจารณา และรวมไว้ในสำนวน

กระบวนการพิจารณาทั้งหมดเสียเปล่าโดยไม่สามารถนำตัว จำเลยมาลงโทษได้ ควรมีการแก้ไขบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559 มาตรา 33 วรรคสอง⁹⁷

และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 28 วรรคสอง⁹⁸ ซึ่งเป็นกฎหมายเฉพาะให้มีหลักเกณฑ์ในเรื่องการพิจารณาลับหลังจำเลยให้เป็นไป ตามมาตรฐานสากลทั้งในส่วนของการออกหมายเรียกจำเลยให้มาศาล ควรบัญญัติไว้อย่างชัดเจนในพระราชบัญญัติ และในส่วนของการพิจารณาคดีใหม่หรือการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาใหม่จะต้องมีในพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับ ในส่วนของการพิจารณาคดีใหม่หรือการรื้อฟื้นคดีอาญาควรทำให้เป็นเรื่องของสิทธิของจำเลยไม่ใช่เรื่อง ของดุลพินิจของศาล หรือข้อจำกัดสิทธิ การพิจารณาคดีที่ถูกต้อง และเป็นธรรมย่อมเกิดขึ้นได้เมื่อมีการรับฟังความ ทั้งสองฝ่าย เมื่อมีการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย การปฏิบัติตามสิทธิขั้นพื้นฐานที่ถูกต้องย่อมนำมาซึ่งความบริสุทธิ์ ยุติธรรมและสามารถป้องกันและปราบปรามปัญหาอาชญากรรมได้อย่างแท้จริง

⁹⁷ มาตรา 33 การพิจารณาและสืบพยานในศาล ให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย

เมื่อศาลเห็นเป็นการสมควร เพื่อให้การพิจารณาเป็นไปโดยไม่ชักช้า ศาลมีอำนาจพิจารณา และสืบพยานลับหลังจำเลยได้ ในกรณีดังต่อไปนี้

- (1) จำเลยไม่อาจมาฟังการพิจารณาและการสืบพยานได้เนื่องจากความเจ็บป่วยหรือมีเหตุจำเป็นอื่น อันมิอาจก้าวล่วงได้ เมื่อจำเลยมีทนายและจำเลยได้รับอนุญาตจากศาลที่จะไม่มาฟังการพิจารณาและสืบพยาน
- (2) จำเลยเป็นนิติบุคคลและศาลได้ออกหมายจับผู้จัดการหรือผู้แทนของนิติบุคคลนั้นแล้ว แต่ยังไม่จับตัวมาได้
- (3) จำเลยอยู่ในอำนาจศาลแล้วแต่ได้หลบหนีไปและศาลได้ออกหมายจับแล้ว แต่ยังไม่จับตัวมาได้
- (4) ในระหว่างพิจารณาหรือสืบพยาน ศาลมีคำสั่งให้จำเลยออกจากห้องพิจารณาเพราะเหตุขัดขวาง การพิจารณา หรือจำเลยออกไปจากห้องพิจารณาโดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาล

⁹⁸ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559

มาตรา 28 การพิจารณาและสืบพยานในศาล ให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย

เมื่อศาลเห็นเป็นการสมควร เพื่อให้การพิจารณาเป็นไปโดยไม่ชักช้า ศาลมีอำนาจพิจารณา และสืบพยานลับหลังจำเลยได้ ในกรณีดังต่อไปนี้

- (1) จำเลยไม่อาจมาฟังการพิจารณาและการสืบพยานได้เนื่องจากความเจ็บป่วยหรือมีเหตุจำเป็นอื่น อันมิอาจก้าวล่วงได้ เมื่อจำเลยมีทนายและจำเลยได้รับอนุญาตจากศาลที่จะไม่มาฟังการพิจารณาและสืบพยาน
 - (2) จำเลยเป็นนิติบุคคลและศาลได้ออกหมายจับผู้จัดการหรือผู้แทนของนิติบุคคลนั้นแล้ว แต่ยังไม่จับตัวมาได้
 - (3) จำเลยอยู่ในอำนาจศาลแล้วแต่ได้หลบหนีไปและศาลได้ออกหมายจับแล้ว แต่ยังไม่จับตัวมาได้
 - (4) ในระหว่างพิจารณาหรือสืบพยาน ศาลมีคำสั่งให้จำเลยออกจากห้องพิจารณาเพราะเหตุขัดขวาง การพิจารณา หรือจำเลยออกไปจากห้องพิจารณาโดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาล
- ในกรณีดังกล่าว เมื่อศาลพิจารณาคดีเสร็จสิ้นแล้ว ให้ศาลมีคำพิพากษาในคดีนั้นต่อไป

4. ข้อเสนอแนะการพิจารณาคดีลักษณะการประชุมทางจอภาพ

และจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และความเป็นมาของการพิจารณาคดีอาญาในลักษณะการประชุมทางจอภาพ ตลอดจน กฎหมายของประเทศไทยและต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องการพิจารณาคดีอาญาในลักษณะการประชุมทางจอภาพ ดังนี้

4.1 กรณีปัญหาในการพิจารณาคดีอาญา

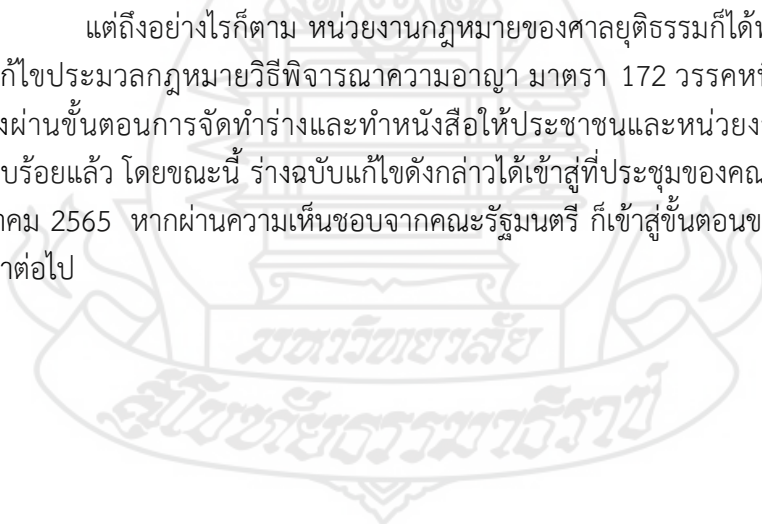
โดยหลักจะต้องเป็นการพิจารณาคดีที่เปิดเผยต่อหน้าคู่ความทั้งสองฝ่าย เพื่อให้คู่ความได้มีโอกาสโต้แย้งแสดงพยานหลักฐานของตน โดยเฉพาะ คดีอาญากฎหมายบัญญัติไว้โดยเคร่งครัดว่าการพิจารณาคดีจะต้องกระทำต่อหน้าจำเลย แต่ก็มีข้อยกเว้น คือ กรณีการเดินเผชิญสืบ การส่งประเด็นไปสืบพยานหลักฐานที่ศาลอื่น การสืบพยานผ่านจอภาพ ในคดีอาญานำการสืบพยานผ่านจอภาพมาใช้ทั้งก่อนการพิจารณาและระหว่างการพิจารณา โดยในชั้นก่อนการพิจารณา คือ ชั้นพิจารณาคำร้องขอฝากขัง ในชั้นนี้จะเป็นกระบวนการที่ยังมิได้มีการ ฟ้องร้องจำเลยต่อศาล ในกรณีที่ความผิดอาญาที่ผู้ต้องหาถูกกล่าวหาว่ากระทำอาจมีการขอฝากขังได้หลายคราวนั้น เมื่อครบกำหนดที่ศาลออกหมายขังครั้งแรกแล้วแต่การสอบสวนของพนักงานสอบสวนยังไม่เสร็จสิ้นและมีการขอให้ศาลออกหมายขังผู้ต้องหาต่อไปอีก พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ จะต้องยื่นคำร้องขอต่อศาลเป็นคราวๆ ไป และในบางกรณีต้องมีการไต่สวน ซึ่งศาลจะต้องเบิกตัวผู้ต้องหา มาศาลเพื่ออ่านคำร้องขอของพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการให้ผู้ต้องหาฟังหรือฟังการไต่สวนว่า ผู้ต้องหาจะคัดค้านประการใดหรือไม่ แล้วศาลก็จะมีคำสั่งไปตามที่เห็นสมควร ซึ่งในการเบิกตัวผู้ต้องหา เพื่อมาฟังศาลอ่านคำร้องขอฝากขังครั้งที่ 2 ถึงครั้งที่ 7 แล้วแต่กรณีนั้น เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์จะต้องนำผู้ต้องหาขึ้นรถของกรมราชทัณฑ์มาศาล ซึ่งทำให้เกิดความยุ่งยาก เสียค่าใช้จ่ายสูง และอาจเกิดการหลบหนีระหว่างการเดินทางได้

ดังนั้น จึงขอให้มีการนำระบบ Video Conference มาใช้ โดยมีการติดตั้งระบบสื่อสารภาพและเสียงที่สถานที่ควบคุมตัวผู้ต้องหาในสังกัดราชทัณฑ์ และเชื่อมโยงการติดต่อมาห้องพิจารณาคดีของศาลแล้วดำเนินกระบวนการพิจารณาไปเสมือนหนึ่งว่าผู้ต้องหานั้นอยู่ในห้องพิจารณาคดีที่ศาล ส่วนในชั้นพิจารณาคดีก็นำระบบการพิจารณาผ่านจอภาพมาใช้ด้วย ชั้นพิจารณานี้ภายหลัง จากที่ผู้ต้องหาถูกฟ้องต่อศาลและศาลได้มีคำสั่งประทับฟ้องไว้พิจารณาแล้ว ผู้ต้องหานั้นก็จะอยู่ใน ฐานะเป็นจำเลย และเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์ของจำเลยนั้นต่อไป ซึ่งในการพิจารณาคดีนี้จะมีการสืบพยาน โดยการสืบพยานโดยหลักแล้วจะต้องนำพยานนั้นมาสืบที่ห้องพิจารณาคดีในศาลต่อหน้าจำเลย ซึ่งในการนำพยานมาสืบที่ศาลที่เป็นเจ้าของสำนวนก็จะมีปัญหาหลาย ประการ เช่น พยานไม่อาจเดินทางไกลได้เนื่องจากความเจ็บป่วย การเดินทางมาศาลของพยานต้องผ่าน พื้นที่ที่มีความไม่สงบค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ความปลอดภัยของพยาน ตลอดจนการเผชิญหน้าของพยาน กับคู่ความซึ่งอาจเป็นผู้มีอิทธิพล แม้มีการเดินเผชิญสืบหรือการสืบพยานประเด็นโดยศาลที่ได้รับ มอบหมายก็ตาม แต่ก็ไม่อาจแก้ไขข้อขัดข้องได้ทั้งหมด จึงมีการนำระบบการพิจารณาคดีผ่านจอภาพหรือ Video Conference มาใช้ในการพิจารณาคดีเพื่อเป็นทางเลือกในการแก้ไขปัญหาและข้อขัดข้องดังกล่าว ส่วนในคดีแพ่งก็มีการนำระบบการพิจารณาคดี

ผ่านจอภาพมาใช้ในชั้นพิจารณาคดีหาก คู่ความไม่สามารถนำพยานมาศาลได้ หรือนำมาได้แต่ขาดความสะดวก คู่ความก็อาจยื่นคำร้องขอต่อศาล เพื่อให้มีการสืบพยานผ่านจอภาพได้แต่ในคดีแพ่งนี้ คู่ความที่ขอใช้ระบบการพิจารณาคดีผ่านจอภาพ จะต้องชำระค่าใช้จ่ายในการใช้ระบบด้วย ในต่างประเทศก็มีการนำระบบการพิจารณาคดีผ่านจอภาพมาใช้หลายประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกาและอังกฤษ เป็นต้น ซึ่งในสหรัฐอเมริกามีการออกพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการ พิจารณาคดีผ่านจอภาพไว้โดยชัดเจน โดยบัญญัติข้อจำกัดและเงื่อนไขเกี่ยวกับประเภทคดีที่ต้องห้ามมิให้ นำระบบการพิจารณาคดีผ่านจอภาพมาใช้ แต่ในประเทศไทยยังมิได้มีการบัญญัติเรื่องดังกล่าวไว้ในชั้นพิจารณา ทำให้เกิดข้อขัดข้องในกรณีที่เกิดความจำเป็นหรือมีภัยพิบัติสาธารณะเกิดขึ้น จากการศึกษาสมควรแก้ไขปรับปรุงกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ซึ่งบัญญัติความในวรรคหนึ่งว่า “การพิจารณาและสืบพยานในศาลให้กระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่จะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น” ซึ่งเป็นหลักกฎหมายที่รับรองสิทธิของจำเลยในการพิจารณาคดี ต้องทำโดยเปิดเผยในศาลต่อหน้าจำเลย และเป็นหลักกฎหมายที่ศาลใช้ในการพิจารณาคดีตลอดมา โดยยกเลิกความในวรรคห้าของมาตรา 172 แห่งประมวล กฎหมายพิจารณาความอาญา ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 28) พ.ศ.2551 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ในกรณีที่เกิดภัยพิบัติสาธารณะหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นเพื่อความปลอดภัยเมื่อจำเลย ยินยอม และศาลเห็นสมควร การพิจารณาและสืบพยานตามวรรคหนึ่งอาจดำเนินการโดยจัดให้มีการถ่ายทอดภาพและเสียงลักษณะการประชุมทางจอภาพโดยคู่ความหรือพยานอยู่นอกศาลได้ แต่ต้องไม่เป็นที่เสียหายหรือก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อจำเลย”

แต่ถึงอย่างไรก็ตาม หน่วยงานกฎหมายของศาลยุติธรรมก็ได้พยายามผลักดันการปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคหนึ่ง อย่างจริงจังและต่อเนื่องซึ่งผ่านขั้นตอนการจัดทำร่างและทำหนังสือให้ประชาชนและหน่วยงานต่างๆ แสดงความคิดเห็นเรียบร้อยแล้ว โดยขณะนี้ ร่างฉบับแก้ไขดังกล่าวได้เข้าสู่ที่ประชุมของคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2565 หากผ่านความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี ก็เข้าสู่ขั้นตอนของสภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภาต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

หนังสือ

- กฎกระทรวง. กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา(ฉบับที่2) พ.ศ. 2559. คลังสารสนเทศของสถาบันนิติบัญญัติ : กรุงเทพฯ
- กรมพระธรรมนูญ. (2563). สิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในกระบวนการยุติธรรมทหาร. *การจัดทําความรู้ของรช.*, 2-13
- กิตติศักดิ์ ปกติ. (2564). *ความเป็นมาและหลักการใช้นิติวิธีซีวิลลอว์และคอมมอลลอว์*. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน.
- แก้วบัว จิระพงศ์. (2561). การคุ้มครองสิทธิจำเลยในคดีอาญาศึกษากรณีการจัดตั้งทนายความขอแรงในชั้นศาล. *การประชุมมหาดไทยวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 9*, 902-908.
- เข้มชัย ชุตินวงศ์. (2541). *คำอธิบายลักษณะพยาน*. กรุงเทพมหานคร : นิติบรรณาการ.
- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2550). *หลักกฎหมายระหว่างประเทศทั่วไปเกี่ยวกับสนธิสัญญาด้านมนุษยชน*. กรุงเทพมหานคร : มิลาเคิล ครีเอชั่น อินเตอร์พรีน.
- คณิต ฒ นคร. (2528). *พยานหลักฐานในคดีอาญา*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2549). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน.
- คณิง ภาชัย. (2551). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม2*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- คู่มือการใช้โปรแกรมระบบบริการข้อมูลคดีศาลยุติธรรม(CIOS).(2562). Case Information Online Service (CIOS) ระบบบริการข้อมูลคดีศาลยุติธรรม. สำนักเทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักงานศาลยุติธรรม :กรุงเทพมหานคร
- โครงการอินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายประชาชน. (2560). “การพิจารณาคดีโดยเปิดเผย :กลไกตรวจสอบอำนาจตุลาการโดยประชาชน. :กรุงเทพฯ
- _____. (2560). ศาลฎีกานักการเมืองฯใหม่เพิ่มเงื่อนไข เพียบมั่งเอาผิดจำเลยหนีคดี. : กรุงเทพฯ
- ณรงค์ ใจหาญ. (2541). *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม1*. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน.
- ถนอมปัญญารักษ์ ราณี. (2564). สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาต่อหน้าจำเลย : ศึกษาเปรียบเทียบหลักการและข้อยกเว้นระหว่างกฎหมายไทยกับ ICCPR. *วิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 2-8.
- ธนภัทร ชานันกรบ. (19 พฤศจิกายน 2558). เพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการศาลไทย ด้วย e-Court. *หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ*, หน้าแรก.

- ธานีกร ธีรวิเชียร. (2521). *ศาลกับพยานบุคคล*. กรุงเทพมหานคร : นำอักษรการพิมพ์.
- ธานี สิงหนาท. (2552). *พยานหลักฐานคดีแพ่งและคดีอาญา*. กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครพาณิชย์.
- _____. (2562). *คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครพาณิชย์.
- นิยมไทย อภิการัตน์. (2556). หลักการพิจารณาความอาญาด้วยความรวดเร็ว. *จุลนิติ*, 143-145.
- บุญมาก สมพงศ์ ไม้แก้ว ธน. (2559). สิทธิตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544. *นาคบุตรปริทรรศน์*, 1-10.
- ปกป้อง ศรีสนิท. (2563). *สิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา*. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน.
- ประกาศข้อบังคับของประธานศาลฎีกา.(2556). ว่าด้วยการสืบพยานในลักษณะการประชุมทางจอภาพ พ.ศ. 2556. สำนักกฎหมายและวิชาการศาลยุติธรรม : กรุงเทพฯ
- ประกาศสำนักงานศาลยุติธรรม.(2564). จัดวางแนวทางการดำเนินคดีช่วงโควิดผ่านระบบทางอิเล็กทรอนิกส์ เต็มรูปแบบเพื่อให้คู่ความดำเนินคดีได้อย่างปลอดภัยและลดความเสี่ยงในการแพร่ระบาดของโควิด-19. สำนักกฎหมายและวิชาการศาลยุติธรรม: กรุงเทพฯ
- ประกาศสำนักงานศาลยุติธรรม.(2565). เรื่อง การรับฟังความคิดเห็นร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่...) พ.ศ. (แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 172 และเพิ่มวรรคหก). สำนักกฎหมายและวิชาการศาลยุติธรรม: กรุงเทพฯ
- พรเพชร วิชิตชลชัย. (2555). *คำอธิบายลักษณะพยาน*. กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- พิชัย นิลทองคำ. (2554). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระธรรมนูญ*. กรุงเทพมหานคร : อตทยา.
- โพธิ์ใส อริยพร. (2552). สิทธิในการได้รับการเยียวยาจากรัฐของผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา. *จุลนิติ*, 137-141.
- มานิต จุมปา. (2555). *คำอธิบายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเล่มที่ 1*. กรุงเทพมหานคร : แห่งจุฬาลงกรณ์วิทยาลัย.
- ยิ่งศักดิ์ กฤษณจินดา. (2541). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน*. กรุงเทพมหานคร : อักษร.
- ฤทธิ์คำรพ นฤทธิ์. (2560). สิทธิและการปฏิบัติเมื่อทหารตกเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญา. *วารสารวิชาการโรงเรียนนายเรือ*, 20-25.
- วรรณพงษ์ คำดี. (2555). *ศาลพิจารณาคดีกับการสืบพยานลับหลังจำเลย*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สมชาย รัตนชื่อสกุล. (2545). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน*. กรุงเทพมหานคร : แวนแก้ว.
- สมพงษ์ บุญมาก ธน ไม้แก้ว. (2559). สิทธิตามพระบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544. *นาคบุตรปริทรรศน์*, แรก.

- สัญญา ธรรมศักดิ์. (ม.ป.ป). *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมกฎหมายเนติบัณฑิตยสภา.
- สุชาติพิทย์ จุลมนต์ ทศนชัยกุลสำ. (2560). *คู่มือกระบวนการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในคดีอาญา*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานส่งเสริมตุลาการ.
- สุพจน์ สุโรจน์. (2561). *สิทธิของผู้เสียหายและจำเลย*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุพิศ ประณีตพลกรัง. (2562). *หลักและทฤษฎีกฎหมายอาญา*. กรุงเทพมหานคร : นายอินทร์.
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2548). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน.
- สุวรรณพานิช กรกันยา. (2540). การสืบพยานบุคคลโดยการประชุมทางจอภาพ. *วารสารทางกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ*, 3-12.
- สุวิชา สิริันทวีเนติ. (2554). *ศึกษาการสืบพยานบุคคลโดยไม่เผชิญหน้าหน้าจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 172 วรรคสาม*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- โสภณ รัตนาร. (2545). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน*. กรุงเทพมหานคร : นิติบรรณาการ.
- อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. (2548). *ทฤษฎีอาญา*. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน.
- อุดม รัฐอมฤต. (2533). การพิจารณาโดยเปิดเผย : หลักและข้อยกเว้นตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส. *วารสารนิติศาสตร์*, 70.
- อุทัย อาทิวะช. (2556). *คู่มือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม1*. กรุงเทพมหานคร : วี.เจ.พรินต์ติ้ง.
- ALEC Source Book on American State Law 1995. Remote Video Court Appearances Act 1995.
- Legislation.gov.uk. Coronavirus Act 2020 Courts and tribunal: use by video audio technology.
- University of New South Wales Law Journal. THE COURTS, THE REMOTE HEARING AND THE PANDEMIC: FROM ACTION TO REFLECTION. [2021] UNSWLJL 6.

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ-สกุล นายธาริน จาดพันธ์อินทร์
วัน เดือน ปีเกิด วันอาทิตย์ที่ 27 มิถุนายน 2508
สถานที่เกิด เลขที่ 6/1 หมู่ 2 ตำบลศาลาขาว อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี
ประวัติการศึกษา นิติศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ปี 2552
สถานที่ทำงาน สำนักงานทนายความเจริญและเพื่อน
เลขที่ 872 หมู่ 6 ตำบลอู่ทอง อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี
ตำแหน่ง ทนายความประจำสำนักงานทนายความเจริญและเพื่อน

